DÜNYA MUHARRİRLERİNDEN TERCÜMELER SERİSİ: 109

GIOVANNI GUARESCHI

Don Camillo nun Küçük Âlemi

Türkçe metni

BURHAN FELEK

İSTANBUL
REMZİ KİTABEVİ
93, Ankara Caddesi, 93

GIOVANNI GUARSCHI

DÜNYA MUHARRİRLERİNDEN TERCÜMELER SERİSİ: 109

GIOVANNI GUARESCHI

Don Camillo'

nun

KÜÇÜK ÂLEMİ

Türkçe metni

BURHANFELEK

İSTANBUL

REMZİ KİTABEVİ

93, Ankara Caddesi, 93

YÜKSELEN MATBAASI
İSTANBUL — 1957

MÜTERCİMİN ÖNSÖZÜ

Dünya edebiyat âleminde, bilhassa modern edebiyatta son seneler mizah ve hiciv eserleri büyük rağbet kazanmıştır.

Eskiden olduğu gibi komik sahneleri toptayım «tuhaf» romanlar şimdi yerlerini nükteli, iğneli ve psikolojik müşahedeler mahsulü eserlere bırakmıştır. (Binbaşı Thomson'un Muhtıra Defteri) gibi son senelerin velvele yapmış kitapları bu edebiyat kolunun şaheserleri arasındadır. Şu var ki bu sınıf eserler mutlaka pek iyi olmadıkça hayat hakkı kazanamamakta ve bu hakkı kazanmış olanlar da bu amansız imtihanı vermiş parlak numuneler olarak yirminci asrın kılı kırk yaran okuyucularına kendilerini beyendirmektedirler. «Don Camillo'nun Küçük Âlemi» bunlardan biridir.

Son senelerin en çok okunan eserleri hakkında bir Fransız dergisi tarafından yapılan ankette birinciliği kazanan bu kitabın müellifi pek de meşhur olmıyan bir İtalyan muharriridir. Amma okuyucu rağbeti artık imzadan ziyade esere tevcih edilmiştir. Fransızca tercümesi 700 bin nüsha satılmış olan bu eserin yanında Fransanın ve dünyanın pek tanıdığı ve itibar ettiği «Académìe Française» azalarından André Maurois'lar, Francois Mauriaclar, Pierre Benoit'Iarın eserleri gölgede kalmıştır. Çünkü eserin muharriri Giovanni Guaresehi, halkın ruhunu, cemiyetin sırıtan noktalarını, vicdanların seslerini tetkik ederek onların gülünç ve hicve değer taraflarını ortaya atmıştır. Eserin kuvveti burudadır. Müellif hakikatleri konuşturarak okuyucuları eğlendirmiş, düşündürmüştür.

Dediğim gibi Sinyor Gaureschi, pek meşhur bîr muharrir değildir; ama orijinal bir nıuharrirdir. Nev'i şahsına münhasır bir adamdı'. Kitabının başında yazdığı ve hayatına tahsis ettiği mukademede de görüldüğü gibi söze şöyle başlar:

«Ömrüm, 1 Mayıs 1908 de başlar ve zarureti eşya ile hâlâ devam eder. Ben doğduğum zaman anam, dokuz seneden beri hocalık ediyormuş. 1949 tarihine kadar öğretmenlik mesleğine devam etti. Mesbuk hizmetlerine mükâfaten kasabanın papazı, ahali namına anama bir çalar saat hediye etti. Böylece bizim vakte, mektebin hamamböceği ve sinek dolu, elektriksiz ve susuz, sınıflarında elli sene hizmetten sonra hükümetin kendisile alâkadar olup bir emekli maaşı bağlanmasına intizaren saatinin zilini dinlemektedir.

Babama gelince; o ötedenberi makinelere meraklı bir adamdı, orak makinesinden gramofona kadar her türlü makine ile uğraşırdı. Benimkine benzer pos bıyıkları vardı. Hâlâ da güzel bıyıkları vardır. Lâkin bir müddettir eski merakı kalmadı. Gazete okuyor, benim yazılarımı okuyor; fakat ne üslûbumu, ne de düşünüş tarzımı beyeniyor.»

Giovanni Guareschi'nin karakterini daha iyi anlatmak için şu küçük hâdiseyi nakletmeliyim:

Muharrir, İtalyan Başvekili müteveffa De Gasperi'nin aleyhine bir İtalyan gazetesinde ağır ithamlarda bulunan bir yazı yazıvor. Adam dâva açıyor. Muharrir mahkemeye. yazdığı şeylerin ispatı için vesikalar ibraz ediyor; fakat tahkikat neticesi, bu vesikaların uydurma olduğuu, muharririn aldatıldığı anlaşılıyor Davacı, hattâ mahkeme, muharrire istenıiverek düştüğü hu gafletini itiraf edip özür dilerse mahkûm olmayacağını söylüyor. Muharrir bu teklife:

— Mademki aldanmışım ve haksız bir isnadda bulunmuştun, bu gafletimin cezasını çekmeliyim» cevabını veriyor ve 14 ay hapse mahkûm oluyor. Bu cezanın 12 ayını çektikten sonra, hapishanede iyi hareketine mükâfat olarak, geçen sene serbest bırakılmıştır.

Adam bu! Eseri baştanaşağı canlı, nezih ve tatlı bir hicivdir; ama içinde hicve dair hiçbir ağır kelime bulamazsınız. Yalnız hâdiseleri o zaviyeden görüp anlatır ki onlara çeşni vermek için fazla fikir ilâvesine lüzum-kalmaz.

Eser, tek bir vak'anın hikâyesi değildir. İtalya'nın Po nehri vadisinde bir küçük kasabadaki günlük hayat ve hâdiseleri anlatır. Bu hâdiselerin iki kahramanı vardır. Birisi kasabanın komünist belediye reisi, öteki de kilisenin Don Camillo (Don Kamilin) adındaki papazı. Eser, unvanını bu adamdan alır.

Eserin bundan dört sene kadar evvel filmini çektiler. Papaz rolünü oynamış olan meşhur Fransız artisti Fernandel, çok muvaffak oldu. Kendisine Legion d'Honneur nişanı verilmesinde bu roldeki muvaffakiyetinin de tesiri olduğunu işittim.

Dünya basınında bu eser hakkında yazılmış olan tenkitler pek müspettir. Bilhassa hicvin bu kadar nezih ve lâtif şekilde yapılabilişi ona büyük kıymet kazandırmıştır.

Hiciv eserlerini yazıldığı dilden başka dile çevirmek mümkün olsa da aslının kuvvetini muhafaza edebilmek kolay değildir. Bu eser de bu kaideye istisna teşkil edemedi. Hele Türkçede karşılıkları bulunamaması tabii olan bazı kilise ve hıristiyanlık terimlerinin Türkçeleştirilmesinde hayli güçlük oldu. O sebeple romanın aslını okumuş olanlar Türkçe metinle arada görecekleri farkta bu noktayı gözden kaçırmazlarsa insaflı hareket etmiş olurlar.

Bunlara rağmen, bütün dünya dillerine çevrilmiş olan böyle bir eserin Türkçeye de nakli kabil olduğunu göstermek niyeti, tercümede görülebilecek eksikliklerin müsamaha ile karşılanacağı ümidini vemektedir.

Şunu da söylemek yerinde olur ki «Don Camillo'nuıı Küçük Âlemi» harfiyen tecüıne edilmiş değil, okuyucuyu yabancı dille düşünülmüş ve yazılmış bir eserin bu havası içinde yadırgatmamak için her türlü siyasî, dinî endişeden uzak olarak sırf bu emelle ve Türkçe bir metin olarak yazılmıştır.

Eylül 1956 B. FELEK

MÜELLİFİN ÖNSÖZÜ

Don Camillo'nun küçük âlemi, Po (1) vadisinde bir yere gizlenmiştir. Bu küçük âlem, şimdi İtalyanın bu toprak şeridinde tüneyip kalmış kasabalarından biridir. Oralarda Po nehrile Apenin dağları arasında iklim hep aynıdır, manzaralarda da pek değişiklik görülmez ve mısır tarlaları içine gömülmüş her çiftliğin kendine göre bir masalı vardır. Bu mukaddimeye ne lüzum var?

Lüzum var; çünkü ben size dağla dere arasına sıkışmış olan bu «küçük âlem» de, başka yerlerde tesadüf edilmiyeıı bir çok şeyler ansıtmak istiyorum.

Orada nehrin derin ve ezelî soluğu, diriler kadar ölülerin de ruhunu ferahlatır: çünkü orada köpeklerin bile bir ruhu vardır. Bunu hatırdan çıkarmazsanız, kasabanın papazı Don Camillo ile hasmı komünist belediye reisi Peppone'nin mizacına daha iyi nüfuz edebilir, İsa'nın gerili olduğu çarmıhtan hâdiseleri ve ümmetinin hareketlerini göz altında bulundurduğuna, hattâ onlarla konuştuğuna, iki kişi birbirinin kafasını sportmence -yani kin gütmeden demek istiyorum- kırdıktan sonra esas dâvada birleştiklerine şaşırmazsınız.

Hikâyeye başlamadan evvel birkaç Kelime daha söylemek İsterim.

Eğer bir tarafta Don Camillo'nun şahsiyetinden dolayı kendini hakarete uğramış sanan bir papaz bulunursa, kilisesinin en büyük şamdanını kafamda kırmasına razıyım.

Gene bunun gibi, Peppone'nin şahsında tecavüze uğradığını zanneden bir komünist varsa, orağile çekicini sırtımda kırmasına müsaade ederim; lâkin İsa'nın sözlerinden alınan kimse bulunursa onun için yapacak şey yoktur. Çünkü o sözler hakikatte İsa'nın değil, benim İsâmın, yani vicdanımın sesidir.

GIOVANNI GUARESCHI

(I) İtalya'nın kuzey'ında büyük bir nehir.

H A Y A T I M

Hayatım 1/Mayıs/1908 de başlar ve ister istemez hâlâ sürüp gider

Ben doğduğum sıralarda anam dokuz seneden beri hocalık etmekte idi. Bu işi 1949'a kadar devam etti. Bu hizmetine mükâfat olarak, ahali namına kasabanın papazı kendisine bir çıngıraklı saat hediye etmişti. Şimdi annem, hamam böcekleri, sinek ve sivrisinek dolu, susuz ve ışıksız dershanelerde geçen elli senelik hizmetine karşılık bir emekli aylığı bağlanması hakkındaki dileğine hükûmetçe lütfen kulak asılmasını, çıngıraklı saatini dinliyerek beklemektedir.

Babama gelince: O, orak makinesinden gramofona kadar her çeşit makineye meraklı idi. Benimkine benzer **pala** bıyıkları vardı. Hâlâ da güzel bıyıkları var ama artık eski merakı kalmadı. Gazete okuyor, benim yazılarımı okuyor; fakat ne yazış, ne düşünüşümü beyeniyor.

Hayatının iyi günlerinde babam parlak **bİr** adamdı. Herkesin, otomobili kendi kendine giden bir şeytan icadı diye merakla seyrettiği devirlerde otomobille İtalya turu yapmıştı. O parlak devirden **bana** kalan yegâne yadigâr, eski model lastikli bir otomobil kornasıdır. Yatağının başına vidaladığı bu kornayı babam arasıra çalardı.. Bilhassa yaz günlerinde.

Bir de erkek kardeşim vardır ama geçenlerde aramızda bir münakaşa geçti; bozuştuk. Onun için ondan bahsetmesem daha iyi olur.

Bundan başka dört silindirli bir motosikletim ,altı silindirli bir otomobilim, iki çocuklu bir de karım vardır.

Ailem beni bahriye mühendisi yapmak istemiş. Ben de hukuk tahsil ettim. Hocalarım bana resim göstermemişlerdi. Ben de afiş resmi ve karikatüre çalıştım ve bu aksilik karakterini tahtadan heykel ve tiyatro dekoru yapacak kadar ileri götürdüm.

Şunlar da ufak tefek şeyler: Vakit geçirmek için bir aralık bir tasfiyehanede kapıcılık, bir bisiklet parkında bekçilik ettim. Ondan sonra musikiye âşinâ olmadığım için ahbaplarıma mandolin dersi vermiye başladım (!) Nihayet bir yatılı mektepte hoca oldum ve bir sayım sırasında bu meslekte bir de sertifika elde ettim. Sonra bir gazetede musahhihlik işi bulmakta hiç zorluk çekmedim. Elime biraz daha para geçsin diye **bu** sırada hikâyeler yazdım. Gazetem bana haftada bir gün tatil veriyordu. Bu da Pazardı. Ben

do Pazartesi günleri çıkan bir mecmuaya başmuharrir oldum ve yazıdan yana sıkıntı çekmemek için münderecatın dörtte üçünü kendim yazdım.

Günün birinde trene atlayıp... Milano'ya gittim. Bertoldo adındaki meşhur mizah mecmuası personeli arasına karışmıya muvaffak olduysam da yazı yazmaktan ziyade bana resim çizdirdiler. Burada da siyah zemin üzerim beyaz resim yaparak mecmuada geniş boşluklar vücut bulmasına hizmet ettim.

Ben Po nehri kenarında Parme şehrinde doğdum. Bizim oralılar biraz kalın kafalı olurlar. O sebeple günün birinde bu mizah mecmuasının başmuharriri oldum. İşte Milânoda mimarlık tahsil ettiği sıralarda Saül Steinberg'in ilk çizgileri bu mecmuada çıkmıştı. Amerikaya gidinciye kadar da gazetede kaldı.

Tamamen benim arzumun dışında sebeplerle harp patladı. Bir gün Rusyada kaybolan kardeşimden haber alamadığım için kederlenerek dehşetli sarhoş oldum. O gece Milano sokaklarını enine, boyuna ve çaprazına dolaşmışım. Bağırarak söylediğim lâflar bir deste esericedit kâğıdı dolduracak kadar olduğunu ertesi sabah karakolda ayıklığım zaman öğrendim. Bir çok kimseler uğraşarak beni kurtardılar. Lâkin zabıta benim ortalarda gezmemi hoş görmediğinden silâh altına alındım. Faşizm düştüğü zaman -9 Eylül- İtalyanın Şimalinde Alessandria'da idim. Bu sefer de beni Almanlar yakaladılar. Ve onlar hesabına çalışmak niyetinde olmadığımı anlayınca bir temerküz kampına yolladılar.

1945 Nisanında ingilizler tarafından kurtarılıp İtalyaya dönünceye kadar muhtelif toplama kamplarında dolaştım. Bu kamplarda geçen zamanım, ömrümün en kesif faaliyet devri olmuştur. Ölmemek için bir çok şey yapmak zorunda idim. «Beni öldürseler bile ölmiyeceğim» sözü ile hülâsa edilen bir programı kendime rehber ederek bunda muvaffak oldum. Bu dediğim şey, insan açlık, melankoli, bit, pire ve tahtakurusile beraber elli kiloluk bir kemik yığını haline geldiği zaman kolay kolay yapılır şey değildir.

İtalyaya avdet ettiğim zaman bir çok şeyin ve bilhassa İtalyanların değişmiş olduklarını gördüm. Ve bunun onların hayırına mı, şerrine mi olduğunu anlamıya çalıştım... Neticede anladım ki hiç değişmemişler. Bu müşahede maneviyatımı kırdı; evime kapandım.

Az zaman sonra Milano'da Candido adında yeni bir gazete intişara başladı. Ben de oraya girdim. Böyle olunca şimdiki gibi o zaman da bağımsız bir adam olduğum halde gırtlağıma kadar politikaya gömüldüm. Her halde gazete mesaimi beyenmiş olmalı ki bu gazetenin de başmuharriri oldum.

Bundan birkaç ay evvel bir gün Sinyor Palmiro Togliatti bir nutuk çekerken serin kanlılığını kaybederek «üç delikli burnu olan adam»ı.icad eden muharrire «üç katlı aptal» dedi. «Üç katlı aptal» dediği adam bendim.

Sinyor Togliatti'nin bu alâkası bana büyük siyasî gazeteci şöhretini kazandırdı. Şimdi «üç delikli burnu olan adam" İtalyada çok meşhurdur. Bu adamı yaratan da benim.

Bununla da övünebilirim. Çünkü bir kalem çırpıştırmakla bir komünisti canlandırmak (yani burnunun akına iki yerine üç delik resmetmek) o kadar kolay bir hüner değildir.

Hem neden mütevazı' olayım? Seçimlerden evvel ne ki yazdım veya çizdiysem tuttu. Bir tavanara dolusu gazete kupürleri duruyor. İnanmıyan gelip okusun.

Don Camillo'nun hikâyeleri İtalyada çok rağbet gördü. Şimdi bu baskı ile yedinci tab'ı çıkıyor. Bir çok kimseler Don Camillo hakkında yazılar yazdılar; bir çokları da bana mektuplar gönderdi. İş o kadar kızıştı ki ben bu eser hakkında kendimce bir hüküm veremiyecek duruma düştüm.

Bu hikâyelerin altında, politikanın kızıştığı; fakat buna rağmen halkın sevimli, mert, misafirperver ve nüktedanlık vasıflarını kaybetmediği yerler; benim evim, Parme şehri ve Po vadisi vardır.

.Bu olaylar acaba yazın adamın beynine vuran sert güneşin, yahut kışın etrafa çöken ağır ve koyu sisin marifeti midir?

Bu hikâyeler hayat kadar hakiykidir. Ve o kadar gerçektir ki; yazıldıktan sonra hakıykı hayatta tekerrür eder dururlar.

Filhakika vakıalar çok defa hayâli ve tasavvuru geçmektedir. Nitekim ben birgün bir hikâyemde, Peppone adında bir komünistin bir siyasî mitingde nutuk söylerken havadan komünist aleyhdarı beyannameler atan bir tayyareye öfkelenerek mitralyöze davrandığını; fakat ateş etmediğini yazmıştım.

Bu hikâyenin intişarından birkaç ay sonra Spilimberg'de komünistler havadan beyanname atan böyle bir tayyareyi mitralyöze tutmakla kalmadılar, onu düşürdüler de,.

Benim Don Camillo hakkında söyliyecek fazla sözüm yoktur. Zaten böyle bir kitap yazmak cefasını çekmiş bir biçareden bir de onu anlamış olmasını beklemek abes olur.

Boyum 1,87 dir. Olup olacağı 8 eser yazdım. Bir de İtalyanın her tarafında gösterilmiş «Böyle Kimseler» isimli bir filim çevirdim.

Bir çokları sinemayı sever, bir çokları da sevmez. Bana göre hava hoş. Zaten şimdi hayatta bir çok şeye karşı lâkaydım. Bu hal harbin kabahatidir. Biz çok ölü ve çok diri gördük. Boyumun 1,87 oluşundan ayrı olarak saçlarım da dökülmemiştir.

G. GUARESCHI

İtiraf edilen günah

Don Camillo, lâfını saklıyan takımından olmadığı için mâhu toprak ve kadın dâvaları gibi bulaşık meselelerde fikrini dobra dobra söylerdi.

O gün kilisede âyin yapılıyordu. Don Camillo önce umumî şekilde vaaza başlamışken cemaatın ilk safında o arsız, hayasız herifleri görünce beyni attı. Söylediği sözleri işitmesin diye İsânın heykelini bir tülle örttükten sonra iki yumruğunu beline dayayıp kendine göre bir nutuk çekti. İşte dev gibi papazın gürliyen sesi bu idi. Küçük kilisenin kubbesi bu nutuk esnasında zıngır zıngır sarsıldı.

Bu nutukta Don Camillo seçimlerden münasebet getirerek komünistler hakkındaki fikrini açıkça söylemişti.

Bundan bir kaç gün sonra' bir akşamüstü, sular karardığı bir saatte evine dönerken çitin arkasından iri yarı biri çıktı ve Don Camillo'nun üzerine çullandı. Don Camillo' altındaki bisiklet, ve bisikletin gidonuna asılı torbadaki yetmiş yumurtadan dolayı kendini müdafaa edemedi. Adamakıllı dayak yedi, herif de sopayı çektikten sonra sanki yer yarılmış da yere geçmiş gibi ortadan kayboldu.

Don Camillo bu hâdiseden kimseye bahsetmedi. Evine girdi. Yumurtaları iyi bir yere koydu. Sonra, müşkül zamanlarda daima yaptığı gibi İsa'ya danışmak için kiliseye gitti ve sordu:

— Ya Mesih! Ben şimdi ne yapayım?

Çarmıhın üstünden İsâ cevap verdi:

— Sırtına biraz sıcak zeytinyağı sür ve kimseye bir şey söyleme! Bize hakaret edenleri affetmek lâzımdır! Malûm ya! Kaide bu!

— Şüphesiz, ama bu hakaret değil... sopa!

— Ne olmuş sopa ise? Vücudumuza yapılan eziyet, ruhumuza yapılanlardan daha mı acıdır?

— Doğrusunuz efendimiz; lâkin beni, yani sizin vekilinizi dövenlerin bu hareketleri size karşı bir tecavüz teşkil etmez mi? Benim de isyanım bundan ileri geliyor, yoksa kendim için değil.

— Ben Allahın vekili iken beni çarmıha gerenleri affetmedim mi?

Don Camillo nihayet:

— Ya İsâ! Sizinle münakaşa edilemez ki! Daima haklı çıkarsınız. Mademki rızanız budur; öyle olsun. Affedelim; ama bu sükûtumdan cesaret alan bu herifler günün birinde kafamı kırarlarsa mesulü sizsiniz. Size buna dair Tevrattan sûreler okuyabilirim.

— Don Camillo! Tevrattan bana mı bahsediyorsun? Şimdi onu bırakalım da senin durumuna gelelim. Ben mesuliyeti alıyorum; ama lâf aramızda, sana da bu küçük ders fena olmadı. Belki bundan sonra evimde (kilisede) politika yapmamak daha iyi olduğunu anlarsın!.

Don Camillo dayak hâdisesini affetti; ama bu oyunu kendisine kimin oynadığını öğrenmeğe de ahdetti.

Günler geçer... bir akşam Don Camillo günah çıkarma hücresinde iken, kafesin aralığından komünistlerin şefi Peppone'nin çehresini görür.

Peppone'nin günah çıkartmıya gelmesi başlıbaşına bir hâdise. Don Camillo bundan pek memnun olur. Konuşmağa başlar:

— Allaha şükürler olsun, herkesten ziyade Cenabı Hakkın mağfiretine muhtaç olan kardeşim... Günah çıkartmıya gelmiyeli çok oldu mu?...

Peppone cevap verir:

— 1918 denberi.

— Allah Allah! Kafanızdaki o güzel fikirlerinizle kimbilir ne kadar günah işlemişsinizdir?

Peppone içini çekerek:

— Eee... insan hali... günahsız olur mu? İşledik tabiî..

— Meselâ ne gibi günah?

— Meselâ,' iki ay evvel sizi sopa ile doğmuştum,.

— Büyük günah!. Allahın vekiline tecavüz etmekle, Allaha tecavüz ettiniz.

— Nedamet ettim., hem ben sizi Allahın vekili diye değil, siyasî rakib olarak döğdüm. İnsan bazan itidalini kaybediyor.

— Peki; o sizin mel'un partinize bağlılığınızdan dolayı başka

ne günahlar işlediniz?

Peppone bütün yaptıklarını itiraf eder. Pek de ağır oln.ıyan günahlarını Don Camillo on, onbeş teşbihle tasfiye ettikten sonra, Peppone, cezasını çekmek üzere önünde diz çöker. Don Camillo da kilisenin mihrabında duran İsanın heykeline karşı diz çöküp:

— Ya İsâ Senin merhametine sığınarak söylüyorum. Beni affet... ama ben bu herifi pataklıyacağım. der.

İsa;

— Böyle bir şey mevzuubahis değil. Ben affettim. Sen de affedeceksin. Zaten herif pek fena adam da değil.

— Ya Mesih! Bu kızıllara güvenmeyin! Âlemle alay ediyorlar. Şuna bakm! Bir haydut suratı yok mu?

— Suratında ne var? Herkesinki gibi bir surat. Don Camillo senin kalbinde kin dolu!

— Ya İsâ! Eğer ben iyi bir kul isem... lütfen bırakın, şu büyük mumu herifin sırtında kırayım. Nihayet bir mum da pahalı bir şey değildir.

— Hayır hayır! Senin ellerin vurmak için değil, takdis etmek içindir!.

Don Camillo içini çeker. İstavroz çıkarır... diz edip mihrabdan uzaklaşırken tekrar mihraba döner, bir daha istavroz çıkarır ve diz üstü dua etmekte olan Peppone'nin ardına gelince ellerini kavuşturup mırıldanır:

— Pekâlâ! Eller takdis içindir; ama ayaklar değil...

İsa mihrabın üstünden cevab verir:

— Bak bu doğru! Yalnız dikkat et Don Camillo! Birden fazla olmasın!

Ve Don Camillo'nun tekmesi Peppone'nin kabasına kurşun gibi iner. Herif gık demeden tekmeyi yer., ayağa kalkar ve geniş bir nefes alır.

— On dakikadır bunu bekliyordum, der; şimdi içim rahatladı.

Yüreği ferahlamış olan Don Camillo da:

— Benim de! cevabını verir:

İsâ birşey söylemez; ama halinden onun da memnun olduğu sezilir.

Vaftiz

İkisi kadın, biri erkek, üç kişi kiliseye girdi. Kadınlardan biri **komünistlerin** şefi Peppone'nin karısı idi.

Don Camillo uzun bir merdivenin tepesinde Azizlerden birinin başındaki sarı nur halkasını parlatıyordu. Döndü ve gelenlere ne istediklerini sordu:

Erkek;

— Bir vaftiz için geldik, derken kadınlardan biri de kundağa sarılı yeni doğmuş bir çocuk gösterdi.

Don Camillo merdivenden inerken sordu :

— Kim peydahladı bunu?

Peppone'nin karısı:

—- Ben! dedi.

— Kocandan mı?

Kadın:

— Ya kimden olacak? Senden mi? diye sert bir cevap verdi.

— Ne kızıyorsun yahu? Öfkelenecek ne var bunda? diyen Don Camillo kilise eşyasının bulunduğu odaya doğru yürürken sözüne devam etti:

— B e n , ne dediğimi bilirim. Çünkü sizin partinin serbest evlenmeğe taraftar olduğunu kaç defa işittim.

Mihrabın önünden geçerken eğilerek İsâya göz kırptı;

— İşittiniz değil mi hazretim? Bu sefer bu dinsizlerin ağızlarının payını verdim.

İsa hiddetlendi:

— Budala gibi konuşma Don Camillo! Eğer dinsiz olsalardı çocuklarını vaftiz ettirmeğe getirmezlerdi. Peppone'nin karısı şimdi seni tokatlasaydı hiç de haksız olmazdı.

— Eğer o kan böyle bir şey yapmağa cesaret etseydi, üçünü de enselerinden tutup...

— Eeeey? Ne yapardın?

Don Camillo hemen doğrularak:

— Hiç... lâf olsun diye söyledim...

İsâ:

— Don Camillo! Kendine gel... dikkat et!

Bunun üzerine Don Camillo vaftiz binişini giyip vaftiz kurnasına yaklaştı. Peppone'nin karısına sordu:

— Adını ne koyacaksınız?

Kadın cevab verdi:

— Lenine Libero Antonio!

— O halde gidin Rusyada vaftiz ettirin! diyerek su kurnasını kapadı.

Papazın kürek kadar ellerini gören üç kişi ses etmeden çıkıp gittiler. Don Camillo da mihrabın önünden geçmeden soyunma odasına gitmek üzere sıvışırken İsa'nın sesi işitildi:

—- Don Camillo! Çok kötü bir iş yaptın! Çabuk şu adamları çağır... çocuğu vaftiz et!

— İsâm... unutmayınız ki vaftiz şaka değildir, vaftiz mukaddes şeydir. Vaftiz...

— Don Camillo... Vaftizi ben icad ettim... onu bana sen mi öğretmeğe kalkıyorsun? Tekrar ediyorum. Çok ağır bir hata işledin, çünkü; farzedelim bu çocuk şimdi ölse senin kusurundan dolayı cennete gidemiyeoektir.

— Efendimiz! İşi facia şekline sokmıyalım. Çocuk neden ölsün? Pesbembe, sıhhatli bir çocuk...

— O bir şey ifade etmez. Yolda kafasına bir kiremit düşer... Birdenbire havale gelir... Ölür. Çocuğu vaftiz etmek senin vazifen'!

Don Camillo kollarını havaya kaldırdı.

— Ama, ya İsâ! Bir kere düşünün! Eğer bu çocuğun cehenneme gideceğinden emin olsak muamelesini yaparız; lâkin bu it dölü yarın cennette sizin karşınıza çıkmak ihtimali varken Lenine adında birini oraya nasıl gönderebilirim? Ben cennetin itibarını da düşünüyorum.

İsâ bağırdı.

— Cennetin şerefini düşünmek benim isimdir. Beni alâkadar eden cihet iyi adam olmaktır, ondan sonra adı Lenine olur, yahut Bottone olur, beni ilgilendirmez. Nihayet sana düşen, bu adamlara

ileride başlarına iş açacak böyle münasebetsiz bir ismi çocuklarına vermenin mahzurlarını anlatmaktır.

Don Camillo:

— Peki, dedi. Zaten ben daima haksız çıkarımı. Ne ise, isim meselesini düzeltmeğe çalışırım.

O esnada kiliseye birisi girdi. Bu adam kucağında çocuğu, Peppone idi. Kapıyı kapadı ve sürmeledi.

— Kendi koyduğum isimle çocuğumu vaftiz ettirmeden şuradan şuraya gitmiyeceğim.

Don Camilla İsa'ya doğru dönerek mırıldandı:

— Görüyorsunuz ya! Ne kadar iyi niyetli olursanız olun, herifler nasıl muamele ediyorlar insana!

—'Kendini onun yerine koy! Belki hareketini tasvib etmezsin ama her halde durumunu anlarsın adamın!

Don Camillo başını salladı.

Peppone:

— Çocuğumu istediğim gibi vaftiz ettirmeden buradan çıkmam diyorum, anlaşıldı mı? dedi ve kundaklı çocuğu bir sıranın üstüne bıraktıktan sonra ceketini çıkardı, kollarını sıvadı ve tehditkâr bir tavırla ilerledi...

Don Camillo:

— Ya İsâ! Eğer benim cemaatin iradelerini bana empoze etmeklerini doğru buluyorsan bir diyeceğim yok. Lâkin yarın beni bir buzağıyı da vaftiz etmeğe mecbur ederlerse sızlanmağa hakkınız olmaz. Emsal yaratmanın ne tehlikeli şey olduğunu bilirsiniz.

— Şüphesiz, şüphesiz... Yalnız münasib şekilde bu adamlara anlatmağa çalışırsan...

— Ya tecavüz ederse?

— Mukabele etme Don Camillo! Dayağı ye! Tahammül et! Benim gibi mihnete katlan!

Don Camillo, Peppone'ye döndü.

— Peki, peki! Çocuk buradan vaftiz edilmiş olarak çıkacak; ama bu uğursuz isimle değil; anladın mı?

Peppone homurdandı:

— Bana bak Don Camillo! Mukavemet zamanında aldığım kur-

şundan dolayı karnım çok hassastır. Dövüşürken aşağıya vurursan: şu sıralardan birini alırım elime...

— Müsterih ol Peppone! Yumruklarımı ben hep üst kata indiririm, diyen Don Camillo herifin kulağına bir direkt savurdu.

İkisi de sağlam adamlardı. Yumruklar havada ıslık çalarak iniyordu. Yirmi dakikalık hiddetli ve şiddetli; fakat sükût içinde geçen bir dövüşten sonra Don Camillo'nun kulağına bir ses geldi.

— Haydi Don Camillo! Çenesine bir sol!

Bu, mihrabın üzerinden mücadeleyi seyreden İsa'nın sesi idi.

Don Camillo solunu indirdi ve Peppone yere yıkıldı. Yerde on dakika kadar kaldıktan sonra çenesini ovarak kalktı. Ceketini giydi. Boynundaki kırmızı eşarpın düğümünü düzeltti ve çocuğunu kucağına aldı

Don Camillo vaftiz kılığını giymiş, bekliyordu.

Peppone ağır ağır yaklaştı. Don Camillo sordu:

— Adını ne koyacağız?

Peppone hafif sesle:

— Camillo Antonio Libero, dedi.

Don Camillo başını salladı.

— Hayır, hayır! Libero Camillo Lenine koyalım, dedi...

Evet Lenine de var; ama Camillo'nun yanında bu gibiler silinir süpürülür.

Peppone hep çenesini oğuştufljirak:

— Âmin. dedi.

Vaftiz merasimi bittikten sonra Don Camillo mihrabın önünden geçti. İsâ gülümsiyerek şöyle söyledi:

— Diyecek söz yok Don Camillo... Politikada sen benden daha baskınsın!

Don Camillo ciddiyetle:

— Yumrukta da öyleyimdir, dedikten sonra mühimsemeden' alnındaki şişi yokladı.

Beyanname

Akşama doğru papazın evine kasabanın kırtasiyecisi ihtiyar Barchini geldi. 1870 tarihli bir küçük pedal baskı makinesiyle bir kaç kurşun harfi olduğu için, bu herif dükkânının kapısına «matbaa» levhası asmıştı. Herhalde bir hayli şeyler anlattı ki; Don Camilonun evinde uzunca bir zaman kaldı. Barchini gittikten sonra Don Camillo İsâ ile konuşmak için mihraba koştu:

— Mühim haber! dedi. Düşman yarın bir beyanname yayınlıyor. Barchini'nin matbaasında bastırmışlar. Bana bir kopyasını getirdi. Ve cebinden henüz basılmış bir kâğıt çıkararak okumağa başladı:

İLK VE SON İHTAR

Dün akşam gene bir meçhul ve kirli el, duvar gazetemizin üzerine hakaret ve çirkin yazılar yazmış. Gece karanlığına bürünerek hüviyetini saklıyan bu edepsize hatırlatırız ki bundan vazgeçmezse pişman olacaktır. Son pişmanlık da fayda vermez. Sabrın da bir hududu vardır.

Bölge sekreteri

Don Camlilo beyannameyi okuduktan sonra kıs kıs güldü.

— Bir şeye benziyor mu şu beyanname? Okuyanlar nasıl alay edecekler kimbilir? Peppone beyannameler neşrediyor! İnsanın gülmeden kasıkları çatlar vallahi!

İsâ sükût ediyordu. Don Camillo taaccüb etti.

— Şu beyannamenin üslûbuna bakınız! Bir daha okuyayım mı?

İsâ cevap verdi:

— işittim işittim. Herkes fikrini istediği gibi anlatır. İlk mektep tahsilini bitirmemiş bir adamda üslûb aranmaz.

Don Camillo kollarını kaldırarak:

— Aman sultanım! Hangi üslûb? Saçmasapan!

— Don Camillo, bir polemikte, bir tartışmada yapılabilecek en büyük hata, karşısındakinin gramer ve dil yanlışlarına hücum etmektir. Bu işlerde mühim olan nokta ileri sürülen delillerin kuvvetli olup olmamasıdır. Sen asıl beyannamenin tehditkâr edası üzerinde benim dikkatimi çekecektin.

Don Camillo kâğıdı cebine koydu ve:

— Okudum ya! Dolayısiyle onu da göstermek istedim. Tabiî bu beyannamenin en büyük kusuru tehditkâr edasıdır. Zaten bu heriflerden başka ne beklenebilir? Şiddetten ve kuvvetten başka şeyden anlamazlar kî... diye mırıldandı. İsâ da:

— Öyle, öyle ama; şu Peppone bana pek de fena adam gibi görünmüyor.

— Bu neye benzer? İyi şarabı fena fıçıya koymağa benzer. İyi adam da olsa kötülerle düşüp kalktı mı onların huyunu hulkunu benimser, sonunda kötü adam olup çıkar.

İsâ bu sözlere inanmış görünmüyordu.

— Bence Peppone meselesinde zavahire bakmamalı... İşin esasını aramalı. Meselâ bu hâdisede herifin niyeti iyi değil... şüphesiz., ama herhalde bir tahrike uğramış. Acaba kime içerlemiş?

Don Camillo «Nerden bileyim» der gibi ellerini açıp boynunu büktü.

İsâ ısrar etti:

— Evvelâ şu söylenen hakaret ne imiş onu öğrenmeli. Hani Peppone'nin duvar gazetesine yazılan hakaret sözleri... sen dün akşam tütüncüye giderken bir aralık ordan geçmedin mi? Düşün bakayım, belki hatırlarsın!

Don Camillo açıkça itiraf etti:

—- Evet geçtim.

— Sakın duvar gazetesini okumak için bir kaç dakika durmuş olmıyasın!?

— Okumak mı? Doğrusunu söyliyeyim, şöyle bir göz attım. Yoksa okumuş değilim. Bunda ne kötülük var?

— Hiçbir fenalık yok Don Camillo! Şüphesiz ümmetimizi alâkadar eden her şeyi öğrenmek, söylenen sözleri işitmek lâzım.. Sana bunu soruşumun sebebi o sırada anormal bir şey dikkatini çekip çekmediğini öğrenmektir.

— Sizi temin ederim, duvarın önünde durduğum sırada anormal bir şey gözüme çarpmadı.

İsâ bir müddet düşünceye daldı.

— Peki! Oradan ayrılırken duvarda anormal bir şey var mıydı?

Don Camillo zihnini topladı ve:

— Evet, tekrar düşündüm... galiba afişlerden birinin altına kırmızı kalemle karalanmış bir şey vardı gibi geliyor. Beni evde bekliyorlar, müsaade ederseniz gideyim, dedi ve eğilerek oradan sıvışmak isterken İsa'nın sesi işitildi.

— Don Camillo!

Papaz tekrar geri döndü ve meyus bin tavırla mihrabın önünde durdu:

— Evet! Elimden kaçtı... afişlerin altına «Peppone eşektir» sözünü yazıverdim; ama eğer o duvar gazetesini okusaydınız, eminim ki siz de...

— Don Camillo sen ne yaptığını bilmezken, benim ne yapacağımı bilmeğe kalkışıyorsun!

— Affedersiniz. Bir budalalık ettim, itiraf ediyorum; ama Peppone de yazdığı o tehditkâr 'beyanname ile aynını yaptı. Fit olduk!

— Hayır! Peppone'ye dün akşamı eşek dedin! Yarın bütün kasaba adama eşek diyecek. Her taraftan gelen köylüler, saydıkları, tir tir titredikleri adam hakkındaki bu sözden dolayı gülmekten katılacaklar. Tabiî bunlar hep senin işin!... İyi birşey mi bu yaptığın?

— Evet, ama bu hareketin siyasî sebepleri ve neticeleri düşünülürse...

— Siyasî sebebler beni alâkadar etmez. İlk tahsili ikmal etmedi diye bir adamı kepaze etmek din diyanetle alâkası olmıyan bir günahtır, bir ayıbdır. Bunun sorumlusu sensin!

— Aman ya İsâ! Ben şimdi ne yapayım? Siz söyleyin!

— Afişin altına «Peppone eşektir» sözünü ben yazmadım ki... günahı işliyen kefaretini çeker. Başının çaresine bak Don Camillo!.

Don Camillo evine döndü... ve odasında bir aşağı bir yukarı dolaşmağa başladı. Kulağına Peppone'nin beyannamesini okuyan halkın kahkaha sesleri geliyor gibi oluyordu. Hiddetle kendi kendine:

— Aptal! diye bağırdı. O sırada Hazreti Meryemin küçük heykelinin önünde duruyordu.

—ı Aman Meryem Anacığım! Sen imdadıma yetiş!

Meryem mırıldandı;

— Bu mesele doğrudan doğruya oğlumun salâhiyeti dahilinde bir iştir. Ben karışamam.

— Bir şey söyle! Bir nasihat...

— Peki... düşünürüz...

Derken Peppone çıkageldi.

— Dinle! dedi. Burada politikanın yeri yoktur. Şimdi senin karşında başı sıkışmış, papazdan öğüt istiyen bir hınstiyan var. Emin olabilir miyim ki...

— Ben, vazifemi bilirim... söyle bakalım. Kimi öldürdün?

— Don Camillo, ben adam öldürmem. Yalnız icabında, o da kuyruğuma basarlarsa nasıl adam olduğumu gösteririm.

Don Camillo mürai bir eda ile sordu: .

— Senin Libero Camillo Lenine nasıl, iyi mi?

Peppone vaftiz sırasında yediği dayağı hatrladığı için omuzlarını silkerek :

— Böyle şeylerin nasıl cereyan ettiği malûmdur. Dayak denilen matah alınır da, satılır da! Elden ele dolaşır o. Şimdi onu bırak. Mesele başka! Kısaca anlatayım. Ne zaman belediyenin kapısına imzamla bir beyanname assam, bir namussuz, alçak herif gelip altına «Peppone eşektir» diye yazıyor.

Don Camillo bir taaccüb edasile:

— Mesele bu mu? Ayol bu bıı felâket değil...

— Sen benim yerimde olsan da her hafta kilise tebliğlerinin altında «Camillo eşektir» ibaresini okusan ne dersin? Anlamak isterim!

Don Camillo bu kıyaslanmanın pek de iler tutar tarafı olmadığını düşündü. Kilisenin tebliği başka, bir partinin beyannamesi başka şeydir. Nasıl ki bir papaza eşek demekle bir sürü sapıklar çetesinin elebaşısına eşek demek arasında hiçbir benzerlik yoktur.

Don Camillo sordu:

— Bunu kim yapabilip acaba? Bir fikrin var mı?

Peppone huşunetle cevab verdi:

— Bir fikrim olmaması daha iyidir; çünkü birinden şüphem olsaydı, o bedbaht şimdi yüzü gözü, ruhu gibi simsiyah olarak sokaklarda dolaşırdı. Bu. eşek şakası on iki defadır tekerrür ediyor ve eminim ki bu işi hep aynı serseri yapıyor; ama artık ölçüyü kaçırdı. Onun için dikkat etsin! Ayağını denk alsın! Bir yakalarsam kızılca kıyametler kopacak. Şimdi ben de beyannameler bastırıp her tarafa asacağım. Görelim serserileri! Bakalım ne yapabilecekler?

— Bana ne söylüyorsun! Ben matbaacı mıyım? Bir matbaacıya git!.

Peppone asık çehre ile konuşuyordu;

— Onu da yaptık. Ama bana «eşek» denmesini istemiyorum artık! Onun için beyannamenin müsveddesini getirdim. Baskıya verilmeden evvel şuna bir göz at bakalım.

— Matbaacı Barchini cahil adam değildir, eğer bir yanlışlık olsaydı sana söylerdi.

— Şu düşündüğün şeye bak! Barchini kilise faresinin biridir. Yani kapkara bir mürtecidir. Beyannamede bir yanlış da görse eminim, ki beni küçük düşürmek için düzeltmez.

— Canım, senin başka adamların var.

— Hah! Bir bu kalıyordu. Yanlışlarımı maiyetimdeki adamlara tashih ettireyim de prestijim sıfıra insin. Zaten hepsi elifi görse mertek sanan adamlar.

— Pekâlâ! Ver bakalım görelim yazdığını.

Peppone beyanname müsveddesini verdi. Don Camillo yazıyı ağır ağır gözden geçirdi.

— Okudum. Tbare hataları bir tarafa, beyannamenin edasını biraz ağır buldum:.

— Ağır mı buldun? Yahu! Bu haltı eden herif namussuzun, alçağın, iğrenç serserinin biri. Yalnız onun için iki lügat kitablık söz yazmak lâzımdır.

Don Camillo bir lâstikle müsveddeyi dikkatle düzeltmeğe başladı. Tashih bitince:

— Şimdi, kurşunkalemle yazdığım' yerlerin üstünden mürekkeble git!.

Peppone birçok yerleri çizilmiş **acayip** işaretler konmuş müsveddeye mahzun bir tavırla baktı.

— Ulan şu aşağılık Barehini de bana müsveddenin mükemmel olduğunu söylediydi... Borcumuz ne kadar?

— Borcun falan yok! Yalnız çeneni tut! Elâlemin, beyanname müsveddeleri yazdığımı öğrenmesini istemem.

— Sana birkaç yumurta yollayacağım .Hoşça kal!

Peppone gitti. Don Camillo da yatmadan önce İsâyı selâmlamak istedi.

— Peppone'ye bana gelmesini ilham ettiğin için teşekkür ederim, îsâ gülümsiyerek:

— Ancak bu kadar yapabildim Don Camillo? Nasıl geçti mülakat?

— Biraz sıkıldım... ama fazla değil. Herifin, kat'iyyen benden şüphesi yok...

— Bilâkis, yazıyı senin yazdığını biliyor. Hattâ bir iki defa seni suçüstü gördü. Onun için dikkat et! Tetik dur Don Camillo! Bundan sonra «Peppone eşektir» diye yazmadan evvel kalemi elinde yedi defa çevir.

Don Camillo;

— Bundan sonra sokağa çıkarken kalemi evde bırakacağım, diye teminat verdi.

İsâ da tebessümle:

— Âmin! dedi.

Takib

Don Camillo mahallî mahiyette bir vaaz esnasında kızıllara karşı biraz ileri geri konuşmuştu .Ertesi gün — kilise hademesi, kimbilir nereye gittiği bir sırada — çanı çalmak için ipe sarılır sarılmaz bir kıyamettir koptu. Bir mel'un, çanın tokmağına patlayıcı fişekler bağlamış. Gerçi maddî hiçbir zarar olmadı ama öyle bir şamata oldu ki sormayın!

Don Camillo hâdiseye dair bir şey söylemedi. Akşam âyini tam bir sükûn içinde yapıldı. Kilise ağzına kadar dolu idi. Peppone ve hempaları ilk safta öyle bir ciddî tavırla oturuyorlardı ki insanın çileden çıkması işten bile değildi; ama Don Camillo herşeyin sırasını beklemesini bilirdi.

Kilise boşalıp kapı kapandıktan sonra paltosunu omuzuna alıp kiliseden çıkmağa hazırlanırken İsa'nın önünde diz çökmek lâzım geldiğini hatırladı ve hafifçe dize gelirken İsa konuştu:

—- Don Camillo, bırak şunu!

— Neyi bırakayım? anlamadım.

— At şunu diyorum sana!

Don Camillo paltosunun altından koca bir sopa çıkararak mihrabın önüne koydu.

— Çok kötü şey bu, Don, Camillo!

— Meşe sopası bile değil vallahi, kavak ağacı!... yumuşak, kıvrak. ..

— Haydi git yat Don Camillo... Peppone'yi düşünmekten de vazgeç!

Bu söz üzerine papaz çaresiz kaldığını göstermek için ellerini havaya kaldırarak gitti yatağına yattı; ama içine ukde oldu. Onun için ertesi akşam Peppone'nin karısını karşısında görünce yaylanmış gibi yerinden fırladı...

Halinden telâşlı olduğu anlaşılan kadın:

— Don Camillo! diye söze başladı ise de papaz:

— Dışarı !Çabuk buradan defol! Gâvur soyu! diye bağırdı.

Kadın konuştu:

— Don Camillo, politikayı bırakalım. Bizim Peppone'yi öldürmek istiyen şu mel'un herifi bilirsin! Onu koy vermişler... şimdi Castellino'da dolaşıyormuş.

Don Camillo bir puro yaktı.

— Bunu bana ne şikâyet ediyorsun yoldaş! Affı umumiyi ben mi ilân ettim? Hem sana ne oluyor?

Bu söz üzerine kadın bağırmağa başladı:

— Bana ne mi oluyor? Ne olacak Peppone bu haberi alınca deli gibi evden fırladı. Castellino'ya gitti... tüfeğini de beraber aldı.

— Yaa? Evlerinizde silâh sakladığınız söyleniyordu, demek doğru imiş!

— Don Camillo, rica ederim. Politikayı bırak! Yahu! Birbirlerini öldürecekler, anlamıyor musun?

Don' Camillo hayınca gülümsedi:

— Kilisenin çanrna fişek bağlamanın cezasını çeksin de görsün. İnşallah; hapsederler. Hadi çık dışarı!

Üç dakika sonra Don Camillo, kilise hademesinin oğlundan aldığı kurs bisikletle Castellino yolunda deli gibi gidiyordu.

Gece mehtablı idi. Kasabaya dört kilometre mesafede Fossone köprüsünün kenarına oturmuş bir adam gördü. Sürati kesti. Çünkü gece giderken ihtiyatlı olmak lâzımdır. Köprüye on metre kala bisikletten indi. Tesadüfen cebinde bulunan küçük oyuncağı da eline aldı, yolda oturan adama sordu:

— Dostum! İriyarı bir adamın Castellino'ya doğru gittiğini gör" dünüz mü?

Adam sükûnetle cevab verdi:

— Hayır Don Camillo!

Don Camillo yaklaştı:

— Castellino'ya gittin mi?

— Hayır... sonradan düşündüm, değmez dedim. Karım olacak sersem mi seni rahatsız etti?

— Ne münasebet? Bir küçük gezinti yapmış oldum.

Peppone gülümsiyerek:

— Ama bir papazın kurs bir bisikletle gezinti yapması acayıb bir şey!

Don Camillo, yanına oturdu.

— Bu dünyada bundan daha acayib şeyler görmeğe alışmalıyız evlâdım! dedi.

Don Camillo bir saat sonra avdet etti ve raporunu; İsa'ya sundu.

— Herşey sizin iradeniz veçhile cereyan etti.

— Pekâlâ! Yalnız ben sana herifi ayaklarından' tutup hendeğe at demiş miydim?

Don Camillo ellerini havaya kaldırdı:

— Doğurusu bu ciheti pek iyi hatırlamıyorum, yalnız bir papazın bisiklete bindiğini görmeğe tahammül edemiyordu. Ben de görmesin diye kafasını hendeğe soktum.

— Anladım anladım. Döndü mü?

— Biraz sonra gelir. Hendekte ıslanmış olduğu' için iyi binemez, diye düşündüm. Onun için bisikletini beraber getirdim.

İsâ çok ciddî bir edâ ile :

— Don Camillo, bu fikrin ince bir hassasiyet mahsulüdür, dedi.

Peppone papazım evine gelip dayandığı zaman sabah olmak üzere idi. Herif sırsıklam bir haldeydi. Don Camillo yağmur mu yağdığını sordu... Peppone dişlerini sıkarak:

— Hayır ,kar yağıyor , cevabını verdi ve ilâve etti: Bisikletimi alabilir miyim?

— Şüphesiz... şurada duruyor...

Peppone bisiklete baktı.

— Bisikletin orta demirine bağlı bir tüfek vardı, görmedin m»?

— Tüfek mi? Nasıl şey o?

Peppone bisikletini alıp çıkarken:

— Hayatımda yaptığım, en büyük aptallık, kilise çanıma kestane fişeği koyacak yerde bir ton dinamit yerleştirmemiş olmamdır, dedi.

Don Camillo da: .

— Eeeey! İnsan beşer, şaşar; cevabını verdi.

Akşam Dersi

Yüzünü gözünü sarmış birtakım adamlar kasabadan ihtiyatlı adımlarla çıktılar. Gece karanlıktı; fakat bunlar gittikleri yolu karış karış bildiklerinden emniyetle yürüyorlardı. Kasabadan bir fersah kadar uzaktaki tek ve tenha bir küçük eve vardılar. Ve çitten bahçeye atladılar.

Birinci katın pencere kapağı aralığından dışarı hafif bir ışık sızıyordu. Grupu idare eden Peppone mırıldandı.

— Talihimiz varmış. Daha yatmamış. Spiccio çal kapıyı!

Kemikli suratlı ,uzunboylu bir adam iki defa kapıyı çaldı.

İçerden bir ses:

— Kim o?

Kapıyı çalan:

— Scartazzini! dedi:

Ve hemen kapı açıldı... beyaz saçlı ufak tefek yaşlı bir kadın kapıda göründü. Elinde bir lâmba tutuyordu. Çetenin diğer âzası da karanlıktan çıkıp lâmbanın ışık dairesi içine girdiler.

İhtiyar kadın sordu:

— Kim bunlar?

Spiccio:

— Benimle beraber geldiler. Cevabnı verdi. Bizim tanıdıklar. Sizinle mühim bir şey konuşmak istiyoruz.

Sayısı on kadar oları bu gece ziyaretçileri tertemiz, küçük bir odaya girdiler ve sıkıntılı bir halde durdular. İhtiyar kadın küçük yazı masasının önüne oturdu ve:

— Hum... diye içinden ses etti.

Kadın tam seksenaltı yaşında idi. Gelenlerin kendilerine, babalarına **ve** çocuklarına alfabe okuttuğu için hepsini tanıyordu. Kasabanın **en** maruf ailelerinin erkeklerini cetvelle pataklamıştı. Az zaman evvel öğretmenlikten çekilerek bu hücrâ evde tek başına yaşamağa başlamıştı. Bu kadın hiçbir şeyden korkmadan kapısını açık bırakır, ya-

tardı. Çünkü (Madam Kristina) bir âbide idi, Ona kimse dokunmağa cesaret edemezdi.

— Ne var? diye sordu:

Spiccio cevap verdi:

— Kasabada bir değişiklik oldu. Belediye seçiminde Kızıllar kazandılar.

Madam Kristina:

— Pis herifler, bu Kızıllar!... diye mütalâa beyan etti.

Spiccio ilâve etti.

— Kazanan Kızıllar... Biziz!

Madam Kristina!

— Kim olursa olsun... Pis heriflerdir. 1901 de senin baban olacak herif de dershaneden haçı kaldırmamı istemişti.

— O zamanlar başka idi; şimdi başka!

— Âlâ! Neymiş bakalım istediğiniz?

— Hani biz seçimleri kazandık ama içimizde iki tane ağzı kara var.

— Nedir o ağzı kara?

— Mürteci... İki mürteci var: Spiletti ve Bignini.

Madam Kristina gülümsedi:

— Ya, onlar sizin kızıl renginizi sarartırlar. Siz sarılık olursunuz. Kimbilir ne budalalıklar yaparsınız?

— Biz de buraya onun için geldik. Bize yardım edecek sizden başka kimsemiz yok.Biz, size güveniyoruz. Her halde bize muavenet edersiniz. Tabiî ücreti mukabilinde.

— Size muavenet mi ederim?...

— Evet, bize dersem, belediye meclisine. Akşamları tarla yolundan kestirme buraya geliriz. Siz, bizim raporlarımızı, kararlarımızı gözden geçirirsiniz. Tashih edersiniz. Bilmediğimiz kelimeleri anlatırsınız. Şüphesiz, o iki ağzı kara olmasaydı, bütün bunlara lüzum yoktu ; ama onlarla konuşurken insan lügat kitabını beraber almalı... Herifler bir şeyler söylüyorlar anlamıyoruz, Halk önünde kepaze oluyoruz.

Madam Kristina ciddî bir tavırla başını salladı:

— Vaktiyle haylazlık edecek yerde çalışmış olsaydınız, şimdi...

— Madam, bu söylediğiniz lâf, otuz senelik hikâye canım!

Mamad Kristina, gözlüğünü taktı ve tıpkı otuz yıl evvelisinde olduğu gibi oturduğu yerde doğruldu. Adamla» da o zamanki durumlarına düştüler.

— Oturun! dedi. Herkes bir yer bulup oturdu.

Madam Kristina, lâmbanın ışığını oturanların suratına çevirerek hepsini gözden geçirdi. Peppone biraz gölgede kalmıştı. Madam Kristina lâmbayı kaldırdı ve masanın üstüne koydu. Sonra parmağı ile Peppone'yi göstererek sert bir sesle konuştu:

— Sen!... defol buradan!

Spiccio, bir şeyler söylemek istedi; fakat Madam Kristina başını salladı.

— Benim evime Peppone'nin değil kendisi, resmi bile giremez, diye bağırdı. Bana çektirdiklerini bilirsin sen. Çık dışarı diyorum. Bir daha gözüm görmesin!

Spiccio kollarını açarak aczini gösterdi ve ilâve etti:

— Madam Kristina .nasıl olur da d'ışarı çıkar? O şimdi belediye reisi.

Madam Kristina eline, uzun cetveli alıp tehditkâr bir tavırla ayağa kalktı ve Peppo'ye hitaben;

— Belediye reisi olsan da ,olmasan da çık dışarı diyorum, defol buradan! Yoksa şu cetvelle kafanı kırarım.

Peppone kalktı. Yanındakilere hitaben:

— Ben size demedim mi? Bu kadın benim elimden çok çekti,. dedi.

Madam Kristina, ilâve etti...

.— Maarif Vekili olsan buraya ayağını atamazsın. Bunu aklından çıkarma! Anladın mı!

Sonra yerine otururken de:

— Eşşek! dedi.

Yalnız iki mumla aydınlatılmış loş ve boş kilisede Don Camillo,. seçimler hakkında İsâ ile gevezelik ediyordu

— Hâşâ, sizin işinize karışmak gibi olmasın amma, ben olsam, şu Peppone'nin belediye reisi olmasına, içinde yalnız iki âzası okuma yazma bilen bir belediye meclisinin intihabına müsaade etmezdim.

İsâ cevap verdi:

— Bu işlerde kültür hesaba katılmaz. Mühim olan fikirdir. Eğer güzel fikirler anlatmıyorsa, güzel kelimeler ve parlak nutuklar bir şeye yaramaz. Adamlar hakkında hüküm vermeden evvel, bakalım ne yapacaklar? Bekliyelim.

— Çok doğru! Eğer avukatların listesi kazansaydı, benim kilisenin çan kulesi tamir edilirdi; ama ne ehemmiyeti var? Kule yıkılırsa yerine balo salonu, oyun salonu, tiyatrosiyle bir güzel halkevi yapılır.

İsâ ilâve etti...

— ... Don Camillo... gibi yılanlar için de bir vahşi hayvanat ahırı.

Don Camilla başını önüne eğdi. İsa'ya karşı bu kadar şirretlik ettiğine pişman olmuştu; fakat birdenbire başını kaldırdı...

— Siz, beni yanlış anlıyorsunuz... Nitekim, benim için bir puro sigarasının ne demek olduğunu bilirsiniz... İşte elimde kalan son sigara. Bakınız ne yapıyorum?

Ve cebinden bîr puro sigarası çıkararak iri parmakları arasında ezdi...

İsâ:

— Güzel! Don Camillo, çok güzel! Günahının kefaretini kabul ediyorum. Amma o sigara parçalarını da derhal imha et. Çünkü onları pipoya koyup içmek de aklına gelebilir.

— Aman ya mesih! Kilisedeyiz. Nasıl içerim? diye protesto ettiyse de İsâ:

-— Sen at şunları bir köşeye! diye ısrar etti:

Don Camillo, İsa'nın memnun nazarları altında bu emri ifa etti. O sırada meşruta evin kapısı vuruldu ve Peppone içeri girdi.

Don Camillo nezaketle:

— Akşamlar hayrolsun reis efendi, dedi.

Peppone:

— Bana bak, dedi. Bir hırıstiyan yaptığı işler hakkında vicdanında şüpheler taşır da gelip sana anlatırsa, hatasını kendisine göstermek bir vazifedir, değil mi? Yoksa aldırış etmez misin?

Don Camillo, sert bir cevap verdi:

— Bizim vazife hislerimizden şüphe mi ediyorsun? Bir papazın birinci vazifesi, kusurunu itiraf edenin hatalarını tashih etmektir.

Peppone bağırdı;

— Pekâlâ. Şimdi benimkileri dinliyecek misin?

— Hazırım. Hadi bakalım!

Peppone cebinden bir kâğıt çıkardı ve okumağa başladı:

«Hemşehriler! Listemizin muzaffer galebesini selâmladığımız şu anda...»

Don Camillo Peppone'nin sözünü kesti ve gidip mihrap önüne diz çöktükten sonra mırıldandı:

— Ya İsâ! Bundan sonra hareketlerimin neticesini kestiremem.

— Ben kestiririm. Pepone seni dövdü. Sen namuskârane bir tarzda hareketi takbih edecek ve vazifeni yapacaksın!

— Ya Mesih! Beni bu ihtilâlci herifler hesabına çalıştırdığınızın farkında mısınız?

— Hayır hayır... sen yalnız gramer, senteks, imlâ gibi şeytanî bir mahiyeti ve siyasî rengi olmıyan mevzularla uğraşacaksın!

Bunun üzerine Don Camillo gözlüğünü burnuna taktı, kurşunkalemini eline aldı ve Peppone'nin ertesi gün okuyacağı beyannameyi uzun uzadıya tashih etti. Peppone bunu ciddî bir edâ ile gözden geçirdi ve:

— Güzel, dedi, yanlız benim «kültür müesseselerini tevsî etmek ve Fossalto deresi üzerindeki köprüyü yeniden inşa ettirmek niyetindeyiz» cümlesini «kültür müesseslerini tevsi ve kilisenin kulesini tamir ettirmek, Fossalto deresi üzerindeki köprüyü yeniden inşa ettirmek niyetindeyiz» şeklinde tashih etmişsin! Neden o?

Don Camilla ciddiyetle:

— O bir sentaks icabıdır ,sen anlamazsın! cevabını verdi.

Peppone içini çekerek:

— Talihin var! Okumuş adamsın! Dilin bütün girdisini çıktısını biliyorsun! Demek ki şu kulenin basına yıkıldığını görmek ümidi de kalmadı.

— Allanın rızası önünde eğilmek lâzımdır.

Don Camillo, Peppone'yi dış kapıya kadar uğurladıktan sonra döndü ve İsa'yı selâmladı:

— Çok güzel Don Camillo!... hakikaten seni yanlış anlamışım. Son sigaranı attığına teessüf ettim. Bu kefarete sen müstahak değildin. Doğrusunu da söylemek lâzım gelirse zahmetine mukabil şu Peppo-jıe'nm de sana yalnız bir tek sigara vermesi de namuskârlık değildir.

Don Camillo cebinden bir sigara çıkararak:

— Zararı yok ,zararı yok, diye onu da paralamağa teşebbüs ederken İsâ gülümsiyerek müdahale etti:

— Yok, yok, Don Camillo! Bunu hakettin... git rahatça iç!

— Ama... çalmış...

— Hayır, hayır... Peppone'nin cebinde iki tane vardı. O komünisttir. Bunlardan birini ustalıkla almakla sana ait olanı almış oldun.

Don Camillo büyük bir **huzur** ile:

— Ya İsâ! Sen herşeyi herkesten iyi bilirsin! dedi.

Kaçak Av

Don Camillo her sabah kilisenin çan kulesindeki mahut çatlağı ölçer ve her sabah aynı genişlikte kaldığını, büyümediğini; fakat küçülmediğini de görürdü.

Günün birinde artık sabrı .kalmadı. Kilisenin hademesini belediyeye gönderdi:

— Git Reise söyle! Çabuk gelsin, bu çatlağı görsün! Günün birinde bu bir faciaya sebep olacağını anlat! Dön gel!

Hademe gidip geldi.

— Belediye reisi dedi ki «Ben papaz efendinin sözüne inanırım. Vaziyetin tehlikeli olduğuna da kani oldum; benimi görmemi mutlaka istiyorsa saat beşe kadar makamımda müracaatları kabul ediyorum. Kuleyi getirip göstersin!»

Bu söz üzerine Don Camillo bir şey demedi. Akşam duasından sonra aklından bir şeyler geçirirken:

— Eğer yarın sabah Peppone yahut hempalarından birisi buraya ayağını basacak olursa öyle bir cümbüşe şahit olacağız ki... ama zannetmem... cesaret edemezler gelmeğe! diye mırıldandı.

Filhakika ertesi sabah duasında kızıllardan, kimse kiliseye gelmemişti. Yalnız yürüyüş nizamında bir kızıl grupunun muntazam adımlarla kilise meydanına geldiği ayak seslerinden anlaşıldı.

Hakikaten kasabada ve civardaki bütün kızıllar, takma bacaklı kunduracı Bilo'ya kadar, "dörderlik sıralar halinde Peppone'nin arkasından yürüyerek kiliseye yaklaşıyorlardı. Nihayet aynı intizam içinde bir zırhlı kıta gibi kiliseye girdiler ve yekpare bir kaya gibi yerleştiler.

Sabah ibadeti bitip de sıra vâza gelince Don Camillo nükteli ve rûmizli sözlerile kendini gösterdikten sonra cemaate hitab ederek:

.— Asıl bilmesi lâzım iken bilmemezlikten gelenler müstesna, hepinizce malûmdur ki; kilisenizin çan kulesinde, büyük bir çatlak peyda oldu. Kulenin yıkılmak tehlikesi belirdi. Bu sebeble Allahın evi-

ni tamire yardım etmeniz için, aziz ve sadık cemaatim, size müracaat ediyorum. Sadık cemaat sözile de buraya Allah rızası için gelenleri kastediyorum. Partilerinin kuvvetini göstermek için manga halinde buraya gelmiş olanları değil; çünkü bu gibilerine çan kulesi yıkılmış, yıkılmamış vızgelir.

İbadet ve vaaz bittikten sonra Don Camillo verilecek iane paralarını toplamak için büyük masanın başına oturdu. Herkes vereceği sadakayı verdiği halde, çıkması muhtemel hâdisede hazır bulunmak fırsat kaçırmamak için kimse kiliseden gitmiyordu. Çok geçmedi, Peppone sert kumandalarla takımını ayağa kaldırdı. Masanın önüne getirdi. Orada durdular... kendisi sıradan ayrıldı ve ilerledi;

— Daha dün, bu kuledeki çanlar kurtuluşu selâmlamıştılar. Yarın da aynı çanlar proletarya ihtilâlinin doğuşunu selâmlıyacaklardır. dedi ve üç kırmızı mendil içinde topladıkları paraları masanın üstüne bıraktı. Sonra da göğsünü şişirerek aynı şekilde adamlarını alıp gitti. Topal Bilo, Don Camillo'nun önünden geçerken tahta bacağını lüzumundan fazla kuvvetle yere vurdu.

Don Camillo muzaffer bir eda ile İsa'ya koştu. Olan biteni anlattı.

İsa şaşalamıştı:

— Sen haklı imişsin Don Camillo! dedi. O da:

— Tabiî sultanım! Siz beşeriyeti tanırsınız, ben İtalyanları tanırım, dedi.

Bu noktaya kadar Don Camillo akıllıca hareket etmişti. Lâkin Peppone'yi, grupunda gördüğü intizamdan dolayı tebrik ettiği sırada yarım çark ederlerken ayaklarına dikkat etmelerini ihtar etmesi, hele bunun proletarya ihtilâli sırasında çok lüzumlu olacağını ilâve etmesi falso oldu. Peppone bu söze mim koydu .

Don Camillo yüzde yüz namuslu bir adamdı; fakat dehşetli av merakından ayrı olarak dehşetli bir de av çiftesi ve mebzul miktarda fişeği vardı. Buna ilâveten kasabadan beş kilometre uzakta Baron Stocco'ya aid avlanma yerindeki her çeşit avdan başka çiftliğin parmaklığından dışarıya âdeta:

— Beni yesenize! der gibi sıçrayıp kaçan semiz tavuklar böyle ağırbaşlı bir insani[1] bile baştan çıkaracak mahiyette idi.

Nihayet bir gece Don Camillo cüppesini şalvarının içine sokup başına da geniş kenarlı bir şapka geçirerek Baronun avlanma yerine gitti. Ayıplamamak!... Bir papazın da zâfı olabilir, hele avcı olursa... onun için Don Camillo'nıın bir metre boyunda koca bir tavşanı vurduğuna da taaccüb etmemek gerekirdi.

Papaz tavşanı vurduktan sonra alıp çantasına koymak üzere hayvanın vurulduğu yere giderken karşısına biri dikiliverdi. Don Camillo için tek yapılacak şey, şapkayı gözlerine kadar indirip karşısındakine kafasiyle bir tos vurarak herifi sızdırmak ve tanınmadan oradan kaçmaktı. Aksi halde kasaba, halkının papazın kaçak avcılık ederken yakalandığını öğrenmesi bir rezalet hattâ bir felâket olurdu. Lâkin işin kötü tarafı şu ki; karşısındaki adam da Don Camillonun tasalandığı şeylerle endişeli idi. O sebeple o da aynı hareketi yapmayı tasarladığından, iki koç, kafa kafaya çarpıştılar ve ikisi de kıçüstü karşı karşıya oturdular. İlk sersemliği geçerken Don Camillo:

— Bu kadar sert bir kafa olsa olsa bizim belediye reisinin kafası olabilir, diye mırıldandı.

Peppone de:

— Böyle sert bir kelle ancak bizim sevgili başpapazın kellesi olabilir, derken başını uğuşturuyordu. Çünkü belediye reisi de kaçak avlanmaya gelmişti ve onun da çantasında kaçak vurulmuş bir tavşan vardı. Don Camillo'ya müstehzi nazarlarla bakarak:

— Biz elâlemin malına hürmet edilmesini nasihat eden adamın, yasak av yerinde kaçak avlanmıya çıkacağı hiç aklına gelmezdi.

— Benim de hiç aklımdan, hayalimden geçmezdi ki, kasabanın bir numaralı hemşerisi muhterem belediye reisinin...

— Belediye reisi; ama... diye papazın sözünü kesti. Şu, malların paylaşılması hakkındaki mel'un nazariyeye taraftar bir yoldaş olduğuna göre onun hareketi hiç olmazsa papazınkinden daha hafiftir sanırım. Çünkü...

Gece karanlığında çalılık içinde yapılan bu ideoloji münakaşası, korucunun yaklaşmasiyle yarıda kaldı.

Don Camillo:

— Yahu! herif bizi yakalarsa, kepazelik olur. Bir çare bulsak.. Bir şey yapsak da...

Peppone sükûnetle cevap verdi:

— Bana göre hava hoş. Ben daima yaptığımın hesabını vermeğe hazırım, dedi, yerinden kımıldamadı ve korucu gelip de tüfeğini göğsüne dayadığı zaman onu nezaketle selâmladı.

— Akşamlar hayrolsun.

— Burada ne yapıyorsunuz?

— Ben mi?.. Mantar topluyordum..

—- (Belediye reisinin elindeki tüfeği göstererek) Çifte ile mi?

— Her yiğitin bir yoğurt yiyişi var.. Benimki de... .

Denken herifin üstüne atılıp bastırdılar ve kafasına sert bir yumruk atıp sersemlettikten sonra oradan tüydüler. Parmaklığın ötesine geçtikten sonra artık nizamsız durumları kalmadığından rahatladılar. Yasak av sahasından bir kilometre kadar uzakta bir çalı dibinde dinlenirlerken Peppone içini çekerek konuştu:

— Don Camillo, biz suç işledik. Bir kanun adamına el kaldırdık. Bu bir cürümdür.

Don Camillo soğuk soğuk terliyordu; çünkü doğrusunu söylemek lâzım gelirse korucuya ilk vuran oydu. Alçak herif devam etti:

— ... Nadim oldum, yaptığımızı düşündükçe vicdanım sızlıyor. Günahımı çıkartmadıkça benim içim rahat, sükûn yok. Lâkin suçumu itiraf edip günahlarımın kefaretini çekmek üzere bir Allah adamının huzuruna çıkmağa cesaret edebilir miyim? Hıristiyanlığın merhamet ve şefkat kaidelerini bana unutturan iğrenç Moskova çığırtkanlarının Allah belâsını versin!

Don Camillo o kadar mahcub olmuş, küçük düşmüştü ki ağlamaklı oluyordu. Öteyandan da şu kalleş Peppone'nin de suratına bir yumruk vurup gebertmek isityordu. Papazın bu niyetini anlıyan Peppone sustu. Fakat birdenbire tekrar bağırdı:

— Lanet olsun avcılığına da, avına da!... diyerek çantasından tavşanı çıkarıp uzağa fırlattı.

Don Camillo da:

— Evet, lanet olsun! diyerek kendi tavşanını belediye reisininkinin yanına attı. İkisi de başları önlerinde kalktılar. Yürüdüler ve ayrılacakları zaman Peppone sordu:

— Affedersin Don, Camillo! Bu civarda iyi bir papaz biliyor musun? Bu yaptığım günahı affettirmek istiyorum.

Don Camillo yumruklarını sıktı., ve yoluna gitti. Kilisede İsanın önüne gelmeğe kendinde cesaret bulduğu zaman hareketini izah için:

— Kendim için yapmadım.. Kilise için yaptım, dedi; lâkin İsa hiç cevap vermedi. İsa sükût ettiği zaman Don Camillo derhal perhize girer, İsa haline acıyıp da «artık kâfi!» deyinceye kadar su ve ekmekten başka bir şey ağzına koymazdı. Bu sefer de yedi gün geçti. Don Camillo açlıktan ve halsizlikten yıkılmamak için duvarlara dayandığı halde İsa «kâfi» demedi. Üstelik Peppone de günah çıkartmağa gelmez mi?

— Ben kanuna ve hıristiyanlığın farzlarına karşı geldim.

Don Camillo:

— Biliyorum! dedi.

— Üstelik sizden ayrılır ayrılmaz, fırlatıp attığımız iki tavşanı tekrar aldım. Birini salçalı, ötekini de kızartma yaptım.

Don Camillo derin derin içini çekerek:

— Senden beklenirdi bu hareket! dedi.

Belediye reisinin günahını çıkardıktan sonra mihrabın önünden geçerken İsa papaza gülümsedi; ama yedi günlük oruçtan ziyade «senden beklenirdi» sözü bu yumuşamaya sebep olmuştu. Çünkü bu sözü söyleyen Don Camillo belediye reisini tepelemekten ziyade aynı şeyi yapmak kendisinin de aklından geçmiş olduğunu düşünerek kıpkırmızı olmuştu.

Don Camillo'nun bu halinden müteessir olan İsa:

— Zavallı Don Camillo! dedi.

Don Camillo kollarını teslimiyet işareti olarak havaya kaldırıp elinden geleni yaptığını, eğer kazara fenalık da ederse bunu kalbinde kötülük olduğu için yapmış olmadığını anlatmak istedi.

İsâ:

— Biliyorum, biliyorum Don Camillo! Hadi git, Peppone'in eşya odasına bıraktığı tavşanı nar gibî kızart da ye!

K a s d e n Y a n g ı n

Yağmurlu bir gece... Eski ev diye anılan hücrâ ve harap binanın alev alev yanmakta olduğu görüldü. Bu ev kasabadan uzakça bir tepe üzerinde, metruk bir bina idi. İçerde yılanlar, hayaletler varmış diye rivayetler döndüğünden kasabalılar yanına bile yaklaşmak istemezlerdi. İçinde son oturanlar eşyalarını toplayıp gittikten sonra boş kalmış ve ahşap kısmı zamanla çürüyüp dökülmüştü. Buna rağmen bina bir meşale gibi alev alev yanıyordu.

Kasabanın dış yoluna kadar inip yangını seyredenler bu binanın bu kadar alevli bir şekilde yanmasına şaşıyorlardı. Don Camillo da yangını seyre çıkanlar alayına karıştı. «Eski ev» e giden bozuk yolda ilerlemeğe başladı ve kalabalığın önüne geçmek için ötekini berikini itip kendine yol açarken:

— Kimbilir hangi yıldönümünü kutlamak için çılgın ihtilâlcilerden biri viranenin içini otla, samanla doldurup ateşe vermiştir. Acaba belediye reisi efendi ne buyururlar bu işe?

Dedi ama Peppone başını bile çevirmedi. Yalnız:

— Ne bileyim ben?

— Belediye reisi olarak herşeyi bilmeniz lâzım! Acaba bugün tarihî bir yıldönümü mü?

Don Camillo bu sözleri söylerken içinden çok eğleniyordu.

Peppone'nin yanıbaşında diğer kızıl idarecilerle birlikte yürüyen Brusco cevap verdi:

— Papaz erendi! Siz böyle sözler söylememelisiniz. Sonra yarın halk arasında bizim kötü şeyler yaptığımız tevatür olur.

Yanan eve kadar giden iki tarafı çitle sınırlanmış bozuk yol harap binanın ortasında bulunduğu, sürülmüş; yürünmesi zor, bir tarlaya gelip dayanıyordu. Peppone burada durdu. Halk da sağa sola yayılmağa başladı. Bulundukları yer, yangına 300 metre kadar mesafede idi. Rüzgâr yangının dumanını üzerlerine doğru üflüyoıdu.

— Ot kokuyor, petrol kokuyor!

Sözleri söylenince dedikodular başladı. Harb esnasında binayı askerler işgal etmişti. Belki giderken benzin bırakmışlardır. Odur yanan...

Don Camillo gülmeğe başladı;

— Masal bunlar, masal! Ben böyle şeylere inanmam. İşin hakikatini anlamak için gidip gözlerimle göreceğim, dedikten sonra halk arasından ayrıldı ve yanan binaya doğru ilerlemeğe başladı. Daha yüz adım kadar ilerlememişti ki, Peppone koşarak yanına geldi.

— Bana bak! Geriye... Çabuk dön!

Don Camillo iki yumruğunu beline dayayıp sert bir eda ile:

— Ne hakla bana emir veriyorsun? Ne karışıyorsun benim işime? diye cevap verdi.

— Kasabanın, belediye reisi olarak sana emrediyorum. İdarem altında bulunan halktan birinin kendisini budalaca tehlikeye atmasına müsaade edemem.

— Ne tehlikesi?

— Petrol kokusunu burnun duymuyor mu? Kimbilir binanın içinde ne var? Ya patlarsa?.

Don Camillo safiyane bir eda ile:

— Yaa? Tehlikeli şeyler var demek? Şen nereden biliyorsun bunu?

— Ben bir şey bilmiyorum! Ama petrol varsa, belki **başka** şeyler de vardır. Benim vazifem tehlikeden halkı uzaklaştırmaktır.

Don Camillo gülmeğe başladı;

— Anladım, anladım. Seninkilerin huzurunda, meymenetsiz, mürteci bir papazdan cesaret dersi almaktan korkuyorsun galiba!

Peppone yumruklarını sıktı:

— Adamlarım beni düşmana; karşı çete harbi ederken dağda tanımışlardır. Onlar...

— Şimdi dağda değiliz. Ovaya indik artık reis yoldaş!

Peppone, eline tükürdükten sonra göğsünü şişrip yangına doğru sert adımlarla yürümeğe başladı. Don Camillo belediye reisinin ilerle-

yişine bir müddet baktıktan sonra seyirtip ona yetişti ve kolundan tutup çekerek:

— Dur yahu! dedi.

Peppone papazın elinden sıyrılarak:

— Ben mi? Sen git kilise bahçesindeki çiçeklerini sula! Ben yoluma gidiyorum. Bakalım kim korkak?

Don Camillo içinden, belediye reisi gibi eline tükürmek istedi ama başpapaz olduğunu düşünerek vazgeçti. Sadece göğsünü şişirip yumruklarını sıkmakla yetindi ve o da ilerlemeğe başladı.

Peppone ve Don Camillo yanyana yürüdüler... Yangınla aradaki mesafe gitgide azalıyor, ateşin harı yüzlerine vuruyordu; fakat ikisi de yan gözle birbirini gözetliyerek ilk önce ötekinin duraklamasını bekliyor ve geri kalmamağa çalışıyordu.

Seksen, altmış, elli metre...

Birdenbire bir ses, itaat etmemek mümkün olmıyacak bir ses:

— Durun... diye bağırdı.

İkisi de durdular... Sonra tersyüzü dönüp yıldırım gibi geri kaçtılar.

On saniye sonra dehşetli bir patlama ile harap ev bir donanma fişeği gibi havaya uçtu.

Yolun orta yerinde ikisi tekrar yanyana oturuveıiıiişlerdi. Ortada kimseler kalmamıştı. Az evvelki kalabalık âdeta tebahhur etmişti.' Bizim iki ahbap yolda lâf etmeden yürümeğe başladılar. Peppone birdenbire mırıldandı:

— Seni ilerlemeğe bırakmalı idim.

— Ben de senin için öyle düşündüm.

— Seni bıraksaydım da daha ileri gitscydin, kara bir mürtecinin havaya nasıl uçtuğunu keyifle seyredecektim.

— Bu keyfi tadabileceğini hiç zannetmiyorum? Çünkü nasıl olsa duracaktım.

— Neden?

— Çünkü viran evin bodrumunda altı bidon benzin, doksan beş tüfek, iki yüz altmış beş elbonıbası, iki sandık cephane, yedi mitralyoz, 150 kilo dinamit olduğunu biliyordum.

Peppone bu sözleri işitince birdenbire dUrdu. Gözleri fırlamış, Don Camillo'ya hayretle bakıyordu.

— Bunda şaşılacak ne var yahu! Cepaneyi ateşlemeden evvel listesini yaptım.

Peppone yumruklarını sıkıp dişlerini gıcırdatarak:

— Seni hemen orada tepelemeli idim. dedi.

— Haklısın, Peppone ama, şu var ki; ben kolay kolay tepelenmem.

Bunun üzerine tekrar yola koyuldular. Az sonra Peppone gene durdu:

— Peki demek ki... Tehlikeyi biliyordun da elli metre kadar ne diye ilerledin? Eğer bize durun! demeseler yoluna devam edecek miydin?

— Tabiî ben de, senin gibi tehlikeyi biliyordum; ama bu bir cesaret meselesi.

Peppone başını sallıyaratk:

— Diyecek yok doğrusu! İkimiz de birbirimize dengiz. Ne yazık ki bizden değilsin! dedi.

— Ben de aynı şeyi düşünüyorum, bizlerden olmadığına çok ese[f] ediyorum.

Ve papazın evinin önünde **birbirinden** ayrılırken Peppone dedi ki:

— Aslına bakarsan bu işte sen bana yardım, etmiş oldun. Bu belâlı mallar içimde bir ukde, vicdanımda bir yük olarak...

— Bırak şimdi beylik lâfları canım...

Peppone devam etti...

— Yalnız sen listeyi sayarken galiba yedi mitralyöz demiştin. Halbuki mitralyözler sekiz olacaktı. Acaba birini kim aldı dersin?

Don Camillo cevap verdi:

— Ondan yana endişe etme! Ben aldım. Onun için proletarya ihtilâli patlarsa bizim taraflara pek yaklaşmamanı tavsiye ederim.

Peppone:

— Cehennemde görüşürüz, diyerek uzaklaştı.

Don Camillo gidip mihrabın önünde diz çöktü:

— Size bin şükür ya İsâ! Eğer siz «dur!» diye bağırmasaydınız işler çatallaşacaktı.

İsâ gülümsiyerek cevap verdi:

— Yok canım... Sen intihar niyetinde olmadığım için bile bile kendini tehlikeye atmıyacak ve nasıl olsa durup geri kaçacaktın Don Camillo!

— Biliyorum, biliyorum ama bazan gurur insanı tehlikeye atabilir de...

— Şimdi, sen onu bırak da, şu mitralyöz hikâyesi nedir? Onu anlat! Hakikaten bu mel'un silâhı aldın mı?

—- Hayır, hayır... Sekiz tane idi. sekizi de yandı; ama, bu heriflerin burada bir mitralyöz bulunduğunu zannetmeleri daha iyidir.

— Pek iyi... Yani eğer söylediğin doğru olsaydı pek iyi olabilirdi. Lâkin hakikatte o musibet makineyi sen aldın. Neden yalan söylüyorsun Don Camillo?

Don Camillo elleriyle müphem hareketler yapmakla iktifa etti.

Hazine

Bir gün kilise eşyasının bulunduğu odaya, vaktiyle Peppone dağda düşmana karşı mücadele ederken irtibat vazifesi gören, şimdi de belediyede ayak işlerinde kullanılan Smilzo ismindeki eski bir partizan geldi. Elinde parti başlığını havi gotik harflerle yazılmış bir davetiye vardı.

«Yarın saat onda Hürriyet Meydanı'nda yapılacak sosyal mahiyetteki merasime huzurunuzla şeref vermeniz rica olunur. — Bölge Sekreteri: Bottazzi Yoldaz, Belediye Reisi.»

Don Camillo kâğıdı getirenin yüzüne dik dik baktıktan sonra:

— Git Peppone yoldaşa, Belediye Reisi Bottazzi'ye söyle. Onların din ve sermayeye karşı yaptıkları mutad alayları dinlemeğe hiç vaktim yok. Bu hezeyanları işite işite artık ezberledim, dedi.

Smilzo sırıtarak:

— Siyasî nutuk, çekilmiyecek. Yalnız vatanseverlik ve sosyal çalışmalardan konuşacaklar. Eğer buna da hayır derseniz, demek siz demokrasiden, çakmıyorsunuz.

Don. Camillo ciddî bir tavırla başını kaldırdı.

— O halde... Gelirim.

___Yalnız: şef dedi ki; eğer gelirseniz üniformanızla geliniz, takım taklavatınızı da almayı unutmayın.

— Takım taklavat ne demek?

Bunu söyliyen Smilzo yılan gibi ince ve çevik bir herif olduğu için Don Camillo'nun, kafasına fırlattığı kitaptan kolayca kurtuldu ve hemen bisikletine binip sekti, gitti.

Don Camillo attığı kitabı yerden aldı ve öfkesini teskin için İsânm önüne gitti.

— Ey İsâ! Acaba bu adamların yarın ne gibi bir tertip yaptıklarını öğrenmek kabil mi? Bu hazırlıkların mânası ne? Eczane ile Baghetti'nin evi arasındaki çayırın etrafına yeşillikler dikmişler. Gene ne

domuzlukları var acaba?

— Evlâdım!... Eğer bir domuzluk yapmak isteselerdi, gizli yaparlardı; sonra da takdis için seni çağırmazlardı. Yarına kadar sabret bakalım!

O akşam, Don Camillo merasim yerini bir daha gözden geçirdi; fakat çayırın etrafında yeşillikler ve asılmış dallardan başka birşey göremedi.

Ertesi asbah arkasında iki ilâhici çocukla birlikte merasim yerine giderken dizlerinin bağı çözülüyordu. Papaz efendi, havada bir hıyanet kokusu seziyordu.

Bir saat sonra kiliseye avdet ederken bitkin ve hasta bir halde idi. İsâ sordu:

— Ne oldu?

Don Camillo:

—- İnsanın tüylerini diken diken edecek menfur bir şey... Orkestra, Garibaldi marşı... Peppone'nin nutku ve halkevinin ilk temel taşı kondu... Ben de bu taşı takdis etmeğe meobur oldum. Peppone memnunluğundan yerinde duramıyordu. Pis herif bir kaç söz söylememi rica etti. Konuşmaya mecbur oldum. Halbuki bunun bal gibi parti propagandası olduğunu biliyordum.. Lâkin haydut herif, işi bir âmme hizmeti şekline sokmuş...

Bunları söylerken Don Camillo bomboş kilisede gidip geliyordu. Derken birdenbire durdu ve tekrar gürledi:

— Okuma salonu, kütüphane, jimnastikhane, ilk yardım odası, tiyatro... İki katlı koskoca bir bina... Yanında spor sahası, oyun yerleri falan... Sudan ucuz. 10 milyon lirete çıkacakmış...

— Bugünkü şartlara göre pahalı değil.

Don Camillo bir sıraya yığıldı.

— Ey îsâ! Bana bunu neden reva gördünüz?

— Don Cemillo, saçmalıyorsun! Neyi reva gördüm sana?

— Hayır efendim! Saçmalamıyorum. Bizim gençlere bir kütüphane, bir teneffüshane, çocuklar için bir oyun yeri, şöyle salıncaklı, atlıkarıncalı bir yer... Mümkünse Castellino'daki gibi bir yüzme havuzu yapabilmek için bize biraz para ihsan etmenizi on senedir diz

çökerek sizden istirham ediyorum. On senedir hep o ümitle mal mülk sahiplerinin şeytan göresi yüzlerine gülüyorum. 200 kadar piyango tertip ettim. Binbir kapının ipini çektim. Netice? Hiç. Ama bu zındık hayduda 10 milyon liret âdeta gökten iniveriyor.

— O para onlara gökten inmedi. Onu yerde buldular. Bu işle benim alâkam yok. Kendi teşebbüslerinin semeresi.

— Yani hulâsası, ben biçare bir adamım, ya İsâ!

Don Camillo çilesini doldurmak için odasına çekildi. Hakikatte Peppone'nin bu serveti elde etmek için yolda adam çevirip zorla para almış, yahut şunun bunun kasasını soymuş olması bahis mevzuu olamazdı. Bu paranın kaynağını bulmak için kurtuluş savaşlarına kadar çıkmak daha doğru olurdu. Peppone kurtuluşu müteakip dağdan şehre inerken, Proletarya ihtilâlinin patlıyacağı hakkındaki rivayetlerden istifade ederek bir çok ödlek burjuvadan bir hayli para sızdırmıştı, diyelim... Ama o zamanlar kasabada burjuva denebilecek kimse yoktu. Buna mukabil, Peppone'nin çetesiyle birlikte dağdan inmiş bir İngiliz müfrezesi vardı. Bunlar, kasabayı tahliye ederken bütün kıymetli eşyaları da birlikte götürmüş olan Almanların işgal ettikleri evlere inmişlerdi. Binaenaleyh bu 10 milyonun herhangi bir talan mahsulü olduğuna hükmetmek de kabil değildi.

Acaba bu para Rusyadan mı geliyordu? Hayır. Bu da gülünç bir iddia idi. Rusların Peppone'yi düşünmeğe vakitleri mi vardı?

Hâdisenin izahını yapmaktan âciz olan Don Camillo tekrar İsâya koştu:

— Ey İsâ! Peppone'nin bu parayı nereden bulduğunu bana söylemez misiniz?

— Don Camillo! Sen beni bir polis hafiyesi yerine mi koyuyor sun? Kendin düşünsen bunu pekâlâ bulursun! Bana ne diye soruyorsun? Araştır, soruştur Don Camillo! Hem sen biraz şehre gitsene! Vakit geçirirsin!

Don Camillo İsa'nın tavsiyesi üzerine şehre kadar gidip geldi ve sinirli bir halde İsa'nın huzuruna çıktı.

— "Ne var? Ne oldu?

Don Camillo nefes nefese, kekeledi:

— Aklımı oynatacağımı. Sokakta bir ölüye rastgeldim. Cenaze alayına değil. Çoktandır ölmüş bir adamı diri olarak geziyorken gördüm.

— Don Camillo! Aklını başına topla! Sakin ol ve iyi düşün! Sokakta rastlanan bir adam hakikatte hayatta demektir, ölüler sokakta dolaşmazlar.

— İhtmali yok efendim; ihtimali yok! Bu söylediğim, adam hakikaten vefat etmiş bir ölüdür. Üstelik adamı bizzat ben gömmüştüm,.

— Öyle ise diyecek bir şey.yok! Demek ki bir hortlak, bir hayalet!..

Don Camillo omuzunu silkerek cevap verdi:

— Hayır efendim hayır, Hortlak, hayalet gibi şeylere artık kocakarılardan başka inanan kalmadı.

— O halde?

— O halde?. Ben de işin içinden çıkamadığım için size geldim ya!

Bunu müteakip papaz efendi hâtıralarını tazelemeğe çalıştı. Ölen bu herif Peppone'nin adamlariyle birlikte dağdan kasabaya inmişti. Memleketli değildi. Şehre indiği zaman başından ağır yaralı idi. Kendisini sonradan İngilizlerin işgal ettikleri eski Alman karargâhı olan Docchi villâsına yerleştirdilerdi. Peppone de onun yattığı odanın hemen bitişiğindeki odayı kendisine büro yapmıştı. Don Camillo bugünkü gibi hatırlıyordu: Villâ üç kat İngiliz nöbetçi çemberi altına alınmıştı. İzinsiz olarak içeriye kedi bile giremiyordu. Çünkü civarda henüz muharebeler oluyordu. İngilizler de kendi canlarına çok kıymet verirlerdi.

Bu ufak tefek yaralıyı sabahlayin getirmişlerdi. O akşam adam öldü. Peppone, gece yarısına doğru Don Camillo'yu. aratmış, papaz geldiği zaman ceset soğumuştu. İngilizler de karargâhta bir ölünün gecelemesini istemiyorlardı. Ne ise ertesi gün öğleyin zavallının tabutu Peppone ile üç yakın arkadaşı tarafımdan karargâhtan! çıkarken bir İngiliz kıtası da son ihtiram resmini ifa ediyordu. Cenaze merasimimin pek hazin olduğunu Don Camillo iyice **hatırlıyordu.** Bütün kasaba, bir top arabasına bindirilmiş olan tabutun arkasın-

dan gidiyordu. Hele mezarlıkta Don Camillo'nun söylediği nutuk herkesi ağlatmıştı. İlk safta Peppone hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Hattâ bunlara görünce Don Camillo bir an içinden, «Ben de isteyince iyi konuşuyorum ha!» diye kendi kendini beğenmişti. Ve bütün bunları düşündükten sonra, «Hiç şüphem yok. Bugün rastladığım adam pekâlâ o ölmüş olan herifti.» dedi ve içini çekerek, «Bu dünyada neler görüyoruz!» diye de ilâve etti.

Ertesi gün, Peppone'yi garajında bir otomobil altında harıl harıl çalışırken buldu.

— Bonjur reis yoldaş. Şu senin halkevi projesini görüşmeğe geldim.

Peppone nefes alarak:

— Ha!, Ne diyorsun bu teşebbüsüme?

— Mükemmel... Ben de şu benim hani bir fikrim vardı. Bizim çocuklar için, yüzme havuzu, kütüphane, tiyatro falan yaptırmak istiyordum ya! Uzun zamandır tasarladığım bu binanın temelini bu pazar atıyorum. Eğer merasimde hazır bulunursan çok memnun olurum.

— Memnuniyetle! Senin nezaketine karşı aynı nezaketi göstermek vazifemdir.

Peppone otomobilin altından çıkıp yüzünün terini mavi iş gömleğinin koliyle sildi. Don Camillo devam etti:

— Teşekkür ederim. Sonra da rica ederim, o senin halkevi projesini biraz küçült! Benim kanaatimce sen işi çok büyük tutmuşsun!

Peppone hayretle papaza baktı:

— Don Camillo oynattın mı sen?

— Ne münasebet? Bundan evvel tabutu, iyi mıhlanmamış bk ölünün duasını yaptığım gün kadar aklım başımda. Tabut kapağının iyi mıhlanmamış olduğunu da dün aynı ölüyü dipdiri sokakta gezerken görünce anladim.

Peppone dişlerini gıcırdatarak sordu:

— Yani ne demek istiyorsun?

— Hiiiç! Sadece şunu anlatmak istiyorum ki; İngilizlerin üç el ateş ederek selâmladıkları, benim de duasını ettiğim tabutun içinde,

Docci villâsının tavan arasından arakladığınız şeyler dolu idi. Ölü de turp gibi diri olarak çatıda saklanmıştı.

— Ha! Sende düşmana mukavemet edenleri lekelemek sevdasının tekrar başladığını görüyorum.

— Düşmana mukavemet falan gibi lâfları bırak şimdi. Sen beni böyle sözlerle ürkütemezsin! dedikten sonra oradan uzaklaştı.

Peppone için için küfürler ediyor, tehditler savuruyordu.

O akşam Peppone ve Brusco ile arkadaşlarından iki kabadayı Don Camillo'nun evine geldiler. Bunlar mahut tabutu taşıyanlardı.

Peppone papaza dedi ki:

— Bana bak! Sen bizi hiçbir şeyle itham edemezsin. Bütün malları, gümüş takımlarını, fotoğraf makinelerini, altınları biz Almanlardan aşırdık. Biz almasaydık, İngilizler alacaktı. Malları da karargâhtan kaçırmak için böyle bir cenaze komedyası oynamaktan başka çare yoktu anladın mı? Biz bu mallara el sürmedik. Listeleri elimde... Bir metelik kursağımıza' girmedi. Bunlardan 10 milyon liret elde ettik. 10 milyon lireti de son kuruşuna kadar, halk hizmetine sarfedeceğiz.

Brusco daha çabuk hiddetlenir bir adamdı. Eğer kendilerinden şüphe eden varsa haklarından geleceğini bağıra bağıra söylemeğe başlayınca Don Camillo elinde okumakta olduğu gazeteyi bırakıverdi ve böylece koltuğunun altında bir mitralyöz olduğu görüldü. Papaz:

— Ben de... derken.

Silâhı gören Brusco sapsarı oldU ve yana kaçtı. Bu sırada Peppone kollarını muhabbetle açarak:

— Don Camillo, zannederim aramızda maraza çıkmasına sebep yoktur.

— Ben de aynı fikirdeyim. Paranın miktarında da ihtilâfımız yok. Ancak 10 milyonun yedisi sizin halkevine, üçü de bizim çocuk bahçesi ve teneffüshanesine... Ben hakkımdan fazla bir şey istemiyorum ki...

Dört ipsiz aralarında fiskos ettikten sonra Peppone söze başladı:

— Eğer şu uğursuz silâh kolunun altında olmasaydı, teklifinin, en alçakça bir pazarlık olduğunu ispat ederdim.

O pazar belediye reisi ve bütün hempaları Don Camillo'nun çocuk teneffüshane ve bahçesinin temel atma merasiminde bulundu lar. Hattâ reis bir de nutuk söyledi ve bir aralık fırsat bulup papazın kulağına:

— Şu koyduğumuz taşı senin boynuna bağlayıp Po nehrine al-sam ne iyi olurdu! diye fısıldadı.

Akşam Don Camillo İsa'ya raporunu vermek üzere kiliseye gitti ve olan biteni anlattıktan sonra:

— Ne buyuruyorsunuz? diye İsa'nın fikrini sordu.

— Ne diyeyim. Ben de Peppone'nin dediğini tekrarlardım. Ko-lunun altında o uğursuz silâh bulunmasaydı yaptığın pazarlığın kötü bir şey olduğunu....

— Ama benim elimde Peppone'nin üç milyonluk çeki duruyor..

— İyi ya işte! Bu para ile sen fazla güzel şeyler yapacağın için de içerliyorum ya sana!

Bu muhavereden sonra Don Camillo gitti yattı. Rüyada çocuk-larla dolu bir bahçe ve bahçedeki salıncağın üstünde Peppone'nin en küçük oğlu Libero' Camillo' Lenine'in kuş gibi öttüğünü gördü.

Rekabet

Şehirden kasabaya mühimce birisi gelmişti. Tabiî herkes onu dinlemeğe koşacaktı'. Onun için Peppone toplantının kasabanın büyük meydanında yapılmasını münasip gördü. Üstelik meydanı yeşilliklerle, kızıl bayraklarla süsledikten başka üstünde dört tane boru bulunan radyo kamyonlarından birini de meydana getirtti.

Böylece o pazar günü öğleden sonra kasaba meydanı halkla dolmuş, taşıyordu. O kadar ki meydanda yer bulamıyan halk, bitişik kilise meydanına kadar yayılmıştı.

Don Camillo bu sırada kimseyi görmemek, bir şey işitip sinirlenmemek için kilisenin bütün kapılarını kilitlemiş, kendisi de tâ içeride' eşya deposuna girip kapanmıştı. Bu halde uyuklarken birdenbire hatiften bi rses «arkadaşlar!» diye gürledi ve duvarlar kâğıttanmış gibi titredi.

Don Camillo öfkesini yenmek için İsa'nın bulunduğu mihrabın önüne geldi.

— Mel'unlar! Borularından birini muhakkak bilhassa bizim tarafa çevirdiler. Bu hareket meskene karşı açıkça bir taarruzdur.

— Buna karşı ne yapılabilir? Fennin terakkisi Don Camillo!

Önce umumî konular üzerinde konuşmuş olan solcu hatip bu sılada dikenli mevzulara girip sert sözler söylüyordu:

-— Kanun dışına kimse çıkamaz. Biz de elimize silâhlarınızı alıp halk düşmanlarını duvarlara mı mıhlayalım?

Don Camillo hiddetinden at gibi kişniyordu.

— Ey İsâm! İşitiyor musun şu lâfları?

— İşitiyorum Don Camillo, çok iyi işitiyorum.

— Öyle ise şu güruhun ortasına neden yıldırımlar yağdırmıyorsun?

— Kanun haricine çıkmıyalım' Don Camillo! Eğer fikrinde ha-

ta eden, yandan bir adamı bir kurşunda yere sermek istersen benim çarmıha gerilmiş olmam neye yarar?

Don Carnillo kollarını açarak:

— Hakkınız var. Artık bizi de senin gibi çarmıha germelerini beklemekten başka yapacak şey yok.

İsâ gülümsedi:

— Don Camülo eğer sen önce konuşup sonra düşünecek yerde önce düşünüp sonra konuşmuş olsaydın, birçok saçmalıklar yapmaktan kurtulmuş olurdun.

Don Carnillo başını önüne eğdi. Dışarıda hatibin rüzgârla kuvvetlenen:

Haçın gölgesine sığınıp çatlak seslerle işçiler arasında anlaşnıazlık çıkarmak istiyenlere gelince...» sözleri kilisenin mavi, kırmızı, sarı renkli camlarını sarsıyordu.

Don Camillo büyük bir tunç şamdanı kapıp kapıya doğru yürürken İsâ bağırdı:

— Don Camillo! Dur orada! Kalabalık dağılmadan kiliseden çıkmıyacaksın!

Don Camillo uysallıkla:

— Olur... Emrinize itaat ediyorum.

Ve şamdanı yerine bıraktı, bir aşağı bir yukarı dolaşmağa başladı. Bir aralık gene mihrabın önünde durdu:

— Peki, dışarıya çıkmıyacağım; ama burada istediğimi yapabilirim değil mi?

— Tabiî. Sen kendi evindesin... İstediğini yaparsın. Yalnız pencereden elâlemin üzerine ateş etmemek şartiyle...

Üç dakika sonra, Don Camillo kedi gibi merdivenlere tırmanarak çan kulesine çıktı ve olanca kuvvetiyle kampana çalmağa başladı. Bütün kasabadan işitilen bu kuvvetli çan sesleri üzerine hatip sözünü kesip arkasındaki sırada yanyana oturan kızıl elebaşılarına,, tecavüze uğramış bir öfkeli adam edasiyle:

— Ama susturmak... Durdurmalı bu çanları!... diye seslendi.

Peppone tasdik makamında başını salladı:

— Çok doğru! Bunun iki yolu var: Ya çan kulesinin temeline dinamit koyup uçurmalı, yahut topa tutmalı.

Hatip, Peppone'den böyle budalaca lâflar etmemesini rica etti. Kilisenin kapısını zorlayıp içeri girmek pekâlâ mümkün olduğunu .söyledi.

Peppone:

— Ya olur, ya olmaz... Bakın, kulenin üst kısmındaki merdivenler iğretidir. Onları da herif çıktıkça çekip yukarı almış. Kulenin üst sahanlığının da aşağıya açılan kapağını kapamış. Merdivensiz kalan boşluğu nasıl çıkarız yoldaş? Herifin aşağı ile irtibatı kalmamış ki!

Smilzo:

-— Kulenin açık kısımlarına ateş edilebilir.

— Evet ama; eğer ilk kurşunu isabet ettiremezsek o da ateş etmeğe başlar; o zaman iş kötü olur.

Çanlar durunca hatip tekrar konuşmağa başladı.

Herifin ağzından kazara Dop Camillo'nun hoşuna gitmiyecek bir söz çıkıncaya kadar her şey yolunda gitti. Lâkin böyle bir lâf işitince papaz tekrar çanları çalmağa başladı. Böylece hatibin sözlerine çanlariyle itiraz etmek suretiyle herifin tamamen vatanperverane mevzulardan uzaklaşmamasını sağladı.

O akşam Peppone, Don Camillo'ya rastladı:

— Don Camillo, dikkat et! Damarımıza basmakta devam edersen sonu kötü olur.

Papaz sükûnetle cevap verdi:

— Ben kimsenin damarına basmıyorum. Siz kendi borularınızı öttürüyorsunuz, ben de çanlarımı çalıyorum. Demokrasi bu! Reis yoldaş! Eğer yalnız bir tarafın sesi çıksaydı, diktatörlük olurdu.

Peppone bu sözleri sineye çekti. Yalnız günün birinde bir sabah kilise avlusunun hemen bitişiğindeki arsaya atlıkarınca, kayık salıncaklar, hava tüfeğiyle nişan atma yerleri, iner çıkar bir salıncak çarkı, elektrikli bir otomobil pisti ve daha buna benzer birçok eğlence barakalarının kurulmuş olduğu görüldü.

Bu eğlence parkının müteahhidi belediyeden usulü dairesinde

verümıiş mühürlü ve belediye reisinin imzasını havi bir de ruhsatname gösterdi. Don Camillo bu kâğıdı görünce bir şey diyemedi. Akşam olunca bir gürültü bir kıyamettir başladı. Lâtarnalar, hoparlörler, tüfek sesleri, bağırıp çağıranlar, mâniler, çıngıraklar, düdükler hulâsa bir şamata ki sormayın! Don Camillo İsa'ya gidip vaziyeti protesto etti:

— Allah evine karşı hürmetsizlik değil midir bu? dedi.

— Ahlâka mugayir bir kepazelik, bir rezalet var mı?

— Hayır, atlıkarınca, salıncak, küçük otomobiller, çocuk oyuncakları, daha ne olsun?

— Ama demokrasi hürriyeti dediğiniz de bunlar değil mi?

— Peki ama bu şamataya ne diyelim?

— O da bu hürriyetin icabı. Kanun dairesinde kaldıkça diyecek birşey yok! Kilise avlusunun dışına belediye sieri karışır oğlum!

Papazını meşruta evi, meydanın bir kanadına tesadüf ediyordu. Tam, onun penceresinin önüne tepesinde bir de tablası olan bir metre kadar uzunlukta acayip bir makine koymuşlardı. O bir metrelik direğin hemen arkasında da daha uzun ve daha ince bir direk vardı. Bu direğin üzerinde 1 den 1000 kadar numaralar yazılı idi. Don Camillo merak etti ve panjurun aralığından dikkatle bakınca bunun bir kuvvet ölçme âleti olduğunu anladı. Eli acıtmasın diye üstüne pamuklu yastık konmuş olan tablaya bir yumruk vurunca öteki uzun direğin üzerinde inip çıkan bir ibre vuranın kuvvetini gösteriyordu. Papaz bu oyunu zevkle seyretti. Kuvvet rekoru Gratti'lerin sırtmacı Badille'de idi. Herifin kütük gibi elleri vardı. İbreyi 750 ye kadar çıkarmıştı. Darken bütün etbâiyle Peppone çıkıp gelmez mi? Halk hemen belediye reisinin etrafını aldı.

— Haydi bakalım. Göster kendini reis! diye bağırmaya başladılar.

Peppone ceketini çıkardı. Gömleğinin kollarını sıvadı ve aradaki mesafeyi ayarlıyarak kuvvet makinesinin önüne geçti. Herkes sustu. Don Camillo bile pencerenin önünde yüreğinin çarptığını hissediyordu.

Belediye reisinin yumruğu havayı yırtarak tablanan üstüne indi. Makinenin sahibi olan herif:

— 950! diye bağırdı. Ben bu rakama varabilen bir kişiyi daha görmüştüm. 1939... Cenovada bir hamaldı, diye izahat verdi.

Halk sevinçle belediye reisini alkışladı. Peppone ceketini giydi ve Don Camillo'nun arkasına gizlendiği panjura doğru manalı bir tarzda baktıktan sonra yüksek sesle şunları söyledi:

— Şayet bu işi merak eden varsa, haber vereyim ki, 950 de artık yanık kokmaya başlar.

.Etrafındakiler de, Don Camillo'nun: penceresine bakarak gülüştüler. Don Camillo yatağına gidip yattı. Yürürken dizleri titriyordu.

Ertesi akşam tekrar pencerenin önüne geçti ve saatin onbire gelmesini sabırsızlıkla bekledi. O saatte Peppone gene hempalariyle birlikte geldi. Ceketini çıkardı. Kollarını sıvadı. Yumruğunu kuvvet makinesinin tablasına çaktı.

Halk, papazın penceresine bakarak gülüştüler ve:

— 951! diye bağırıştılar. Peppone de:

— Bu işi merak eden varsa haber vereyim: 951 de yanmağa başlar.

Don Camillo tekrar yatağına yattı. Ateşi vardı. Ertesi sabah gidip İsa'nın önünde diz çöktü:

— Ey İsâ! Bu herif beni mahvedecek.

— Metin ol! Tahammül et Don Camillo!

O akşam Don Camillo penceresine, asılmağa gider gibi gitti. Peppone'nin kuvveti hakkındaki rivayetler kasabanın her tarafına yayıldığı için halk reisin yumruk vuruşunu seyretmeğe gelmişti. Çok kalabalık vardı. Peppone uzaktan görünür görünmez...

— Geliyor... Geliyor... diye herkes birbirini dürttü.

Peppone başını dikti ve alaylı bir eda ile ceketini çıkardı. Kolunu sıvadı, yumruğunu vurdu.

— 952...

Don Camillo binlerce gözün kendi penceresine dikildiğini gördü ve odadan dışarı fırladı. Peppone:

— Eğer bu işi merak...

Sözlerini henüz bitirmeğe vakit bulmadan papaz, belediye reisinin önüne dikilmişti. Halk önce mırıldandı. Sonra sustu. Don Camillo göğsünü kabarttı. Ayakları üstüne sağlamca durdu. Şapkasını yere attı ve istavroz çıkardıktan sonra müthiş yumruğunu indirdi. Halk:

— 1000... diye bağırdı.

Don Camillo da:

— Eğer bu işi merak edenler varsa haber vereyim. 1000 de çok fena kokar.

Peppone sarardı. Etrafındakilerin bir kısmı meyus, bir kısmı memnun görünüyordu. Belediye reisi papaza baktı. Ceketini tekrar çıkardı. Makinenin önüne geçti. Yumruğunu kaldırdı. Don Camillo:

— Aman ya İsâ! Sana sığındım, diye mırıldandı.

Peppone'nin yumruğu ıslık çalarak tablaya indi. Halk:

— 1000! diye haykırdı ve Peppone'nin avanesi sevinçten hopladılar.

Kuvvet makinesinin sahibi olan panayırcı da:

— 1000 de herkes için yandı diyelim de burada kalalım... en iyisi bu! diye işi tatlıya bağladı.

Peppone muzafferane bir eda ile kendi tarafına giderken, onun kadar memnun olan Don Camillo da galib bir tavırla kendi yoluna gitti ve İsâ'nım önünde :

— Ya İsâ! Sana şükürler ederim. İtiraf edeyim ki ödüm koptu.

— 1000 den fazla yapamıyacaksın diye mi?

— Hayır, o inadcı herifin 1000 i bulmasından...

İsa gülümsiyerek:

— Ben de onu düşündüm de herife yardım ettim. Çünkü sen meydana indiğin zaman Peppone de senin 952 ye varacağından çok korkmuştu:

Bazan işkilli tavırlar almaktan hoşlanan Don Camillo sadece:

— Olabilir, demekle iktifa etti.

Te'dip Hareketi

İşsizler kasaba meydanına toplanmış, belediyenin kendilerine iş bulması için bağırıp çağırıyorlardı. Lâkin belediyenin parası pulu yoktu... bunun üzerine Peppone belediye dairesinin balkonuna çıktı. Kendilerine iş bulacağını vâdederek dağılmalarını istedi. Sonra da makamında toplanmış olan memurlarına:

— Gidin! Otomobil, kamyon, motosiklet, bisiklet, öküz arabası, at arabası ne bulursanız alın ve bütün toprak ve mülk sahiplerini toplayıp buraya getirin! diye emir verdi.

Üç saat içinde kasabanın en zengin çiftlik ve mülk sahiplerini Belediye Reisinin odasına topladılar. Adamların korkudan beti benzi uçmuştu. Aşağıda meydanda halk homurdanıp duruyordu.

Peppone kestirme yoldan yürüdü.

— Ben, dedi, elimden geleni yaptım; ama aç adamlar yaldızlı sözler değil ekmek istiyorlar. Onun için ya hektar başına biner liret verirsiniz, ben de o para ile nafıa işlerini tahakkuk ettirip bu adamlara iş veririm, yahut bu halkın reisi ve mümessili sıfatile ileride vukua gelecek hâdiselerden dolayı hiçbir mes'uliyet kabul etmem.

Bursco balkona çıkarak meydanda toplanmış olan kalabalığa belediye resinin bu sözlerini nakletti. Doğru dürüst cevap beklerken halkın haykırışmalariyle karşılaştı. İçerden bunu işiten çiftlik sahipleri biraz daha sarardılar. Münakaşa uzun sürmedi. Gelenlerin yarısından fazlası hektar başına bir miktar para vermeği kabul ederek bunu ifaya hazır olduklarını söylediler. Geri kalanların da aynı yolu tutacakları tahmin edildiği bir sırada vaziyet birdenbire değişti. Söz sırası Campolunga'lı çiftlik sahibi ihtiyar Verola'ya gelmişti.

— Beni öldürseniz böyle bir taahhüdü imzalamam. Kanun ne emrediyorsa onu öderim; fakat şimdi on para vermem, dedi.

Bursco:

— Biz bu parayı senden almasını biliriz, diye bağırdı.

Çocukları, torunları, damad ve yeğenlerde 15 kadar silâhlı çıkarabilen ihtiyar da:

— Buyuranı! Yol açık. Hele bir gelin de görüşürüz, dedi.

O ana kadar taahhüd altına girmiş olanlar pişman oldular. Geri kalanlar da ihtiyar Verola ile hemfikir olduklarını kat'î şekilde söylediler.

Bursco balkondan vaziyeti halka anlatınca, kalabalık bağırıp çağırmağa başladı. İhtiyarı aşağı getirmezlerse gelip kendileri yakalayarak asacaklarını söylediler. Bunun üzerine Peppone müdahale etti ve saçma hareketlere girişmemelerini halktan rica ettikten sonra:

— Elde ettiğimiz miktarla iki ay kadar dayanırız. Bu müddet zarfında da ihtiyar Verola ile taraftarlarını kanun dairesinde ikna etmenin yolunu buluruz, dedi.

Bu sözler üzerine vaziyet sükûnet buldu. Peppone şahsan ihtiyar Verola'yı yola getirmek için arabasında kendisine refakat etti. Fakat Verola, Campolunga köprüsünde arabadan inerken Peppone-ye dedi ki:

— İnsan yetmişini bulunca yalnız bir şeyden korkar; o da bu fâni dünyada daha uzun müddet sürünmektir.

Aradan bir ay geçtiği halde durumda henüz bir değişiklik olmamış, işçilerin hiddeti sükûnet bulmamıştı. Derken bir gece hâdise vukua geldi.

Don Camillo haberi sabahlayın güneş doğmadan aldı ve bisikletine atlayıp Campolunga'ya koştu. Bütün Verola ailesi bağda kollarını kavuşturmuşlar, put gibi duruyorlardı. Papaz yaklaştı. Baktı ve âdeta soluğu kesildi. Yüzlerce üzüm kütüğü köklerine yakın yerden kesilmiş, asmalar ve filizler yerlere serilmişti. Bağdaki ağaçlardan birine de «İlk ihtar» diye bir mukavva mıhlamışlaıdı. Bir köylünün, üzüm kütüğünü kesmekten, bacağını kesmek daha evlâdır. Bundan daha az canı yanar. Papaz bu acıklı manzarayı gördükten sonra evine döndü. Bitkin bir halde idi. Bağda bir sıra ölü görmüş gibisine geliyordu. Mihraba gitti ve :

— Ya İsâ! Bu sefer yapılacak bir tek iş var. Suçluları bulup asmak...

İsâ cevap verdi:

— Don Camillo... senin başın ağrıdığı zaman ağrıyı geçirmek için başını mı kesersin?

— Evet ama zehirli yılanları ezmek farzdır.

— Cenabı Hak dünyayı halkettiği zaman hayvanlarla insanlar arasında kesin bir fark gözetti. Binaenaleyh insan sınıfına dahil olanlar ne yaparlarsa yapsınlar o sınıfta kalır ve insan muamelesine tâbi olurlar. Öyle olmasaydı, beni çarmıha, gerdirip onları elde etmedense hepsini öldürmek daha kestirme olurdu.

O pazar günü vaazda Don Camillo kesilen asma kütüklerinden babasının malı imiş gibi bahsetti. Heyecanlandı. Adetâ şâir oldu. Lâkin cemaat arasında Peppone gözüne ilişince işi istihzaya vurdu..

— Allaha şükredelim ki; güneşi göklerde yarattı. Yoksa bir muhalif parti adamı fazla güneş gözlüğü satıp para kazanıyor diye onu söndürmeğe yeltenecekler bulunabilirdi. Ey cemaat, elebaşılarınızın aynı keramet olan sözlerini işit! Onlar sana hoş görünmiyen bir kunduracının ayağını keserek cezalanması lâzım geldiğini telkin ederler.

Bu sözleri söylerken sanki ona hitap ediyormuş: gibi mütemadiyen Peppone'nin yüzüne baktı. Akşama doğru Peppone papazın evine geldi. Canı sıkkındı. Yumruklarını sıkarak:

— Don **Camillo,** Verola'nın bağ kütüklerini ben mi kestim' zannediyorsun? diye sordu.

Don Camillo başım salladı:

— Hayır... sen sert adamsın ama kötü değilsin. Yalnız bu çılgınları sen kışkırtıyorsun!

— Bilâkis... ben onları frenlemeğe çalışıyorum; ama beni dinlemiyorlar.

Don Camillo ayağa kalktı. Geldi, Peppone'nin önüne dikildi.

— Peppone sen suçluları biliyorsun!

— Ben bir şey bilmiyorum.

— Sen... suçluları tanıyorsun Peppone! Ve eğer sen aptalların aptalı bir adam; değilsen, suçluları ihbar etmeğe mecbur olduğunu da pekâlâ takdir edersin!

Peppone:

— Benim bir şey bildiğim yok! diye direndi.

— Evet Peppone, sen biliyorsun! Bildiklerini de haber vermeğe mecbursun. Bunu da sâde maddî manevî zararları telâfi için yapacak değilsin. Yoksa bu iş çorap söküğü gibi gider; sonra istesen de durduramazsın, kötülükler alır yürür. Şimdi sen neye benziyorsun bilir misin? Bir samanlığa yanar sigara izmaridi düştüğünü gördüğü halde söndürmeğe teşebbüs etmeyen adama benziyorsun! Ateş saman lığı da, evi de harab ederse günahı vebali oraya dalgınlıkla sigarasını atmış olanın değil, görüp de söndürmiyen adamın olur.

Peppone bir şey bilmediği hakkındaki iddiasını tekrarladıysa da Don Camillo herifin yakasını bırakmadı. Suçluları haber vermesi hususunda İsrar etti .Nihayet adamın sabrı tükendi:

— Kafamı kesseler söylemem. Benim partimin çoğunluğu namuslu adamlardır. Üç divâne için... derken.

Don Camillo:

— Anladım, anladım, diye herifin sözünü kesti.

— Eğer yarın böyle bir şeyi haber alırlarsa halk birbirine girer.

Don Camillo biraz düşündükten sonra Peppone'nin yanına geldi.

— Yahu! Hiç olmazsa suçluların ceza görmeleri lâzım geldiğini kabul et! Böyle yapmalı ki bu cinayetler birbirini kovalamasın!

— Suçluların ceza görmesini istememek için hain bir domuz olmalıyım.

— Pekâlâ, bekle beni biraz! diyen Don Camillo evine gitti ve az sonra pantalon, bez ayakkabıları ve kötü bir bere ile avcı kıyafetinde geri geldi. Boynuna da bir kaşkol bağlarken belediye reisine:

— Haydi! dedi.

— Nereye gidiyoruz?

— Üç divaneden birincisine... ne yapacağımızı yolda anlatırım.

Sert bir rüzgâr esiyor, göz gözü görmüyordu. Sokaklarda in cin yoktu. Bir müddet yürüdükten sonra hücrâ ve tek bir eve yaklaştılar. Don Camillo yüzünü kaşkol ile örttü. Yalnız gözlerini açık bıraktı. Bir çalılığın arkasına gizlendi. Peppone de evin kapısını çaldı ve içeri girdi. Az sonra başka bir adamla dışarı çıktığı sırada Don Camillo gizlendiği yerden fırlıyarak:

— Eller havaya! diye bağırdı.

Papaz elindeki tüfeği ikisine doğru tuttuğu için adamlar ellerini havaya kaldırdılar. Don Camillo elektrik fenerinin ışığını yüzlerine tuttu. Peppone'ye:

— Sen arkana dönmeden buradan uzaklaş! Diye emretti. O da öyle yaptı. Ötekini yakasından yakalayıp bir tarlanın ortsına kadar sürüdü. Orada da herifi yüzükoyun yere serdikten sonra tüfeğin dipçiğiyle sırtına dayandı. Sağ eliyle de öyle vurmağa, başladı ki manda olsa derisi yüzülür. Dayak bittikten sonra herife:

— İlk ihtar... Anladın mı? Dedi.

Adam basile tasdik etti.

Don Camillo, Peppone'yi kararlaştırdıkları yerde buldu. İkinci suçluyu yakalamak daha kolay oldu. Çünkü, papaz, herifi dışarı çekmek için Peppone ile plân hazırlarken öteki su almak için kendiliğinden dışarı çıkmıştı. Don Camillo, geçerken herifi yakaladı. Ameliyat bittiği zaman bu da ilk ihtar olarak dersini almıştı.

İşini gayet sadıkane yapmış olduğu için kolu ağrımış ve yorulmuş olan Don Camillo, Peppone ile beraber yarımşar sigara içmek için bir çitin dibine oturdu. Lâkin vazife hissi tekrar kabardığından sigarayı bir ağacın kabuğuna bastırarak söndürdükten sonra:

— Eyyy! Şimdi de üçüncüyü arasak...

Peppone :

— Üçüncü benim.

Don Camillo hayretle:

— Üçüncü sen misin? Ne münasebet?

— İsâ ile daima münasebette olan zâtiâliniz bunu bilmezseniz _ ben nasıl bilirim?

Ve ayağa kalkıp paltosunu çıkardı. Ellerine tükürdü ve oradaki bir ağacın gövdesine sarılıp sırtını papaza dönerek:

— Vur, domuz papaz! Vur, yoksa ben vururum,. Dedi.

Fakat Don camillo başımı salladı ve ağzını açmadan oradan uzaklaştı.

Don Camillo, hayretler içinde konuşuyordu:

— Ey İsâ, Peppone'nin böyle bir işi yapabileceği **asla** aklımdan.

hayalimden geçmezdi.

İsâ papazın sözünü kesti:

— Don Camillo! Senin bu akşam yaptığın şey iğrenç bir şeydi. Ben papazlarımdan birinin böyle misilleme cezalan tertip etmesine razı değilim.

Don Camillo fısıldadı:

— Ben günahkâr kulunuzun kusurunu affedin! Vaktile Süleyman mabedini telvis eden bezirganları kamçıladığınızdan dolayı Cenabı Hak sizi nasıl affettiyse siz de beni o veçhile...

İsâ kısa kesti:

— Don Camillo! Şimdi de benim kabadayılık çağımda yaptıklarımı yüzüme vurmağa kalkışacaksın!

Bu söz üzerine Don Camillo' canı sıkkın bir halde kilisede bir aşağı bir yukarı dolaşmağa başladı. Şu Peppone'nin bağ kütüğünü katlettiğini bir türlü hazmedemiyordu. İsâ sordu:

— Don Comillo! Ne diye kendi kendini yiyorsun? Peppone günahını itiraf ve nedamet etti. Bu adamın günahını çıkarmadığın için suçlu sensin! Don Camillo vazifeni yap!

Don Camillo geldiği zaman Peppone ıssız garajında kamyonun altına yatmış bir civata takıyordu. İşi hayli uzun sürdü. Kamyonun altında bir hayli çalıştı. Bu esnada Don Camillo herifin sırtına 10 sopa vurdu ve ekstra bir de tekme indirerek:

—- Bana domuz papaz demenin akıbetini anladığını umarım. Geçmiş olsun!

Peppone başını kamyonun altından çıkarmadan, dişlerini sıkarak;

— Darısı başına! dedi.

Don Camillo:

— Benim ve dünyanın başı Cenabı Hakkın iradesine bağlıdır, cevabını verdi.

Garajdan çıktıktan sonra elindeki sopayı fırlatıp attı ve bu sopanın toprağa saplanıp yeşerdikten sonra yemiş verdiğini hayalinde görür gibi oldu.

Bomba

O sıralarda mecliste, gazetelerde politikacılar şu meşhur 4 üncü madde münasebetiyle saçsaça başbaşa gelmişlerdi. Bu maddenin ilgası kiliseyi alâkadar ettiği için Don Camillo da bu mücadelelere atılmaktan çekinmedi. Doğru bir dâvamın peşinde olduğuna inandığı zaman Don Camillo canla başla çalışır ve ileriye atılırdı. Kızıllara gelince; onlar da bu maddenin kaldırılmasını kendi partileri için bir ölüm dirim meselesi sayıyorlardı. Bunun için iki taraf arasındaki münasebetler çok gergin hale geldiğinden yakında gırtlaklaşmalarından korkuluyordu.

Bir toplantıda Peppone:

— İstiyoruz ki; bu maddenin ilgası günü herkes için bir sevinç, bir bayram günü olsun. Bizim hürmetlû başpapaz efendi de o sevinçli günümüzde hazır bulunsun!

Peppone, içi saman ve paçavra dolu kocaman bir Don Camillo yapılmasını ve üzerine büyük harflerle «4 üncü madde» levhası yazılıp yapıştırıldıktan sonra âlâyı vâlâ ile mezarlığa götürülmesini emretti. Tabiî Don Camillo bu hazırlıkları hemen haber aldığından onlardan geri kalmamak için madde henüz kaldırılmadan evvel, bölge binası salonunda katolik kadınlar kolu toplantısına müsaade edilmesini belediye reisinden rica ettirdi. Bunun üzerine ertesi sabah Brusco ve kızıl çeteden beş atlı hempası kilisenin avlusuna doğru ilerlediler, ve papaz meşrutasını göstererek yüksek sesle şunları konuştular:

— Ben olsam zemin katını balo salonu yaparım. Büfeyi birinci kata koyarım.

— Yan duvardan bir kapı açıp Sent Antuıvan'm mihrabile bu zemin kat da birleştirilebilir. O zaman bir bölme ile kilise mihrabını kaparız. Büfeyi aşağıya alırız.

— Çok karıştı... herşeyden evvel bizim başpapazı nereye koyarız? Bodruma mı?

— Çok rutubetlidir, zavallıya yazık olur. Çatı arası daha iyi.

— Fenerlerden birine asmak da kabildir.

— Yok yok... kasabada, daha üç dört tane katolik var. Onlarında isteklerini yerine getirmek lâzım.. Bari papazlarını kendilerine bırakalım.

Don Camillo odasının panjurları arkasından bu sözleri işitiyor, yüreği bir motor gibi çarpıyordu. Nihayet dayanamadı. Penceresini açtı ve bir elinde tüfek, öteki elinde fişekler olduğu halde göründü:

— Brusco, dedi, sen bu işten çakarsın! Kaz vurmak için kaç numara saçma kullanmalı?...

— İşi bilir! diyen Brusco arkadaşlarile birlikte hemen sıvıştı.

İşler çabuk gelişti ve kilise haklarını kısan bir kararla 4 üncü madde ilga olundu. Haberi veren gazeteyi elinde sallıyarak mihraba doğru seyirten Don Camillo daha ağzını açmadan İsâ konuştu:

— Hepsini biliyorum Don Camillo! Şimdi sen paltonu giy... biraz kırlarda dolaş... ve akşama kadar kasabaya gelme! Hele parti merkezine sakın yaklaşma!

— Korkuyorum mu sanıyorsunuz?

— Bilâkis! Evinin büfe yapılıp yapılmadığını, 4 üncü maddenin cenaze merasiminin kaçta olacağı» gidip Peppone'den sormanı istemiyorum da ondan.

— Kusurumu affedin; ama siz hükümlerinizde ihsası karar ediyorsunuz gibime geliyor. Böyle bir şeyin sizden sâdır olacağını kafiyyen beklemezdim... ancak siz düşünmelisiniz ki bu Peppone efendi..

— Ben her şeyi düşündüm Don Camillo. Bugün yapabileceğin en münasib hareket açık havada bir gezinti olduğuna kani oldum.

— Emriniz bâş üstüne!

Don Camillo İsa'nın emrini yerine getirmek için çıkıp gitti. Akşam evine döndüğü zaman İsâ sordu:

— Gezinti nasıl odu?

— Pek iyi oldu. Öğütlerinizden dolayı size minnenttartm, Çak güzel bir gün geçirdim. Kalbim ferahladı ve ruhum hafifledi. İnsan tabiatla temasa gelince rahat ediyor. Öfkelerimiz, kinlerimiz ve âdi kıskançlıklarımızın ne kadar iğrenç şeyler olduğunu anlıyor.

— Tamam, Don Camillo! öyledir.

— Eğer canınızı sıkmazsam,, tütünceye kadar gidip bir sigar alayım. Zannederim ki buna hak kazandım.

— Hak kazandın Don Camillo. Git sigarı al. Yalnız gitmeden evvel şu sol taraftaki şamdanı yak! Sönük görmek hüzün veriyor.

Don Camillo:

— İstediğiniz o olsun! diye ceplerinde kibrit ararken:

İsâ devam etti:

— Beyhude kibrit israf etme! Bir kâğıt parçası bul! Öteki şamdandan yak. Onunla da sol şamdanı ateşle!

— Şimdi kâğıdı nereden bulayım?

— Canım Don Camillo! şu cebindeki mektubu çıkar. Zaten yırtıp atacak değil miydin? Onunla yak! Bir taşla iki kuş vurmuş olursun!

Don Camillo dişlerini sıkarak.

— Doğru... doğru! dedi.

Cebinden bir mektup çıkardı. Yanan şamdanın mumuna yaklaştırdı. Mektub tutuştu. Bu mektub Peppone'ye hitaben yazılmıştı. Don 'Camillo bu mektubda 4 üncü maddenin ilgasına muvaffakiyetlerinden sorara günah çıkarma ve kefaret tayin etme gibi hizmetlerin ifası için bir icra komitesi kurulmasını istiyor, Peppone yahut Brusco yoldaş da mübarek paskalya münasebetiyle birer vaaz verirlerse pek bahtiyar olacağını bildiriyordu. İcab ederse Don Camillo hizmetten geri kalmamak için marksizm ve komünizm din bakımından mânâ ve mahiyetlerini de kendilerine izaha hazır olduğunu da ilâve ediyordu'.

Mektub tamamiyle yanıp kül olduktan sonra İsâ:

— Şimdi gidebilirsin Don Camillo! dedi. Artık tütüncüde dalgınlıkla lüzumsuz bir mektuba pul yapıştırmak tehlikesinden de kurtulmuş oldun!

Don Camillo, zamanların, Halk Kültürü Nezareti devrinden, daha da kötü olduğunu mırıldanarak dosdoğru yatağına gitti.

Paskalya mevsimi gelmişti. Peppone yortular münasebetile topladığı bütün civar köylerin parti sorumlularına yoldaş mebusların 4 üncü maddeyi kaldıran şu 7 nci maddeyi kabul etmekle ne kadar hayırlı bir iş yapmış olduklarını anlatmak için kan ter içinde kaldı.

— Bir kere, kimsenin nasihatine muhtaç olmıyan Büyük Şefin

dediği gibi bu iş halkın dinî huzurunu tedirgin etmemek için yapıldı. İkincisi de mürtecilere zavallı ihtiyar Papa'yı güya biz zalimler dilenecek bir hale sokacakmışız diye bir propaganda yapıp durumu kendi lehlerine çevirmemek için de bu karara varıldığını, parti sekreteri söyledi. Bilirsiniz, bu adamın da aklı başındadır ha! Üçüncüsü: Bunu da ben söylüyorum, ben de budala bir adamı değilimdir; iktidara gelmek için her çareye baş vurmak akıllı kârı olduğundan ötürü bu yolu tuttuk. İktidara gelince 7 nci maddeden fayda uman mürteciler 8 inci maddeyi karşılarında görüp avuçlarını yalayacaklardır.

Peppone sözlerini tamamlarken masa üstünde kâğıt baskısı diye kullanılan bir at nalını 8 rakamı şeklinde büktü. Arkadaşları bunun mânasını anladılar ve coştular.

Bu sözlerden sonra Peppone bu buluşundan memnun bir edâ ile alnından akan terlerini sildi ve lâfını şöyle bitirdi:

— Şimdilik tam bir sükûnet. Tabiî 7 nci madde varmış, yokmuş hiç aldırış etmeden ve hedefimizden bir milimetre bile şaşmadan yolumuza devam edeceğiz... İşlerimize ecnebi parmağı karışmasına asla müsaade etmiyeceğiz? Aslaa!

Tam bu sırada kapı açıldı, Don Camillo elinde okunmuş su serpmeye mahsus gülapdanlık, arkasında da ellerinde okunmuş su kabı ve bir de yumurta sepeti olan iki ilâhici çocukla içeri girdi.

Odaya bir ölü sükûtu çöktü. Don Camillo hiçbir şey söylemeden ilerledi ve oradakilerin hepsine okunmuş su serpti. Sonra gülaptanlığı çocuklara verip oradakilere Aziz resimleri dağıttı.

Pepponeye de:

— Hayır hayır, sana gözlerinin kuvvetini muhafaza etsin diye Santa. Luçiya'yı veriyorum, dedi.

Sonra Büyük Şefin resmini de iyice ıslattıktan, ve bir de küçük selâm verdikten sonra kap;yı çekip çocuklarla beraber çıktı gitti.

Papazın bu hareketi tıpkı adamları taş eden tılsımlı bir rüzgâr tesiri yapmıştı. Peppone şaşkın bir halde bir elindeki küçük resme, bir de kapıya baktı, sonra birdenbire hayvan gibi bağırarak yerinden fırladı.

— Allahını seven beni tutsun; yoksa geberteceğim bu herifi !

Tuttular. Bundan dolayıdır ki Don Camillo göğsünü davul gibi şîşirerek rahatça evine dönebildi.

İsa yüzüne örtülmüş siyah tüle rağmen, 'kiliseye girdiği zaman papazı gördü. Sert bir edâ ile :

— Don Camillo! diye seslendi.

— Ya İsâ! Tavukları ve buzağıları takdis ettikten sonra Peppone ve avenesini neden etmiyeyim! Fena bir şey mi yaptım?

— Hayır Don Camillo! Fena yapmadın, ama sen gene de kalleş bir adamsın!

Paskalya sabahı Don Camillo sokak kapısının eşiğinde üzeri kırmızı bir kordelâ ile bağlı, çikolatadan yapılmış kocaman bir yumurta buldu. Daha doğrusu çikolata renginde, yumurta şeklinde büyük bir şey. Hakikatte bu, kulakları kesilmiş ve üzeri boyanmış büyücek bir hava bombası idi. Harb esnasında kasabanın bombardımanlarından birinde eski değirmenin üstüne düşmüş; fakat çatı ile tavan kirişleri arasında kalarak patlamamıştı. O zaman üstündeki patlama tertibatını sökerek bombayı yerinde bırakmışlardı. Bizim cahil herifler işte bu bombayı boyayarak paskalya yumurtası diye papaza hediye etmişlerdi. Cahil dediğimizin sebebi çikolatanın üstüne yazdıkları «iyi pakalyalar» ibaresinde (S) i unutmalarıydı. Üstelik şu kırınızı kordelânın da paskalya ile münasebeti neydi?

Bu işin dikkatli bir tertib eseri olduğu anlaşılıyordu Çünkü bu melun herifler papaz bu hediyeyi görünce ne hale gireceiğni seyretmek için kilisenin önüne toplanmışlardı. Don Camillo yumurtayı hayretle müşahededen sonra başını kaldırınca hepsini orada gördü. Papaz efendi çok sinirlendi. Tepesi attı ve yumurtaya bir tekme vurdu ama yüz kiloya yakın ağırlıkta olan bomba yerinden kıpırdamadı. Karşıdan birisi bağırdı...

— İçi doludur.

Bir diğeri:

— Bir kamyon çağır da kaldırsın!

Bu sözleri işitenler alaylı alaylı gülüyorlardı. Bir diğeri:

— Dua et de kendi kendine uçsun! dedi.

Bu sözü söyleyenin kim olduğunu öğrenmek için dönüp bakınca Peppone'yi gördü. Etrafında hempaları kollarını göğsüne kavuştur-

muş... sırıtarak bakıyordu. Don Camillo yavaş yavaş eğildi. Ağır bombayı iri ellerile kavradı. Bunu gören herkes sustu. Hâzirun soluk almadan yarı korku, yarı hayretle gözlerini açmış, papaza bakıyordu. Don Camillo endişe ile içinden:

— Aman ya İsâ! dedi.

Mihrab tarafından:

— Gayret Don Camillo! diye hafif bir ses geldi.

Bunun üzerine bu et ve kemik kütlesi yavaş yavaş doğruldu. Koca demir blok da beraber yükseldi. Don Camillo durdu ve halka doğru baktı, sonra ağır adımlarla ilerlemeğe başladı. Her attığı adım bir ton tazyik yapıyordu. Hükmünden kaçılmaz bir mukadderat gibi ağır adımlarla kilise avlusunu geçti., meydana geldi. Orayı da geçti. Halk ağır ağır papazı takip ediyordu. Meydanın öbür köşesindeki parti binasına geldi ve durdu. Halk da durdu. Tekrar:

— Aman ya İsâ! diye dua etti... uzaktan ve hafiften:

— Ha gayret Don Camillo! sesi kulağına çalındı.

Bunun üzerine Don Camillo adalelerini gerdi... birden hamle yapıp ağır maden kütlesini geniş göğsüne koydu... sonra bir hamlede onu havaya kaldırdı ve iki elile ileriye doğru fırlattı. Bomba binanın kapısı önünde toprağa saplandı kaldı. Papaz da halka dönüp:

— Gönderene iade! Paskalya kelimesi S ister. Tashihten sonra gönderilmeli... dedikten sonra yürüdü.

Halk kendisine yol açtı... ve galib bir pehlivan tavrile evine gitti.

Peppone bombayı bir daha göndermedi. Üç kişi bombayı bir yük arabasına yüklediler ve kasabadan uzakta bir bayıra attılar. Yuvarlanırken bir ağaca takılıp burnu havada kaldı... yukarıdan bakınca hâlâ üstünde «İyi pakayalar» yazısı görülüyordu.

Üç gün sonra oralarda otlamakta olan bir keçinin itmesi üzerine bomba olduğu yerden tekrar yuvarlanıp bayırın dibindeki kayalara çarptı. Dehşetli bir patlama oldu .Hayli uzak olmasına rağmen kasabada otuz kadar evin camlan kırıldı.

Peppone korkudan bembeyaz olmuş bir halde Don Camillo'nun evine geldi.

— Ben de bütün bir gün bombanın kanadlarını sökmek için çekiçle dövüp dıırdumdu... demek ki fitilini çıkarmamışlar...

Don Camillo da heyecanla:

— Yan ben... dedi ise de bombayı kucağına alıp parti binasına attığı hatırına gelince sözü kesti...

Peppone nefes nefese:

— Gidip yatayım bari... derken papaz da aynı şekilde.

—. Ben de öyle yapacağm! dedi.

Mihrabın önündeki İsâ heykelini yatak odasına aldı ve:

— Sizi rahatsız ettiğim için beni affediniz. Size bütün kasaba namına teşekkür etmek istyorum.

Isa gülümsiyerek:

—- Bir şey değil... Don Camillo... bir şey değil... cevabını verdi.

Yumurtave Tavuk

Peppone'nin dostları arasında «Yıldırım» adını verdikleri bir alık herif vardı. Ağır kanlı, beyni sulanmış bir hımbıl olan «Yıldırım», Biggio'nun kumandası altındaki politik ekibe dahildi ve tank vazifesi görürdü. Rakip bir toplantıyı dağıtmak icab etti mi harekete geçer, ve kimse ona karşı duramazdı. Böylece Biggio ve hempaları «Yıldırım» ın arkasından, onun açtığı yoldan hasım hatibin burnuna kadar sokulurlar ve orada bağırıp çağırarak, ıslık çalarak adamı sustururlardı.

Bir gün öğleden sonra Peppone bölgenin mes'ul adamlariyle içtima halinde iken «Yıldırım» çıkageldi ve Peppone'nin masasına doğru ağır ağır ilerledi, önünde durdu...

Bu ziyaretten canı sıkılmış görünen Peppone sordu:

— Ne istiyorsun?

Yıldırım biraz mahcub eda ile yan gözle bakarak izah etti:

— Dün benim karıyı dövdüm. Doğrusu hak da ettiydi.

Peppone haykırdı:

— Bana ne geliyorsun. Git papaza anlat!

— Gittim; ama kabul etmedi. «Mademki 4 üncü madde kalktı. Şimdi 7 nci madde var. Artık her şey değişti. Ben senin günahını çıkaramam. Bölgenin şefi sıfatile günahını Peppone çıkarsın» dedi.

Peppone masanın üstüne bir yumruk vurup, vaziyeti alaya almağa başlıyan arkadaşlarını susturduktan sonra bağırdı

— Şimdi Don Camillo'ya git! Allah belânı versin de!

—- Peki gideyim ama sen bir kere şu benim günahımı çıkar da...

Peppone haykırıp duruyordu; ama «Yıldırım» aldırış etmiyordu.

— Sen benim günahımı çıkarmadan şuradan şuraya gitmem... eğer iki saate kadar da günahımı çıkarmazsan camı çerçeveyi indiririm.

İki yol vardı .Ya «Yıldırım»ı tepelemek, yahud istediğini yapmak. Peppone bağırdı:

— Çıkardım günahını...

Yıldırım ısrar etti;

— Yook.. öyle değil... papazın yaptığı gibi lâtince günahımı çıkaracaksın. Başka türlüsü makbul değilmiş.

Peppone'nin kanı başına çıkmıştı, öfkeden kıpkırmızı kesilmişti

— **Ego ti obsirvio!** dedi.

— Kefaretim ne olacak?

— Kefaret mefaret yok!

«Yıldırım» memnun bir halde palamarı çözdü ve:

— Şimdi papaza gidip Allah belâsını versin diyeceğim. Eğer maraza çıkarırsa çakarım

Peppone;

— Maraza çıkarırsa tetik dur! Yoksa işin kötüdür.

«Yıldırım»;

-— Olur, dedi. İş kötü de olsa sen çak dersen çakarım ,çakma dersen çakmam...

Don Camillo olan bitenlere bakarak o akşam Peppone'nin kudurmuş bir halde kendini ziyarete geleceğini umuyordu; ama herif görünmedi. Fakat ertesi akşam bütün avanesile birlikte geldi... **papazın** evinin önündeki sıralara dizildiler ve bir gazete haberi hakkında konuşmağa başladılar. Don Camillo da kızılların şu meşhur «Yıldırım» ı gibi safdil bir adam olduğundan heriflerin oyununa geldi. Kapının önüne çıktı. Elleri arkasında, ağzında purosu olduğu halde dolaşırken berikiler ayağa kalkarak ellerile selâm verip:

— Akşamlar hayrolsun papaz efendi! dediler. Brusco konuştu:

— Papaz efendi (göstererek) mühim haberleri gördünüz mü?

Haber, Ankona'da bir tavuğun üzerinde mukaddes şekiller bulunan bir yumurta yumurtladığına dairdi. Peppone ciddiyetle:

— Düpedüz bir mucize! Allahın işi! dedi. Papaz da:

— Durun hele acele etmeyin çocuklar! İşin tabiî bir hâdise olup olmadığını anlamadan mucizeye karar vermeyin!

Peppone kocaman başını sallayarak tasdik etti ve;

— Doğrudur, doğru. Zaten bence böyle bir yumurtayı seçimler

sırasında yumurtlamak lâzımdı. Halbuki seçimlere daha çok vakit var.

Brusco gülmeğe başladı.

— Sen de saf adamsın yahu! Bu iş bir organizasyon meselesidir. Eğer basın iyi organize edilmiş olursa istendiği zaman istendiği kadar yumurta yumurtlar.

Don Camillo soğuk bir eda ile:

— Allahaısmarladık! deyip içeri girdi:

Ertesi gün Don Camillo parti binasının önünden geçerken mevzuubahis gazetede o havadis kısmının kesilip duvardaki tahtaya iliştirilmiş, altına da «Seçim» propagandası için tavuklar çalışıyor. Parti disiplinine ne güzel bir numune!»

Notu ilâve edilmiş olduğunu gördü.

Ferdası gün başka bir gazetede, başka bir haber ve başka bir mucize!

Elindeki gazeteyi sallayarak papazın evi önünden geçen Peppone:

— Olur şey değil! Milânoda da başka bir tavuk Ankona'dakine benzer bir yumurta yumurtlamış... bak papaz efendi!

Don Camillo gazeteyi görmek için aşağı indi.

— Yazık! Fırsat kaçırdık ha! Ne dersin? Bizim partiye yumurtalı tavuklar... yazsaydık, ertesi gün üzerinde orak çekiç resimli yumurta yumurtlarlardı,

Reisin yanındakiler içlerini çektiler. Peppone tekrar söze başladı:

— Ama olmaz... çünkü onların ellerinde her işe yarıyan din var, biz onlar gibi mucize yapamayız ki!

Brusco:

— Tepeli tavuklar da oluyor. Bu tavukların işine akıl ermez.

Don Camillo münakaşaya karışmadı. Selâmladı, içeri girdi. Peppone ve arkadaşları da ellerindeki gazetede o haberi kesip «yeni bir propaganda tavuğu» notile duvara asmak üzere parti binasına doğru seyirttiler.

İşin içinden bir türlü çıkamıyan Don Camillo mihrabda asılı olan İsa'ya gitti.

— Ya İsâ! Nedir bu hikâye Allahaşkına?

— Senin de benim kadar malûmatın var. Gazeteyi okudun ya!

— Okudum ama bir şey anlayamadım. Gazetelere herkes aklına geleni yazıyor. Bence bu mucize pek olacak şey değil!

— Don Camillo, Tanrının böyle bir şey yapmağa kaadir olmadığını mı sanıyorsun?

Don Camillo kararlı bir eda ile:

— Hayır, dedi. Ben Haktaâlânın yumurtaların üzerine resimler yapmakla vakit kaybedeceğine kani değilim:

İsâ içini çekti;

— Sen inancı zayıf bir adamsın!

— Hâşâ! Aslaa!

— Bırak da sözümü bitireyim... senin tavuklara karşı itimadın zayıflamış demek istiyorum.

Bütün bu konuşmalara rağmen Don Camillo müşkülünü halledememişti. İsa'nın bu sözleri üzerine teslimiyet işareti olarak kollarını kaldırdı. İstavroz çıkardı ve evine çekildi.

Ertesi sabah kahvaltıda canı taze yumurta istedi. Hemen kümese gitti. Kara tavuk sıcak bir yumurta yumurtlamıştı. Folluktan yumurtayı aldı. Mutfağa gitti. Oturdu, yumurtaya dikkatle bakınca şaşaladı. Gözlerine inanamadı. Yumurta, gazetede resmi çıkanın aynı idi. Yumurtanın üstünde mukaddes hıristiyanlık işareti görülüyordu. Don Camillo ne düşüneceğini şaşudı ve yumurtanın önünde bir saat bakakaldı. Ondan sonra birdenbire kalktı, yumurtayı büfeye koydu ve hademenin oğlunu çağırdı:

— Çabuk Peppone'ye koş! Söyle arkadaşlarını da alıp hemen buraya gelsin. Acele ve çok mühim bir şey söyliyeceğim. Geç kalmasın! dedi.

Yarım saat sonra Peppone ile arkadaşları işkilli bir halde papazın kapısının önüne geldiler.

Don Camillo konuştu:

— İçeri girin! Kapıyı da kapayın! Sürgüsünü vurun. Şöyle oturun.

Sessiz oturdular ve merakla papaza baktılar. Don Camillo duvardan küçük bir haç aldı. Masanın üzerine koydu.

— Efendiler ,dedi. Söylediklerimin hakikat olduğuna su haç üzerine yemin edersem bana inanacak mısınız?

Hepsi Peppone'nin etrafına halka olmuşlardı. Reise baktılar. O da;

— Evet! dedi. Ötekiler de hep bir ağızdan;

— Evet! dediler.

Don Camillo dolabından yumurtayı çıkardı ve elini haçın üzerine uzatarak:

— Bu yumurtayı yarım saat evvel benim kara tavuğun altından sıcak sıcak aldığıma yemin ederim. Kümese de kimse giremez; kilitli idi. Anahtarı da belimde asılı anahtar çıkını arasında idi. dedi ve yumurtayı Pepponc'ye uzattı.

— Elden ele gezdirin! dedi.

Hepsi oturdukları yerden doğruldular ve elden ele dolaştırarak yumurtayı tetkik ettiler. Tırnaklariyle kazıdılar. Sonra Peppone yumurtayı aldı. Yavaşça masanın üstüne koydu. Rengi sapsarı idi.

— Şimdi ben bu yumurtayı cemaatime gösterir ve muayene ettirirsem şu sizin duvar gazetenize ne yazacaksınız! En meşhur profesörlere muayene ettirip işin içinde bir dalavere olmadığına dair pullu mühürlü raporlar alırsam ne diyeceksiniz? Eğer buna da yeni icad propaganda vasıtası derseniz o gün karılar, zındıklık ediyorsunuz diye sizin gözlerinizi oyarlar vallahi!

Don Camillo konuşurken yumurta papazın kürek kadar büyük avucu içinde güneş ışığile gümüş gibi parlıyordu.

Peppone âciz kalmış olduğunu gösterir bir eda ile:

— Böyle bir mucize karşısında ne diyebiliriz? diye mırıldandı.

Don Camillo da ağır ağır:

— Yeri göğü... sizin gibi baldırı çıplaklara kadar bütün beşeriyeti ve kâinatı yaratmış olan ulu Tanrı azamet ve kudretini göstermek için bir tavuğun yardımına muhtaç değildir, dedi, yumurtayı avucunun içinde sıkarak ezdi ve;

— Allahın büyüklüğünü ümmete anlatmak için bir aptal tavuğun muavenetine muhtaç değilim! dedikten sonra dışarı çıktı ve kara tavuğu yakalamış olarak tekrar ok gibi içeri girdi. Hayvanın boynunu büküp:

— İşte! Allahın işine karışmaya kalkanın cezası budur... İmansız tavuk! dedikten sonra cansız hayvanı bir köşeye attı.

Peppone'nin heyecanlı hali devam ediyordu. Boynunu eliyle okşıyarak;

— Don Camllio! Bana hiddelenme! Yumurtayı ben yumurtlamadım ya! dedi ve geri geri çekildi. Hempaları da birlikte papazın evinden çıktılar ve güneşli meydanı geçtiler.

Don Camillo da İsa'ya koştu.

— Nasıl? İyi mi ettim, fena mı?

— İyi ettin Don Camillo, iyi ettin ama zavallı tavuğun ne kabahati vardı?

Don Camillo içini çekerek:

— İki aydır canım tavuklu pilav istiyordu... naapayım ya İsâ? dedi.

İsa gülümsedi:

— Neden istemesin!. Pekââ, pekâlâ! dedi ve hafifçe devam etti., zavallı Don Camillo!

Cürümve Ceza

Don Camillo bir sabah evinden çıkarken meşrutanın beyaz duva rina yarım metre boyunda kırmızı harflerle (Don hamalo) yazılmış olduğunu gördü. Bir kova beyaz badana aldı. Kırmızı yazıyı bununla örtmeğe uğraştı. Lâkin halis (anilin) boyası olan kırmızıyı badana ile örtmek kabil değildi. Yarım saat sonra kırmızı yazı tekrar yüze çıkıyordu. Bir parmak kalınlığında kireç sürse gene yazıyı kapatamıyacağını anlıyan Don Carnillo eline bir raspa aldı ve yazıyı duvardan kazımak için yarım' gün çalıştı.

İşini bitirince eli yüzü kireçten bembeyaz bir halde mihraba koştu.

— Eğer bu haltı kimin ettiğini öğrenirsem sırtında sopamı kıracağım, dedi.

— İşi facia haline sokma Don Carnillo! Çocukça bir şaka. Ehemmiyet verme!

— Öyle değil efendim. Bir din adamına hamal demek doğru mudur? Sonra bir kere bu lâkap bana yapıştı mı bir daha zor kurtulurum.

İsâ gülümsiyerek:

— Don Carnillo., senin de hakikaten iki geniş omuzun var. Halbuki ben bu çelimsiz halimle koskocaman çarmıhı sırtımda taşırken senin omuzların bende yoktu. Bununla beraber ben kimseyi döğmedim.

Don Carnillo İsa'ya hak verdi. Fakat gece bir münasib yerde gizlenerek bekledi. Sabahın ikisine doğru elinde bir kova ile bir adam göründü. Daha D harfini yazmadan kova kafasına geçti ve kıçına yediği dehşetli bir tekmenin hızile ordan çarçabuk uzaklaştı.

Bu anilin boyası gerçekten çok belâlı bir icaddır. Peppone'nin adamlarından Gigotto da başına geçen kovadaki kırmızı boyayı suratından sîlebilmek için dünyanın bütün leke ve boya çıkarıcı maddelerini kullandığı halde bir türlü muvaffak olamadı ve mecburen, bu halde sokağa çıkınca (kızıl derili) lâfı bütün kasabaya yayıldı. Don Carnillo da işi kızıştırdığı için, herif hiddetten morardı, sarardı, yeşillendi. Nihayet günün birinde Don Carnillo doktoru ziyaretten

dönerken kapısının halkasına pis kokulu bir madde sürülmüş olduğunu, eline bulaştıktan sonra —biraz geç— anladı. Hiç kimseye bir şey sormadan hemen dosdoğru kahveye gitti. Gigotto'nun suratına öylebir şamar aşketti ki; herifin az kalsın gözü çıkıyordu. Bu şamar ıie de kapı halkasından eline sürülmüş olan pis kokulu mahut madde Gigotto'nun suratına intikal etti. Tabiî böyle alelade hâdiseler, derhal politikaya dönerek dejenere olduğu için Gigotto'nun arkadaşları işe karıştılar ve kavga büyüyünce Don Camillo kahvedeki sıralardan birini müdafaa silâhı olarak kullanmağa mecbur oldu. O akşam da herifler papazın evinin önünde toplandılar. Ağızlarına geleni söylediler. Tabancalar attılar. Kahvedeki kavgada Don Camillo'nun savaş dışı bıraktığı altı kişi kudurmuş gibi bağırıp çağırıyorlardı. Az kalsın evi ateşe vereceklerdi.

Vaziyetin kötüleştiğini gören Don Camillo, hemen şehre gidip bağlı olduğu piskoposluğa başvurdu. İhtiyar piskopos Don Camillo'ya dedi ki:

— Don Camillo! Siz hastasınız .Şöyle sakin bir dağ kasabasında istirahate ihtiyacınız var. Evet evet! Puntarossa papazı vefat etti. Bir taşla iki kuş vuralım. Hem bu dairei ruhaniyeyi, hem de kendi sıhhatinizi ıslâh edersiniz. Sonra sapasağlam bir halde eski vazifenize dönersiniz. Havatebdiliniz esnasında size Don Pietro vekâlet eder. İyi bir çocuktur. Size de gıyabınızda fenalığı dokunmaz. Nasıl memnun musunuz bu kararımdan Don Camillo?

— Doğrusu memnun değilim efendim. Amma ne zaman emrederseniz derhal giderim.

— Tamam! Hoşunuza gitmiyen bir işi dahi münakaşasız kabul etmeniz meziyet sahibi olduğunuzun delilidir.

— Yalnız efendim, benim buradan gitmemi korktuğuma yormasınlar?

— Hayır hayır! Böyle bir şey kimsenin hatırından geçmez. Haydi selâmetle gidiniz ve kahve sıralarını da biraz rahat bırakınız. Bu hakir eşya, hiçbir zaman hıristiyanlık dininin kullandığı bir inanç delili olmamıştı.

Haber, kasabaya çabucak yayıldı .Peppone de partide olağanüstü bir toplantı yaparak hâdiseyi resmen müjdeledi.

— Don Camillo, ceza olarak başka bir köye sürüldü. Yarın saat üçte yeni vazifesine hareket ediyor.

Toplantıda bulunanlar:

— Bravo! diye bağırdılar... Gebersin inşaallah!

Peppone yüksek sesle devam etti:

— Böyle olduğu iyi oldu. Çünkü herif kendisini Papa sanıyordu. Eğer yerinde kalsaydı zecrî tedbirlere başvurmak icab edecekti. Ne ise o zahmetten kurtulduk.

Brusco bağırdı:

— Serseri köpek gibi gitsin buradan. Ahaliye anlatalım; yarın istasyonda kimse bulunmasın!

Nihayet Don Camillo'nun tsâ'ya veda etme sırası geldi. İçini çekerek;

— Sizi de beraber alamadığıma çok müteessirim, dedi.

— Yok yok. Ben seninle daima beraberim. Kasavet çekme Don Camillo. Haydi selâmetle!

— Gerçekten büyük bir kabahat mi işledim ki... beni...

— Evet Don Camillo...

— Demek herkes benim aleyhimde imiş...

— Herkes... Hattâ Don Camillo bile.

— Doğru... suçluyum... Kendi kendimi tokatlamak istiyorum.

——Rahat dur. Don Camillo! İyi yolculuklar!

Kasabalarda her şeyin fevkinde korku hâkim olduğu için saat üçe doğru sokaklar tenha idi. Kilisenin çan kulesi bir ağaç yığınının doğru sokaklar tenha idi. Kilisenin çan kulesi bir ağaç yığınının arka-arkasında gözden kaybolurken Don Camillo tek başına oturduğu vagonda kendi kendine:

— Beni uğurlamağa bir köpek bile gelmedi. Demek ki vazifemi yapamamışım... Ben günahkâr bir adamım, diye düşündü.

Ekspres bütün istasyonlarda durduğu için dört evli küçük bir köy olan ve Don Camillo'nun kasabasından 6 kilometre mesafede bulunan Boschetta'da da durdu ve orada papazın kompartımanı birdenbire doldu. Don Camillo, önüne kadar itildiği pencereden büyük bir kalabalığın kendini selâmladığını, kendisine çiçekler attığını gördü.

Kalabalık arasında bir çiftçi konuştu:

— Peppone'nin adamları, kasabadan ayrılırken sizi uğurlarsak gözlerimizi oyacaklarını söylediler. Biz de belâ çıkarmamak için buraya kadar geldik.

Don Camillo'nun bu tezahüratı aklı almıyordu. Bağırtılardan kulağının zan patlıyacaktı. Tren, küçük istasyondan hareket ettiği zaman papazın kompartımanı çiçek demetleri, paketler, şişeler, torbalar, sepetler, ayakları bağlı tavuklarla dolu idi. Buna rağmen Don Camillo'nun içinde bir ukde vardı:

— Demek ki Peppone ve hempaları o kadar içerlemişler ki memleketten atıldığım yetmiyormuş gibi giderken halkın beni uğurlamasına da mâni olmak istemişler.

Bir çeyrek sonra tren nahiyenin son köyü olan Boscoplanche varınca birinin kendini çağırdığını işitir gibi oldu. Pencereden uzandı ve peronda Peppone ile arkadaşlarını gördü.

Peppone bir nutuk çekti ve:

— Nahiyemiz topraklarını terketmeden evvel size halkımızın, âcil şifalar bularak tekrar ruhanî vazifenize başlamanız temennilerini sunmak isteriz, dedi. Tren hareket ederken de Peppone şapkasını çıkararak salladı. Don Camillo da ayni tarzda şapkasını çıkarıp kolunu trenin penceresinden uzatarak bir heykel .gibi hareketsiz durdu.

Putarossa kilisesi, bir dağın tepesine tünemiş kartpostala benziyen bir bina idi.

Tepeye vardığı zaman Don Camillo çam kokulu hava ile ciğerlerini doldurduktan sonra memnuniyetle:

— Burada biraz istirahat, «tekrar ruhanî vazifeme» başlayacak halde beni diriltir, dedi.

Bunu da ciddî şekilde söyledi. Çünkü şimdiye kadar dinlediği nutukların en iyisini son defa işitmişti.

Yuvaya Avdet

Siyasî nekahati sırasında Don Camillo'nun yerine vazife görmek için gönderilmiş olan papaz işini bilir, genç ve çelimsiz bir adamdı. Vaazlarını ve sözlerini güzel kelimelerle süslemesini biliyordu.

Don Camillo'ya vekâlet eden papaz kendisinin muvakkat olduğunu bilmez değildi. Buna rağmen yabancı olduğu bir yerde hayatını tahammül edilir bir hale getirebilecek yenüikler yapmaktan da geri kalmadı.

Şimdi burada yanlış bir teşbih yapmak istemiyoruz; ama bir otelde bir gece geçiren bir yolcu için odadaki eşyadan bir kısmının yerini değiştirmesi, meselâ: iskemleyi yatağın sağından alıp, soluna koyması gibi hareketler, insanların bâzı şeyleri ve renkleri muayyen bir tarzda görmeğe tahammül edememelerinden ileri gelir. Nitekim, daha ilk âyinde kilisede iki mühim değişiklik cemaatin gözüne çarptı. Gayet sanatkârane şekilde işlenmiş olan ve mihrabın ikinci basamağının solunda bulunan büyük şamdan şimdi tablonun önüne ve sağ tarafına konmuştu. Bu tablo da kiliseye yeni gelmişti.

Hâdise bütün kasabalının merakını mucip oldu. O gün yeni papazı vazife başında görmek için Peppone ve arkadaşları da küiseye gelmişlerdi. Brusco, Peppone'yi dürtüp şamdanı göstererek:

— Gördün mü? diye sordu.

Sinirlenmiş olan Peppone:

— Hım! diye sesle tasdik etti.

Papaz âyini bitirip de vaaza başlamak üzere rahleye yaklaşınca, daha ağzını açmadan belediye reisi yerinden fırladı. Sert adımlarla şamdana doğru gitti ve tablonun önünden alıp eski yerine, mihrabın soluna koydu. Sonra yerine döndü ve oturmadan evvel ufak tefek papazın yüzüne dik dik baktı.

Bu hareketi bütün cemaat, mülteciler de birlikte:

— Tamam! diye tasvib ettiler.

Küçük papaz Peppone'nin bu hareketini hayretinden ağzı açık takibetti. Vaazını kekeleyerek yaptı ve âyini de çarçabuk bitirdi.

Papaz kiliseden çıkarken Peppone arkadaşlarile birlikte avluda bekliyordu . Toplanmış olan halkta sinirli bir sükût vardı. Peppone yüksekten konuşarak sordu:

-— Bana bakar mısınız? Don... Don... Ne ise adınızı hatırlıyamadım... kimdir o mihrabın soluna resmini astığınız?

Papaz kekeledi:

— Sainte Rite de Cascie...

— Bu memlekette ne bundan, ne buna benzer yosmalardan meded uman yoktur. Kilisenin eski vaziyeti daha iyi idi... anlaşıldı mı?

Papaz protesto etmek istedi.

— Zannederim ki kilisede herhangi bir değişiklik yapmak benim hakkımdır... ve...

— Yaa! Demek siz bu iddiadasınız? Öyle ise açık söyliyeyim. Sizin gibi papazların burada işi yoktur.

Papaz vaziyetin kötüleştiğini hissetti.

— Ben size ne yaptım?

— Ne yaptığını söyledim ya! Siz kanun dışına çıktınız. Siz, kasabanın asıl vazifeli papazının halk arzusuna göre kilisede kurduğu nizamı değiştirmeğe teşebbüs ettiniz.

Bu sözleri işiten halk - mürteciler de beraber -

— Çok doğru! diye bağırdı.

Küçük papaz gülümsemeğe yeltendi:

— Mesele bundan ibaretse o şamdan benim koyduğum yere gider, iş de biter.

Peppone şapkasını enseye doğru iterek yumruklarını teline dayayıp cevab verdi:

— Öyle şey olmaz...

— Neden olmazmış, rica ederim?

Peppone siyasî tahammülünün son haddine varmıştı.

— Neden mi ?Çünkü ben sana bir tokat atarsam yirmi adım öteye fırlatırımı. Ama bu kilisenin asıl papazına bir tokat attığım zaman yerinden kıpırdamaz.

Peppone, «o da bana on mislini vurur» diye düşündü ama bunu dışarı vurmadı. Zaten bunu oradakiler de anlamışlardı; yalnız aptal aptal belediye reisine bakan küçük papaz müstesna!

— Affedersiniz... anlayamadım, dedi, bana neden tokat atacaksınız?

Peppone'nin sabrı tükenmişti.

— Yahu! Sana tokat atacağım diyen var mı? Sen de mi solcuları kötülemeğe çalışıyorsun? Ben durumu aydınlatmak için bir misal getirdim. Yoksa senin gibi papaz bozuntusunu hırpalamağa vaktim yok!

Papaz bozuntusu sözünü işitince papaz 1,60 lık boyunu dikti **ve** boynunun damarlarını şişirerek:

— Papaz bozuntusu muyum, değilmiyim orası sizin bileceğiniz şey değildir. Beni buraya kilise yüksek makamları göndermiştir. Ben de burada vazifemi yapacağım. Siz bana bir şey yapamazsınız. Sainte Rite'in resmi de olduğu yerde kalacaktır.

Bunu dedikten sonra hemen kiliseye girdi. Ağır şamdanı güçbelâ yerinden kaldırdı ve tablonun önüne tekrar koydu.

— İste burada duracak, dedi.

Papazın bu hareketini dikkatle takib eden Peppone:

— Pekâlâ! Öyle olsun! dedikten sonra bütün bu hâdiseleri dikkatle takib eden ve neticenin ne olacağını sabırsızlıkla bekleyen halka hitaben:

— Söz halkındır. Şimdi hep beraber belediye dairesine gidiyoruz. Bu olayı resmen protesto edeceğiz.

Halk da:

— Yaşa! diye bağırdı.

Peppone bağırıp çağıran halkı yararak kalabalığın başına geçti.

Belediye dairesine yaklaştıkları zaman bağırıp çağırmalar büsbütün arttı. Önde Peppone yumruğunu havaya kaldırarak herkesten ziyade bağırıyordu.

Brusco, Peppone'nin kulağına fısıldadı:

— Bağırıp durma yahu! Sen belediye reisi olduğunu unutuyorsun!...

— Hay Allah belâsını versin, sahi be! Bu herifler beni kızdırdıkları zaman 'zıvanadan çıkıyorum.

Dairenin merdiveninden çıktı. Balkona .geldi. Belediye reisini balkonda görünce, mürteciler de dahil olduğu halde bütün halk alkışladı. Peppone başladı bağırmağa:

— Yoldaşlar, vatandaşlar! Hür insanlar olarak biz bu kadar

baskıya tahammül edemeyiz. Biz elimizden geldiği kadar kanuna, nizama hürmet ediyoruz; ama icab ederse top ateşine kadar her türlü vasıtalara başvurabiliriz. Şimdi teklif ediyorum: Benim başkanlığım altında aranızdan seçeceğiniz bir heyet dosdoğru piskoposluğa giderek halkın dâvasını demokratça bildirsin...

Dâvanın ne olduğunun farkında büe olmayan halk hep bir ağızdan:

— Yaşaa! Yaşasın belediye reisimiz Peppone! diye bağırdı.

Peppone piskoposun huzuruna çıkınca dili tutuldu. Fakat yavaş yavaş kendine geldi. Sesi düzeldi.

—' Muhterem! dedi. Bize göndermiş olduğunuz kimse, kasabamızın tarihî önemine lâyık bir adam değildir.

Piskopos, Peppone'nin eğilmiş tepesini görecek şekilde başını kaldırdı...

— Anlat bakalım ...ne yaptı?

Peppone kollarını açarak:

— Doğrusu ağır bir kabahat de yapmadı... hakikatte hiçbir şey yapmadı... muhterem! Zaten felâket de burada... yarım porsiyon bir adam... ne yapabilir? Yani böyle ufaktefek papazlar manastırlara yakışır. Bir kere giyindiler mi, sırtına cübbe giydirilmiş bostan korkuluğuna benziyorlar.

İhtiyar piskopos başını ağır ağır salladı.

— Siz bir papazın ehliyetini ağırlığı ve boyile mi ölçersiniz?

— Hayır muhterem! Biz yabani adamlar değiliz. Böyle bir şey yapmayız; ama papazlar da doktorlar gibi insanın gözünü doldurmalıdır. Değil mi? Hastanın doktora itimadı buradan başlar. Din adamları da bövle olmalıdır.

Piskopos içini çekti.

— Anlıyorum, anlıyorum... Tamamiyle anlıyorum. Yalnız aziz çocuklar! Sizin kale gibi bir başpapazınız vardı. Siz gelip şikâyet ettiniz, kaldırmamı istediniz.

Peppone kaşlarını çattı ve dili döndüğü kadar belâgatle beyan etti:

— Efendimiz, bu bir hususî vaziyet idi. Bu adam belâlı bir şey-

di. Bize mütemadiyen hakaret ediyor, tahriklerde bulunuyor, diktatörce hareket ediyordu.

— Biliyorum, biliyorum. Evvelce de bunu bana söylemiştiniz. Ben de adamı kaldırıp başka yere naklettim. Çünkü bu rezil adamın...

Brusco birdenbire piskoposun sözünü kesti:

— Affedersiniz. Biz başpapazın rezil bir adam olduğunu asla söylemedik.

— Canım rezil değilse bile vazifesine lâyık olmıyan...

Bu sefer de Peppone lâfım kesti:

— Özür dilerim. Biz kendisinin vazifesini ifa etmediğini kat'iyyen iddia etmedik. Yalnız insan olarak büyük kusurları olduğunu söyledik...

— İyi ya!. Biz de papazla insanın birbirinden ayrılamıyacağını,. Don Camillo'nun civanndakiler için daimî bir tehlike teşkil ettiğini düşünerek muvakkaten yerini değiştirdik. Hattâ kat'î olarak sizin kasabadan almayı da düşünüyoruz. Puntarossa'da keçilerle bir müddet kalsın bakalım. Meslekte bırakıp bırakmıyacağımıza sonra karar vereceğiz.

Peppone bu söz üzerine yanmdakilerle istişareden sonra tekrar piskoposa hitaben alçak sesle konuştu. Hafif sesle konuşmakta zorluk çektiği için terliyordu.

— Muhterem, dedi. Eğer kilise makamları bu adam hakkında böyle bir karar almak için kendince sebeplere malik ise şüphesiz ona bir diyeceğimiz yok! Ancak şunu size haber vereyim ki; bizim kilisenin asıl papazı vazifesine dönmedikçe kimse kiliseye gitmiyecek.

İhtiyar papaz kollariyle hareketler yaparak:

— Evlâtlar! Söylediğiniz sözlerin ağırlığını tartıyor musunuz?' Siz düpedüz bize baskı yapmak istiyorsunuz.

— Hayır muhterem! Biz kimseyi zorlamıyoruz. Yalnız herkes, evinde kalacak, işte o kadar. Zannederim halkı kiliseye gitmeye icbar eden bir kanun da yoktur. Gidenler demokrasi hürriyetinden, faydalanarak kendi istekleriyle giderler. Bunu da neden arzediyorum?' Çünkü 20 senedir başımızda olan Don Camillo'nun mevkiine lâyık olup olmadığına karar vermek herkesten evvel bize düşer.

İhtiyar piskopos tasdik ederek:

— Halkın sesi, Hakkın sesidir. O halde Hakkın rızası yerine gelsin. Yalnız sonradan gelip de salâhiyetini kötüye kullandı diye bana şekvada bulunmayın!

Peppone gülmeğe başladı.

— Hayır muhterem! Don Camillo gibi suratsızlar adama kıymazlar. Kendisini yerinden kaldırmanızı isteyişimiz bizim «kızıl deri» li, adamın başına bir bomba atmasın diye, sadece önleyici bir tedbirden ibaretti.

Bu söze içerliyen Gigotto atıldı:

— Kızd derili babandır. Böyle şey benim aklımdan bile geçmedi. Yalnız ben bir baş papaz bile olsa kimsenin kahve sırasiyle kafamı kırmasına hakkı olmadığını anlatmak için Don Camillo'nun kapısının önünde bir el silâh attım.

Paskopos kayıtsız bir eda ile sordu:

— Yaa! Demek tabanca atan sizdiniz?.

— Evet muhterem! Sizin, başınıza koca sırayı yediğiniz var mı? İnsanın aklı başından gidiyor, ne yaptığını bilmiyor. İnsanları karakterlerine göre idare etmeyi bilen ihtiyar piskopos:

— Anladım yavrum, anladım, dedi.

On gün sonra Don Camillo kasabadaki hizmetine döndü. İstasyondan çıkarken kendisine rastlıyan Peppone sordu:

— Naslsınız bakalım? Tatili iyi geçirdiniz mi?.

.— Vallaha! Pek vakit geçirecek yer değildi gittiğim yer. Bereket versin, bir deste iskambil kâğıdı vardı. Pasiyans açarak oyalandım, diyerek cebinden bir iskambil destesi çıkardı.

— Artık lüzum kalmadı, dedikten sonra bir ekmek dilimi koparır gibi rahatça desteyi ikiye bölüverdi. Arkasından da:

— Reis bey! İhtiyarladık artık! sözünü de ilâve etti.

Bu hâdise üzerine suratını asan Peppone:

— Seni buraya getirenin de, senin de Allah belânızı versin! diyerek oradan uzaklaştı.

Don Camillo'nun **İsa**'ya anlatacak çok şeyleri vardı. Bunları söyledikten sonra **İsa**'ya:

— Benim yerime gönderdikleri nasıl adamdı? diye sordu.

— İyi çocuktu. Kendisine iyilik etmiş birine kuvvetini göster-

mek için bir deste iskambil kâğıdını yırtarak teşekkür etmeği aklına bile getirmezdi. Bunu da sana adamı iyice anlayasın diye söylüyorum.

Don Camillo kollarını havaya kaldırarak:

— Ey İsâ! Herhalde ona da kimse iyilik etmemiş olmalı... Öyleleri vardır ki kendisine ancak böyle teşekkür edilir. Ben şimdi sizinle bahse girişirim ki; Peppone gidip hempalarına benim için «Köpoğlu köpek... Bir deste iskambili cart diye yırtıverdi» diye anlatmaktadır ve sizi temin ederim ki; bundan da çok memnundur. Nasıl bahse girer misiniz?

— Hayır Don Camillo! Girmem. Çünkü şimdi herif senin dediğin feyleri yapmaktadır.

Hezimet!

Bir yıldır sürüp giden ölüm dirim mücadelesi nihayet Don Camillo'nun galebesiyle sona erdi ve «halkı oyalama ve dinlendirme merkezi» ni bitirmeğe muvaffak oldu. «Merkez» hiç de fena olmadı. Konferans, temsil ve buna benzer toplantılar salonu, kütüphane ve okuma odası, kış oyunları ve antrenmanlar için kapalı spor yeri, ayrıca bir jimnastikhane, bir pist, bir havuz, bir de salıncaklı, atlı karıncalı çocuk bahçesi.

Gerçi bütün malzeme ve takımlar tamam değildi ama asıl mühim olan kısımlar yapılmıştı.

Don Camillo açılış merasimi için güzel bir program tertip etti. Koro şarkıları, atletizm müsabakaları, bir de futbol maçı. Bu münasebetle Don Camillonun fevkalâde bir futbol takımı teşkil etmiş olduğunu da ilâve etmek yerinde olur. Takınım sekiz ay süren hazırlık devresinde 11 oyuncunun yediği tekmelerin sayısı, bunların topa vurduklarından çok fazla olmuştu.

Peppone bu hazırlıkların farkında idi; ve hiç de hoşuna gitmiyordu. Bilhassa halkı bihakkın tenisi! eden bir parti takımının, papazın lakımı karşısında mağlûp olması ihtimaline hiç tahammül edemiyordu. Don Camillo bu hususta dehşetli bir vaziyet almış, Peppone'ye, Dinamo adındaki kızıl takımla, kendi teşkil ettiği «Gürbüzler» takımının, sırf halka karşı bir sempati olarak müsabaka yapmasına müsaade ettiğini söylediği zaman belediye reisi sapsarı olmuştu.

Onun için Peppone kızıl takım oyuncularını topladı. Duvar dibine dizdi. Hepsi esas vaziyeti aldılar. Şu sözleri söyledi:

— Papazın takımına karşı oynıyacaksınız. Kazanmanız lâzım. Yoksa hepinizin canınıza okurum. Bunu, zulüm görenlerin şerefi namına parti size emrediyor.

Korkudan ter döken oyuncular hep bir ağızdan:

— Yeneceğiz! diye bağırdılar.

Bunu haber alan Don Camillo da kendi takımını topladı ve durumun önemini belirten bir nutuk çekti:

— Biz karşı taraftakiler gibi yabani adamlar değiliz. Aklı başında insan olarak düşünebiliriz. Allahın inayetiyle inşallah 6-0 kazanacağız. Ben onlar gibi sizi tehdit etmiyorum. Sadece kilisemizin ve cemaatimizin şerefi sizin elinizde, daha doğrusu ayaklarınızda olduğunu hatırlatmak isterimi. Herkes iyi bir vatandaş olarak vazifesini yapsın, kâfidir. Eğer içinizde kanının son damlasına kadar gayret göstermiyecek bir sefil varsa Peppone'nin dediği gibi canına okumam. Yalnız kemiklerini kırarım. Anlaşıldı mı? Hadi bakalım.

Açılış resminde, herkes, bilhassa Peppone ve hempaları kırmızı kaşkolları boğazlarında olduğu halde hazır idiler. Peppone yaptığı konuşmada «belediye reisi »sıfatiyle —umumî olarak— bu teşebbüsten memnunluğunu belirtti ve halk tamsilcisi sıfatiyle —hususî olarak da— bu hareketin, bâzılarının iddia ettikleri gibi propaganda vasıtası olarak kullanılmayacağından emin olmak istediğini söyledi.

Koro, şarkıları okurken Peppone yanında bulunan Brusco'ya şarkı çağırmanın da göğsü geliştirme bakımından bir nevi spor olduğunu fısıldadı. Reisin bu mütalâasına iştirak eden Brusro da istifadenin daha şümullü olması için koro esnasında el ve kolların da hareket ettirilmesinin muvafık olacağına işaret etti. Basketbol oyunu esnasında Peppone, ping-pong oyununun da atletik avantajlarını sayarak programda yer almamış olmasını şaşılacak bir eksiklik diye vasıflandırdı. Bu sözler o kadar hafif sesle söyleniyordu ki; bir kilometre uzakta bulunanlar bile rahatça işitebiliyorlar, bunlar arasında bulunan Don Camillo da bu yersiz tenkidlerden dolayı sinirleniyor, şahdamarı şişiyor ve bu sözlere iyi bir cevap teşkil edeceğini umduğu futbol maçını sabırsızlıkla bekliyordu.

Nihayet maç saati geldi çattı.

Don Camillo'nun «gürbüzler» takımı göğsünde büyük bir «G» harfi bulunan düz beyaz fanila giymişti. Peppone'nin «Dinamo» oyuncuları ise göğsünde orak-çekiç ve yıldızla birbirine girift olmuş «D» harfi olan kırmızı fanila giymişlerdi. Seyirciler takımların alâmeti farikalarına aldırış etmediler ve her ikisini de yaşasın Peppone, yaşasın Don Camillo sesleriyle selâmladılar. Bu gösteri üzerine Don Camillo, **ve** Peppone hafifçe ve vakurane bir eda ile başlarını eğerek birbirini

selâmladılar. Hakem partilerle hiç alâkası olmayan tarafsız, saatçi Binella idi.

Oyun başladıktan on dakika soma yanında iki maiyetiyle jandarma onbaşısı beti benzi atmış bir halde Peppone'ye yaklaşarak:

— Reis bey! Müsaade ederseniz şehre telefon edip yardımcı kuvvet istiyelim, diye kekeledi.

Hiddetten kıpkırmızı olmuş Peppone, memlekette cumhuriyet olduğunu unutarak:

— İstersen bir tümen çağır! Bu kasap herifler böyle salhanede gibi oynadıkça kral gelse bir şey yapamaz; burası muharebe meydanına döner. Anladın mı? diye haykırdı.

Onbaşı, az ileride oturan Don Camillo'ya döndü:

— Siz ne dersiniz? Acaba... demeğe kalmadan Don Camillo gürledi;

— Bana soruyorsan onbaşım,, eğer bu mel'un bolşevikler bizim çocukları tekmcliyerek yere yıkmakta devam ederlerse Amerika hükümeti müdahale etse, burada kan gövdeyi götürmesine mâni olamaz... Anlatabildim mi?

Onbaşı:

— Pekâlâ! diyerek maiyetiyle çekilip karakola kapandı ve bu gibi merasimden sonra çıkması artık âdet hükmüne girmiş olan yangını söndürmeye ait tedbirleri almak için emre müheyya vaziyette beklemeyi daha münasip gördü.

İlk golü Gürbüzler yaptılar... Yaşasın sesleri göklere çıktı... Eski kilisenin harap kulesi feryatların şiddetinden zıngırdadı. Peppone hışımla Don Camillo'ya baktı ve eliyle koliyle icabına bakacağım işaretledi. Don Camillo da ona ayağını tetik almasını işaretledi. Birbirlerine girmeğe kıl kalmıştı; lâkin Don Camillo bütün gözlerin kendilerine çevrilmiş olduğunu görünce dişlerini sıkarak:

— Eğer biz dövüşürsek bu halk birbirine girer. Kendine gel Peppone! dedi. Öteki:

— Öyle olsun! Milletin hatırı için buna da eyvallah! dedikten sonra normal bir tavır takındı. Don Camillo da bu söze:

— Biz de Allah rızası için sükût ediyoruz, cevabını verdi.

Oyunun birinci kısmında bir hâdise olmadı.

Haftayımda Peppone takımı topladı. Yüzünden lanet akarak:

— Faşistler! diye bağırdı ve santrfor Smilzo'yu kolundan tutup sarsarak:

— Sen, sen yok mu sen! Domuz herif, dağda mukavemet ederken senin pis canını tamam üç defa kurtardımdı. Eğer ikinci haftayımın ilk beş dakikasında bir gol yapmazsan o kurtardığını canı ben alırım'. Anladın mı hain!

Smüzo'nun bu söz kulağına küpe oldu ve oyun başlar başlamaz, tekme,, yumruk, kafa kol... altalta, üstüste... Canı burnundan gelerek dördüncü dakikada takımına bir gol kazandırdı.

Don Camillo elinden bir kaza çıkmasın diye sahanın taaa öteki ucuna gitti. «Gürbüzler» in kalecisi korkudan sapsarı oldu.

Bu gol üzerine kızıllar öyle sıkı bir müdafaa tabiyesi tatbikına başladılar ki, yarmak kabil olamıyordu.

Oyunun bitmesine 30 saniye kala hakem «Gürbüzler» aleyhine bir penaltı verdi. Felâket! Ve kızılların tam köşeden çektiği penaltı da gol oldu, maç kızılların 2-1 galebesile bitti. Peppone'nin adamları yaralıları toplayıp parti binasına götürdüler. Hiç bir siyasî taraf tutarlığı olmıyan hakemin son dakikada bir penaltı icat etmesinin mânâsımı kimse anlıyamadı. Don Camillo da hayret içinde idi, kiliseye koştu ve mihrabın önünde diz çöktü:

— Yâ İsâ! Beni neden terkettin? Maçı kaybettim.

— Başkalarının zararına seni neden himaye edeyim? Söyler misin Don Camillo! 22 bacak bir tarafta, 22 öbür tarafta. Bacaklar birbirine eşit! Ben bacak dâvalarına karışmam; ruhlarla meşgulüm. Vücutları dünyaya terkettim. Don Camillo! Aklını başına hâlâ tophyanıadın mı?

— Topluyorum ya hazret, ama zor topluyorum... Hâşâ ben bizim çocukların bacaklarını sen idare et demedim. Zaten buna da lüzum yoktu. Çünkü bizimkiler daha iyi idiler. Yalnız bir namussuz hakemin, haksız yere bizim aleyhimize bir penaltı vermesine nasıl müsaade ettin? Onu anlıyamıyorum.

— Papaz bile okurken yanılır değil mi? Hakem de istemiyerek hata etmiş olabilir.

— Her sahada hataya cevaz vardır; spor sahasında, spor adaleti sahasında asla! Herkesin gözü önünde top kaleden uzakta iken penaltı olur mu?.. Binella namussuz bir herifmiş...

Don Camillo sözünü bitiremedi. Çünkü kilisenin kapısından, nefes nefese bir adam:

— Allahaşkına beni kurtarın! Beni öldürmek istiyorlar! diye bağırarak içeri girdi.

Hakikaten adamı kovalıyan kalabalık bir halk kütlesi kilisenin önüne dolmuştu. Don Camillo yarım kantar ağırlığında bir şamdanı sopa gibi eline alarak önlerine çıktı... ve gür sesile bağırdı:

— Allah rızası için çekilin gidin buradan. Yoksa yaklaşanın kafasını kırarım. Unutmayın ki burası Allanın evidir, buraya ancak ibadet için gelinir.

Kalabalık biraz irkildi. Papaz devam etti:

— Lanet olsun size! Vahşi herifler! Çabuk evlerinize dönün! Günahlarınıza tövbe edin!

Adamlar başlarını önlerine eğdiler ve çekilmeğe başladılar.

Don Camillo elindeki kocaman şamdanı sallayarak:

— Çabuk istavroz çıkarın!

Hepsi öyle yaptılar.

— Sizinle, kinleriniz, garezleriniz arasında göğsünüze çizdiğiniz haç vardır. Kim buna tecavüz ederse lânetli olur.

Halk çekildi. Don Camillo da kilisenin kapısını sürmeledi. Adam, bir sıranın üzerinde çökmüş, hâlâ tir tir titriyordu.

— Çok teşekkür ederim Don Caımillo! dedi.

Don Camillo birdenbire vaziyeti kavrayamamıştı. Aşağı yukarı bir kaç adım dolaştıktan sonra herifin önünde durdu ve hiddetten titriyerek:

— Binella! Benim gözümün önünde... Binlerce seyircinin gözleri önünde... Allahın huzurunda... Penaltı yokken nasıl yalan yere... Haksız yere... Bize bu cezayı verdin? Peppone'den kaç para aldın, namussuz herif?

— 2500 frank! dedi.

Papaz yumruklarını sıkarak adamın üstüne doğru gitti:

— Yaa?

Binella kekeledi:

— Ama...

— Sus... Alçak herif! Defol buradan, çabuk... Çık dışarı.

Herif gittikten sonra yalnız kalmış olan Don Camillo tsâ'ya döndü:

— Ben size bu herifin satılmış bir namussuz olduğunu söylememiş miydim? Hiddetlenmeğe hakkım yok mu imiş?

— Hayır Don Camillo! Kabahat gene sende. Çünkü sizi tutması için Binella'ya sen de 2000 frank teklif etmedin miydi?

Don Camillo aciz ifade eden bir eda ile:

— Eğer böyle muhakeme yürütürseniz ben bütün bu olan bitenin yegâne mesulü gibi oluyorum.

— Yok, yok! Onu demek istemiyorum Don Camillo! Yalnız bir papaz böyle bir işkilli teklifte bulunursa, Peppone de Binella da bunu meşru sanabilirler. Böyle zannederek yapmışlarsa daha fazla verip adamı elde edecek yerde neden öfkeleniyorsun?

Don Camillo başını eğdi:

— Yani demek ki; eğer bizimkiler bu herifi şimdi pataklasalardı, bunun mesulü de ben olacaktım.

— Bir bakıma evet! Çünkü herifi yanlış yola sevketmeğe ilk teşebbüs eden sensin! Ama eğer Binella senin lehine bir penaltı verseydi, o zaman da kızıllar herifi öldürmeğe teşebbüs edecekler ve o zaman kimse buna mâni olamıyacaktı.

Don Camillo bir an düşündükten sonra:

— Demek ki yenilmemiz hayırlı oldu.

— Evet Don Camillo çok hayırlı oldu.

— Öyle ise bizi mağlûp ettirdiğinizden dolayı size hamdederim. Bu mağlûbiyeti günahlarımın bir kefareti olarak kabul ediyorum dersem sözlerimin samimiyetine emin olunuz. Yalnız kendi takımım için söylemiyorum. Ama «Gürbüzler» gibi, beynelmilel karşlaşmalara iştirak edebilecek ve «Dinamo» takımını silip süpürecek kuvvette bir takımın mağlûp oluşu yürekler acısıdır. Böyle bir facia intikamsız kalamaz.

İsâ:

— Don Camillo! diye hafifçe çıkıştı.

Don Camillo devam etti:

— Affedersiniz. Bu spor başka bir şeydir. Bunu siz anlıyamazsınız. Çünkü insan ya sporcudur, ya değildir. Bilmem arzedebildim mi?

— Edebildin Don Camillo, edebildin. Peki!. Şimdi revanş, maçı ne zaman?.

— Aaah! O gün göreceksiniz, 6-0 kazanacağız. Topu tutmak değil, göremeden kalelerine böyle girecek! diye şapkasını çıkarıp günah çıkarma hücresinin deliğine attı. Şapka içeri girince, İsâ gülümsiyerek:

— Gol! diye bağırdı.

Revanş

Smilzo, yarış bisikletinden Amerikanvari atladı, yani seleden sıçrayıp arka tekerleğin üstünden aşarak indi. Don Camillo sıraya oturmuş gazete okuyordu. Başını kaldırdı:

—. Bu bisikleti Stalin mi hediye etti?

Smilzo papaza bir zarf verdikten sonra iki parmağını kasketinin kenarına dokundurarak selâmladı ve bisiklete atlayıp bir hayli uzaklaştıktan sonra arkasına dönüp:

— Stalin değil, Papa! diye bağırdı ve hemen gözden kayboldu.

Don Camillo bu mektubu bekliyordu. Mektup yeni yapılmış olan «Halkevi» nin açılış merasimine davet yazısı idi. İlişik programa göre nutuk, rapor, caz orkestra, serinletici içkiler, öğleden sonra da bölge ağr sıklet şampiyonu Bagotti Mirco yoldaşla, federasyon ağır sıklet şampiyonu Gorlini Anteo yoldaş arasında büyük boks müsabakası vardı.

Don Camillo bunu okuyunca doğru İsâ ile istişareye koştu ve programı okuduktan sonra:

— Ya İsâ! Şu programa bakın! Buna namussuzluk denmez mi? Eğer Peppone aşağının bayağısı bir herif olmasaydı, bu merasimin spor gösterileri ksmma bir boks maskaralığı koyacak yerde bir revanş maçı teklif ederdi. Şimdi ben...

İsâ sözünü kesti:

— Şimdi sen rahat dur! Adama bir şey söyleme! Çünkü haksızsın! Zaten Peppone'nin senin yaptığından büsbütün farklı bir şey yapması beklenirdi. Adam «Halkevi» ni açarken bunu bir mağlûbiyetle tes'it etmek istemiycceği tabiî değü midir? Onun için boks müsabakasını tertiplemiş. Çünkü kim kazanırsa kazansın parti prestiji zedelenmez. Boksörlerin ikisi de «yoldaş», ha o kazanmış, ha öteki! Her ikisinde partinin şerefi mahfuz! Bu müsabaka bir aile işi. Ama eğer bir revanş maçı olur da senin takım Peppone'ninkileri yenerse, tabiî bu mağlûbiyet partiye mal olur.

Don Camillo bağırdı:

— Ama 'ben maçtan kaçmadım, maçı kendim' tertip ettimdi.

— Don Camillo! Sen bir partiyi temsil etmiyordun! Senin çocuklar kilisenin rengini müdafaa etmiyorlardı. Onlar sadece tesadüfen kilise himayesinde kurulmuş bir takımın rengini taşıyorlardı. Zannetmem ki; pazar günkü mağlûbiyeti dinî bir mağlûbiyet telâkki edesin!

— Ya İsâ! Eğer benden bunu umuyorsanız haksızlık etmiş oluyorsunuz. Ben sadece spor âdabı bakımından Peppone'nin yolsuzluk ettiğini söylüyorum'. Onun için, eğer üçüncü raundda onun adamı yere serilir de adını unutacak kadar kendinden geçerse, biraz alay etmeme izin verirsiniz sanırım.

— Böyle bir şey yaparsan seni affederim Don Camillo; ama birbirini harap etmeğe çalışan iki adamın halini eğlenceli ve maskara bulmanı affetmem.

— Hâşâ! Ben böyle bir iddiada değilim.. Hattâ bu gibi acı kuvvete dayanan gösterilerin, halk küüeleri nezdinde yerleşmiş olan şiddet ve hoyratlık hislerini beslediğinden de şekvacıyım. Kuvvetin hünere galebe çaldığı her türlü spor hareketlerini raddetmekte ben de seninle beraberim.

— Âlâ, âlâ! Don Camillo! Zaten adalelerini geliştirmek ve kuvvetini arttırmak istiyen bir adamın hemcinsini döğmesine, sakatlamasına, bayıltmasına ne lüzum var? Kum torbasını, yahut tavana asılmış bir topu, kürklü eldivenler içinde muhafaza edilen ellerile yumruklaması da mümkün!

İstavroz çıkararak:

— Tamam! Çok doğru! diyen Don Camillo dışarıya seyirtirken Isâ seslendi:

— Bana bak Don Camillo! Senin tavan arasına astığın o meşin topun adı nedir? Merak ettim.

Papaz:

— Galiba Punchingball! diye mırıldandı.

— Ne demek o?

— Ben ingilizce bilmem efendim! diyerek sıvıştı.

Don Camillo «halkevi» nin açılış törenine, «huzurile şeref» verdi. Bizzat Peppone, binayı ve müştemilâtını başpapaza gösterdi. Ha-

kikaten hiç fena olmamıştı. Sonunda belediye reisi sordu:

— Ne dersiniz? Beğendiniz mi?

Don Camillo gülümsiyerek:

— Güzel, dedi. Ben lâfımı saklamam bilirsiniz. Doğrusu bu binanın plânını alelade bir duvarcı olan Brusco'nun yaptığına kimse inanmaz.

Projeyi şehirde bir mimara avuç dolusu para vererek yaptırmış olan Peppone tasdik etti ve:

— Haklısınız! demekle iktifa etti.

— Pencerelerin boyuna olacak yerde enine yapılmış olması çok münasip. Hem tavan yüksekliğinden kazanıyorsunuz, hem de tavan basık görünmüyor. Güzel, güzel... Burası ambar zannederim.

— Hayır, burası toplanma salonu.

— Ya tehlikeli hasımlarınızı kapamak için hazırladığınız hücreler nerede? Silâhhaneyi de göremedim, bodrumda mı?

— Yok efendim yok. Bizim tehlikeli hasımlarımız yoktur. Ortada başıboş dolaşanlar tehlikeli değildirler. Silâhhaneye gelince, icabr halinde sizikinden istifade etmeyi düşündük.

Don Camillo pek nazikâne bir eda ile:

— Güzel fikir! dedi. Bana emanet ettiğiniz mitralyözü ne kadar itina ile sakladğımı gördünüz Mösyö Peppone!

Böyle konuşa konuşa binayı gezerlerken iri bıyıklı, küçük gözlü, ağzında piposu olan bir adam resminin önüne gelmişlerdi.

Don Camillo sordu:

— Sizin ölülerinizden biri mi bu adam?

Sabrı tükenmiş olan Peppone:

— Hayır, bizim dirilerimizden birisinin resmi. Günün bîrinde buraya gelirse sizi kilisemizin paratonerine kazıklıyacak adam! dedi [*].

—- Ooo! Benim gibi nâçiz bir başpapaz için çok yüksek bir mevkidir orası. Böyle yüksek bir mevki buranın belediye reisine aittir. O sebeple burayı sizin emrinize amade tutuyorum.

Peppone mevzuu değiştirerek:

[*] Bu sözlerden resmin, bu kitabın neşri tarihinde henüz ölmemiş olan «Stalin» e ait olduğu anlaşılıyor.

— Başpapaz efendi! Sizi bugünkü boks maçında görmek şerefine nail olacak mıyız?

— Benim yerimi lütfen paratonerin hakikî sahibi olan ve bu müsabakanın hakikî terbiyevî kıymetini daha iyi takdir edebilen «Yıldırım» a verirsiniz; ama eğer boksörlerinize, son nefesinde günah çıkarma lüzumu hasıl olursa, Smilzo'ya söylersiniz. İki dakikada bana gelir. Ben evde emrinize amadeyim.

Öğleden sonra Don Camillo bir müddet İsâ ile çene çaldı; sonra uykusu geldiği için:

— Ben biraz kestireyim! diye müsaade isterken ilâve etti:

— Sağanaklı yağmurlara da teşekkür ederim. Tarlaların çok ihtiyacı vardı.

— Zannedersem, yağmur bir çoklarını Peppone'nin törenine gitmekten de alakoyacaktır. Sen ne dersin?

Mamafih sağanaklı yağmurlar Peppone'nin törenine sekte vermedi. Birçok kimseler halkevinin küşad merasiminde hazır bulunmak üzere en uzak köylerden bile kasabaya gelmişlerdi. Toplantı salonu hıncahınç dolmuştu.

Federasyonun ağır sıklet şampiyonu güzel bir adamdı. Bagotti ise muhitte halkın tuttuğu bir boksördü. Bu müsabaka aşağı yukarı bir (köy - şehir) karşlaşması olduğundan her sınıf halkı ilgilendiriyordu.

Ringin hemen önünde birinci sırada oturan Peppone kalabalığın arttığını gördükçe memnun oluyordu. Müsabakada en kötü ihtimal olarak Bagotti'nin sayı hesabile mağlûp olması dahi hiç de fena saydacak bir netice değildi.

Tam dörtte vurulan gonk salondaki dehşetli şamataya son verdi. Herkes sustu ve müsabaka başladı. Federasyon şampiyonunun yüksek bir tekniğe malik olduğu görülüyordu. Lâkin Bagotti daha çevik olduğundan birinci raund insanın yüreğini ağzına getirecek hareketlerle geçti. Peppone heyecandan şakır şakır terliyor, dinamit yutmuş gibi yerinde duramıyordu.

İkinci raund, hücuma geçmiş olan Bagotti için iyi başladı; lâkin birdenbire yere yıkılıverdi. Hakem saniyeleri saymağa başladı. Peppone:

— Olmadı... diye haykırdı. Nizamsız vurdu.

Federasyon şampiyonu Peppone'ye döndü. Başiyle onun iddiasını reddetti ve eldivenli eliyle çenesini gösterdi.

Halkta da kıpırdamalar görüldüğü şuada Peppone itirazına devam ediyordu.

— Olmadı, kat'iyyen olmadı. Apaçık, 'herkes gördü. Önce karın aşağısına vurdun Adam onun acısile kıvranırken, fırsat buldun, çenesine yapıştırdın! Nizamsızdı. Sayılmaz!

Federasyon şampiyonu bu sözlere gülümsiyerek omuzlarını kaldırmakla mukabele etti.

Bütün bunlar olup biterken 10 saniye geçmiş olduğundan hakem yerde yatan Bagotti'yi kaldırmak için elini uzattığı sırada trajedi başladı. Peppone, şapkasını başından atıp yerinden ringe fırladı ve federasyon şampiyonuna:

— Sana boks nasıl yapılır öğreteyim de gör! diye bağırdı.

Halk tepinerek Peppone'ye:

— Tepele! Gebert! diye haykırıyordu.

Federasyon şampiyonu müdafaa vaziyeti aldığı sırada Peppone bir kaplan gibi üstüne saldırdı ve rastgele vurmağa başladı. Lâkin belediye reisi çok hiddetli olduğundan nereye vurduğunu bilmiyor, öteki de yumruklardan kolayca sıyrılıyordu. Bundan başka Peppone bir balya gibi olduğu yerde durduğu için federasyon şampiyonu istese, herifi rahatça yumruklayabilirdi. Nitekim: öyle oldu ve çenesine vurduğu bir direkle belediye resini yere serdi.

Salonda herkes dehşet içindeydi. Seyirciler nefeslerini tutmuşlar, hâdiselerin sonunu bekliyorlardı. Şampiyon da yerde yatan dev gibi belediye reisine merhamet nazarlariyle 'bakarken, halkın baygın haldeki Peppone'yi bile uyandıracak kadar kuvvetli avazı işitildi. Sakallı bir adamın sırtındaki sırsıklam yağmurluğunu ve başındaki beresini bile çıkarmağa lüzum görmeden ringe fırladığı görüldü. Ring iplerinde asılı duran bir çift eldiveni ellerine geçirip, bağlamadan döğüş vaziyeti aldı ve federasyon şampiyonuna bir yumruk vurdu. Beriki bu yumruğu yedikten sonra yabancının etrafında sıçrayarak dolaşmağa başladı ve bir sırasını bulup herifin çenesine dehşetli bir direk çaktı. Fakat öteki hiç oralarda olmadı ve yerinden bile kıpırdamadı. Yalnız soliyle parad yapıp sağiyle şampiyona öyle bir yumruk vurdu ki,

beriki soluğu doğru yataklı vagonda aldı (yani uzun zaman uyanmamak üzere yattı). Halk sevinçten çılgın hale gelmişti.

Haberi Don Camillo'ya kilisenin hademesi getirdi. Papaz kapıyı açmak için yatağından fırladı. Hademe olup biteni minevvel ilâ âhir bir nefeste anlatmak için az kalsın çatlayacaktı.

Hademe ile görüştükten sonra Don Gamillo İsa'ya gitti.

— Ey, ne olmuş? Anlat bakalım.

—i Bir facia. Bir dehşet. Edebsizliğin bu derecesine insan inanamaz.

— Hani şu hakemi linç etmeleri gibi bir şey mi?

—- Hangi hakem? İkinci raundda Pepone'nin şampiyonu döşek gibi yere serilmiş. Bunu görünce Peppone ringe fırlamış, galib gelen şampiyonla döğüşmeğe başlamış; ama herif ayı gibi döğüştüğü için karşısındaki biçimine getirmiş, bir direk yapıştırınca onu da yere sermiş...

— Demek parti iki mağlûbiyete uğramış?

— Evet, parti iki mağlubiyet kaydetmiş, federasyon da bir! Çünkü; Pepone'nin yere serilmesiyle iş bitmemiş. Onun arkasından, civar köylerden, sakallı, bıyıklı bir adam şampiyonun karşısına çıkmış ve başlamış boks etmeğe!

— Tabiî federasyon' şampiyonu, onu da yere sermişti?

Don Camillo muzafferane bir eda ile:

— Ne münasebet! Herif kale gibi bir adammış. Federasyon şampiyonu bu yeni baksörün karşısında çekirge gibi sıçrayıp bir açık bulunca yapıştırmak için çalışırken fırsat gözükmüş, ve sakallıya bir direk vurmuş. Ben de sol yumrukla parad yapıp sağ ile bir çaktım ki; neye uğradığını anlayamadan herifin bacakları havaya kalktı, uykuya daldı. Ben de ringden aşağı atlayıp...

— Sen nereden çıktın?

— Ben, mi?... anlamadım... ne münasebet?

— Yahu, şimdi: «Ben de bir sol yumrukla parad yapıp sağ ile bir çaktım» demedin mi?

— Allah, Allah! Nasıl oldu da böyle bir hezeyan ettim?

— Tabii, tabii... çünkü sakallı herif senden başkası değildi de ondan.

— Nasıl olur? Benim ne sakalım var, ne bıyığım?

— Çarşıda takma sakal mı yok? Bunlar icabında kendini gizleyerek böyle işlere karışmak istiyen başpapazların işine çok yarar.

— Olabilir hazretim! Başpapazların da etten kemikten yapılmış olduğunu da unutmamak lâzımdır.

İsâ içini çekti:

— Hakkın var. Biz de o ciheti unutmayız; ama gene unutmamalı ki etten kemikten yapılmış olan başpapazların bir de beyinleri vardır. Etten kemikten yapılmış olan başpapaz kıyafetini ve şemailini değiştirerek bir spor müsabakasına iştirak etmek isterse, beyin sahibi, akıllı başpapaz böyle bir müsabakada kendini teşhir etmekten onu menetmelidir.

Don Camillo susmadı:

— Doğrudur; yalnız başpapazların et, kemik ve beyinden başka şeyden de halkedilmiş olduklarını hatırdan çıkarmamak lâzımdır. Bir belediye reisinin, idare ettiği halk huzurunda bir şehirli tarafından hem de nizamsız bir vuruşla yere serildiğini görürse, işte o «başka şey» etten, kemikten yapılmış başpapazla, beyinden halkedilmiş paşpapazı birlikte ringe kadar sürükler. Arzedebildim mi!

İsâ da üsteledi:

— Yani bununla bana başpapazların bir de kalbleri olduğunu mu anlatmak istiyorsun?

— Allah rızası için ya İsâ! Benim, size bir şey öğretmek haddim mi? Ben size sadece sakallı herifi kimsenin tanıyamadığını izaha çalışıyorum.

İsâ gülümsiyerek:

— Pekâlâ! Öyle ise ben de onu tanımıyorumı, dedi. Yalnız bana söyler misin? Punchingball'ın ne demek olduğunu öğrendin mi bâri?

— İngilizcem henüz o kadar ilerlemedi efendim...

— O halde bunu öğrenmekten de vazgeçtim. Zaten çok defa kültür denilen şeyin hayrından ziyade zararı dokunur. Allahaısmarladık federasyon şampiyonu!

Çan Sesleri Arasında Noktürn

Bir kaç zamandanberi Don Camillo kendisini takib edenler olduğunu hissediyordu. Kırda veya sokakta gezinirken bazan birdenbire arkasına dönüp bakardı. Gerçi kimseyi görmezdi ama eğer çitlerin veya çalılıkların arkasını arasa kendini gözetliyen bir çift göz bulacağından emin idi.

Hattâ iki defa meşruta evin kapısı önünde sesler işiterek kapıyı birdenbire açıp dışarı fırladı ve karanlıkta bir gölgenin uzaklaştığını farketti. İsa'ya müracaat ettiği zaman Hazret:

— Aldırış etme! Gözetlesinler... Gözle adama fenalık edilemez. **dedi.**

Don Camillo cevap verdi:

— Evet ama acaba gözetliyen gözlerin yanıbaşında bir delikli demirin gözü de yok »mu? Mühim olan cihet bu!

— Rahat bir vicdanı, hiçbir endişe tedirgin edemez. Sen işine **bak!**

Don Camillo:

— Biliyorum, biliyorum ama bu gözler vicdanına değil de, adamın arkasından iki omuzunun ortasına nişan alırlar...

Bununla beraber papaz hâdiselerin inkişafına intizaren hiçbir harekette bulunmadı. Nihayet bir gün tekrar mahud gözleri sezer gibi oldu. Hattâ önündeki kitaptan başını kaldırdığı zaman önce delikli demiri, bir tabancanın namlu deliğini gördü, sonra da Biondo'nun kendisine dikilmiş iki gözünü.

Don Camillo sükûnetle sordu:

— Ne oluyoruz? Teslim mi olacağız? Ellerimi kaldırayım mı?

Biondo tabancasını cebine koyarak:

— Size bir kötülük edecek değilim. Birdenbire beni görünce bağırıp çağırırsınız diye korktum da tabancayı gösterdim, dedi.

— Anladım... kapıyı çalarken birdenbire aklına geldi...

Biondo hiç cevab vermedi. Gitti pencerenin kenarına dirseğini dayayıp **durdu.** Sonra birdenbire geldi. Papazın masasının karşısına

oturdu Saçları darmadağınık, gözleri içine çökmüş idi.. Zırıl zırıl terliyordu. Dişlerinin arasından konuştu:

— Don Camillo! Bendin yanındaki evdeki adamı ben haklamıştım.

Don Camillo bir puro sigarasını yaktıktan sonra rahatlıkla cevap verdi;

— Bendin yanındaki mi? Eski hikâye... affı umumî var. Neden endişeleniyorsun? Artık kanun seni takib etmez.

Biondo omuzlarını silkti ve hiddetle cevap verdi:

— Affı umumiden ne fayda? Gece uyumak için ışığı söndürür söndürmez herif gözümün önüne geliyor. Ne belâdır, bir türlü anlayamıyorum.

Don Camillo sigarasının mavi dumanlarını üfledi.

— O bir şey değil... aydınlıkta yatarsın, gözüne görünmez. olur.,

Biondo yerinden sıçradı...

— Bana bak papaz efendi! Peppone budalasile alay et; ama benimle, sakın ha!

—- Evvelâ Peppone budala bir adam değildir onu bil. Sonra da ben senin derdine çare bulamam.

Biondo haykırdı:

— Mum mu yakmak lâzım? Kiliseye sadaka mı vermek lâzım? Ne lazımsa hepsine hazırım yahu! Mademki affı umumî var, kanun beni takib etmiyor, bari Allahın gazabından dai kurtulayım.

— Mutabıkız evlâdım, mutabıkız; yalnız; maateessüf henüz vicdan azabından kurtulmak için bir affı umumî icad edilmemiştir. Ama mademki istiyorsun. Hay hay. Çıkarayım günahını... bunun için evvelâ nedamet etmek, sonra da nadim olduğunu göstermek lâzım. Daha sonra da günahı çıkarılıp affedilmeğe müstahak olduğunu ispat lâzım. Yani uzun is.

Biondo acı acı gülerek:

— O keratayı temizlediğime mi nedamet edeceğim? Ben böylelerinden bin tane öldürmediğime teessüf ederken...

— Vallahi! Ben o işlerden anlamam; ama eğer vicdanın müsterih ise vaziyetin muntazamdır, diyen Don Comillo bir kitap açarak Biondo'nun burnuna dayadı. Devam, etti:

— Lâkin bizim nizamlarımız katidir. Çok sıkıdır. Siyasî bereket-

ler hakkında da bir istisna yoktur, işte beşinci emir: Kimseyi öldürmiyeceksin!.. Yedinci emir: Başkasının malını çalmıyacaksın!

Biondo korkak bir eda ile sordu:

— Mal çalmak da nereden çıktı?

— Tuhaf şey... sen söylemedin mi? Yoksa hana mı öyle geliyor?... Herifi siyasî kanaat bahanesiyle öldürüp parasını almadın mıydı?

Biondo bağırdı:

— Ben öyle şey söylemedim... söylemedim öyle şey! Ama doğrusu da odur. Lâkin bu lâfı "başkasına söylersen seni de temizlerim papaz efendi!

— Biz böyle itirafları kimseye, hattâ Rûhulküds'e bile söylemeyiz. Ondan emin ol! Zaten ona da söylemeğe ne lüzum?. Allah bilmiyor mu senin ne haltettiğini?

Biondo biraz sakinleşir gibi oldu. Elinde tuttuğu tabancaya baktı- ve gülerek:

— Aptal gibi horozu açık bırakmışım... dedikten sonra usûletle indirdi ve garib bir sesle konuştu:

— Don Camillo! Ben bu herifleri yatağımın başında görmekten bıktım. Onun için günahımı çıkartmak istiyorum. Yapacak mısın? Yapmıyacak mısın? yaparsan ne âlâ yoksa yakarım seni de!

Hafifçe titriyen elile tabancayı papaza çevirmişti. Don Camillo gözlerini Biondo'nun gözlerine dikerek baktı. İçinden de:

— Ya İsâ! Bu herif divane! Yapar mı yapar. Böyle zorla günah çkarmanın da zaten bir kıymeti yok. Ne yapayım emredersin?

— Korkuyorsun çıkar günahını!

Don Camillo kollarını göğsüne kavuşturdu... ve kararlı bir sesle :

— Yapamam Biondo! dedi.

Biondo dişlerini gıcırdatarak.

— Ya günahımı çıkarırsın, ya vururum.

— Vur! Çıkarmam...

Biondo tetiği çekti, horoz çat etti; fakat tabanca ateş almadı. Bu sefer Don Camillo çaktı ve onun yumrukları hiçbir zaman ateş almazlık etmediği için hedefe isabet etti. Bunu müteakib kuleye

çıktı. Çanın ipine yapıştı... tam yirmi dakika çan çaldı. Bütün kasabalı papazın delirdiğini sandılar. Yalnız İsâ gülümsüyordu.

Don Camillo'yu vuramıyan, ondan yumruk yiyen Biondo kiliseden çıkar çıkmaz tarlalara düşmüştü, Dere kenarına gelip kara sulara kendini atacağı sırada çan sesleri kulağına geldi ve irkildi. Geri döndü. Çünkü geceyarısı kulağına gelen bu seslerin öteki dünyadan geldiğine inanmıştı.

Hayvanlar ve İnsanlar

La Grande 100 sağmal ineği, modern süthanesi, yemişliği ve tarlalariyle ucu bucağı olmıyan muazzam bir çiftlikti. Bir sürü uşakla yaşayan sahibi ihtiyar Pasotti bekâr bir adamdı. Günün birinde Peppone'nin kışkırtmasile uşaklar ayaklandılar. Kalkıp ağanın evine gittiler. İhtiyar Pasotti kendileriyle evin önünde ve pencereden başını çıkararak konuştu...

— Allah kahretsin sizi! Vücudunuz kalksın! Ulan bu memlekette namuslu adamların rahat etmesine imkân kalmadı mı?

Peppone cevap verdi:

— Yok, yok! Öyle değil! Milleti **sömürenlerin,** hakkını, hukukunu tanımayanların rahatı kaçacak... anlaşıldı mı?

— Ben hakkı hukuku bilirim,. Kanunun, kestiği parmak acımaz. Kanun dışına çıkmağa da 'kimsenin hakkı yoktur. Ben kimseyi sömürmüyorum. Kanunî vazifemi, işimi yapıyorum.

Bu söz üzerine Peppone, eğer uşakların ücretleri arttırılmazsa grev yapacaklarını söyledi.

— İneklerin yemini, suyunu sen verirsin! sözünü ilâve etmeyi de unutmadı.

— Pekâlâ! diyen Pasotti tedirgin edilmiş uykusuna dalmak üzere çekildi ve pencereyi kapadı.

Peppone tarafından, La Grande çiftliğinde nöbetçileri, habercileri, devriyeleri ve barikadlariyle dört başı mamur tertiplenen grev böyle başladı. Ahırlar kapandı. Kapıları, pencereleri mühürlendi.

Grevin ilk günü inekler sağılmadıklan için böğürdüler.

İkinci günü sağılmadıklan ve acıktıkları için gene böğürdüler. Üçüncü gün bu derdlerine susuzluk da ilâve olduğu için öyle bağırdılar ki sesleri kasabadan işitildi. İşte o sıralarda Pasotti'nin ihtiyar hizmetçisi kapıdaki grev nöbetçisine niçin eczaneye gitmek istediğini anlattı.

— İnekler acından ölürse leşleri çürür, kolera çıkar diye korkuyor patron. Bir dezenfekte ilâcr, dedi.

Bu sözler elli senedenberi çiftlikte çalışan ve efendisinin katır gibi inadcı bir adam olduğunu bilen ihtiyar uşağın kafasını karıştırdı. Hâdiseye Peppone şahsen müdahale etti. Elebaşılarile bil likte çiftliğe gelen bolşevik belediye reisi çiftlik müstahdemlerine ahırlara kim ki sokulmağa cesaret ederse vatan haini ilân edileceğini anlattı.

Dördüncü gün akşama doğru ihtiyar sığırtmaç Vaccaro papazın evine gitti.

— Bir gebe inek var. Yavrulayacak. Öylesine bağırıyor ki; insanın içi dayanmıyor. Kimse yardım- etmezse geberecek.

Don Camillo rahlenin kenarına yapışıp İsa'ya niyaz etti:

— Ya İsâ! Sen beni tut! Bana sabır ver. Yoksa bir «Romaya yürüyüş» hareketi de ben yapacağım, [*].

İsâ yavaşça söyledi:

— Sakin ol Don Camillo! Sertliğin hiçbir faydası yoktur. İnsanların şiddetle sabrını tüketecek yerde onları mâkul muhakeme ile yola getirmek gerektir.

— Çok doğru, insanları muhakeme ile yola getirmeli; ama, onlar yola gelinceye kadar inekler ölecek.

İsâ güldü.

— Şiddet, şiddeti doğurur, Eğer şiddet yüz ineği kurtarıp bir adamı mahvederse yahud muhakeme bir adamı kurtarıp yüz ineğin ölümüne sebeb olursa, hangisini tercih-ederiz? Şiddeti mi, muhakeme ile yola getirmeyi mi?

Don Camillo o kadar öfkelenmiş, hâdiseden o kadar nefret etmişti ki; bir türlü Roma'ya yürüyüş fikrinden vazgeçemiyordu. Onun için İsa'ya cevab verdi;

— Siz münakaşayı başka zemine naklediyorsunuz. Dâva inek dâvası değil bir millî servet davasıdır. Yüzlerce ineğin ölmesi sâde Pasotti olacak eşek herif içini değil, az çok hepimiz için bir za-

[*] Musolini*nin 1922 de faşistlerle birlikte Roma'yâ yürüyüşünden kinaye.

rardir ki; sonunda bir yerine yirmi canın kaybolmasına sebeb olabilir.

İsâ bu fikirde değildi.

— Canım, sen bugün telkin ve ikna voliyle bir can kurtarırsan yarın aynı yolla yirmi can neden kurtaramıyacaksın? Don Camillo görüyorum ki senin imanın zayıflamış.

Don Camillo çekildi gitti. Bir gezinti yaptı. Çünkü sinirleri çok gergin idi. Yolu, tesadüf bu ya, öyle bir yere düştü ki; La Grande çiftliğindeki hayvanların bağırtılarını işitmeğe başladı. Biraz daha ilerleyince nöbet bekliyen grevcilerin sözlerini duymağa başladı. On dakika sonra papaz efendi, çiftliğin duvarı altından geçen kum su kanalından çiftliğe giriyordu. Bu sırada Don Camillonun aklından şu geçti:

— Şimdi kanalın öbür ucunda birisi beklemiş olmalı da ben delikten çıkarken suratıma bir tekme atmalı. Hapı yutarım o zaman.

Lâkin bereket kimse yoktu. Don Camillo yavaşça çıktı ve çiftlik binasına doğru ihtiyatla yürüdü.

Birdenbire bir ses:

— Dur! diye bağırdı.

Don Camillo bir sıçrayışta kendini bir ağacın arkasına attı.

Ses tekrarladı:

— Dur!! yoksa ates ederim..

O sırada papaz, kolunun altında büyücek bir çelik avadanlık olduğunu hatırladı. Biraz çekti, meydana çıkardı ve seslendi:

— Peppone dikkat et! Ben de ateş ederim.

—- Hah! Şu işe kanşmasaydm hayret edecektim. Nihayet buna da burnunu soktun!

— Allah rızası için sulh olalım. Kim sulhu bozarsa lanet olsun. Üçe kadar sayacağım. İkimiz birden ortaya çıkacağız, ha?

— Karşındakinden emin olmak papazlığın şanından değildir değil mi?

Üçe kadar sayıp ortaya çıktı ve karşısında Don Camilloyu buldu.

Zavallı ineklerin insanın tüylerini ürperten feryadları kulakları yırtıyordu. Don Camillo dedi ki:

— Şu mızıka hoşuna gidiyor değil mi? Ne yazık ki hayvanlar ölünce bu mızıka da bitecek. Hayvanlara eziyet etmedeki maksadını anlamıyorum. Ben senin yerinde olsam uşaklara binaları ateşe vermelerini emrederdim. Ambarlan, ahırı, evi... hepsini... Yersiz yurdsuz kalan Pasotti de sakladığı paraları yemek için İsviçreye kt çardı

— O belli olmaz... bakalım kaçabilir mi?

— Hakkın var; ama yarın ahrette ulu Tanrının huzuruna çıkınca «öldürmiyeceksin» emrini neden dinlemediğini nasıl izah edeceksin? Orada da grev mi ilân ettireceksin yoksa!?

Peppone gebe inekten daha kuvvetli bir böğürtü çıkardı ;

— Sen bir papaz değil, bir G. P. U şefisin,

— Yanlış söyledin Peppone! Gestapo diyeceksin. G. P. U. sizinkilerin adıdır. Karıştırıyorsun!

— Demek geceyarısı omuzunda tüfek, eşkıya gibi elâlemin toprağına girersin ha?

— Ya sen?

— Ben millet hizmetinde vazifeliyim,

— Ben de Allahın hizmetinde vazifeliyim.

Peppone önünde duran bir taşa hiddetle bir tekme attı.

— Zaten papazlarla münakaşa edilemez ki... hemen işi politikaya dökerler.

Don Camillo :

— Peppone!... diye söze başlamıştı ki, öteki birden sözünü kesti:

— Bana bak! Bana gene millî servet bilmem ne diye masallar okuma! Asabıma dokunuyor. Allah hakkıçin şuracıkta seni temizlerim.

— Kızıllarla insan görüşemez ki... derhal işe politika karıştırırlar.

Bu sırada gebe inek acı acı bağırdı. Hemen arkasından birisi:

— Kimdir o? diye seslendi ve üç kişi belirdi: Brusco, Magro ve Bigio.

Peppone :

— Değirmen tarafına doğru bir dolaşın diye emretti. Brusco, Pepponeyi görünce:

— Ha, sen miydin? Kiminle konuşuyordun?

Peppone hiddetle:

— Kaynananları! diye bağırdı.

Brusco:

— Gebe inek çok bağırıyor, diye mırıldandı.

— Git papaza haber ver! Ben burada halkın hukukunu korumakla meşgulüm, ineklerin değil.

— Sinirlenme şef! dedikten sonra arkadaşlarile uzaklaştı.

Don Camillo konuştu:

— Öyle ise Peppone haydi halkın hukukunu muhafaza edelim!

— • Ne yapmak istiyorsun?

Don Camillo sükûnetle çiftliğe doğru yürümeğe başladı. Peppone papazı ardından ateş etmekle tehdid ettiyse de Don Camillo aldırış etmedi. Üstelik;

— Pepone katır gibi inadcıdır; ama Allahın emrini yerine getirmekten başka bir şey yapmıyan zavallı bir papazı arkasından vurmaz, dedi.

Bu söz üzerine Peppone öyle bir küfür savurdu ki. Don Camillo arkasına döndü.

— Eşeklik etme! Yoksa semin boks şampiyonuna yaptığım gibi ağzını burnunu dağıtırım.

— Söylemeğe hacet yok! O yumruğu senden başka kimse indfiremiyeceğini o zaman anlamıştım ben. Şimdi onu bırak da, sen nereye gidiyorsun? Onu söyle!

Don Camillo arkasında Peppone olduğu halde yoluna devam ediyordu. Böylece ahıra vardılar.

— Kimdir o?

Peppone:

— Aman be! Allah belânızı versin! Bıktım bu sizin «kimdir o» larınızdan. Benim, ben! Peppone! Haydi bakalım! Siz şöyle süthaneye doğru gidin!

Don Camillo mühürlü kapılara bakmadı bile. Merdivenden doğru samanlığı çıktı ve hafifçe:

— Giacomo! diye seslendi.

Az evvel papazın evine gelip gebe ineğin halini anlatmış olan ihtiyar sığırtmaç otların arasından çıktı. Don Camillo cebinden

elektrik fenerini çıkarıp baktı ve bir ot demetini kenara çekince ahıra açılan bir delik meydana çıktı.

— İn aşağıya! diye sığırtmaca emretti.

Delikten aşağı inen sığırtmaç tekrar yukarı çıktı:

— Doğurdu! dedi. Bununla tam 36 defa inek doğurttum. Baytardan daha iyi bilirim' bu işi.

Ve deliğin kapağmı kapadı. Don Camillo:

— Hadi şimdi yerine git yat! diye emretti. İhtiyar gitti. Don Camillo da kapağı tekrar açtı ve bir ot demetini deliğe doğru itti. O zamana kadar gizlendiği yerde sessizce duran Peppone sordu:

— Ne oluyor? Ne yapıyorsun?

— Gel hele şu otları aşağı indirelim de ne yapacağımı o zaman söylerim.

Peppone homurdanarak ot demetlerini aşağı atmağa başladı. Sonra delikten ahıra inen Don Camillo'nun .peşinden o da indi.

Elinde bir demet otla sağ taraftaki yemliğe doğru giden Don Camillo Peppone'ye:

— Sol taraftaki yemliğe de sen bak! Ben sağdakine ot koyayım!

Peppone bir taraftan:

— Allah göstermesin! derken bir taraftan yemliğe ot koyuyordu. İt gibi çalıştılar. Çünkü yalnız yem vermekle kalmadılar. Hayvanlara su vermek de icab ediyordu. Ahır modern bir ahır olduğu için su yalakları, yemliklerin karşısında ve koridorda idi. Onun için yüz hayvanı yemlikten alıp su yalağına götürmek ve fazla içip de çatlamasın diye zorla çekip tekrar yerine getirmek icab ediyordu.

İşlerini bitirdikleri zaman ahır hep zifiri karanlıktı; ama gece olduğu için değil pencere ve kapılara dışarıdan tahtalar çivilenmiş olduğundan içeri ışık giremiyordu.

Don Camillo saatine bakarak serinkanlılıkla:

— Saat öğleden sonra üç buçuk! dedi. Çıkmak için geceyi bekliyeceğiz.

Peppone hiddetinden tırnaklarını yiyordu ;ama başka çare olmadığından sükûnetle bekledi. Akşam olduğu zaman Don Camillo ile Pepone lâmba ışığında hâlâ iskambil oynuyorlardı. Peppone vahşi bir ifade ile:

— Öyle acıktım ki; vallahi bir papaz bulsam cübbesile yutarım, dedi.

— Hazmı ağırdır. Dikkat et! diyen Don Camillo da papaz değil bir kardinali yutacak kadar acıkmıştı. Buna rağmen Peppone'ye:

— Karnını doyurmadan evvel, hele şu aç bıraktığın hayvanlar kadar aç kal da ondan sonra konuş! demekten kendini alamadı.

Ahırdan çıkıp gitmeden evvel yemlikleri bir kere daha doldurdular. Peppone harıl harıl bu hareketin millete ihanet olduğunu söylüyor; fakat Don Camillo bu sözlere kulak asmıyordu.

Neticede gece ahıra bir sessizlik geldi. Bunu gören Pasotti ineklerin artık bağırmağa takatleri kalmayarak hapı yutmak üzere olduklarına zahip oldu ve sabahleyin erkenden Peppone ile temasa geçti. İki taraf da biraz gevşediler. Amelelere bir miktar zam yapıldı ve işler yoluna girdi.

Öğleden sonra Peppone papazın evine geldi. Don Camillo tatlı bir eda ile konuştu:

— Siz ihtilâlciler ihtiyar papazınızın arasıca sözünü dinlemenin faydalı olduğunu gördünüz mü? Ben size söylemez miydim evlâdım?

Peppone bu küstahça sözleri bir müddet dinledikten sonra konuştu:

— Muhterem!... şu benim: tüfeği verir misin?

— Senin tüfeği mi? Anlamadım. Tüfek sende değil mi?

— Evet bende idi; ama ahırdan ayrılırken dalgınlığımdan faydalanarak utanmadan silâhı aşırmışsın!

Don Camillo tatil bir safdillikle:

— Yahu! Acaba mı?... Evet evet! şimdi hatırlıyorum, affedersin! İhtiyarladım artık... da nereye koyduğumu bile unuttum...

— Muhterem... benden aldığınız bu ikinci silâh...

— Aman evlâdım!... kasavet çekme! Bir başkasını bulursun! Sizde tüfek mi yok?

— Siz öyle heriflersiniz ki; papaz olarak bir namuslu adamı hak yoluna getirecek yerde vallah dinden imandan çıkarırsınız!

— Belki; ama senin korkun olmasın...

— Niçin?

— E... Çünkü sen namuslu bir adam değilsin ki!

Peppone şapkasını yere attı... Don Camillo devam etti.

— ... Çünkü, namuslu bir adam olsaydın bu halk için, hattâ senin için yaptıklarımı inkâr etmezdin.

Bu söz üzerine yerden şapkasını alıp ensesine doğru başına giyen Pepone oradan ayrılırken şu sözleri söylemekten kendini alamadı.

— Bütün silâhlarımı aşırabilirsin; ama hesablaşma günü gelince, nasıl olsa 75 lik bir top ele geçirir, bu mefsedet ocağına ateş açarım; merak etme!

Don Camillo' da soğukkanlılıkla:

— O zaman ben de 81 lik bir havan topu tedarik eder, sizi cevabsız bırakmam, dedi.

Papazın evinden çıkıp kilisenin içinden geçerken mihrabın önüne gelince; Peppone paşkasmı çıkardı ve kimse görmesin diye de çabucak tekrar giydi; lâkin İsâ bu hareketi görmüştü. Don Camillo ziyarete gelince işi ona da açtı ve memnunlukla:

— Peppone demincek buradan geçti ,bizi de selâmladı, dedi.

Don Camillo:

—- Aman dikkat edin hazretim. Bilirsiniz ki gene böyle bir herif sizi öptükten sonra otuz dirhem gümüşe satmıştı. Demin sizi selâmlıyan da bu kabil bir mahlûktur. Üç dakika evvel bana hesaplaşma günü gelirse sizin evinize ateş etmek için 75 lik bir top bulabileceğini söyledi.

— Sen ne cevab verdin?

— Bert de 81 lik bir havan topu ile «halkevi» ni yakacağımı söyledim.

— Ya! Felâkete bak ki; hakikaten sende 81 lik bir havan topu var.

— Ya İsâ! insanda öyle eşya vardır ki hâtırasına hürmeten atmağa kıyamaz. Biz biraz hislerine mağlûb adamlarız. Hem, bu silâhlar başkasının elinde olacağına bizde olması daha evlâ değil midir?

— Don Camillo! Sen bir falso yapıncaya kadar haklısındır.

— Bundan hiç endişe etmiyorum efendim; çünkü dünyanın en iyi müşavirine malikim...

Bu sefer İsâ ne cevap vereceğini bilemedi.

İhtifal

Her sene kasabanın dinî ihtifali yapılırken önde kilisedeki İsâ heykeli olduğu halde dereye kadar gidilir ve papaz, orada... «divanelik edip taşmasın. Memlekete ve halka zarar verecek delilikler etmesin» diye ırmağın suyunu okurdu.

Bu sene de merasimin aynı şekilde yapılması düşünülür ve programın son tafsilâtı papaz tarafından rötuş edilirken Brusco birdenbire içeri girdi.

— Parti ocağı dinî ihtifale, bölgenin tam: kadrosu ve bayrağile **iştirak** edeceğini söylemem için sekreter beni size gönderdi, dedi.

— Sekreter efendiye selâm söyle! Bölgenin tam kadro ile ihtifalimize iştirak etmesinden dolayı memnun olduk. Yalnız kendilerinden lütfen bayrağı olduğu yerde bırakmalarını rica ederim. Bir dinî ihtifalde siyasî bayrağın işi ne? Sen de benim tarafımdan kendilerine bu sözleri söyle!

Brusco çıkıp gittikten az sonra Peppone geldi ve içeri girer girmez;

— Ne demek oluyor? Biz de senin kadar hıristiyanız. Ötekilerden ne farkımız var?

—ı Sakın bu fark, birinin evine girerken şapkasını çıkarmamak olmasın?

Pepone gazabla şapkasını çıkardı.

— Hah! Şimdi sen de ötekiler gibi hıristiyansın!

— İhtifale neden bayrağımızla gekniyormuşuz?.Bayrak hırsız mıdır? Katil midir? Nedir ki?...

Don Camillo bir puro sigarası yakarak:

— Hayır Peppone yoldaş, öyle değil.. O bir siyasî bayraktır, ihtifale katılamaz. Bu ihtifal de tesadüfen bir dinî ihtifaldir; binaenaleyh tamamen gayrisiyasîdir. Anlatabildim mi?

— O halde siz de «katolik hareketi» teşkilâtının sancaklarını ihtifale getirmemelisiniz.

— Neden? «Katolik hareketi» teşkilâtı bir siyasî parti değildir

ki. Onun sekreteri benim. Hattâ sana ve arkadaşlarına bu teşkilâta yazılmanızı da tavsiye ederim.

Pepone acı acı gülerek :

— Asıl sen tatlı canım kurtarmak için bizim partiye yazıl!

Don Camillo alaylı tavırla kollarını açarak:

— İsterseniz sulh olalım: Herkes olduğu yerde, ve eskisi gibi dost olarak kalsın!

— Seninle ben, hiçbir zaman dost olmadık ki...

— Dağda düşmana karşı yanyana çarpışırken de mi?...

— O başka iş. O zaman dost değil... müttefiktik, stratejik müttefik. Dâvamızın zaferi için bir papazla bile ittifak edebiliriz.

— Pekâlâ! öyle olsun. Herhalde eğer ihtifale iştirak edecekseniz bayrağınızı yerinde bırakın!

Pepone dişlerini sıkarak konuştu:

— Sen kendini Duçe sanıyorsan aldanıyorsun, muhterem! Bayrak olmazsa biz ihtifale gelmeyiz.

Don Camillo bu sözlerden heyecanlanmadı... İçinden «sonra hızı? geçer» diye düşündü. Hakikaten de ihtifalden evvelki üç gün zarfında bu mevzua dair lâf eden olmadı. Lâkin ihtifalin olacağı pazar, sabah âyininden evvel halk papazın evine doldu. O sabah, Peppone'nin adamları erkenden ev ev dolaşarak canlarından bıkmaddarsa ihtifale **iştirak** etmemelerini söylemişlerdi. Don Camillo:

— Bana gelmediler... onun için başkalarına söyledikleri sözler beni ilgilendirmez, dedi.

İhtifal, âyinin hemen akabinde başladı. Don Camillo, âyin için ruhanî binişini giymek üzere bu eşyaların bulunduğu odaya gittiği zaman cemaatten üç kişi kendisine endişe ile sordular:

— Ne olacak?

Sükûnetle cevab verdi:

— Ne olacak? Tabiî ihtifal yapılacak.

— Ama bu herifler alaya bomba bile atabilirler. Milleti böyle bir tehlikeye nasıl maruz bırakabilirsiniz? Bize kalırsa, şehirden jandarma kuvveti getirtip emniyet sağlanmadıkça ihtifal yapılmamalıdır.

— Doğru! Ama beri taraftan da hıristiyanlık dininin **mazlumla**rına, o vakitler yasak olan hıristiyanlığı halka telkin etmek için jan-

darmaları beklememekle yanlış hareket ettiklerini anlatarak eğlendirir-«dik... ha?

Bu sözlerden sonra gelenlere odanın kapısmı göstererek yol verdi. Onlar da yüzlerini ekşiterek çıkıp gittiler.

Onların ardından bir takım yaşlı erkek ve kadınlar gelip ihtifale iştirak edeceklerini Don Camillo'ya haber vermek istediler.

Don Camillo bunlara:

— Yok yok! Siz hemen evlerinize dönün! Sizin bu iyi niyetleriniz Allaha malûmdur. Müsterih olunuz. Bilâkis bugün ihtiyarların, kadınlarla çocukların evlerinden çıkamıyacakları bir gündür, dedi.

Her şeye rağmen kilisenin önünde Don Camillo'yu bekleyen cesaretlilerin küçük gurupu ilk silâh sesini işitir işitmez dağıldı. Halbuki bunlar, gösteriş olsun diye Brusco tarafından havaya sıkılan bir kaç el silâhtan ibaretti. BU sebebledir ki Don Camillo dışarı çıktığı zaman kilise avlusunu bomboş buldu.

Bu sırada İsâ mihrabdan seslendi:

— Gidiyor muyuz? Hava da çok güzel... bu güneşli havada dere kim bilir ne güzeldir? Görürsem pek mahzuz olurum.

— Gideceğiz, gideceğiz; ama yanınızda benden başka kimse bulunmıyacaktır. Buna razı iseniz...

İsâ gülümsiyerek:

— Don Camillo, bulunduğu, yere kifayet eder.

Don Camillo haçın kaidesini oturtacağı kayışı boyuna göre ayarladı ve mihrabda İsanın heykelini taşıyan büyük haçı alarak boynundaki kayışa oturttu... ve içinden:

— Şu haçı da biraz daha hafîf şeyden yapabilirlerdi, demekten kendini alamadı.

— Bana mı söylüyorsun Don Camillo? ben onu dağın tepesine kadar omuzumda taşımıştım... hem de sendeki vücud bende yoktu.

Bir kaç dakika sonra Don Camillo haçla beraber kilisenin kapısından kemali azametle çıkıyordu.

Kasaba bomboştu. Halk korkudan evlerine çekilmişler, Don Camillo'yu pencerelerin aralığından gözetliyorlardı. Don Camillo kendi kendine:

— Bu halimle, vaktiyle vebadan halkı kaçmış şehirlerde kara

haçlarile tekbaşına gezen papazlara benzedim! dîye söylendi ve sonra sükût ve tenhalığın ölçüsüz olarak gürleştirdiği davûdî sesiyle ilâhi okumağa başladı. Yan sokakların birinden bir küçük köpek çıktı ve masumane bir eda ile sekerek Don Camillo'nun arkasına takıldı.

— Hoşt! dedi.

İsa haçın üzerinden seslendi:

— İlişme şuna! Hiç olmazsa Peppone, ihtifalde köpekler bile bulunmadı, diyemez!

Papaz ilerledikçe evler gitgide seyrekleşiyor, cadde köşeden dereye kadar uzanan bir yol halini alıyordu. Lâkin Don Camillo köşeyi dönünce bir insan barajı ile karşılaştı. 200 kadar adam kollarını kavuşturmuş, bacakları ayrık, yolu kesmiş, duruyorlardı. Önlerinde de elleri 'belinde Peppone!

Don Camillo o esnada bir tank olmayı ne kadar özledi; ama nihayet Don Camillo idi ve Pepone'ye bir metreye kadar yaklaştıktan sonra durdu. Haçı kayıştan çıkardı ve bir lobut gibi eline alıp savururken:

— Aman İsâm! Sıkı durun! Vuracağım diye mırıldandı.

Ama İsa'nın sıkı durmasına lüzum kalmadı. Papazın halinden ne yapacağını sezen kalabalık yayakaldırımlarına kaçıştıklarından halkın ortasında papaza geniş bir geçit açıldı. Yalnız Peppone elleri belinde yerinde duruyordu.

Don Camillo haçın dibini boynundaki kayışa yerleştirdikten sonra Peppone'ye doğru yürüyünce belediye reisi de papazın yolundan çekildi ve:

— Senin önünden değil, (elile İsa'yı göstererek) onun yolundan çekiliyorum.

Don Camillo belediye reisinin yüzüne bakmadan:

— Öyle ise şapkanı çıkar! dedi.

Pepone şapkasını çıkardı ve Don Camillo debdebe ile halkın arasından geçti. Derenin kenarına gelince durdu:

— Ya İsâ! Eğer bu mel'un memleketteki birkaç namuslunun evlerin Nuhun gemisi gibi su üstünde yüzeceğini bilseydim, şu dereyi taşırtarak bendleri yıkıp suların her tarafı basmasını sizden niyaz ederdim ;ama buranın namusluları da şu eşkıyalar gibi kârgir evlerde oturduklarından Peppone olacak alçakla dinsiz imansız hempalarının ya-

nında öteki biçâreleri de cezalandırmak haksızlık olacağından, senden memleketi bu dere sularının baskınından korunmasını istirham ederim'.

Don Camillo'nun arkasında duran Peppone'nin sesi işitildi.

— Âmin!

Peppone'nin arkasında birikmiş olan halk da hep bir ağızdan:

— Âmin! dedi.

Bundan sonra Don Camillo geri döndü ve kilise avlusuna varınca İsa'nın dereyi bir kere de uzaktan takdis etmesi için arkaya döndü. O zaman küçük köpeği, Peppone'yle Peppone'nin adamlarını, hattâ bir dinsiz olan eczacıyı bile arkasında görünce Cenabı Hakkı kullarına bu kadar sevdiren bu kıvamda bir papaz, felekte görülmemiştir diye zihninden geçti.

Miting

Peppone, kasabanın duvarlarında liberal partinin bir miting tertib ettiğine dair olan beyannameyi görünce yerinden fırladı ve haykırdı:

— Bizim- kasaba gibi kızılların kalesi olan bir yerde böyle bir tahrike ben müsaade edeceğim ha! Bakalım burada kimin düdüğünün öttüğünü görürüz! dedi.

Hemen kurmayını topladı. Bu emsali görülmemiş durum enine boyuna incelendi, analiz edildi. Liberal parti binasının yıkılması hakkındaki teklif reddedildi. Mitingin menedilmesi hakkındaki mütalea da kabul edilmedi. Müzakere sırasında Peppone şöyle konuştu:

— Demokrasinin tehlikesi budur! Aklına esen budala, meydanda kürsüye çıkıp ağzına geleni söyler.

Nihayet kanun ve nizam sınırları içinde kalarak şu tedbirleri almağa karar verdiler: Bütün kuvvetlerin seferber edilmesi, tuzaklara düşmemek için gözcüler konması, stratejik noktaların işgali, bölge binasının daimî muhafaza altında tutulması, imdad kuvveti olarak seyyar müfrezeler teşkili.

— Burada bir miting yapmağa teşebbüs ettiklerine göre kendilerini bizden daha kuvvetli zannediyorlar demektir. Hiç değilse gafil avlanmıyahm.

Etraftaki şüpheli hareketleri haber vermek üzere kasabaya giren yolların ağzına nöbetçiler dikildi. Bunlar cumartesi sabahından itibaren vazifeye başladılar. Cumartesi akşamı Smilzo şüpheli bir şahıs diye bisikletle gezen bir sarhoşu haber verdi. Miting pazar günü öğleden soma olmasına rağmen saat üçe kadar meydanda kimsecikler görünmedi.

Peppone :

— Hep birlikte 15,35 trende geleceklerdir, dedi ve buna göre istasyon civarında gayet sıkı tedbirler aldı. Lâkin tren geldiği zaman beklenilen kalabalık yerine elinde eski bir çanta ile ufak tefek zayıf bir adam indi.

Peppone :

— Herhalde bir şeyler öğrenmiş olacaklar ki; miting yapmağa cesaret edemediler, mütaleasında bulundu.

Bu sırada ufak tefek adam Peppone'yi nazikâne selâmladıktan sonra liberal partinin merkezi nerede olduğunu sordu. Peppone adamın yüzüne hayretle baktı ve konuştu,

— Liberal parti merkezi mi?

— Evet! Yirmi dakikalık küçük bir nutuk verdikten sonra avdet edeceğim. Geç kalmak istemiyorum.

Peppone bu söze cevab vermek için başını kaşırken yanındakiler de merakla ona bakıyorlardı.

— Doğrusu size ne diyeceğimi kestiremiyorum. Çünkü buradan kasabaya kadar iki kilometrelik yol var.

Ufak tefek adam sordu:

— Bir vasıta bulamaz mıyım, gitmek için?

— Şurada benim kamyon var. İsterseniz bininiz, götüreyim.

İstasyondan çıktılar; lâkin adamcağız kamyonu dolduran boyunlarında kırmızı kaşkollar, göğüslerinde rozetler bulunan vahşi yüzlü bir takım kimseler görünce tereddüt etti.

Peppone:

— Ben şefim. Buyurun binin! dedi.

Yarı yola geldikleri zaman Peppone adamın zayıf yüzüne bakarak:

— Demek siz liberalsiniz? diye sordu:

Öte ki de:

— Evet efendim, cevabını verdi.

— Peki, elli tane komünistin arasında bulunmaktan korkmuyor musunuz?

Adam sükûnetle:

— Hayır! cevabını verdi.

Kamyondakiler birtakım tehditkâr lâflar mırıldandılar. Peppone çantayı göstererek:

— Ne var bunun içinde... oyuncak falan mı?

Adam gülerek, çantayı açtı:

— Pijama, terlikler ,diş fırçası falan... dedi.

Peppone eliyle dizine vurarak güldü:

— Yahu! Siz delisiniz be! Neden bizden korkunuz olmadığını anlayabilir miyim?

— E, çünkü siz elli kişisiniz! Ben bir kişi.

— Elli olmasın da... bir ben olayım. Sana elimin tersile bir vursam kamyondan yola fırlayacağını farketmiyor musun?

Adam zarifane bir eda ile:

— Aa! zannetmem... böyle bir şey yapmazsınız.

— Ohalde sen ya delisin ya aptal! Yahut bizi kafese koymağa gelmişi bir dalaverecisin?

— Yok camın... ne o, ne de bu... ben sadece namuslu bir vatandaşım.

Peppone oturduğu yerden fırladı:

— Yok azizim... öyle değil! Eğer sen namuslu bir adam olsan, halkın düşmanı, irticaın kölesi, kapitalistlerin âleti olmazsın!

— Ben ne kimsenin düşmanıyım, ne kimsenin kölesi. Ben sizden başka türlü düşünüyorum. Mesele bundan ibaret.

Peppone gaza basarak, kamyonu hızlandırdıktan sonra sırıtarak **sordu:**

— Buraya gelmeden evvel, vasiyetnameni yazdın mı?

Adam sâfiyâne bir edâ ile cevab verdi:

—. Hayır, yazmadım.. Çünkü benim servetim çalışmamdır, o da kimseye kalmaz ki!...

Kasabaya girmeden evvel Peppone motorlu posta vazifesi gören Smitoza'ya rastladı ve ona bazı talimatlar verdi. Ondan sonra birkaç dolambaçlı yoldan daha geçtikten sonra liberal parti merkezinin önünde durdu. Binanın kapısı kapalı idi.

Adam bunu görünce:

— Her halde meydanda beni beklemeğe gitmişlerdir. Hayli geciktim, dedi.

Peppone, Brusco'ya göz etti ve:

— Belki! dedi.

Meydana gelince Peppone ve adamları kamyondan indiler. Ufak tefek adamı ortalarına alıp kürsüye kadar yol açarak götürdüler. Meydanda kırmızı kaşkollü iki bin kişi kadar bir kalabalık vardı. Bunu gören hatib Peppone'ye dönerek:

— Yanlış bir mitinge gelmiş olmıyalım? diye sordu.

— Hayır. Yanlışlık yok. Kasabamızda ancak 20-25 liberal vardır. Onlar da kalabalıkta göze çarpmıyor. Ben sizin yerinizde olsam doğrusu böyle bir dinleyici kütlesi önünde konuşmam, dedi.

Adam da su cevabı verdi:

— Demek ki; liberaller komünistlerin demokrasiye olan hürmetlerine, komünistlerin liberallere karşı beslediklerinden fazla itimad ediyorlar.

Peppone bu sözü biraz tatsız buldu; ama ses çıkarmadı ve mikrofona sokulup:

— Arkadaşlar! diye bağırdı. Size şu hatibi takdim ederim. Şimdi bir nutuk verecek. Bu nutku işitince hepiniz koşup liberal partiye yazılacaksınız!

Bu sözleri halk, kahkahalarla karşıladı. Sükûnet avdet edince hatib söze başladı:

— Şefinizin gösterdiği nezaketten dolayı kendisine teşekkür ederim; ama beyanatını kabul edemiyeceğm. Çünkü nutkumun sonunda hepiniz gider, liberal partiye yazılırsanız ben de oradan çıkıp komünist partiye girmek mecburiyetini hissederim. Bu da benim prensiplerime aykırı bir şeydir... esasen...

Sözünü bitiremedi. Çünkü tam bu sırada büyük bir çürük domates adamın suratına yapıştı. Halk gülmeğe başladı; lâkin Peppone sapsarı oldu. Mikrofona geçti...

— Burada gülmek edepsizliktir, itliktir!

Deyince halk sustu. Hatib yerinden kımıldamamıştı. Elinin tersile yüzünü iyi kötü sildi. Peppone hissiyatına "mağlûb bir adamdı. Farkına varmadan parlak hareketler yapabilirdi. Kırmızı mendilini adama uzattı.

— Bu mendili dağda düşmanla çarpışırken kullanmıştım, dedi.

Gür bir ses halk içinden yükseldi:

— Bravo Peppone!

— Ben, papazların takdirine muhtaç değilim!

Bu mağrurane söz üzerine Don Camillo sustu.

Günlük ve alelade hâdiselerle bulaştırmağa, bu mendilde mündemic ehemmiyetli ve tarihî vakalar mânidir. Bana alelade bir mendil veriniz.

Peppone kızardı ve başını çevirdi. Bu sırada halk arasında bir

kaynaşma oldu ve demincek hatibin suratına çürük domates atan bir küçük çocuk, alkışlar arasında sille tokat meydandan uzaklaştırıldı. Hatîb sözlerine sükûnetle devam etti. Acı ifadelerden, sert sözlerden, doğrudan doğruya hücumlardan kaçınarak konuştu. Gerçi bu hava içinde ne söylese halkın kendisine bir şey yapamıyacağına emin idi ama; bundan istifade etmeği mertliğe uygun bulmuyordu. Sözünü bitirdiği zaman ne yapacağını, nereye gideceğini kestiremedi. O sırada Don Camillo önüne çıktı ve yüksek sesle:

— Maşallah; dinsiz imansız komünistlerle, papaz düşmanı liberaller nasıl da çabuk anlaştınız? dedi.

Peppone liberal hatibe dönerek:

— Yaaa? demek siz papaz düşmanısınız?

— Müsaade edin! diye kekelerken:

Don Camillo sözünü kesti:

—Sus! Serbest kilise iddiasında bulunan bir partiye mensup olduğunuzu inkâr mi edeceksiniz?

Adam protestoda bulunmak istedi; ama Peppone buna imkân vermiyerek lâfa karıştı:

— Bravo! Verin elinizi sıkayım. Papazları tepelemek oldu mu ben mürteci liberallerle bile dost olurum.

Peppone'nin hempaları:

— Doğrudur, dediler.

Peppone ilâve etti:

— Benim misafirimsiniz.

Don Camillo gene müdahale etti:

— Ne münasebet? Mösyö benim misafirimdir. Ben kendisinin suratına domates fırlatan takımdan değilim.

Pepone tehditkâr bir tavırla papazın önünde dikildi ve kelimeleri tane tane söyliyerek:

— Bu mösyö... benim... misafirimdir, dedim. Anlamadın mı?

Don Camillo da aynı şekilde:

— Ben de aynı şeyi söyledim... isterseniz kozumuzu yumrukla paylaşalım, da o hatası «Dinamo» takımının hakkettiği dersi sana vereyim.

— Peppone yumruklarını sıktı.

Brusco, belediye reisine:

— Bırak yahu! Şimdi sokak ortasında papazla döğüşecek değilsin ya! diyerek kolundan çekip götürdü.

Bu münakaşa sonunda iki takımın bitaraf bir sahada tekrar bir maç yapmaları kararlaştı. Politika ile hiçbir münasebeti olmıyan Gigiotti'nin dükkânında akşam yemeğini üçü birlikte yediler. Böylece bir demokrasi kavgası beraberlikle sona ermiş oldu.

Dereninkenarında

Kara buğday ile kenevir tarlaları arasında boğulup kalmış olan bu memlekette öğle ile saat üç arasındaki sıcaklık, erimiş bir cam tabakası gibi elle tutulur, gözle görülür bir mahiyet alır. İnsanın burnunun iki parmak ötesinde gözünün önünde oynar durur. Eğer tesadüfen bir köprüden geçerseniz kurumuş su yatağının sıcaktan çatlamış olduğunu, şurada burada balık ölülerini görürsünüz. Ve eğer yoldan geçerken yamaçtaki mezarlığa bir göz atarsanız, yakıcı güneşin altında ölü kemiklerinin kakırdadığını duyar gibi olursanız.

Büyük ana yoldan geçen tek tük kum arabalarının arabacıları, ya sırtlarını kumda kızartırlar, yahut da çanak gibi tuttukları yarım karpuzun içinden çakı ile birkaç lokma çıkarmağa çalışırlar.

Büyük bendin ötesinde derenin tenha, durgun ve ölü suları âdeta bir su mezarlığı gibi serilir gider.

Bir ağustos günü öğleden az sonra saat birle iki arası, Don Camillo şapkasının altına bir beyaz mendil koymuş, bende doğru gidiyordu[1]. Günün o sıcak saatinde tekbaşına gidişini görenler ondan daha kara ve daha keşiş bir papaz tasavvur edemezlerdi.

Papaz bu sırada kendi kendine:

— Eğer yirmi kilometre çevresinde bu saatte bir tek uyanık adam varsa kellemi keserim, diye söyleniyordu.

Bende geldi, seti aştı ve sık bir akasyalığın gölgesine oturdu. Su, yapraklar arasından parıldıyordu. Soyundu. Esvaplarını itina ile derledi topladı, bir paket yaptı ve paketi dikkatle dalların arasına gizledi. Bacağındaki külotla suya atladı. Civarda kedi bile olmadığından kimsenin kendisini görmesi tehlikesi yoktu. Zaten günün ölü saati olduğu gibi suya girmek için de hücra bir yer seçmişti. Bu rahatlığa rağmen pek mübalâğa etmemek için yarım saatlik bir banyodan sonra sudan çıktı. Akasyaların altından sıvışarak, soyunduğu noktaya geldi. Geldi ama esvabları koydunsa bul! Paket yok olmuştu. Don Camillo bunu görünce az kalsın yüreğine inecekti.

Mesele bir hırsızlık vakası olamazdı. Rengi atmış, eski bir papaz cübbesine kim tenezzül eder? Muhakkak işin içinde bir tertib, bir domuzluk vardı. Zaten bendin ötesinden bazı sesler işitmekte de gecikmedi ve az sonra bir takım, çocuklarla delikanlıların o tarafa doğru geldiklerini gördü; başlarında Smilzo'yu görünce işi çaktı. Hemen ağaçtan bir sopa koparıp çapkınları bir güzel ıslatmak aklına geldi ama düşündü ki; ötekilerin de istediği papazın ıslak donla ortaya çıkması ve o gülünç kılığıyla alay etmeleri idi. Bunun üzerine Don Camillo tekrar suya daldı ve suyun altından yüzerek ilerideki küçük adaya çıkıp kamışların arasında kayboldu. Gerçi papaz adanın aksi tarafında karaya çıktığı için berikiler kendisini görememişlerse de oraya gittiğini sezdiklerinden gülüp eğlenmeğe ve papazı beklemeğe başladılar. Don Camillo düpedüz muhasara altında idi. Kuvvetli bir adam gülünç vaziyete düşünce kendini ne kadar zayıf hissediyor?

Don Camillo da kamışların altına uzandı ve beklemeğe başladı. Bu bekleme esnasındadır ki; Peppone, Brusco, Bigio ve diğer hempalarının geldiklerini gördü. Smilzo belediye reisine harıl harıl elleriyle işaretler yaparak bir şeyler anlatıyor, ötekiler de kahkahalarla gülüyorlardı. Arkadan başkalarının gelmekte olduğunu gören Don Camillo kızılların kendisile yeni eski bütün hesaplan görmeğe hazırlandıklarını anladı. Doğrusu herifler de tam pundunu bulmuşlardı. Çünkü bir insan gülünç vaziyete düştü mü, isterse bin kilo kuvvetinde yumruk atsın, isterse Allah m: temsilcisi olsun kimseyi ürkütemez.

— Aman ya İsâ! Huzurunuza böyle donla çıkmanın ne kadar ayıb olduğunu itiraf ederim. Lâkin, vaziyet çok vahim. Eğer böyle sıcak bir günde serinlemek için suya girmeyi ağır bir günah saymaz^ sanız bana imdad ediniz! Çünkü ben, yalnız başıma mümkün değil bu badireden kurtulamam.

Kızıllar şişe şişe şarab, destelerle iskambil kâğıdı, akordeon gibi şeyler getirmişler, eğlenmeğe başlamışlardı. Bu halile derenin kenarı modern bir plajı andırıyordu. Oradan kolay kolay ayrılmıyacakları hallerinden anlaşılıyordu.

Kalabalık, dere kenarının yarım kilometre kadar kısmını, çalılıklarla kaplı geçidin ilerisine kadar akıntı yukarı istikametinde işgal etmiş bulunuyordu Bu sığlık geçidin böyle çalılıkla kaplı oluşunun sebebi 1945 te Almanlar çekilirken oralara döktükleri mayınların bir

türlü toplanamamış ve bu tehlikeli mıntıkanın dikenli tellerle ayrılmış olması idi. O zamandanberi kimse oralara ayak basmamıştı. Bu noktada kızıllardan kimse yoktu. Çünkü böyle tehlikeli bir yerden geçmek akıllı kârı olmadığından papazın buradan kaçmasına ihtimal verilemezdi. Böylece akıntı yukarısında mayın tarlası, akıntı aşağısında kızılların ablukası altında kalmış olan Don Camillo ıslak toprağa uzanmış düşünüyor ve şöyle mütalâa yürütüyordu:

— O halde? Şâyânı hürmet bir adam, donla da olsa şâyânı hürmettir. Elverir ki hürmete şâyân bir iş yapsın... o zaman giyimli olup olmamanın ehemmiyeti kalmaz.

Nihayet sular karardı. Papazın hasımları çıralar ve fenerlerle sahili aydınlattılar. Görenler âdeta bir suare zannedecekti.

Karanlık iyice basıp otların yeşilliği farkedilemez hale gelince; Don Camillo sessizce suya girdi, yavaş yavaş akıntı yukarı yüzerek ayağı dibi buluncaya kadar geçide yaklaştı ve oradan sahile doğru yolunu kırdı. Sahildekiler, o ana kadar papazı görmüyorlardı. Çünkü Don Camillo suyun altından yüzüyor ve ancak arasıra nefes almak için başını çıkarıyordu. İşin zor tarafı biraz yüksekçe olan sahile tırmanmaktı.

Oraya gelince suya sarkmış olan bir çalıya iki elile yapışarak kendini yukarı çekti; fakat ağaç kırıldığından tekrar suya düştü. Sahildekiler bir şeyin suya düştüğünü gürültüden duyarak o tarafa koştular. Ama onlar gelinceye kadar Don Camillo çalılıklı ve mayınlı sahile çıkmış bulunuyordu. Gelenler dikenli tele kadar yaklaştılar ve birbirlerinin üzerine yığılarak baktılar. Bu esnada ay çıktı ve etrafı aydınlattı. Peppone papazı görünce:

— Don Camillo, Don Camillo! diye haykırdı.

Kimse cevab vermedi ve korkudan donmuş olan kızılların üzerine ağır bir sükût çöktü.

Peppone tekrar bağırdı:

— Don Camillo! Allahaşkına kıpırdama! Mayınlı mıntakadasın

Çalılıklar arasında duran Don Camillo sâkinane cevab verdi:

— Biliyorum.

Smilzo elinde bir paketle az ilerledi ve bağırdı.

Don Camülo! Sakın kımıldama! Bir adım atarsan havaya **uçarsın!**

Papaz tekrar sükûnetle cevap verdi...

— Biliyorum dedim ya!

Smilzo devam etti:

— Don Camillo, kabaca bir şaka yaptık, iş kötü bitmesin! Dur .orada... işte esvapların!...

— Benim esvablar mı? Teşekkür ederim Smilzo. Eğer bana vermek istiyorsan, buraya geliver!

Smilzo'nun yüzünden ter akıyordu. Karşıdaki çalılardan birisi kıpırdadı. Smilzo şaşkın bir halde bekleşen arkadaşlarına dönüp baktı. Gecenin sükûneti arasında papazın müstehzi gülüşünün akisleri işitiliyordu. Peppone Smilzo'nun elindeki pırtıları çekip alarak haykırdı:

— Ben getiriyorum esvablarını Don Camillo !

Ve dikenli tele iyice yaklaştı. Tam telin üstünden aşacağı sırada Smilzo atladı ve:

— Şef! Sen değil ben gideceğim... kıran öder. Bu haltı ben ettim, ben temizlerim, dedikten sonra Pepponenin elinden paketi alıp telin üstünden atladı ve çalılıklara daldı. Etraftakiler biraz geriledi-ler. Kimse nefes almıyor, manzaraya bakıyordu. Smilzo yavaş yavaş papaza doğru ilerledi ve gizlendiği çalılığa yaklaşınca kısık bir sesle:

— İste esvaplar, dedi.

— İyi ya! Biraz daha gelsene! Papazınızı çıplak görmek fırsatını bulursun!

Smilzo az daha yürüdü. Don Camillo sordu:

— Nasıl? Beni beğendin mi?

— Bir şey görmüyorum ki karanlıktan. Gözümün önünde kırmızı şeyler dönüyor. Ay da dönüyor, derken nefes nefese idi. Şaşkın bir halde konuştu:

— Hani serserilik ettim, şuna buna çattım, tokat attım; ama kimseye bir fenalık etmedim ben.

— Günahlarını affediyorum Smilzo, günahlarını çıkardım.

İkisi beraber bende doğru yürüdüler. Kalabalık soluğu kesilmiş halde mayının patlamasını bekliyordu. Dikenli teli aştılar. Don Camillo önde gidiyor, Smilzo sanki bir mayına basmaktan korkuyor gibi ayaklarının ucuna basarak arkasından takib ediyor... ken, başı dön-

dü ve oraya yığılıverdi. Kalabalıkla beraber arkalarından, papazın geniş omuzlarına bakarak yürümekte olan Peppone ilerledi. Yerde yatan Smilzo'yu ceketinin ensesinden tutarak bir çuval gibi kaldırdı ve beraber sürümeğe başladı.

Kilisenin kapısına geldikleri zaman Don Camillo arkasına dönerek halkı vekarla selâmladı ve içeri girdi.

Kalabalık derin bir sükût içinde dağıldı. Peppone yalnız kaldı ve kilise avlusunda kapalı kapıya bir müddet baktıktan sonra ensesinden tuttuğu Smilzo'yu sürükleyerek o da çekildi gitti.

— Ya İsâ! Çıplak bir papazın şerefini korumak suretiyle de dine hizmet edilebilirmiş? dedi; ama İsâ cevab vermedi.

Don Camillo yalvarır bir sesle:

— Ya İsâ! Bu banyoyu yapmakla belki büyük bir günah işledim

— Hayır Don Camillo! Banyo yapmakla günah işlemedim. Asıl büyük günahı Smilzo'ya meydan okumakla yaptın!

-— Vallahi! geleceğini ummadımdı. İhtiyatsızlık ettim; ama canına kıymak aklımdan geçmedi.

Bu sırada dere tarafından bir infilak sesi işitildi. Bunu işiten Don Camillo biçare bir sesle:

— Bazan bir tavşan geçerken mayın patlıyor... şimdi demek ki...

İsâ gülerek:

—. Bir şey demek değil! Tefsiri bırak... ateşi olan bir kimse hiç bir şeyi doğru muhakeme edemez.

Bu ara, Peppone, Smilzo'nun evine gelmişti. Kapıyı çaldı. Bir ihtiyar adam açtı. Hiçbir şey söylemeden Smilzo'yu içeri aldı. Patlama. bu sırada işitildi. Peppone başını kaldırdı. Bu esnada aklından bir sürü şeyler geçmiş olmalı ki; Smilzo'yu tekrar dışarı çekti. Bir tokat attı. Oğlanın saçları dimdik oldu. Peppone:

— Arş!... içeri bakalım!... dedi. İhtiyar, Smilzo'yu tekrar içeri. aldı.

Vahşî Hayvanlar

Don Camillo bir haftadır sağa sola koşuyor, adeta karnını doyurmayı unutacak kadar çalışıyordu. Gene günlerden bir gün akşam üstüne doğru bir köyden kesabaya dönerken bisikletten inmeğe mecbur oldu. Bir takım ameleler yolun enine bir hendek açıyorlardı. Halbuki sabahleyin buradan geçerken hiç bir şey yoktu.

— Yoldan gelen suları akıtmak için yeni bir kanal yapıyoruz! Belediye reisi emretti ,dediler.

Don Camillo hemen belediyeye koştu. Peppone'yi yerinde buldu. Asabî bir halde konuştu:

— Siz çıldırdınız mı yahu? Durup dururken bir su yolu hikâyesi çıkarmışsınız. Yolu kazıyorlar. Halbuki bugün cuma... unuttun mu?...

Peppone gözlerini açarak sordu:

— E, ne olmuş cuma ise? Cuma günü kanal açmak yasak mı?...

Don Camillo gürledi:

— Yahu, cumadan pazara iki gün var! Farkında değil misin?

Peppone sözü ciddiye aidi. Zili çaldı. Smilzo geldi.

—- Smilzo! Bak hürmetlû papaz efendi pazara iki gün var diyor. Senin fikrin ne?

Smilzo meseleyi lâyık olduğu ehemmiyetle inceledi. Kâğıd üzerinde hesaplar yaptı, sonra:

— Doğu, dedi, hattâ şimdi öğleden sonra saat dört olduğuna göre gece yarısına 8 saat vardır. O halde yarınla beraber pazara kadar 36 saat kalıyor.

Don Camillo ateş püskürüyordu. Bu hesaplan dinlerken büsbütün çileden çıktı.

— Anlıyorum, anlıyorum... bütün bu gayretleri, piskoposun kasabayı ziyaretine mâni olmak için sarfediyorsunuz.

— Muhterem Yoldaki hendeğin, piskoposun ziyaretiyle ne alâ-

kası var? Hem affedersin, ben biraz açık konuşurum. Piskopos bizim kasabaya neden geliyor?

— Senin canını abp cehenneme göndermek için geliyor. Şimdi hendeği kapatacak, yolu açacaksınız! Anladınız mı? Yoksa pazara piskopos geçemez.

Peppone aptallaşır gibi göründü.

— Piskopos geçemez mi? Sen nasıl geçtin öyle ise? İkiniz de papaz değil misiniz? Zannederim, hendeğin üstüne halk geçebilsin diye kalaslar atıyorlar.

— Ama piskopos otomobille geliyor. Yolda hendek vardır diye piskopos arabasından indirilemez.

— Affedersin!. Ben piskoposların yaya yürümediklerini bilmiyordum. Madem böyle, o zaman iş değişir! Smilzo! Çabuk şehre telefon et! Bize bir vinç göndersinler. Hendeğin bir tarafına koyalım. Piskoposun arabası gelince, çengele takarız. Hop, öbür tarafa bırakırız. Anladın mı?

— Anladım şef. Vinç ne renk olsun?

— Madenî kısımları nikelli olsun. Öyle istiyorum.

Böyle vakalarda Don Camillo'dan daha soğukkanlı bir adam bile hemen kavga ederken, insanın kanını başına çıkaracak vaziyetlerde derhal sükûnet bulma meziyetine malik olan Don Camillo kendi kendine; «Bu herif apaçık tahrik edici sözlerle beni kızdırmağa çalıştığına göre herhalde benim bir tepki göstermemi bekliyor. Eğer herifin suratını bir yumrukta dağıtırsam onun oyununa düşmüş olacağım. Üstelik Peppone'yi değil, ifayı vazife halinde belediye resini döğmüş olacağım. Böylece tâ piskoposa kadar bulaşacak bir skandal olacak! İyisimi şunu anlamamazlıktan geleyim.» diye muhakeme yürütttü ve cevap verdi:

— Yok, yok! Piskoposlar da yaya yürürler. Böyle zahmetlere lüzum yok !

O akşam âyinde Don Camillo, pazar günü yapılacak güzel ihtifalin intizamını bozacak şekilde halkı birer birer kalasın üzerinden geçmeğe mecbur bırakmaları suretiyle belediye reisi ve hempalarını düştükleri dalâletten kurtarması ve bilhassa piskopos hazretleri geçerken kalas kırılıp elîm bir kaza ile öyle bir sevinçli günün

bir matem günü haline gelmemesi için Allaha dua etmelerini, yanık bir hitabe ile cemaatten istedi. Türlü fitnelerle dolu olan bu nutuk kadınları çileden çıkardı. Hep birden kiliseden çıkıp belediyeye gittiler. Peppone'ye karşı ağızlarına geleni söylediler. Belediye reisi dayanamadı. Pencereye çıkıp ertesi gün yoldaki hendeği kapattıracağını vaadetti. Ondan sonra da bir hâdise olmadı. Herşey yoluna girdi. Lâkin ertesi gün kasabanın duvarlarına şu afişin yapıştırıldığı görüldü.

«Yoldaşlar! Âmme yararına yapılan onarmaları bahane tutarak kara irtica kuvveti, demokrasiyi ihlâl edecek şekilde bir takım kargaşalıklar çıkarıyor, önümüzdeki pazar kasabamızı yabancı bir dtevletin mümessili ziyarete gelecek. O devlet ki bundan evvel de memlekette isyanlar hazırlamıştı. Sizin bundan doğan haklı öfke ve nefretinizi düşünerek bu şahsiyeti en vakur bir alâkasızlıkla karşılamağa davet ediyoruz.

Yaşasın demokratik cumhuriyet, yaşasın işçiler âlemi, yaşasın Rusya!».

Buna ilâve olarak kızılların hepsi, o gün boyunlarında kırmızı kaşkol veya o renkte kıravatlar olduğu halde bir şeyle alâkadar değillermiş gibi sokaklarda dolaşma emrini almışlardı.

Bunları gören Don Camillo beti benzi kireç gibi olduğu halde kiliseye koştu. İsâ seslendi:

— Don Camillo! Ne oluyorsun? Nedir bu telâş?

— Piskoposu karşılamağa gideceğim! Yol epeyce uzun. Üstelik sokaklar kırmızı kıravatlı kızıllarla dolu! Eğer piskopos beni görmezse kendini Rusya'da zannedecek.

— Peki! O kırmızı kıravatlı dediğin adamlar ecnebiler mi, yoksa başka bir dine mensub kimseler mi?

— Hayır... bunlar arasıra kilisede gördüğümüz aynı haydutlar!

— Öyle ise, sen dolaptan alıp koltuğunun altına gizlediğin avadanlığı tekrar yerine koy.

Don Camillo cübbesini açtı. Koltuğunun altına gizlediği tüfeği tekrar yüklüğe koydu. İsâ;

— İcab edince ben sana emir veririm, tekrar alırsın! dedi.

Don Camillo omuzlarını kaldırarak cevab verdi:

— Açık konuşalım. Eğer sizin emrinizi bekleyecek olsam, daha çoook 'beklerdim. Çünkü bilirim, siz böyle bir şey emretmezsiniz.

İtiraf ederim ki; çok kere mukaddes kitablarda...

İsa gülümsiyerek sözünü kesti:

— Hadi, hadi! Mürteci. Boş lâflarla vakit geçiriyorsun. Halbuki senin zavallı ihtiyar piskoposun, yapayalnız, müdafaasız halde kimbilir hangi kızıl şeytanın karşısındadır.

Gerçekten de zavallı ihtiyar piskopos kızılların şeytanca tertipleri karşısında müdafaasız bir halde idi... Sabah saat yediden itibaren kasabanın dindar halkı piskoposun geçeceği yol boyunca iki keçeli dizilmişler, heyecanla bekliyorlardı. Peppone'nin adamları ise piskoposun yoluna konulan nöbetçinin, otomobilin göründüğünü haber veren tabancası patlar patlamaz boyunlarında kırmızı kaşkollar ve kıravatlar olduğu halde yol ortalarına kadar döküldüler ve böylece yarım kilometre boyundaki güzergâhı adetâ işgal ettiler. Piskopos bu noktaya gelince yolun kızıllar tarafından işgal edilmiş olduğunu, yani birtakım adamların fütursuzca ve otomobildeki adamın kim: olduğunu bilmemezlikten gelerek âvâre âvâre dolaşıp birbirlerile gevezlik ettiklerini gördü. Otomobil bu yüzden ilerleyemiyor ve ancak klakson çalarak güçlükle kendisine yol açabiliyordu. İşte Peppone'nin beyannamesinde yazdığı «vakur alâkasızlık» bu idi. Bu vaziyeti görünce herif sevincinden yerinde duramıyordu.

Piskopos, şu bizim bildiğimiz, beli bükülmüş, sesi kuyudan gelir gibi konuşan ak saçlı meşhur piskopos bu vakur alâkasızlığı görünce vaziyeti anladı ve arabasını durdurdu. Otomobil açık bir araba olduğundan zavallı ihtiyarın kapıyı açmak için nasıl uğraştığını herkes görüyordu. Brusco mantara bastı. (Sonradan bunu Peppone'den yediği tekme ile anladı ama iş işten geçmişti). Piskoposun kapıyı açamadığını görünce hemen seyirtti; fakat ihtiyar kapıyı açmıştı.

— Mersi yavrum! Yolumuza yaya devam etmek daha münasip olacak! dedi.

Sonradan bir tekme de o yemiş olan Bigio lâfa karıştı:

— Ama kasaba epeyce uzaktır.

Piskopos gülümsiyerek cevap verdi:

— Zararı yok! Zararı yok! Siyasî toplantılarınızı asla sekteye uğratmak istemem.

Yetişen Peppone somurtkan bir çehre ile cevap verdi;

— Siyasî toplantı falan yok! İşçiler aralarında işlerine dair konuşuyorlar. Binin arabanıza!

Ama ihtiyar piskopos arabadan inmişti. Bu sırada yaşlı papazın dizleri titrediğini gören Brusco yardım için kolunu uzattığı anda arkasından bir tekme daha yedi. Piskopos Bruseo'ya:

— Mersi, mersi yavrum! dedi ve arkasından gelen sekreterine kendisini yolda rahatsız etmemesini tembih ettikten sonra yürüdü. Başlarında Peppone ve hempaları olduğu halde kızıllar tarafından takib edilerek Don Camillo takımının bulunduğu mıntıkaya geldi. Peppone durumdan endişeli görünüyor ve her zaman söylediği gibi aptalın biri tarafından yapılacak bir falsodan irticaın istifade fırsatını kaçırmıyacağını biliyordu. Bunun için yanındakilere muttasıl:

— Parolamız malûm: «Vakur bir alâkasızlık» diye tekrarlıyordu.

Piskoposu görür görmez Don Camillo koştu. Son derece heyecanla bağırdı:

— Efendimiz, affınızı istirham ederim. Vallahi günah benim değil. Bütün cemaatle sizi bekliyordum... şimdi öğrendim ki...

Piskopos gülümsiyerek cevab verdi:

— Endişe etmeyiniz! Biraz gezinmek istediğim için arabamdan indim. Malum ya piskoposların da ihtiyarlayınca birtakım tiryakilikleri olur.

Dindar halk, piskoposu alkışlıyor, mızıka çalıyor ve piskopos etrafına memnunlukla bakıyordu. Yürürken:

— Güzel memleket! dedi. Çok güzel memleket. İyi bakılmış. Vazifesini bilen müdebbir idareniz var.

Kıçına üçüncü tekmeyi yiyen Brusco:

— Millet için elden gelen yapılıyor, dedi.

Kasaba meydanına gelince piskopos yeni yapılan çeşmeyi gördü ve durakladı.

— Bu kurak yerlerde bir çeşme ha! Demek su var'[7]

— Sus daima vardır. Marifet bulabilmekte. üçyüz metreye karıştı:

— Su daima vardır. Marifet bulabilmekte. Üçyüz metreye kadar indik... Allahın izniyle su çıktı.

Bu sırada Bigio da hakettiği tekmeyi yedi. Çeşme, Halkevinin tam karşısında olduğu için piskopos orayı da görmeden geçemedi.

—- Bu güzel bina nedir? diye sordu.

Bu sefer Peppone söze karıştı:

— Burası Halkevidir.

Piskopos:

— Çok güzel... cidden güzel, dedi.

Peppone düşünmeden:

— Ziyaret etmek ister misiniz muhterem? derken kıçına müthiş bir tekme yedi. Bu sefer tekmeyi vuran Don Camillo idi.

Ufak tefek, gözlüklü ve cılız bir adam olan sekreter bu ziyaretin münasib olmıyacağını hatılatmak üzere seyirtti ise de piskopos binaya girmiş bulunuyordu. Her tarafı ve bu arada kütüphaneyi gezerken (siyasî eserler) kısmında bâzı küçük risalelerle propaganda kitaplarından başka birşey göremeyince içini çekti. Bunu farkeden Peppone:

— Bunları kimsenin okuduğu yok efendimi. Diye fısıldadı.

İhtiyar papazı yormamak için büroları gezdirmediler; ama tiyatro ve kabul salonunu göstermekten kendilerini alamadılar. Burada piskopos küçük gözlü ve pos bıyıklı, pipolu bir adam resmile karşı karşıya gelince; Peppone gene pes perdeden konuştu:

— Malûm ya ekselans, politika! Zaten sizi temin ederim, pek de içinde kötülük olan bir adam değildi.

— Allah ona da hidayetini nasib etsin.

Bu ziyaret sırasında Don Camillo'nun durumunda ayrı bir hususiyet vardı. Bir taraftan ihtiyar papazın iyi kalbliliğinden, istifade eden Peppone'nin Halkevini ziyaret ettirmesine fena halde kızıyor, öteyandan da piskoposun, halkın ve memleketin ne kadar ileri gittiğini müşahede etmiş olmasına memnun oluyordu. Hele kızılların ne kadar kuvvetli olduklarını görerek kendisinin onlara karşı vücuda getirdiği «bahçeli site »nin hakıykî kıymetini takdir edeceğine seviniyordu. Ziyaret bitince Don Camillo piskoposa yaklaştı ve Peppone'nin işiteceği kadar yüksek sesle söylediği:

— Efendimiz ne yazık ki; Mösyö Peppone size silâh deposunu da ziyaret ettirmedi. Anlattıklarına göre bu depo civarın en dehşetli silâhhanesi imiş.

Sözüne Peppane cevap vermek üzere iken piskopos vakit bırakmadı ve gülerek:

-— Herhalde bizimkinden daha mükemmel olmasa gerek! dedi.

Bigio bu söze;

— Güzeeel ,diye iştirak etti.

Brusco daha da ileri giderek:

— Efendim, bir tane 81 lik havan topu bile var, dedi.

Piskopos arkasına dönerek:

— Yeniden mi tedarik ettiniz? Bâri iyi muhafaza edin! Size kaç defa onun tehlikeli olduğunu söylememiş miydim?

Peppone suratını ekşiterek:

— Bizi böyle şeyler korkutmaz, dedi.

Piskopos tekrarladı:

— Herhalde göz altında bulundurun!

Don Camillo başını salladı:

— Efendimiz! Sizin lâtife etmek âdetinizdir; ama bu adamların ne mal olduklarını bilmezsiniz.

Binadan çıkarken piskopos duvardaki beyannameyi gördü ve oku. mak için durdu.

— Ya! demek buraya bir ecnebi devlet mümessili gelecek? Hangi devlet bu Don Camillo?

— Vallahi dâiniz politika ile alâkadar değilim. Bunu, beyannameyi asanlara sormalı (Peppone'ye dönerek) Mösyö Peppone! piskopos efendi hazretleri, geleceği beyannamede haber verilen ecnebi mümessilinin kim olduğunu öğrenmek istiyorlar.

Peppone kısa bir müddet tereddüdden sonra:

— Kim olacak, Amerika! cevabını verdi.

— Anladım. Herhalde petrol arayan Amerikalılardan biri olacak. Ne dersiniz?

— Doğrudur efendim. Petrolümüzü elimizden almak istiyorlar. Rezalet!

— Adamlarınıza sükûnet ve ağırbaşlı bir kayıtsızlık tavsiye etmekte haklısınız. Bana sorarsanız Amerika ile bozuşmakta hiçbir menfaat yoktur. Öyle değil mi?

Pepone iki kollarını açarak:

— Vallahi elden geldiği kadar sabrediyoruz; ama günün birinde cinler başımıza çıkabilir. Bilmem anlatabiliyor muyum, muhterem?

Piskopos kilisenin önüne geldiği zaman «bahçeli site» nin ilâhici çocuklarını bir hoş geldi şarkısı okurken buldu. Sonra gruptan muazzam bir çiçek buketi ayrıldı. Yavaş yavaş ilerledi. Piskoposun, önünde biraz yükseldi ve çiçeklerin arasından o kadar küçük, o kadar güzel, o kadar kıvır kıvır, o kadar cici bir çocuk çıktı ki; kadınlar çıldırdılar. Herkes sustu. Ses sada kesildi ve çocuk piskopos şerefine hazırlanmış bir manzumeyi berrak bir sesle, duraklamadan, su gibi okudu. Manzume bitince halk alkışladı ve takdir âvâzeleri yükseldi. «Hârika çocuk» lâfları edildi.

Bu esnada Peppone, Don Camillo'ya sokuldu ve kulağına:

— Alçak herif! Bir sübyanın masumluğundan istifade ederek beni elâlem nazarında gülünç duruma soktun! Senin kemiklerini kıracağım. Bu piçe de ne mal olduğumu göstereceğim'. Çocuğu da zehirledin .Artık dereye atıp boğmaktan başka yapacak şey kalmadı.

Don Camillo:

— Güle güle! Çocuk senin! Ne istersen yap! cevabını verdi.

O hayvan Peppone merasimden sonra, zavallı çocuğu su bendine kadar sürükledi ve orada piskoposa hitaben okuduğu manzumeyi üç defa tekrarlatarak dinledi.

Çan

Don Camillo haftalarca hergün bir kaç defa Bigio'yu yakalayıp bütün boyacı ve sıvacılar gibi kendisinin de halkın sırtından geçinen bir haydut olduğunu söyleye söyleye nihayet meramına erdi. Mâkul bir fiatla meşruta evin dışını badana ettirdi, panjurların içini yeşile boyattı. Kapıdaki sarmaşıkla birlikte bembeyaz evini görmekten haz duyuyordu. Lâkin başını kaldırıp çan: kulesine her bakışta harp esnasında Almanların söküp götürdükleri «Gertrude» adındaki büyük çanı hatırlıyor, içi sızlıyordu. Don Camillo üc senedir onun gibi bir büyük çan tedarikini düşünüyor, içi içini yiyordu. Lâkin bunun için çok, pek çok para lâzımdı. Bu kadar parayı bulmak da hemen hemen muhal gibiydi.

Bir gün İsâ mihrabın üstünden konuştu:

— Üzülme Don Camillo! Kilise, bir çan eksik de olsa hizmetini görüyor. Bu gibi meselelerde şamataya lüzum yoktur. Fındık kadar bir zil de çalsan Cenabı Hak işitir, her şeyi bilir ve işitir.

— Amenna! Lâkin insanların kulağı ağır işitir . Çanlar da daha ziyade insanlar için çalınır. İnsanlara yüksek sesle konuşmalı. Bu dünyada sesini en çok yükselten haklı çıkar.

— O halde fikrinde sebat et! Muvaffak olursun!

— Her çareye başvurdum, olmadı. Para vermek istiyenlerin parası yok. Paralı olanların da gırtlağını sıksan metelik vermiyor. Yarışlarda bahsi müşterek oynadım. İki defa kıl kaldı, kazanıyordum. Eğer birisi beni kazanacak hayvan hakkında tenvir etseydi, bir değil on çan yaptırabilirdim, ama çifayda? olmadı.

İsâ gülümsedi;

— İhmalimden dolayı kusura bakma Don Camillo! Gelecek sene yarışlarla daha yakından alâkadar olurum. Spor müsabakalarında da bahse giriyor musun?

Don Camillo utancından kızardı.

— Aman efendim! Siz beni yanlış anladınız. Ben sizden bahsetmedim. Umumî olarak söyledim o lâfı.

— Öyle olmasını tercih ederim Dom Camillo. Bu bahislerde «umumî» olarak konuşmak daha âkılânedir.

Birkaç gün sonra Don Camillo'yu Boscaccio'nun eşrafı olan Madam Giuseppina çağırttı. Kadının yanından döndüğü zamaf Don Camillo sevinçden sıçrıyordu. Heyacanla koştu, mihrabın önünde durdu.

— Ya İsa! dedi. Yarın huzurunuzda on okkalık bir mum yanaığını göreceksiniz. Eğer bu büyüklükte hazır mum bulamazsam sureti mahsusada ısmarlıyacağım.

— Parayı nereden buldun Don Camillo?

— O cihetten kasavet çekmeyin! İcab ederse yatağımı satarım, mumu) dikerim. Sizin bana olan lûtuflarınız hadsiz hesabsızdır.

Ve heyacanı biraz geçtikten soma ilâve etti:

— Madam Giuseppina, kiliseye büyük çanı yaptırmak için lüzumlu parayı veriyor.

— Böyle bir yardımda bulunmak nereden aklına gelmiş?

—Efendim, anlattığına göre bir işi varmış. Olursa kilisenin çanını yaptırırım diye adak adamış. İşi de sizin himmetinizle olmuş. Bir aya kadar büyük çan yerine takılacak. Tekrar sesi göklere yükselecek. Ben şimdi şu mumu ısmarlıyayım.

İsâ, acele gitmeğe kalkan Don Camillo'yu çağrdı.

— Muma lüzum yok... Don Camillo. Mum. istemez.

Don Camillo taacüble sordu:

— Neden sultanım?

İsâ cevab verdi:

— E, çünkü benim bu işte hiç bir dahlim yok. Ben Madam Giuseppinaya yardım etmedim. Ben böyle işlerle uğraşmam. Eğer ben ticaret işlerine karışsaydım, kazananlar şüphesiz beni takdis ederken, kaybedenler de haklı olarak lanet ederdi. Eğer sen yolda giderken içi dolu bir para çantası bulsan o çantayı ben düşürtmediğim için, onu sana ben buldurmuş olmam değil mi? Sen o mumu, Madam Giuseppina'nın dokuz milyon kazanmasına vasıta olan meyancıya dik! Ben bir meyancı değilim.

İsânın sesi hiçbir zaman bu kadar sert işitilmemişti, Don Camillo bu sözleri işitirken utancından öleyazdı.

— Aman ya İsâ! Sen beni affet! Ben cahil, asî, akılsız bir köy papazıyım. Zihnim bulanık!

— Yook! Don Camilo'ya iftira etme! Don Camillo daima benim sözümü dinler. Demek ki zihni bulanık değildir. Zihinleri ekseriya yalın kat 'kültür bulandadır. Bu Hâdisede günahkâr değilsin sen! Hattâ senin nimetşinaslığından mütehassis oluyorum,. Çünkü en küçük bir sevincinde Allahın elini görüyorsun! Onun için hamdüsenaların, doğruluğunun alâmetidir. Asıl günahkâr olan Madam' Giuseppina'dır. Çünkü adak' adamakla kendi dalavereli işlerinde Allahın yardımını satın aldığını sanmıştır.

Boynu bükük bu sözleri dinlemiş olanı Don Camillo başını kaldırdı:

— Ya İsâ! Size teşekkür ederim. Şimdi gider, o tefeci karıya parasını kendine saklamasını söylerim. Benim çanlarımın hepsi namusludurlar. O karının bulaşık parasile yapılacak büyük çanı dinleyeceğime öleyim daha iyi.

Bunları dedikten sonra mağrur bir eda ile mihrabdan uzaklaştı. Kapıya gelinceye kadar İsâ ses çıkarmadı. Fakat oraya gelince seslendi:

— Don Camillo! Senin kalbini bildiğim için bu büyük çanı yenilemenin sence ne demek olduğunu takdir ederim. Böyie hareket etmekle gösterdiğin feragat en büyük zındıkları pîrü pâk edecek kadar büyüktür. Onun için elini çabuk tut da siparişini ver... Az daha gecikirsen kimbilir daha ne mûziblikler yaparım sana!

Don Camillo durakladı:

— Sahi mi söylüyorsunuz ya İsâ? Demek çan parasını iade etmiyeyim?

— Etme, etme! O parayı sen hakettin!

Böyle hallerde Don Camillo pusulayı şaşırırdı. Bu sefer hemen diz çöktü. İstavroz çıkardı ve dönüp kapıya doğru koştu. Kilisenin ortasına gelince; motörü durdurdu, yolun kalan kısmını patinaj yaparak katetti ve ancak avluya vardığı zaman durdu.

İsâ, Don Camillo'nun bu hareketinde Cenabı Hakka karşı bir hamdüsena alâmeti gördüğü için memnun idi.

Lâkin bir kaç gün sonra kötü bir hâdise oldu. Bir çocuğu meşruta evin beyaz duvarını bir kömür parçasile karalarken gördü. Koftu fakat çocuk tazı gibi kaçtı. Arkasından seyirtti...

— Çatlasam yakalayacağım, diye bağırdı.

Tarlalar arasında bir takib başladı. Her adımda Don Camillo'nun öfkesi artıyordu;. Birdenbire çocuk aşamıyacağı bir çit karşısında kalınca döndü. Korkudan gözleri yerinden fırlamıştı. İki elile hemen yüzünü kapadı. Açık ağzından ses soluk çıkmıyordu. Don Co~millo bir tank gibi çocuğun üstüne yürüdü. Sağ elile kolundan yakaladı ve sol elini de bir tokat aşketmek için kaldırdı. Lâkin tuttuğu kol o kadar cılız idi ki parmakları kendiliğinden gevşedi ve sol kolu da aşağı indi. Çocuğun yüzüne bakınca Pepponenin en sefil hempalarından Straziami'nin oğlu olduğunu tanıdı. Bu herif tenbellikten değil, bir iş bulur bulmaz, partonile hemen maraza çıkardığından dolayı bir gün çalışırsa beş gün boş kalırdı. Çocuk papaza yalvardı:

— Vallahi bir daha yapmam Don' Camillo!

Don Camillo hiddetle:

— Haydi defol! diye bağırdı; fakat bununla yetinmedi. Eve döner dönmez çocuğun babasına haber gönderip çağırdı.

Herif küstah bakışı ve ensesine attığı şapkasile papazın yanına:

— Elâlemin papazı bizden ne ister? diyerek girdi.

— Evvelâ şu başından şapkayı çıkar, yoksa elimin tersiyle bir vurursam şapkanı da seni de uçururum. Sonra da terbiyeli konuş! Öyle numaralar bana gelmez, bilirsin!

Straziami de oğlu gibi cılız olduğundan papazın bir tokatile yere serileceğini bilirdi. Şapkasını bir sandalyenin üstüne attıktan sonra canı sıkkın bir tavırla konuştu:

— Bizim oğlanın, devlethanenizin duvarını kirlettiğinden bahsedeceksiniz zannederim. Hadiseyi biliyorum. Hürmetlû efendi hazretleri müsterih olsunlar, bu akşam piçi pataklıyacağım.

— Eğer bir fiske vurursan senin boynunu koparırım. Çocuğu döveceğine karnını doyur. Bir deri bir kemik kalmış, görmüyor musun?

— Naapalım? Allah herkese nimetini müsavi...

Lâkin Don Camillo herifin sözünü kesti:

— Bir iş bulunca hır çıkarıcağma namusunla çalışsana!

Straziami şiddetle cevab verdi:

— Sen kendi işlerine bak; benim işime karışma!

Ve ayrılıp gitmek istedi. Don Camillo kapının önünde kolundan yakaladı. Lâkin onun da kolu oğlununki gibi zayıf olduğnundan, onu da bıraktı.

Bunun üzerine Don Camillo İsâya başvurdu:

— Ya İsâ! Benim her tuttuğum kol böyle iskelet mi olacaktır?

İsâ içini çekerek cevab verdi:

— Harb ve kin ateşile bu kadar sarsılmış bir memlekette herşey mümkündür. Mademki her tuttuğun kolda bir iskelet buluyorsun, sen de elini rahat tut... kimseye ilişme!

Don Camillo, Peppone' yi görmek için garajına gitti.

— Belediye reisi sıfatiyle, şu Straziami'nin biçare çocuğuna bir şeyler yapamaz mısınız?

— Kasadaki paramızla çocuğa ancak bir horoz şekeri alabilirim.

— O halde komünistlerin şefi olarak bir şey yap. Straziami senin en azılı hempalarındandır zannederim.

— Keza, ona da bir horoz şekeri alabilirim.

— Rica ederim, Rusyanın size gönderdiği paralar ne oluyor?

Peppone önündeki demiri eğelemeğe devam ederek:

— Rusların para havalesi biraz gecikti. Size Amerikalıların gönderdiği paradan bana biraz borç versene!

— Belediye reisi yahud komünist şefi olarak sözlerimi anlatmıyorsan bari baba olarak anla! Senin de nereden peyda olmuşsa olmuş bir çocuğun var. Benim evim duvarını karalayan o bedbahta bir yardımda bulunmak lüzumunu bu bakımdan olsun hissetmelisin! Ha aklıma geldi. Bigio'ya söyle! Gelsin duvarı temizlesin! Ama on para vermem. Eğer beleşten yapmazsa hıristiyan demokratların duvar gazetesinde partinize çatarım.

Peppone hâlâ eğe eğelemeğe devanı ederken konuştu:

— Güneşe, havaya, gıdaya muhtaç olan yalnız Straziami'nin oğlu değil ki. Eğer para bulsam bunlar için bir kamp açardım.

— Cıvata eğeleyeceğine; git köylerden para topla! Hepsi altın babası.

— Vallahi bir metelik vermiyorlar muhterem! Eğer inekleri besiye çekmek için olsa kampa para verirler; başka şeye vermezler. Sen neden gidip Papadan,, yahud Truman'dan para istemiyorsun?

İki saat münakaşa ettiler. Belki otuz defa- gırtlaklaşmalarına kıl kaldı. Don Camillo geç vakit evine döndü.

Mihrabın önünden geçerken İsâ sordu:

— Nen var Don Camillo? Sinirli görünüyorsun?

— Nasıl sinirlenmem? Komünist belediye reisine bir tatil kampı açtırmak için iki saat uğraştım. İki saat de hasis bir kapitalisti kampa para vermeğe ikna için çene çaldım. İnsan sinirlenmez de ne olur?

İsâ:

— Hakkın var Don Camillo!

— Ya İsâ! Bu işlere seni de karıştırdığım için günahlarımı affet!

— Beni de mi?

— Evvet! Şu tefeci karıyı kandırmak için sizi rüyada gördüğümü ve bana «çana verilecek paranın bir şefkat hareketine sarfını tercih ettiğinizi söylediğinizi» anlattım.

— Bunu yaptıktan sonra hâlâ gelip yüzüme bakmağa cesaret ediyorsun ha?

— Evet efendim. Netice, vasıtaları makbulleştirir.

— Zannedelim Makyavel'in sözleri ,senin gibi bir papazın hareketlerine rehber ittihaz edeceği metinlerden değildir.

.— Ya İsâ! Belki günaha giriyorum ama Makyaverinkiler de bazan işe yarar.

İsâ tasdik etti:

— Yalan da değil, Don Camillo!

İnatçı Bir İhtiyar

1922 de bizini taraflarda sosyalistlerin kooperatifleri ateşe verilirken Maguggia gene «Koca Maguggia» diye anılır, uzun boylu, uzun sakallı, kuru bir adamdı. O zamanlar bizim kasabaya da kamyonlarla müfrezeler gelmiş, ahali ya evlerine kapanmış, ya su bendi taraflarına kaçışmıştı. Yalnız bu Maguggia vazifesi başında kalmıştı. Sabotajcılar kooperatif binasına girince bizim Maguggia'yı masanın önünde, vazife başında buldular. İhtilâlcilere dedi ki:

— Bu işe politika girmez kuzum. Bu bir idarî meseledir. Bu kooperatifi ben kurdum, hep ben idare ettim:. Hesablar temizdir ve daima böyle kalmasını arzu ederim. Onun için depodaki mevcud eşyayı şu kâğıda yazdım. Bana bunları teslim aldığımıza dair şuraya bir imza atınız. Ondan sonra ne isterseniz yapın!

Gelenler hep hödük gibi adamlar idi, kafa namına bir şey yok. Çünkü böyle olmasalardı, peyniri, yağı, sucuğu, unu yakmakla, bakır süt ve yağ kablarını delik deşik etmekle politika yapılmıyacağını idrak ederlerdi. Ne ise bu kalın kafalı güruh Maguggia'ya cevaben:

— Atarız, atarız; ama imza yerine sana bir dayak atarız ki... dediler.

Bununla beraber aradan biraz geçince boş kafalarını kaşıdılar. Sonra Maguggia'nın yaptığı listenin altına «tamamdır» diye yazıp verdiler. Verirken de:

— Bedeli için idareye müracaat! diye de alay ettiler.

Maguggia kâğıdı alıp giderken:

— Parası için benim acelem yok, beklerim:. Siz işinize bakın! dedi. Ve birkaç metre uzaklaştıktan sonra kooperatifi nasıl yaktıklarını seyretmek için durdu... herşey yanıp kül olduktan sonra da evine gitti.

Kimse Maguggia'ya ilişmedi. Tarlasında çalıştı. Onunla geçindi. Tâ 1944 yılma kadar bir daha kimse Maguggia'ya rastlamadı. O tarihte bir gün Don Camillo, ihtiyar Maguggia'nın meşruta eve geldini gördü.

— Almanlar belediye reisi olmamı teklif ettiler. Reddettim. Şimdi oğlumu alıp Almanyaya gönderecekler. Bana yardım edebilir misiniz?

— Hay hay!

— Yalnız şurasını da unutmayın Don Camillo! Ben bu yardımı hürmetim olan sizden şahsan istiyorum; hürmet etmeme imkân olmayan bir papazdan değil.

İhtiyar Maguggia «tarihi bir sosyalist» idi. Papazın dinî âyin yapmasını reddedip cenazesinde enternasyonal çalınmasını istemek için ölümü sabırsızlıkla bekleyen sosyalistlerden.

Bu sözler üzerine Don Camillo ellerini arkasına bağladı ve İsâ dan kendine sabır vermesini niyaz ettikten sonra konuştu.

— Dinleyin! Bir insan olarak sizi memnuniyetle tekme tokat buradan dışarı atabilirim. Papaz olarak ise size yardıma mecburum. Yalnız şurayı iyi bilin ki; ben yardımı, namuslu bir vatandaşa yapıyorum. Yoksa papaz düşmanı bir herife değil.

Bu mükâlemeden sonra Don Camillo, ihtiyar sosyalistin oğlunu on gün kadar kilisenin çan kulesine sakladı. Sonra da bir ot arabasının altına gizleyip kasabadan kaçırttı.

Sıkıntılı, çileli günler bitmişti. Yıllar geçmekte devam ediyorken günün birinde ihtiyar Maguggia'nın bugünlük yarınlık denecek kadar ağır hasta olduğunu öğrenen Don Camillo, bisikletine atlayıp gitti.

İhtiyarın oğlu papazı evin önünde karşıladı.

— Çok affedersiniz; sizi arka tarafa götüreceğim, diyerek evin arka tarafına dolaştırdı. Pencerenin yanma kadar çektikleri ölüm yatağından Maguggia aşağı seslendi.

— Çok teessüf ederim, sizi dışarıda bıraktığıma; lâkin bu evin kapısından içeri bir papaz sokmamaya yemin etmiştim... yeminimde hânis olmamak için...

Don Camillo hemen geri dönmek istedi ama, gene kaldı. İhtiyar devam etti:

— Sizinle bir papaz gibi değil, bir insan olarak konuşabilir miyim?

— Söyleyin!

— Ben ölürken kimseye borçlu gitmek istemiyorum. Sizi buraya oğlumu kurtarmak suretiyle yaptığınız iyiliğe teşekkür için çağırdım.

— Benim hiç bir hizmetim olmadı. Kurtulduysa, oğlunuz Allahın inayetiyle kurtuldu.

— Don Camillo! Bunları politikaya karıştırmıyalrm, Rica ederim, beni ölürken olsun rahat bırakın!

— Evet ama! Eğer siz Allahın mağfiretine sığınmazsanız rahat ölemezsiniz. Ne oluyorsunuz? Ne diye kendi kendinize bu kadar kötülük ediyorsunuz. Siz ki hayatınızda başkalarını sevmiş,' iyilik etmiştiniz.

İhtiyar hasta başını salladı.

— Size ne canım? Ve ilâve etti:

— Anladım. Siz dinî merasim icra edilmeden yapılacak sivil cenaze defninde papazlar bulunmıyacağı için uğrayacağınız zararı düşünüyorsunuz. Pekâlâ, pekâlâ! Eğer tasanız bu ise ben dinî cenaze merasimi yapılmasını vasiyet ederim. Arkamda hiç bir infial, hiç bir küskünlük bırakmak istemiyorum. Sizi de memnun etmek boynumun borcudur.

Don Camillo daha fazla dayanamadı...

— Benim en büyük emelim sizi bir ayak evvel cehenneme göndermektir. Bizim o söylediğin tarakta bezimiz yok.

İhtiyar içini çekti. Don Camillo da biraz sükûnet buldu.

— Maguggia! Siz biraz düşünün.Ben de size hidayet vermesi için Allaha dua edeyim,

— Buna hiç hacet yok! Cenabı Hak bana daima hidayetini nasib etmiştir. Yoksa ben onun emirlerine bugüne kadar nasıl riayet edebilirdim. Ama günah çıkartmak istemiyorum. Çünkü sonra, ihtiyar sıhhatte iken papazları iplemedi ama sonu yaklaşınca korktu da teslim oldu dersiniz.

Don Camillo soluyordu:

— Mademki Allaha, cennete, cehenneme inanıyorsunuz. Neden her iyi hıristiyan gibi ölmek istemiyorsunuz canım?

İnatçı ihtiyar:

— Bir papaza bu zevki tattırmamak için. Anladınız mı?

Don Camillo sinir içinde kiliseye döndü ve olan biteni mihrabdaki İsâye anlattı:

— Aman yarabbi... Bir namuslu adamın sırf kibir ve inad yüzünden köpek gibi gebermeğe razı olacağı kimin aklına gelir?

İsâ içini çekerek cevab verdi:

— Don Camillo, işe politika karışınca her şey mümkündür. Bir savaş meydanmda insan düşmanını affedip ekmeğini paylaşır da politikacı, düşmanına nefrette devam eder, oğul babayı, baba da oğulu bir lâf yüzünden öldürebilir.

Don Camillo kilisenin içinde bir müddet, bir aşağı bir yukarı yürüdükten sonra tekrar İsa'nın önünde durdu.

— Ya İsâ! Eğer Maguğgia'nın her türlü dinî âyinden mahrum bir köpek gibi ölmesi mukadderse, daha fazla ısrar etmek faydasızdır. Cenabı Hak nasıl isterse öyle yapsın?

İki gün sonra ihtiyarın bir ameliyat geçirerek iyileştiği öğrenildi. Aradan bir ay kadar geçtikten sonra bir gün ihtiyar turp gibi sağlam bir halde papazın evine geldi ve mukaddemeye lüzum görmeden' konuştu:

— Şimdi vaziyet değişti. Allaha lûtfundan dolayı şükretmek istiyorum; ama bu iş Hak Taalâ ile benim aramda bir meseledir. Yoksa benim partim ile sizinki arasında bir münasebet değildir. Onun için merasime davul zurna bir sürü keşiş davet etmemenizi bilhassa rica ederim.

— Pekâlâ! O halde yarın saat beşte. Bizim partinin şerefinden başka da kimse bulunmaz.

Maguggia çekilip gidince İsâ, partisinin şefi kim olduğunu Don-Camillo'ya sordu. Papaz:

— Siz! dedi.

İsâ gülümsiyerek ihtar etti:

— Don Camillo işleri, politika karıştırarak soysuzlaştırma! Ve... bir insanın köpek.gibi ölmesi Allanın takdiridir, sözünü söylemeden evvel de bir dakika olsun düşün!

— Aman hazret! Herkes ağzına geleni soluyor. Siz kulak asmayın!

Umumî Grev

Don Camillo, evinin önünde sigarasını içerken Smilzo bisikletle koşarak geldi. Herif Togliatti sistemi fren ederek bisikletten indi. Bu Togliatti sistemi, durur durmaz bisikleti öne itip arkadan yere atlamaktan ibaretti. Yapdabilirse af illi bir şeydi; ama hesapta sırtüstü yete serilmek de vardı. Smilzo, böylece afilli bir tarzda atladıktan sonra bisikletini kilisenin duvarına dayadı ve koşarak çan kulesine gitti. Kapıyı beyhude sarstı. Çünkü kapı kilitli idi.

Don Camillo homurdanarak sordu:

— Yangın falan mı var?

— Hayır, yangın yok ama domuz bir hükümet var. Onun için halkı toplantıya çağıracağız.

— Sen halkı git bisikletle çağır! Biraz daha geç olur; ama daha gürültüsüz olur.

Smilzo uysal bir tavır aldı:

— Öyle olsun! Değil mi ki borunuz ötüyor...naapalım? dedikten sonra bisikletine binip yollandı; fakat köşeye varır varmaz bisikletten indi ve çan kulesine koştu. Don Camillo farkına vardığı zaman iş işten geçmiş, Smilzo kulenin paratoner teline maymun gibi tırmanarak yarısına varmıştı. Kulenin son katı hizasına gelince, merdivene erişti ve onunla çan odasına kadar çıktıktan sonra çal bire çal!. Kampanaları sallamağa başladı. Don Camillo hâdiseyi tevekkülle karşılamayı münasib gördü. Çünkü Smilzo kuleden inecek de, papaz, ona bir temiz sopa çekecek!. Boşuna hayal idi... telin kopup herifin yere düşmesi de halkı kendisine düşman etmekten başka şeye yaramıyacaktı. Onun için bir harekette bulunmadı. Yalnız eve girmeden evvel, duvara dayalı bisikletin yanına kadar gitti. Cıvatasını gevşetip ön tekerleği söktü ve aldı, eve girdi.

Çan sesleri yarım saat sürdü. Sonunda Peppone belediye binasının balkonuna çıkıp meydanda toplanmış olan halka hitaben konuştu:

— Mürteci ve antidemokratik bir idare altında kanunsuzluklar meşru hale geldi. İşte ortakçı Polini Artemıio'nun durumu! Karar vermişler, adamı çalıştığı topraktan atacaklarmış. Lâkin millet buna müsaade etmiyecek, hakkını müdafaa edecektir.

Halk:

— Yaşaaa! diye bağırdı.

Peppone bu minval üzere yirmıi dakika kadar konuştu. Hükümet sözü her tekrarlandıkça halk yuha çekiyordu. Nihayet valiye bir ültimatom hazırlamak üzere bir komisyon seçildi. Komisyon ortakçr Polini Artemio'nun tarlayı tahliye ederek çalıştığı topraklardan çıkarılması hakkındaki kararın iptalini, aksi halde umumî grev ilân edileceğini bildiren bir muhtıra hazırladı. Mühlet 24 saat... Şehirden kasabaya adamlar geldi, kasabadan şehre komisyon gtiti. Telgraflar, telefonlar çekildi. 24 saat geçti, mühlet 48 saate, sonra 96 saateçıkarıldı; fakat mesele halledilemedi. Nihayet umumî grev ilân olundu.

— Her ne sebeble olursa olsun kimse çalışmayacak. Umumî grev deyince bunun istisnası yoktur. Kimse çalışmıyacak demektir. Gözcü kolları teşkil edeceğiz ve bu karara ilk karşı gelişte hemen müdahale edeceğiz..

Brusco sordu:

— İnekler ne olacak? Hayvanlara yem vermek, sütlerini sağmak lâzım. Sağılan sütü de sokağa dökemeyiz ya! Demek ki peynirhaneler çalışacak.

Peppone konurdu-

— Allah kahretsin! Ziraat memleketlerinin de kötülüğü bu! Şehir gibi değil ki. Oralarda umumî grev ilân edersin! Fabrikaları, bürolar» kaparlar, vesselam... Ne sağmaya, ne su vermeğe hacet var. Hiçbir şey aksamaz. On beş gün mü, yirmi gün mü, grev ne kadar sürerse. Sonunda tekrar işe başlayınca makineler şakır şakır işler. Ama ineği aç bırakınca geberir. Bir kere de geberdi mi bir daha çalışmaz. Bereket ki; kasabadan geçen yol çok ehemmiyetlidir. Bütün bu havalinin münakalesi buradan geçer. Bu yolu kestik mi bütün civarın trafiği durur. Üstelik greve bir millî karakter verir, 50 metre kadar da ray sökeriz. Trenler de işliyemez.

Bigio omuzlarını silkti:

— Sen rayları söktürürsün, öteden zırhlı otomobiller gelir, iki saat sonra demirleri tekrar yerine yerleştirirler. Ondan sonra da bir daha sökemezsiıı.

Peppone zırhlı otomobillerin vız geldiğini söyledi ama düşünceli 'faali geçmedi. Sonra da kendini avutmak için:

— Ne olursa olsun, grev tesirini gösterir. Mesele şu kararın tatbik edilmemesinde. İcab ederse müdafaa kuvvetleri teşkil eder, silâh bile kullanırız.

Bigio gülmeğe başladı:

— Eğer herifi yerinden atmak isterlerse, atarlar. Tıpkı demiryolunda olduğu gibi zırhlı otomobiller gelir, kararı icra ederler, sen de bakakalırsın!

Pepone'nin düşünceli hali büsbütün belirdi.

— Sen bu: lafları bırak da baraj kollan kurmağa, irtibat kordonları tesis etmeğe, ileri gözcü tertibatı almağa bak!' Smilzo ile Patirai'yi işaret maytaplarile ileri gönder. Kim olursa olsun, bir adanı da bend tarafına koy. Zırhlı arabalar bendin üstünden geçemez. Suya giremez. Üst tarafını da bana bırak.

Grev ilânındanberi üç gün geçti. Bir çok mitingler, nümayişler yapıldı. Fakat bir şeycikler olmadı. Civarın ablokası mükemmel surette işliyordu: Arabalar geliyor, duruyor, şoförler küfrediyor ve sekiz on kilometre ötedeki yollara geçmek üzere geri dönüyordu.

Don Camillo evinden dışarı çıkmadı; fakat bütün olan bitenden mükemmelen haberdar idi. İhtiyar kadınların seferber edilmeleri sayesinde kilise ile kasabanın mahalleleri arasında daimî bir haberleşme servisi işliyordu. Ama pek mühim haberler getiremiyorlardı. Mühim haberi üçüncü gün sonunda Gipelli adındaki dul kadın getirdi. Dedi ki:

— Peppone büyük bir toplantı yaptı. Dediklerinin hepsini işittim. Gayet öfkeli idi. Galiba işler kötüye gidiyormuş. Deli gibi bağırıyordu. «Şehirdekiler istedikleri kadar; istedikleri gibi karar verebilirler, ama Ortakçı, tarlaları tahliye etmiyecek ve yerinden atılmıyacaktır. Her ne pahasına olursa olsun millet haklarını müdafaa edecektir» dedi.

— E, millet ne dedi?

— Millet dediğin hep kızıllardı. Başka yerlerden de gelmişler. Yabani gibi bağırıyorlardı.

Don Camillo kollarını açarak.

— Allah ıslah etsin dedi.

Gecenin saat üçüne doğru Don Camillo uyandı. Birisi, pencerenin pancurlarına küçük taşlar atıyordu. Don Camillo kendi cemaatini tanırdı. Onun için pencereye yaklaşmadı. Yavaşça alt kata indi ve kapıyı sarmış olan asmanın yaprakları arasına gizlenmiş kapı deliğinden baktı. Brusco'yu görünce kapıyı açtı.

— Hayrola Brusco?

Brusco içeri girdi ve ışık yakmamasını rica etti. Bir kaç dakika sustuktan sonra alçak sesle konuşmağa başladı:

— Don Camillo, olanlar oldu. Yarın geliyorlar.

— Kim geliyor?

— Tahliye kararını tatbik için zırhlı otomobillerle polisler, jandarmalar geliyor.

— Bunda şaşacak ne var? Kanun kanundur. Adalet, Polini'nin haksız olduğuna karar vermiş. Polini çıkıp gidecek. Ne çare?

— Ne güzel adalet?! Milletle alay etmek derler buna, adalet değil!

— İyi ama bu saatte bunu mu münakaşaya geldin?

— Hakkın var... Yalnız mesele bu değil. Peppone her ne pahasına olursa olsun kararı tatbik ettirmiyecek. Bir kere karar verdi mi bu herifin neler yapacağını bilirsin. Ödüm kopuyor.

Don Camillo iki elini beline koyup sordu:

— Ne diyeceksen söyle Brusco!

Brusco yavaş sesle konuştu:

— Ne diyeyim? Eğer şehir tarafında, önce yeşil sonra da kırmızı bir havaî fişek yanarsa zırhlı arabalar o taraftan geliyor demektir... O zaman küçük dere üstündeki köprünün ayağını uçuracaklar. Eğer fişekler öbür tarafta yanarsa, bu sefer büyük kanal havaya uçacak.

Don Camillo, Brusco'yu ceketinin yakasından tutup sarstı. Herif kötülemiş bir halde sözüne devam etti:

— İki saat oluyor; Peppone ile beraber oralara dinamit yerleş-

tirdik. Peppone küçük dere tarafında bekliyor, ben de büyük kanalda...

— Sen, şuradan şuraya gidemezsin. Yoksa gebertirim. Hattâ şimdi benimle beraber geleceksin. Gidip dinamitlerin fitillerin,! sökeceğiz.

— Aaaah, ah! Olanlar oldu... Ben bayağının aşağısı bir namussuz herifim. Çünkü Peppone'ye ihanet ettim, ama galiba ihanet etmemek daha büyük bir alçaklık olacak. Eğer öğrenirse beni öldürür.

— Öğrenmez korkma! Sen burada dur, bir yere kıpırdama! Ben o kaçığın hakkından gelirim, icap ederse kafasını kırarım.

Brusco çok endişeli idi.

— Ne yapacaksınız? Nasıl yapacaksınız? Sizi görünce işi çakar; teslim olmamak için işareti beklemeden köprüyü uçurur. O zaman bende gelmek için köprüden geçmek lâzım. Halbuki köprüden 100 metre ileride Bigio nöbet tutuyor.

— Tarlalardan geçerim.

— Ama o zaman da dereden geçmek lâzım.

— Allah kerim!

Don Camillo siyah, kalın bir paltoya sarındıktan sonra bahçesinin çitinden atladı ve tarlalara düştü. Saat dörde yaklaşıyor, şafak söküyordu, bağların arasından geçti. Zerzevat tarlalarında ayakları ıslandı; ama kimseye görünmeden küçük deredeki bende vardı. Köprüden 100 metre kadar ötede Peppone nöbet tutuyordu. Don Camillo'nun muayyen bir plânı yoktu; çünkü böyle hallerde evvelden plân tasarlamak çok güçtür. Mahallinde ve icabına göre kararlar alınır.

Papaz bir çalılığın altına sokuldu ve derenin yamacına tırmanarak baktı. Peppone bendin öbür ucunda ayakta; ve tam karşıda duruyor, şehir istikametine bakıyordu. Dinamiti ateşliyecek makine yanında, eli de makinenin üstünde idi. Don Camillo iki dakika içinde bir plân hazırladı. Bu plâna göre hareket ederse, suların derin ve akıntının kuvvetli olduğu köprü altında boğulmak tehlikesinden kurtulacaktı. Lâkin plânını tatbik için akıntı yukarı, sahilden koşmağa başlarken bir ıslık sesi işitti. Şehir istikametinden yeşil bir fişeğin yükseldiğini gördü. Kırmızının bunu takip edeceği şüphesizdi.

— Aman ya İsâ! Beni şu dakika kuş gibi uçar, balık gibi yüzer hale getir, diye dua etti.

Ve ilk plânından vazgeçerek köprünün altında suya atıldı. Evvelâ kuvvetli kollan sonra da **İsa**'nın yardımile yüzerek köprü ayaklarından birine varıp midye gibi yapıştığı sırada, Peppone, adının çağırıldığını duyup arkasına döndü. Bu esnada kırmızı fişek de göğe yükseliyordu.

Peppone papazı görünce haykırdı:

— Don Camillo! Çekil oradan! Akıntıya bırak kendini.şimdi. hepsi havaya uçacak.

Don Camillo cevap verdi:

— Beraber uçarız.

Peppone eli daima dinamit makinesinde olduğu halde.

— Çekil diyorum oradan! Köprünün altında kalacaksın!

— Zararı yok! Sen sonra hesabını Allaha verirsin! diyen papaz direğe daha fazla yapıştı.

Bu sırada otomobillerin yaklaştığı, motor seslerinden anlaşılıyoryordu. Peppone deli gibi bağırıp çağırdıktan sonra dinamit makinesini bırakıp bendin kenarına oturdu. Az sonra kalktı. Don Camillo hâlâ direğe yapışmış duruyordu. Peppone hiddetten kendinden geçmiş bir halde bağırdı:

— Mel'un papaz. Bıraksana şu direği.

—< Eğer telleri koparıp dinamiti dereye atmazsan gelecek, seneye kadar burada kalırım; ben bu direği pek sevdim.

Peppone telleri koparıp dinamiti suya attıktan sonra papaz seslendi:

— Şimdi gel elimden tut da sudan çıkayım.

— Eğer seni kurtaracağımı umuyorsan orada sen yosun tutarsın, dedikten sonra bir mimozanın dibine uzandı. Don Camillo, kendisini orada buldiu. Peppone konuştu:

— Namusum bir paralık oldu. İstifa etmeliyim.

— Bana kalırsa, asıl köprüyü uçurduğun zaman namusun bir paralık olacaktı.

— Ben şimdi millete ne derim?

— İtalya için harbettikten sonra ona karşı bir harbe girişmenin mânâsız olduğunu anladığını söylersin, nc diyeceksin?

— Yanlışla değil ya! Bilhassa benim belediye reisi olmam ba-

kınlından. Lâkin parti şefi sıfatile ne diyebilirim? Ben taraftarlarımın prestijini mahvettim.

— Neden? Sizin parti tüzüğünde jandarmalara silâh çekmeniz mi emrediliyor? Jandarmaların da bu memleket evlâdı olduklarını, onların da kapitalistler tarafından istimsar edilen proleterlerden başka kimseler olmadığını o kalın kafalılara anlatırsın!

Peppone bu sözlere ilâve etti:

— Hakikat! Kapitalistler ve kilise taraftarı papazlar tarafından istismar edilenler...

Sırsıklam olan Don Camillo'nun döğüş etmeğe iştahı yoktu. Sadece:

— Kilise taraftan papaz ne demek? Mânâsız şey!

— Bilâkis, mânası var. Meselâ: Sen bir papazsın; ama kilise taraftarı bir papaz değilsin.

Bu hâdiselerden sonra işler tekrar yoluna girdi. Gerçi Polini yerinden atıldı; ama buna mukabil büyük kanal üstündeki tahta köprü yerine taş bir köprü inşası için lâzım gelen tahsisat verildi. Böylece umumî grev de sona erdi.

Parti bu hususta yayınladığı bir beyannamede şöyle diyordu:

«Umumî menfaat karşısında bir şahsın, ortakçı Polini'nin menfaatini feda etmeyi münasip gördük. Bununla beraber ilâve edelim ki; hükümetle henüz kapanmamış ve görülecek bir hesabımız vardır, Yoldaşlar.»

Don Camillo da kürsüde vazederken cemaatten birinin bir bisiklet tekerleği bulduğunu ve sahibinin meşruta eve müracaat ederek alabileceğini söyledi. Öğleden sonra Smilzo papazın evine giderek hem tekerleği aldı, hem de iki çeki ağırlığında bir tekme yedi.

Uzaklaşırken:

— Biz de, sırası gelince hesaplaşacağız. Hele şu ikinci dalga gelsin.. Görürsün.

Don Camillo cevap verdi:

— Yüzme bildiğimi unutma! Bana öyle dalgalar vızgelir.

Şehirdekiler

Don Camillo'nun bir türlü hazmedemediği kızıllar, şehirden gelenlerdi. Şehirli proletarya, kendi muhitinde kaldıkça az çok kendisini tutar. Lâkin **bir** kere şehrin dışına salıverdiniz mi, şehirlilik tasladıkları **gibi** üstelik yapmadıkları kalmıyan haşerat haline gelirler. Bilhassa kamyonla seyahat ettikleri zaman daha ziyade iğrenç olurlar. Yolda rastladıkları köylülere ağır lâflar atar, kimisine sivri kafalı, şişkolarına da yağ tulumu, işkembe dolması gibi sözler söyledikleri gibi kadınlara tesadüf ettikleri zaman ağıza alınmıyacak lâflar ederler.

Fakat asıl manzara, köye gelip de kamyondan indikleri zaman başlar. Yere ayak basar basmaz dudaklarına yapışık duran sigaraları ile birer somun pehlivanı, birer gemi aslanı gibi yalancı pehlivan edasile dolaşırlar. Sonra bir kahve masasının etrafına toplanıp, pire yeniğinden delik deşik olmuş beyaz kollarını sıvayarak bozuk bir ağızla avaz avaz konuşurlar ve sonunda nihayet yolları üzerine düşen zavallı bir tavuğun kanına girerler.

Bir pazar sabahı gene bir kamyon dolusu şehirli kızıl, kasabalı küçük mülk sahiplerile görüşmeğe gelmiş olan federasyona ..mensup mühim bir balkabağını muhafaza için koşmuşlardı. Peppone toplantı sonunda, balkabağına raporunu vermeden evvel muhafız kızıllarla, Molinetto kahvesinde bir kadeh bir şey içmelerini rica etti.

Herifler otuz kişi kadardı. Fazla olarak altı da kırmızı yemenili kız vardı. Pek sevdikleri bir oyun oynuyorlardı. İçlerinden birisi:

— Heey! Gigioti! Atsana! diyor ve adı geçen Gigioti ağzındaki sigarayı çekip karşısındaki kıza fırlatıyor, o da havadan sigarayı yakalayıp iyice içine çekerek içtikten sonra dumanını akla gelen gelmiyen deliklerden, hattâ kulaklarından çıkartıyordu.

Bu güruh kahvenin önünde oturdular, içip şarkı çağırmağa başladılar. Doğrusu pek de fena çağırmıyorlardı. Hele opera havalarını; ama bundan çabuk usandılar ve başladılar, gelen geçene takılmağa.

Tesadüf bu ya! Bu gelip geçenler arasında Don Camiilo da bulundu. Papaz bisiklette idi. Bizimkiler böyle bir heyulanın bisikletle geçişine bakıp çok eğlendiler.

— Bak bak... Yarış papazına bak! diye bağırıştılar.

Don Camiilo bu alayı sükûnetle karşıladı ve kahkahalar arasında bir Roma İmparatoru gibi vakarla geçti. Lâkin köşebaşına gelince, köşeyi dönecek yerde, geriye döndü. Bu ikinci geçiş daha da büyük bir başarı kazandı. O kadar ki; kızıllar hep bir ağızdan:

— Gayret! Koca işkembe! diye bağırdılar.

Don Camiilo, tabiî gene aldırış etmedi. Lâkin kasabanın ucuna gelince tekrar geldiği tarafa döndü ve o yolu üçüncü defa yapışı unutulmaz bir hâtıra bıraktı. Çünkü şirret herifler işkembe lâfından çabucak onun içinde bulunan maddeye geçerek papazı içi bilmem ne dolu tuluma benzettiler.

Don Camillo'nun yerinde kim olsa çileden çıkardı. Lâkin Don Camillo'nun sinirleri çelik gibi sağlamdı ve papaz nefsine son derece hâkim bir adamdı. Bu tahrikler karşısında «eğer beni kışkırtacaklarını sanıyorlarsa çok aldanıyorlar. Bir papaz bu kahvehane süprüntülerinin, bu sarhoş haytaların seviyesine inemez» diye düşündü.

Ve., freni sıktı. Bisikletten indi; yolun kenarına dayadı. Kahveye doğru ilerledi. Önüne gelen bir masayı yakaladı. Güruhun ortasına fırlattı. Sonra eline geçen bir bankoyu (sıra) baston gibi savurmağa başladı. Tam bu sırada Peppone bir sürü herifle gelip çattı. Don Camiilo sükûnet bulduktan sonra muhafaza altında evine döndü. Çünkü hâdise esnasında masanın altına sinmiş olan şerirler, fırtına geçince gizlendikleri yerlerden çıkıp papazı asacaklarını bağırmağa başladılar.

En çok kana susamışları karılardı.

Eve sağ ve salim vardıkları zaman Peppone dedi ki:

— Ne güzel şey!. Enfes vallahi papaz efendi! Politika hakikaten seni zıvanadan çıkartıyor.

Şehirden kasabaya nutuk çekmeğe gelmiş olan «balkabağı» da, bu sıra lâfa karışarak:

— Siz bir papaz değil, bir tedib kuvvetisiniz... dedikten sonra

papazın kalıp kıyafetine bakarak:

— Tam mevcutlu bir kuvvei tedibiye! diye ilâve etti.

Don Camillo önce yatağa yattı... Sonra kalktı, pencereyi kapadı. Kapıyı kapadı ve kilitledi. Tekrar yattı.. Başını yastığın altına soktu. Lâkin hiç biri kâr etmedi. Aşağıdan ısrarla çağırıyorlardı. Nihayet inmeğe mecbur oldu ve mihraptaki İsa'nın huzuruna çıktı.

— Don Camillo, bana hiç bir diyeceğin yok mu?

Don Camillo kollarını açtı:

-— Vallahi efendim. Olanlar arzumun, ihtiyarimin dışında oldu. Her türlü hâdiselerden kaçınmak için toplantı sırasında ben kasabadan uzaklaştım. Onların Molinetto kahvesine gelip oturacaklarını nereden bileyim? Bilseydim gece yarısına kadar kasabaya girmezdim.

— Ama ilk defa kasabaya avdet ettiğin zaman orada olduklarını gördündü. Bir daha neden tersyüzü geriye döndün?

— Gittiğim evde dua kitabımı unuttuğumu gördüm de onu almağa döndüm.

— Yalan söyleme Don Camillo! Kitabın cebinde duruyordu. İnkâr eder misin?

— Hâşâ! İnkâr etmem. Cebimde duruyordu; ama evde unuttuğumu zannettim. Yolda mendilimi aramak için elimi cebime sokunca kitabın cebimde olduğunu anladım; fakat iş işten geçmişti, ben de kahvenin önünden geçmiştim. Onun için üçüncü defa olarak kahvenin önünden geçtim. Biliyorsunuz ki başka yol da yoktur.

— Mademki kahvede kızılların bulunduğunu biliyordun, artık oradan geçmeyip geldiğin yerden eve dönebilirdin. Neden bu adamlara, husumetlerini belirtmek fırsatını verdin?

— Ya İsâ! İnsanın mukaddesata dil uzatmasını istemiyor idiyse Cenabı Hak, neden ona dil verdi?

İsâ gülümsiyerek cevap verdi:

— İnsan küfretmek, mukaddesata dil uzatmak istedikten sonra bunu yazı ile, dilsiz işaretile de yapabilir; ama hakikat şudur ki, fazilet insanın günah işlemek arzusu, günah işlemek iktidarı olduğu halde günah işlememesindedir.

— O halde ben kefareti zünûb olarak üç gün oruç tutmak is-

tersem, iştahımı kapamak için ilâç falan almıyarak karnımın tabiî ve normal olarak acıkmasına imkân vermeli ve ona galebe çalmağa çalışmalıyım? '

— Don Camillo! Ne demek istiyorsun?

— Efendim, yolun sonuna geldiğim zaman, hislerime hâkim olabileceğimi, tecavüzleri, taarruzları hoş göreceğimi Cenabı Hakka göstermek için geri dönmeli ve hakaretleri vakurane tevekülle kabullenmeli idim. Öyle mi?

İsa başını sallıyarak:

— Don Camillo büyük bir günah işledin. İnsan hemcinsini tahrik etmemeli, onu günah işlemeğe sevketmemeli, onu kışkırtmamalıdır.

Don Camillo meyus bir hal aldı:

— Ya tsâ beni affedin! Hatamı şimdi anladım. Vaktiyle sırtımda taşımakla şeref duyduğum bu kılığımla sokağa çıkmak, mademki insanları günah işlemeğe tahrik ediyormuş. Bundan sonra ya evimden çıkmam, yahut da çıkarsam bir işçi tulumu giyer, öyle çıkarım.

— Bu sözler zındıkların bir takım batıl iddiaları, safsatalarıdır ki; kendini haklı çıkarmak için bin dereden su getiren bir adamla şimdi bunları münakaşa etmek istemem. Onun için üçüncü defa da kahvenin önünden iyi niyetle geçtiğini kabul ediyorum. Ama kendine ve hislerine hâkim olabileceğini ve hakaretleri affedebileceğini Cenabı Hakka gösterecek yerde, bisikletten inip masaları ve sıralan birbirine kattın!

— Çünkü Allanın yardımile hislerimi yenmeğe muvaffak olacağımı umuyordum. İşte günahım bu! Size itimat ettim, size inandım. Eğer bir rahibin inancında mübalâğa göstermesi tekdire, tazire müstahak bir hareket ise cezama razıyım.

İsâ içini çekti:

— Don Camillo! Durumun vahimdir! Senin içine şeytan girmiş de farkında değilsin! O senin her sözüne karışıyor ve senin ağzından küfürler ediyor, mukaddesata dil uzatıyor. Üç gün ekmek ve sudan başka şey yeme! Tütün içme! Göreceksin ki; rahatsız olacak ve seni bırakıp gidecektir.

— Mükemmel! Başüstüne efendim. Bu nasihatinizden dolayı size teşekkür ederim.

— Bana teşekkür için üçüncü günü bekle hele!

Üç günlük şeytan kaçıran pehrizi henüz bitirmemiş idi ki, bir polis memurile Peppone ve hempaları papazın evine geldiler.

Peppone görüştü:

— Adliyenin yaptığı tahkikata göre vaka hakkında jandarmaya verdiğiniz ifade, hâdise kurbanlarının işçi federasyonuna verdikleri, ifadeye uymuyormuş.

— Ben hakikati söyledim. Buna ilâve edecek başka sözüm yoktur.

Polis başını salladı:

— Ama hal ve tavrınızla vakanın çıkmasına sizin sebebiyet verdiğiniz iddia ediliyor burada.

— Benim halim, her zaman bisiklete bindiğim hal ve tavırdı. Bu da şimdiye kadar bu kasabada kimseyi kışkırtmamıştır.

Peppone lâfa karıştı:

— Ama bizim burada da seni bisiklette gördükleri zaman ortasından kırılsa da şu papaz yere serilse diye dua eden bir sürü adam var.

— Öyle çapkınlar her yerde bulunur. Bu bir şey ifade etmez.

Polis devam etti:

— Saniyen siz yalnız olduğunuzu söylüyorsunuz... Karşı taraf,, başkalarının da yardımınıza geldiğini iddia ediyor, kavganın neticesine göre bu iddia bana da mülayim geliyor.

Don Camillo iftiharla cevap verdi:

— Ben tekbaşıma idim. Sıra ile tepelediklerim hariç, yalnız attığım masanın altında beş altısının pastırması çıktı.

Polis tashih etti:

— Beş eğil, onbeş. Ve mevzuubahsolan kahvede gördüğü masa olup olmadığını Peppone'den sordu. O da;

— Evet, dedi. Bunun üzerine polis müstehziyane konuştu:

—. Düşünün bir kere efendi hazretleri! İki kantar ağırlığında bir masa ile tekbaşına bir adam nasıl oynar?

Don Camillo şapkasını başına çekti ve birdenbire:

— Vallahi masanın kaç kantar olduğunu bilmem ama kahve u-

zak değil. Gidip tartalım, dedikten sonra evden çıktı. Ötekiler de arkasından yürüdüler. Kahveye geldikleri zaman polis memuru sordu:

— Masa, bu muydu?

Don Camillo:

— Evet! dedi.

Ve masayı kapınca başının üstüne kadar kaldırdı ve kahvenin önündeki çayırlığa fırlattı. Bunu gören Peppone somurttu ve ceketiii çıkardı, kollarını sıvadı, dişlerini gıcırdattı ve masayı o da başının üstüne kadar kaldırdı, çayıra fırlattı. İki tarafı tutan bir kalabalık, yürekleri heyecanla dolu bir halde bu manzarayı seyrediyordu.

Hayretten ağzı açık kalmış polis memuru masaya yaklaştı, kaldırmayı denedi. Yerinden oynatamadı. Sonra döndü, Don Camillo ile Peppone'ye afal afal baktı.

Peppone:

— Biz böyleyiz işte! dedi. Polis de:

— Çok güzel!., diye mırıldandı ve bisikletine atlayıp çekti gitti.

Peppone ile Don Camillo birbirine, yiyecek gibi baktılar ve sonra arkalarını dönüp bir şey söylemeden ayrıldılar.

Kahve sahibi de:

— Anlaşılır şey değil yahu! Papazı da komünisti de bu masa ile bozmuşlar. Allah kahretsin şu politikayı da, politikayı icad edeni de! diye mırıldandı.

İşler, beklendiği gibi gelişti. Don Camillo, piskoposluktan bir davet aldı ve dizleri titriyerek şehre gitti.

Piskopos, zemin katta bir salonda geniş bir deri koltuğun içinde kaybolmuş ufak tefek, beyaz saçlı bir ihtiyardı.

— Bak ne hale geldik Don Camillo! Sıralar yetmiyor gibi şimdi de masalara saldırıyorsun!

Don Camillo:

— Efendimiz... bir asabiyet sırasında... ben... diye kekeledi.

Piskopos, papazın sözünü kesti:

— Ben her şeyi biliyorum. Seni keçilerle dolu hücra bir yere göndermeğe mecbur olacağım.

— Lâkin efendimiz... onlar...

— Burada, kendi aramızda «onlar» ın işi yok! Halka sevgi ve

mülâyemet vaazetmeğe memur bir Allah adamı bir panayır pehlivanı gibi karşısındakinin başına kahve masası fırlatamaz. Ayıp şey! Çok ayıp şey! Üstelik sana kimsenin yardım etmediğini de iddia ediyormuşsun! Bari bunu bana söyleme! Sen bu tertibi evvelden hazırlamış, adamlara tuzak kurmuşsun!

— Hayır muhterem! Ben tek başıma idim. Vallahi yalnızdım;. Ama toplu halde oldukları için masa çok sayıda adam yaraladı. Çünkü büyücek bir masa idi... Buna yakın bir şey.

Don Camillo bu sözü söylerken salonun ortasında duran oyma kalın ayaklı büyük ağaç masayı gösterdi. Piskopos, papazın bu sözlerini inanmaz bir tavırla dinledikten sonra dedi ki:

— Sözlerini ispat sırası geldi, bakalım doğru mu söylüyorsun yalan mı? Göster kendini!

Don Camillo masaya yaklaştı ve iki elile kucakladı. Bu masa ötekinden daha ağırdı; ama papaz bir kere bir şeyi kafasına koydu mu Amerikadan beter inatçı olurdu. Kemikleri çatırdadı ve boynunun damarları oklava gibi şişti. Bununla beraber masa yerden kalktı, başının üstüne kadar yükseldi ve durdu..

Piskoposun soluğu kesilmişti. Masanın havaya kalktığını görünce elindeki asası ile yere vurarak:

—- Fırlat! diye emretti. Don Camillo:

— Aman... Muhterem... Sonra... diye rica ederken, piskopos;

— Fırlat diyorum sana! Emrediyorum! diye ısrar etti. Bunun üzerine masa salonun bir köşesine fırladı ve parça parça oldu.

Bina temelinden sarsıldı. Bereket ki salon zemin katında idi de bina yıkılmadı. Yoksa kıyamet kopardı. Piskopos, masa kırıklarına yakından baktı. Asasının ucu ile yokladı. Sonra Don Camillo'ya dönüp:

— Yazık Don Camillo! Sen bu halinle asla piskopos olamazsın!'

Dedi ve içini çektikten sonra devam etti:

— Ben senin yaptığın gibi böyle bir masa ile bu şekilde oynasaydım, ilelebed papaz olarak kasabada kalırdım.

Bu sırada binadaki sarsıntıyı duyan halk, her taraftan piskoposluk konağına geliyorlardı.

Poskopos bunlara:

— Bir şey değil! dedi, ama bu cevap kendilerini kafiyen tat-

inin etmediğinden köşedeki masa kırıklarına bakıp duruyorlardı. Bunu gören piskopos:

— Ha! Onu mu merak ediyorsunuz? Don Camillo sabrımı tüketti. Ben de masayı kaldırıp oraya attım. Evlâtlarım:, insanın öfkesine mağlûp olması çok kötü bir şeydir. Cenabı Hak günahımı affetsin. Âmini.

Halk çekildi. Piskopos da önüne diz çökmüş olan Don Camillo'nun basma dokunarak:

— Ey semâvat Hükümdarının silâhşoru... Allah selâmet versin sana! Bir ihtiyar piskoposu biraz oyalamak için çektiğin zahmete teşekkür ederim.

Don Camillo evine döndü. Olan biteni İsa'ya hikâye etti. İsâ, başını salladı ve içini çekerek:

— Deliler alayı! dedi.

Romeo ve Julyet

Buralarda, Bruciata'lılar bir işe burunlarını soktu mu, o iş marazamız bitmez, diye umumî bir kaanat vardı.

Bruciata, Boscaccio ile büyük bend arasına uzanmış, çırçıplak, çorak bir toprak parçasıdır. Buraya yegâne ekilebilen şey, dinamittir; çünkü her tarafı kayalıktır. Ciro, Arjantinden memlekete döndüğü zaman burayı satın almıştı ve her sene boş yere tohum atmaktan iflahı kesilmişti. Adam bir taraftan göbeği çatlamasına çalışırken, bir taraftan da dölü arttığından günün birinde doyurmağa mecbur olduğu kalabalık bir insan sürüsü ile karşı karşıya kalmış, son[1] ekonomisini de sarfederek bir biçer döğer, bir balya makinesi, bir de buharlı motor almıştı. Bunlar o zaman bu civarda kullanılan ilk ziraat makineleri idi ve değil bu çorak yere, hattâ dört beş nahiye çevresindeki harmanlara bile kifayet edecek takatte idiler. Bu dediğimiz 1908 de oluyordu. Ciromun o zaman 6 çocuğu vardı. En büyük oğlu 18 ine basmış bir salaktı.

Bruciata'nin bitişiğinde ve Boscaccio'nun öte tarafında La Torretto diye bir yer vardı ki ağasının adı Filotti idi. 1908 yılında Filotti'nin otuz baş hayvanı ve beş çocuğu vardı. Toprağı da o kadar bereketli idi ki; tükürsen mahsul verir, alınan zahireler, sergilerde teşhir edilirdi. Böyle olunca da Filotti çok para kazanıyor, fakat kazandığını yemeyip biriktiriyordu. Herifin eli o kadar sıkı idi ki; Azrail bile canını alır, parasını alamazdı. Bununla beraber, Bruciata'lılarm makinelerini kiralıyacak yerde, her sene hasad vakti kucak dolusu masraf edip cehennemin bucağından makineler getirtirdi. Sebebi de ya bir tavuğunu öldürmüşler, yahut -köpeğe vurmuşlar gibi esassız şeylerdi; ama yazın sıcaktan insanın kafatası çatladığı, duvarların yarıldığı, kışın da kardan mezarlıkla kasabanın birbirinden ayırt edilemediği bu vadide küçük ve ehemmiyetsiz bir budalalık iki ailenin arasını ilelebed açmağa ve bunları birbirine karşı kanlı bıçaklı etmeğe yeterdi.

Filotti, papazın dostu idi. Herif çoluk çocuğunun ölümüne razı olur, ibir gün âyini kaçırmağa gönlü razı olmazdı.

Bruciata'nın ağası Ciro da (kırklık bir ihtiyardı) cumartesi günü dinlenip —komşularını tedirgin etmek için— pazarları çalışırdı. Oğullarından birini Filotti gelirken haber vermek için gözcü koyar, ve adam yaklaşınca bağırarak ağza alınmıyacak küfürler savunurdu. Filotti «vakti merhûn» u bekliyerek onlara karşılık vermez, zehrini içine akıtırdı. 1908 grevi memlekette işte bu şartlar altında patladı. Adamlar bu işi o kadar ciddiye aldılar ki hırstan deli gibi oldular. Tabiî bu hengâmede papazın rahatı kaçtı. Çünkü papaz, burjuvaların tarafını tutuyordu. Onun için o sıralarda duvarlarda kiliseye gidenlerin pişman olacağına dair tehdit yazılarına tesadüf edilirdi.

O pazar, Filotti, çiftliğini genç, yaşlı bütün aile efradının muhafazası altına .bırakarak, omuzuna tüfeğini takıp kiliseye gitti. Papazı evinde buldu.

— Hepsi gitti... Beni yalnız bıraktılar. Hizmetçim de, hademem de korkularından tirtir titriyorlar, dedi.

Filotti cevap verdi:

— Ehemmiyeti yok! Ne olursa olsun biz âyinimizi yaparız.

— Âyinde kim hizmet edecek?

— Ben!

Böylece papaz duayı okudu. Tüfeği koltuğunda, diz çökmüş Filotti de ilâhici vazifesini gördü. Kilisede bu ikisinden başka kimse yoktu. Dışarıda da bir ölüler şehri gibi ses seda işitilmiyordu. Papaz tam duaya başladığı sırada kilisenin kapısı büyük bir çatırtı üe açıldı, papaz dönüp baktı. Önlerinde, ağzının sigarasile Bruciatalı Ciro olduğu halde büyük bir kalabalığın avluyu doldurduğunu gördü. Papaz bunu görünce put gibi donakaldı. Ciro şapkasını biraz daha önüne eğdi. Bir nefes sigara çekti... Dumanını üfledi. İki eli cebinde kiliseye girdi.

Filotti çıngırağını çıngırdattı. Tüfeğini aldı ve ateş etti. Sonra tüfeği tekrar doldurdu. Çıngırağını gene çaldı. Papaz aydı ve kendine geldi. Duaya devam etti. Avluda kimsecikler kalmamıştı.

Ciro ölmemişti. Hattâ ağır yaralı da değildi. Lâkin bir fişek daha yememek için korkudan ölü gibi yere yatmıştı. Ayin bittikten sonra av saçmalarını etinden çıkartmak için hekime gitti. Herifin kalça-

sı kalbur gibi delikdeşik olmuştu ama kurşunlar çıkarılırken gık demedi.

Ciro'nun yaraları bir ayda tamamen kapanınca dört oğlunu çağırdı, ellerine birer tüfek verdi. Kök söken kuvvetli traktörü de hazırladılar. Bu makine silindir gibi bir şeydi. Direksiyona bizzat Ciro geçti... Filotti'nin çiftliğine doğru yollandılar... Çiftlik binasına yaklaştıkları sırada bir köpek üzerlerine saldırdı. Verdiler sopayı... hayvan kaçtı. Kuvvetli bir rüzgâr karşıdan estiği için çiftliktekiler traktörün gürültüsünü işitemediler... Makine Toretta çiftliğine 40 metre kadar yaklaştı. Ciro makineyi tersyüz etti. Oğullarından biri traktörün makarasına sarılı çelik halatın ucunu alıp, çiftlik binasının ana direklerinden birinin yanına gitti, ötekiler ellerinde tüfekleriyle onun bu hareketini koruyorlardı. Çocuk direğe halatı iyice bağladıktan sonra koşarak geri döndü... ve babasına;

— Hadi yallah! diye bağırdı.

Ciro motörü makaraya verdi ve işletti... Dehşetli bir gümbürtü ile kıyamet koptu... Hemen halatı makaraya sararak tam islimle Bruciata'ya döndüler.

Filotti'lerde insanca zayiat olmadı. Yalnız üç ineğin sütü çekildi ve çiftlik binası yıkıldı. Filotti kimseye şikâyet etmedi. Böyle şahsî hesablaşmalarda hükümetin işi ne ki?...

Bu hâdiseden sonra bir daha bu çeşid şiddetli hareketler vukua gelmedi. İki ailenin çocukları arasında kavga çıkınca, aile reisleri aradaki sınırı: ayıran çite, daha doğrusu bu sınır üstündeki yabani ahlat ağacının dibine giderlerdi, aile efradı da arkalarında. Orada her ikisi de ceketlerini çıkarır, kollarını sıvar, biribirlerini dövmeğe başlarlardı. Lüzumu kadar birbirini patakladıktan sonra da gene geldikleri gibi evlerine dönerlerdi. Çocuklar büyüdükten sonra iki baba artık dövüşmek vesilesi bulamadılar. Harb de her iki tarafın çocuklarından bir kaçını şuraya buraya dağıttı. Arkadan türlü hâdiseler birbirini kovaladığı için kimsenin kavga etmeğe vakti olmadı. Böylece yirmi sene eski kavgalar uykuda kaldı. Derken 1929 da Ciro'nun iki yaşındaki ilk torunu hayat hakkında herkesin şahsî bir telâkkisi olabileceğini düşünerek eski hâtıralarla dolu ihtiyar yabani ahlat ağacının dibine oturdu. Hemen akabinde Filotti'nin Gina adında aynı yaştaki to-

runu da oraya geldi.

Tesadüf bu ya! Her ikisi de ihtiyar ahlat ağacından yere düşmüş yarı çürük bir armudu almak istediler. Bu yüzden saçsaça başbaşa geldiler. Birbirlerinin yüzlerini tırmaladılar ve yaramazlıkları takatlerile beraber tükenince birbirinin yüzüne tükürüp evlerine döndüler.

Lâkırdıyı uzatmıyalım. Küçük Mariolino, yüzü gözü yırtılmış bir halde içeri girdiği zaman Ciro kabilesi yemekte idi. Çocuğun bu halini gören babası yerinden kalkmağa davranınca, Ciro mâni oldu, yerine oturttu. Kendisi kalktı... Mahut yabani ahlat ağacına doğru gitti.

İhtiyar Filotti orada bekliyordu. Her ikisi de altmışa yaklaşmış olmalarına rağmen iki delikanlı gibi cânü gönülden dövüştüler. Fakat bu dövüşme sonunda gördüler ki; bu haltı edenler en az bir ayda kendilerine ancak gelebilirler.

Günün birinde Ciro o tarafları gezerken, aradaki sınırın yarısına kadar demir kafes tel çekilmiş olduğunu gördü. Geri kalan kısmını da kendisi tamamladı. Ondan sonra da bir daha böyle marazalar olmadı.

Şehirlerde insanlar orijinal bir yaşayış tarzı bulmak endişesile meşguldürler. Keşfettikleri şeyler metelik etmez ve bunların hayat nazariyeleri tamamen manasızdır. Lâkin yeni bir şey bulmuş gibi görünürler.

Bizim bu köylük yerlerde ise bunun tamamen aksine olarak insanlar doğar, yaşar, birbirini sever veya birbirinden nefret eder, ölürler ve eski usulde öldüler. (Romteo-Jüliyet) (Kavaliera - Rüstikana) ve emsali aşk masallarını yaşamak halka vızgelir. Onun için «Yeni Dünya» kadar eski olan bu teşebbüsler birbirini kovalar gider. Fakat sonunda hesabın altına çizgisi çekilip ebedî uykuya dalınca buranın adamları da okur yazar ve münevver kimseler gibi toprağa gömülürler. Şu farkla ki; şehirliler öldüğü zaman alelade şekilde Ölmüş olduklarından dolayı içerlemiş halde giderlerken berikiler yalnız hayattan ayrılmış olmaktan başka bir teessüfleri olmadan bu dünyadan göçerler. Kültür denilen şey dünyada icat edilmiş en kötü şeydir. Çünkü hayatı zehirledikten başka, ölümü de berbat eder.

Yıllar, bu arada harbler gelip geçti. Bruciata'dakiler ateş gibi kızıllaştılar. Toretta'dakiler de kömür gibi karardılar. İşte vaziyet bu kıvamda iken Filotti'nin uşaklarından biri Don Camillo'ya geldi:

— Çok mühim! Efendi sizi istiyor.

Don Camillo nazlanmadan hemen seyirtti. Aileyi tam mevcudile içtima halinde buldu. İhtiyar Filotti toplantıya başkanlık ediyordu. Papaza da ciddî tavırla sağındaki boş yeri göstererek:

— Oturun! dedi. Sizin mânevi yardımınıza ihtiyacım var.

Bir an sükût oldu; sonra Gina içeri girdi. Güzel bir kız olmuştu. Büyük babasının önünde durdu. İhtiyar, tehditkâr eda ile parmağını kıza doğru uzatıp:

— Demek, doğru!

Kız başını eğdi.

— Ne zamandanberi?

Küçük kekeledi:

— Hatırlamıyorum, dedi. Çitteki telde delik açıldığı zamandanberi. Biz küçükken... Dört beş yaşında.

İhtiyar Filotti ellerini göğe kaldırdı...

— Demek ki o çapkın, çitte bir de delik açmış ha! diye bağırdı.

Don Camillo söze karıştı:

— Sakin olun! Bu çapkın dediğiniz kim?

İhtiyar kükredi:

— Kim olacak? Bruciatta'nın torunu Mariolino!

Bunu işiten Don Camillo oturduğu sandalyeden sıçrayarak:

— O zındık mı? diye bağırdı. Peppone'nin mel'un ruhu, sabıkalı kızıl! Meydanlarda halkı kışkırtıcı nutuklar veren herif değil mi? Söyle utanmaz kız! Allahtan korkan namuslu bir kız böyle şeytana çarığı ters giydiren bir herife nasıl gönül verir?

— Küçüklüktenberi arkadaştık.

İhtiyar da yerinden yavaş yavaş kalktı:

— Çitte delik de açmışlar ha! dedikten sonra kıza bir tokat attı.

Kız önce ellerile yüzünü kapadı. Sonra birdenbire başını kaldırdı. Ciddî bir sesle:

— Biz evleneceğiz! dedi.

Bu hâdiseden onbeş gün geçti geçmedi, bir akşam Don Camii-

lo dua kitabını okurken kapı çalındı. Açtı... Yüzü gözü bir eşarpla sarılı bir kadın. Önce tanıyamadı. Lâkin içeri girip de yüzü aydınlanınca papaz gözlerine inanamadı. Gelen kadın Gina idi.

Don Camillo şaşırdı ve sordu:

— Bu saatte burada ne arıyorsun?

— Evlenmeğe geldim.

Papaz gülmeğe başladı...

— Evlenmek için çift olmak lâzım. Tek başına evlenilir mi?

Arkadan bir ses:

— Biz çiftiz, dedi ve bu sırada Mariolino da içeri girdi.

Don Camillo yumruklarını sıktı:

— Allanın vekilinin evinde senin işin ne? Komintern casusu herif!

Mariolino Gina'yı kolundan tutup çdkti:

— Ben sana bu papazların politika ile. zehirlenmiş olduklarını söylemedim mi? Haydi gidelim!

Bu sırada uzun saçlarını arkaya atan delikanlının burnunda bir yara meydana çıktı.

Don Camillo sordu:

— Suratına da ne oldu?

Gina lâfa karıştı:

— Bir namussuz bizim birbirimize işaretler ettiğimizi görüp ispiyonlama. Ailesi üstüne hücum ettiler. Kafasını gözünü yaraladılar. Sırtında iskemleler kırdılar. Hepsi lanetleme bolşevik... Bunları afaroz etmeli.

Bu söz üzerine Mariolino kırın başını lâmba ışığına iterek!

— Benimkiler lanetleme bolşevik de seninkiler melek, değil mi? Şu haline bak!

Başından şalı açılınca... Kızın yanaklarında, boynunda bir kedi gezmiş gibi tırmıklar olduğu görüldü.

— On beş gündür kızı hapsettilerdi. Pencereden **bana** işaret ettiğini öğrenince pastırmasını çıkardılar. Siz yok musunuz? Hepiniz mürâi, hâin adamlarsınız!

Kız da şiddetle cevap verdi:

— Bruciatalılar, siz de bir sürü kâfir, zındık, dinsiz, imansız eşkiyalarsınız.

— Stalin gelsin de görüşürüz... Hepinizin hakkından gelir.

— Adalet, sizi hapiste çürütecek inşallah. Senin gözünü çıkarmak için karın olacaktım.

— Ben de seni pataklamak için alacaktım.

Don Camillo yerinden kalktı:

— Eey, yeter! Kavgayı kesmezseniz ikinizin de hakkından gelirim vallahi!

Bu söz üzerine kız bir sandalyeye çöktü. Ellerile yüzünü kapadı. Başladı ağlamağa.

— Allahım!... Nedir benim taksiratım? Anam babam beni döver, bu herif beni dövmek ister, papaz da beni dövmek istiyor. Ben ne yaptım da bütün dünya benim aleyhime kalktı?

Delikanlı kızın omuzuna elini koydu ve şefkatli bir eda ile konuştu:

— Ağlama! Benim durumum da senden iyi değil ki!. Affedersin, istemiyerek seni incittim... Kusura bakma!

— Sen kabahatli değilsin! Sen de ailen olacak haydutların kurbanısın!.

Don Camillo konuştu:

— Yeter yahu! Tekrar başlamıyalım, dedik ya! Kavga etmeğe geldinizse başka yerde yapın!

— Biz buraya evlenmeğe geldik.

Delikanlı ilâve etti:

— Evet! Evlenmeğe geldik. Buna da bir diyeceğiniz var mı? Biz de elâlem gibi hıristiyan değil miyiz? Başına buyruk yaşta değil miyiz? Evlenmekte serbest değil miyiz? Bunun için hıristiyanlık demokrasisinin izni mi lâzım?

Don Camillo kollarını açarak sükûnetle konuştu:

— Dur bakalım yahu! Ambale olma! Ben size, sizi evlendirmem demedim[1] ki! Vaziyetleri muntazam olanı herkes gibi sizin de nikâhınızı kıyanım... Her şeyin kanunu, nizamı var.

Kız:

— Ama bizim acelemiz var.

— Benim işim ne? Kâğıdlarmızın askı müddeti bitince hemen nikâhınızı kıyarım.

Oğlan karıştı:

— Kâğıdlarımızın asıldığını öğrenirlerse bizi öldürür bizimkiler. Olmaz öyle şey! Bize yıldırım nikâhı lâzım, muhterem! Çabucak bizi başgöz etmelisiniz!

Don Camillo bu sefer tatlılıkla konuştu:

— Çocuklar, nikâh şakaya gelir şey değildir. On dakikada kıyılır, ama hükmü bütün hayatınız boyunca sürer. En mütevazı şekilde kıyılan nikâhlar bile mukaddestir, ağır mesuliyetleri vardır. Bunun da, tabiî, bir takım nizamları var ki onlara riayetsizlik edemezsiniz. Onun için biraz sabırlı olun!

Oğlan tekrar lâfa karıştı:

— Ölüm[1] döşeğinde bir adam evlenmek istense bütün bu ilânlar yapılır ve o müddet zarfında adam ölmesin diye piskopos kendine nefes mi eder?

— O başka!. Öyle vakaların hususî hükümleri vardır.

— Bizim vaziyetimiz de bunun aynı. Burada ölüm dirim meselesi var. Bunu siz de pekâlâ biliyorsunuz. Onun için siz bizi tıpkı can çekişenler gibi acele nikâh edebilirsiniz.

— İkinizin yaş toplamı kırkı bulmuyor... Üstelik ikiniz de 150 yaşına kadar yaşıyacak bünyedesiniz. Şimdi gelmiş, benden can çekişenlerin nikâh ahkâmını size tatbik etmemi istiyorsunuz. Müsaade edin de biraz düşüneyim. Gideyim, piskopos hazretlerine sizin himayenizin ne suretle temin edileceğini danışayım.

Kız kat'î şekilde ısrar etti:

— Bizim şimdi nikâhlanmamız lâzım. Başka çare yok.

— Neden? Hamdolsun ikiniz de sıhhattesiniz. Bir iki gün daha bekliyemez misiniz?

— Biz evlerimizden kaçtık. Bir daha da dönemeyiz. Bu kasabadan da birbirimizle evlenmeden çıkıp gidemeyiz.

Oğlan da tasdik etti:

— Öyle! Eylemeden, beraber yaşıyamayız.

Don Camillo'nun tüyleri ürperdi. Su üstünde yürünmiyeceğini, insanın kulaklarile görmediğini anlatanlarınki kadar kat'î ve hakikî olan bu ifade papazın iflahını kesti. İki gence takdir nazarlariyle baktı. Heyecanlı bir sesle:

— Sabırlı olun! dedi. Yarına kadar düşünmek için bana müsaade edin. Temin, ederim ki; bir çaresini bulurum.

Delikanlı:

— Olur, dedi. Yamn geliriz.

Çıkıp gittiler. Don Camillo yalnız kalınca yumruklarını sıktı. Göğsünü kabarttı ve:

— Ne olursa olsun bu çocukları evlendireceğim! diye haykırdı

Peppone, garajında bir traktör motorunu tamir ediyordu. Kapının açıldığını gıcırdamasından anladı. Dönüp baktı. İçeriye Mariolino ile Gina girdiler. Peppone Filotti'lerden birini görünce yılan görmüş gibi olurdu. Ama bilhassa Gina Filotti'ye hiç tahammül edemiyordu. Çünkü bu kız kötü diliyle bütün kadın kolunun haysiyetini beş paralık etmişti.

İçeri girdiklerini görünce kızı göstererek oğlana sordu:

— Aklını başına getireyim diye mi bunu buraya getirdin?

Peppone kızla oğlan arasındaki münasebetlerle iki gencin aileleri arasındaki kavgaları ve fikir ayrılıklarını pekâlâ bilirdi; ama prensip olarak, partiye ait vazifesini gördükten sonra en koyu bir kızılın da kralın kıziyle flört edebileceğini kabul ettiği için böyle hâdiselere ehemmiyet vermezdi.

Genç kız Peppone'ye cevap verdi:

— Benim aklım başımda. Bu zahmetinize lüzum yok! dedi.

Peppone iri yumruğunu kızın burnuna sokarak:

— Lâkırdılarını söylerken böyle yüksek perdeden konuşma! Yoksa boynunu tavuk gibi koparıveririm.

Kız gayet temkinli bir cevap verdi:

— Hani şu 12 mayıs bayramını kutlamak için çaldığınız tavukların boynunu kopardığınız gibi mi koparacaksınız? Ama bu sözüme sinirlenmeyin! Tamamiyle demokratik bir niyetle çaldığınız o tavukların faşist olduğunu öğrendik!

Filottilerin kümesindeki hayvanları tasfiye etmek fikri Smilzo'nun şahsî bir teşebbüsü idi. Hâdise 1945 senesine aitti ve affi umumînin hudutları içine girmiş bulunuyordu. Lâkin irtica mensupları siyasî çekişmeler sırasında Filotti'nin kümesinden çalınan tavuklar meselesini ortaya atıyorlar, bu yüzden zavallı Smilzo her defasında bir araba dayak yiyordu, Bu söz üzerine Peppone kıza biraz daha yaklaşır gibi olunca oğlan kızı müdafaa için hemen yanına sokuldu ve ko-

liyle sardı. O sırada Peppone oğlanın alnındaki yara ile kızın suratındaki tırmıkları gördü:

— Ne o? Maraza mı oldu?

Mariolino olan biteni anlattı. Peppone düşüncesini kolaylaştırmak için ensesini kaşımağa başladı.

— Kötü şey! Evlenmek için bir sürü dayak yemeğe hazır olmanızı anlamıyorum. Dünyada bu kadar erkek, bu kadar kadın var. Hiç biri...

Oğlan Peppone'nin sözünü kesti:

—- Ve o kadar da parti var. Siz ne diye halkın yüzde doksanının- nefretini çeken hareketlerde bulunuyorsunuz?

— Yüzde doksanının mı? Nerede bu bolluk? Buranın halkından yüzde altmışı bizimdir delikanlı!

Genç kız cevap verdi:

— Önümüzdeki seçimde görürüz.

Peppone kısa kesti:

— Lâfı uzatmayın! Evlenin, dövüşün! Benim işim değil! Ben partinin sekreteriyim; ama evlenme partisi ile alâkam yok.

— Ama siz belediye reisisiniz!

— Evet, belediye reisiyim ve bununla iftihar ederim. Ne olmuş?

— Bizi hemen evlendirmek vazifenizdir.

— Ayol siz çıldırmışsınız... Benim zanaatim makinistlik. Görüyorsunuz, işim, var. Bırakın yakamı! dedikten sonra traktörün içine kafasını sokarak çekiçle vurmağa başladı.

Genç kız muzafferane bir eda ile Mariolino'ya dönüp:

— Kimseden korkmaz, çekinmez dediğiniz şu meşhur Peppone, demek bu imis? dedi.

Bu söz üzerine kafasını traktörün motöründen çeken Peppone kendini müdafaa yolunda:

— Mesele korkmak korkmamak değil, kanun meselesidir kuzum. Ben sizi garajın içinde evlendiremem. Bunun bir takım usulü, nizamı var. Onlar da ezberimde değil. Yarın sabah belediyeye gelin! İcâbına bakarız. Gece saat on buçukta evlenmek nerden aklınıza geldi? Hiç böyle aceleci sevdalılar görmedim

Mariolino anlattı:

— Sevdadan değil, iş icabı acele ediyoruz. İkimiz de evlerimizden kaçtık. Bir daha dönemeyiz. Evlenmedikçe de kasabadan çıkıp gidemeyiz. Kanun ve vicdan huzurunda vaziyetimizi düzeltince biner trene, kalkar gideriz. Nereye varacaksak varır, yuvamızı kurarız. Çünkü nerede olsa hayata sıfırdan başlryacağız.

Peppone başını kaşıdı:

— Anlıyorum, anlıyorum. Hakkınız var; ama hiç olmazsa yarına kadar beklemeniz lâzım. Yarın işi düzeltmeğe çalışırız. Bu gecelik (oğlana) sen garajda şu kamyonun içinde uyursun! Kız da gider annemin evinde kalır.

Kız cevap verdi:

— Ben evlenmedikçe evimden başka yerde yatamam.

— Kızım! Kimse seni uyumağa, yatmağa zorlamıyor. İstersen otur teşbih çek! Amerika için dualar et! Çünkü —lâf aramızda— artık bizde de atom bombası, var.

Ve cebinden bir gazete çıkarıp açtı. Mariolino genç kızı kolun^dan tutup beri çekti:

— Mersi şef! Biz yarm sabah geliriz, dedi.

Çıktılar. Peppone'nin cebinden çıkardığı gazete elinde kaldı. Çocuklar çıkınca o da:

— Atomunun da, bombasının da Allah belâsını versin! diyerek gazeteyi buruşturdu, bir köşeye attı.

Yüz sene evvel dere taştığı zaman büyük bendi yıkıp Pioppi'ye kadar olan araziyi su basmış, insanların üç asırda elde ettikleri topraklan bir anda istilâ ederek oralara yerleşmişti. O zamanlar Pioppi ile bend arasındaki çukur arazide tombalak bir çan kulesiyle küçük bir kilise vardı. Dere taşınca bu kilise de su altında kalmıştı. Bir kaç ay sonra köylülerden bir delikanlı kilisenin su altında kalan çanını çıkarmak için elinde ucu çengelli bir iple suya daldı. Gencin sudan çıkması gecikince karadakiler endişe ettiler ve ipi çekmeğe başladılar... Çektiler, çektiler... Nihayet ipin ucundaki çengel sudan çıktı... ne çan vardı, ne de delikanlı! Bu sırada derinden derine boğuk çan sesleri işitildi.

Su altındaki çan, seneler sonra Tolli adında birinin bir gece derede boğulduğu sırada bir kere daha işitilmişti. Bir üçüncü sefer de

Ponte ağasının kızı kendini suya attığı zaman duyulmuştu.

Hakikatte ise kimse bir şey işitmiş değildi. Çünkü su içindeki çandan ses çıkmazdı. Buna rağmen bu hususiaki efsane sürüp gidiyordu.Çukur tarlalar» köylerinde efsaneler sular ile gelir. Zaman zaman akıntı hayaletler bile sürükler.

Bir başka sefer sular taştığı zaman da, hâlâ derenin ortasında demirli duran üzerleri siyah beyaz damalı ve «Allah korur» ibaresi yazılı duba değirmenlerden birini batırmıştı. Kötü bir herif olan topal değirmenci de beraber boğularak canı cehenneme gitmişti. Lâkin herifin hayaleti sular üzerinde gezindi, durdu. Halk arasında dolaşan rivayete göre bazı kış geceleri değirmenin sudan çıkıp derenin şurasına burasına demirlediği görülüyor, topal değirmenci de karaya çıkıp tarlalara dökülmüş buğday tanelerini birer birer toplıyarak torbasını dolduruyor, sonra değirmene dönüp bunları öğüterek ununu rüzgâra savuruyordu. Bu un gayet sert bir kar oluyor, o sene toprak mahsul vermiyordu.

Gerçi bunlar kimsenin inanmadığı budalaca rivayetlerden ibaretti; ama kışın rüzgârlı ve soğuk gecelerinde de herkesin aklına geliyordu. İşte bizim genç nişanlıların gecesi de topal değirmenci ve su içindeki kilise çanı efsanelerini hatırlatan gecelerden biri idi.

Gece saat onbire doğru kapı çalınınca Don Camillo yalağından fırladı. Gelen Filotti ailesinden birisi idi. Heyecanlı heyecanlı konuştu:

— Bizim Gina kayboldu. İhtiyar seni istiyor.

Papazın bisikleti kasabanın karanlık sokaklarında uçtu. Don Camillo vardığı zaman küçücük çocuklara kadar bütün Filotti ailesi büyük mutfakta toplanmıştı. İhtiyar anlattı:

— Gina'nın penceresi çarptığını işittik. Antonia gitti baktı. Odada kimseler yok. Pencereden kaçmış. Şu mektubu bırakmış.

Don Camillo okudu:

«Biz gidiyoruz. Ya her hıristiyan gibi kasabanın kilisesinde evleneceğiz, olmazsa su altındaki kilisede evleneceğiz. O zaman çanın çaldığını işitirsiniz.»

İhtiyar devam etti;

Bir saat oldu olmadı. Dokuz 'buçuktan az sonra Antonia lâmbasını götürmüş. Gina odada imiş.

Don Camillo mırıldandı:

— Bir saatte de bir çok şey yapılabilir.

— Don Camillo, bir bildiğiniz mi var?

— Ne bildiğim olacak benim?

— Pekâlâ! Ben bu uğursuzların size gelip kendilerine açındırdıklarını sanmıştım. Cehenneme kadar da yolları var. Haydin gidip yatalım!...

Don Camillo kapıya doğruldu. Bütün ev halkı —İhtiyar müstesna— ardından yürüdüler.

Büyük bendin üzerinde sert bir rüzgâr esiyordu; lâkin akasya ağaçlarının ötesi yaprak kımıldamıyacak kadar sakindi. Kızla oğlan sessizce yürüdüler ve suyun kenarında durdular. Mariolino:

— Cümbür cemaat hep oradalardır, dedi. Kız da:

— Çanın çaldığını işitirler öyle ise...

— Allah topunun belâsını versin! Lanet olsun!

Gina mırıldandı:

— Belâ okuma! İnsan öleceği zaman kimseye lanet okumaz. Asıl lanetleme biziz. Çünkü kendimizi öldürüyoruz. Dinimizde bu büyük bir cinayettir.

— Can 'benim değil mi? İstediğimi yaparım.

— Belki öbür dünyada nikâh şahidi olarak topal değirmenci ile ihtiyar kilise hademesini buluruz.

Dereden gelen bir dalga, suları kenara doğru yürüttü. İki gencin ayakları ıslandı.

Kız titriyerek:

— Aman; ölüm kadar soğuk... dedi.

— Canım bir dakikalık mesele. Şu ilerideki derin yere kadar beraber yüzeriz. Orda birbirimizi kucaklar, öpüşürüz. Kendimizi bırakır, boğuluruz.

— Onlar da kilisenin çanı çaldığını işitirler. Hem de çok kuvvetli çaldığını. Çünkü biz iki kişiyiz. Birbirimize sıkıca sarılır öpüşürüz. Kimse bir şeycîk diyemez.

— Ölüm; papazdan da, belediye reisinden de daha çabuk birleştirebilir bizi.

Kız cevap vermedi. Dere ve gece insanları çeker... Nice genç kızlar dere boyunca yürümüşler, sonra derede yüzmüşler; boğuluncaya kadar gitmişlerdir. Kız mımldandı:

— Elele yürüyelim. Ayağımız dibi kaybedince o zaman sarılıp öpüşürüz.

Elele tutuştular ve ölüm yürüyüşüne başladılar.

Don Camillo, arkasında Filotti kabilesi olduğu halde çiftlikten çıktı ve dereye giden yola vardı. Dedi ki:

— Şimdi şu lâmbanın bulunduğu yerde ikiye ayrılacağız. *Bir.* kısmımız akıntı aşağı bendin bu tarafını arıyacak... Diğeri kısım da akıntı yukarı tarayacak. Eğer çocuklar dereye gelmemişlerse bundan sonra artık gelemezler.

Kiminin elinde elektrik feneri, kiminin elinde lâmba, kimisinde mum olduğu halde gecenin sükûneti içinde her tarafı aramağa başladılar... Daha yüz adım gitmemişlerdi... Başka bir kabileye, Bruciata ailesine rastladılar. Onlarda da ihtiyardan başka herkes gelmişti. Bunda da şaşılacak bir şey yoktu. Çünkü Don Camillo ihtiyar hizmetçisini, o Bruciata olacak bolşeviklere de haber vermesi için Peppone'ye gödermişti. O kolun başı da bizzat Peppone idi. İki kolbaşı birbirine dik dik baktılar. Peppone şapkasını çıkarıp selâm verdi. Don Camillo da aynı şekilde mukabele etti ve iki araştırma kolu yollarına devam ettiler. Bu kalabalık bir açıkhava operası manzarası arzediyordu.

Başkumandan Don Camillo:

— Önce dik yukarı çıkar, sonra ayrılırız, dedi.

Peppone cevap verdi:

— Basüstüne komutan!

Bu söz üzerine Don Camillo eğri eğri baktı.

Bir, iki, üç adım sonra su çocukların dizkapaklarına kadar geldi. Hiç soğuk değildi. Ölüm yürüyüşü amansız devam ediyorken sahilden sesler işittiler. Arkalarına dönüp baktıkları zaman bendin ılıklarla dolu olduğunu gördüler, kız:

—-Bizi ayırıyorlar, dedi.

Oğlan:

— yakalarlarsa gebertirler. Cevabını verdi.

Bir kaç adım daha atsalar derenin, dibi uçurum kısmına varacaklardı... Ama artık derenin de, ölümün de tadı kaçtı. Sahilden seslenip duruyorlardı.

Bir sıçrayışta sahile döndüler... Sonra da bende vardılar, daha ileride de tarlalar ve ıssız koruluklar vardı. Bunları sahildekiler gördüler... Hemen peşlerine düştüler. Kovalama başladı. İki nişanlı bendin üstünde koşuyor, iki takip kolu da deli gibi arkalarından bendin iki yanından sağlı sollu kovalıyordu. Bir ara takipçiler çocukları geçtiler. Manda gibi soluyan Peppone durdu ve haykırdı. İki müfreze bendin üstüne çıktı ve birbirleriyle birleştiler. Cübbesinin eteklerini çemremiş olan Don Camillo oraya geldiği zaman sarma hareketi tamam, olmuş ve kıskaç kapanmıştı.

Kızın üstüne yürüyen anası;

— Şıllık! diye bağırdı.

Mariolino'nun anası da oğlana doğru:

— Serseri! diye haykırdı.

Filotti'ler kızı aldılar, Bruciata'lar da oğullarını çektiler. İki tarafın kadınları öfke ile birbirlerine girdiler; lâkin Don Camillo ve Peppone ellerinde hürmetli birer meşe sopası ile yaklaştılar. Papaz:

— Allahaşkına durun! derken Peppone de:

— Kanun namına! diye bağırdı.

Herkes sustu. Alay tekrar toplandı ve kasabaya doğru yola koyuldu. Önde iki nişanlı: Romeo ve Jüliyet. Arkadan kalın sopalariyle Don Camillo, Peppone... Daha sonra sessiz sadasız yürüyen iki komşu aile efradı.

Yolun bir yerine geldikleri zaman alay durdu. İhtiyar Filotti uzun zaman yalnız beklemekten usanarak yollara düşmüştü. Torununu görünce yumruğunu sallamağa başladı. Tam bu sırada, tabiî, ihtiyar Ciro da bacağını sürüyerek çıkageldi. İki ihtiyar karşılaştılar. Vahşi nazarlarla birbirine baktılar. Gerçi ikisinin yaşının yekûnu 196 yı buluyordu ama hırsları gençlerinkinden az değildi.

Reislerini görünce iki aile efradı ayrılıp yolun birer yanına çekildiler ve vukua geleceğine şüphe etmedikleri dövüşü aydınlatmak

için ellerindeki ışıkları yukarı tuttular. İki ihtiyar kuvvetten ziyade kinle birbirinin kafasını yumruklamağa başladı. Birinci hamleden sonra soluk alıp tekrar girişmek üzere ayrıldılar. Filotti çocukken yaptığı gibi yumruğunu kuvvetlendirmek için eline tükürüyordu. O sırada Don Camillo, Peppone'ye:

— Hadi! dedi.

Peppone;

— Ben belediye reisiyim, karışamam. Sonra hareketime siyasî mâna verirler.

Bu söz üzerine Don Camillo iki ihtiyara yaklaştı. Sağ elini Filotti'nin, sol elini de Ciro'nun ensesine koydu ve kafalarını tak diye tokuşturdu. Yaşlı kemiklerin birbirine çarpmasından çıkan sesi hep işittiler. Peppone:

— Amin! dedi.

Bu hikâye de bütün hikâyeler gibi bitti. Yıllar geçti. İki komşu arasındaki tel parmaklıktaki delik hâlâ duruyor, ve bu küçük delikten bir çocuk bir taraftan öbür tarafa geçerek oynuyor. İhtiyar Filotti ve Ciro da uzaklaştılar. Birbirleriyle hoş geçinir iyi komşu oldular.

Nakkaş

Gisella kırkını geçmiş bir kadındı; ama öyle bir kadındı ki, sokakta üç kişiyi bir arada görse bir siyasî gösteri sanıp hemen koşar:

— Hadi arkadaşlar! Gebertelim... Kurşuna dizelim... Asalım... Keselim!... diye bağırmağa başlar, fakat toplantıların bir kaatili linç etmek için mi, yoksa bir şarlatanı dinlemek için mi yapılmış olduklar mı araştırmağa lüzum görmezdi.

Siyasî gösterilerde, boynuna veya başına göze çarpacak kırmızı bir şey bağlayarak daima önde ve boğuk bir sesle bağırarak geçerdi.. Bir mühim şahsiyet bir yerde nutuk çekerken karının hatibe doğru saldırarak:

— Ah canım! Ne güzel adamsın sen... Aslanım! diye bağırdığı görülürdü.

Gisella kasabalılar için proletarya ihtilâlinin sembolü sayılırdı,, ve işçilerle patronlar arasında küçük büyük bir mesele çıktığı zaman halkı yaldızlamak için hep o giderdi. Eğer konuşulacak yer uzaksa kocasının bisikletine atlar, vaka mahalline seyirtirdi.

Bisikletle giderken bazan rüzgâr fistanını kaldırarak vücudunu» mahrem yerlerini meydana çıkarır, görenler de cinaslı lâflar atmaktan kendilerini alamazlardı. O da bunlara karşı, pis vücutlarını ancak pis burjuvaların sakladıklarını, halkın alnı kadar altı da açık olabileceğini söylerdi.

Gündelikçiler grevinde de Gisella yava olduğu kadar bisiklet ve kontrol kamyoniyle de bir hayli dolaşmıştı. Lâkin günün birinde suların karardığı sıralarda birisi karının başına bir çuval geçirerek çalılıkların arkasına sürüklemiş, üstelik eteğini kaldırıp kıçını kırmızıya boyadıktan sonra olduğu gibi bırakıp' gitmişti. Hâdise mühim bir vaka oldu. Gisella kırmızı boyayı çıkarmak için uzunca bir zaman benzin içinde oturak banyosu yaptı ve Peppone bunu doğrudan doğruya proletarya kütlesine karşı bir hakaret telâkki etti, son derece öfkelendi, adamlarını topladı. İrticacı canilere karşı ateşli lâflar ettik-

ten sonra protesto olarak umumî grev ilânına karar verdi.

— Her yer kapanacak! İşler duracak! Yollar kesilecek!..;. Hükümet suçluyu buluncaya kadar.

Jandarma onbaşısı ile dört nefer harıl harıl suçluyu aramağa koyuldular. Lâkin gece karanlığında bir kadının başına çuval bağlayıp kıçını kırmızıya boyayan muzibi bulmak, saman içinde iğne aramaktan farklı değildi.

Onun için bir iki günlük araştırmadan sonra onbaşı Peppone'ye dedi ki:

— Biraz sabırlı olun, Reis bey! Sabırlı olun! Böyle bir mesele için umumî greve lüzum yok. Hükümet, grevsiz de vazifesini yapar.

— Bu haydudu bulmadan, hiç bir şey işliyemez, hiç bir şey!

Aramalar, ertesi sabah şafakla beraber tekrar başladı. Başına ve kıçına bu hal gelen Gisella bir şey görememişti ve hiç bin ipucu veremiyordu. Elde yalnız çuvalla karının arkasındaki kırmızı boyadan başka bir suç delili de yoktu. Onbaşı evvelâ çuvalı ele aldı. Tarttı, hırpaladı. Lâkin çuvallar pek geveze olmadığı gibi Gisella'nın başına geçirilen bu çuval bilhassa sessiz bir mal idi. Çuvaldan bir şey çıkaramayınca onbaşı hekimi Gisella'ya gönderdi:

— Gidip şu kadını biri muayene edin!

— Gideyim, gideyim; ama bir şey anlaşılmaz ki... Bir kere kırmızı boya ile boyanan kısım benzinle temizlenmiş. Sonra da bu haltı eden nakkaş tablo yapar gibi altına imza atmaz ki...

Onbaşı ciddî tavırla:

— Doktor bey! Şimdi muhakeme yürütmenin sırası değil! Doğrusuna bakarsan böyle hâdiselere insan gülüp geçer; ama bazimkiler şakadan anlamıyorlar ki... Böyle eğlenceli bir şeyi dram haline sokuyorlar.

Hekim Gisella'yı muayeneye gitti ve bir saat sonra avdet etti:

— Midesinde fazlaca ekşilik var. Bademcikleri de şişmiş. Tansiyonunu da aldım. Eğer lüzumu varsa... dedi.

Akşama kadar araştırmalar yapmış olan dört jandarma, yorgun argın bir halde bir iz, bir ipucu bulamadan eli boş döndüler.

Don Camillo evinin önündeki sıraya oturmuş serinleniyorken birdenbire Peppone'nin çıkageldiğini gördü. Belediye reisi düşünceli

fakat âmirane konuştu:

— Muhterem! Çan çalan herifi çağırtın da şu kilisenin saatini durdursun! Malûm ya grev var. Her şey duracak, saatler de işlemiyecek!... O domuz herife bir umumî grev nasıl tertiplenir göstereceğim.

Don Camillo başını salladı:

— Herşey duracak... Demek belediye reisinin kafası da işlemiyecek?...

Peppone:

— Belediye reisinin kafası mükemmel işliyor.

Don Camillo sönmüş olan sigarasını yaktıktan sonra tatlılıkla;

— Peppone, dedi. Sen kafan işliyor sanıyorsun; ama aldanıyorsun! Partizanlık ruhu kafanı durdurmuş, gülünç vaziyetlere düştüğünü görmene mâni oluyor. Çok üzülüyorum vallahi! Hani kafanı yumruklasan aldırış etmem; lâkin gülünç oluyorsun, ona üzülüyorum. İnan bana!

Peppone bağırdı:

— Bir papazın hakkımdaki düşüncesi bana vızgelir... Saat duracak!... Sen yapmazsan, çıkar bir kurşunla ben durdururunu. Anlaşıldı mı?

Peppone'nin öfkesinde bir ümitsizlik hali seziliyordu. Don Camülo adama acıdı:

— Çan çalan hademe burada değil. Çıkıp biz durduralım saati,. dedi.

Kulenin merdivenlerini tırmandılar ve saate vardılar. Saatin makineleri eski tertip şeylerdi. Kocaman çarklara baktılar.

Don Camillo:

— İşte şu çarkın arasına bir kama soktuk mu saat durur.

Kan ter içinde olan Peppone duvara dayanmış hem soluyor, hem de:

— Evet, evet! durdurmalı! diyordu.

Don' Camillo kulenin pencerelerinden tarlalara bakarak konuştu:

— Peppone! dedi, bir cahil adamın çocuğu hastalanmış, her akşam ateş 39 buçuğa çıkıyor, bir türlü inmiyormuş. Ateşin bir türlü: düşmediğini gören adam öfkelenmiş. Dereceyi ayağının altında kırmış.

Peppone saatin çarklarına bakakalmıştı. Don Camillo sözlerine yavaş yavaş devam etti;

— Biliyorum, Peppone... Sen bu saati günde yüz defa bu kulenin tepesinde görüyorsun. Arkanı dönsen ensene baktığını hissediyorsun. Nereye gitsen, temerküz kampındaki nöbetçi gibi seni takip ediyor. Hep ensende. Evine gidip kapansan... Saat başlarını vurduğunu ve zamanın geçtiğini işitiyorsun! Seni her yerde takip ediyor; Zamanın geçtiğini ihtar ediyor. Senin bu halin Allahtan korkan günahkârın haçı yastığının altına saklamasına benziyor, Allah her yerde hazır ve nazır... Bütün hayatınca onun sesini işiteceksin! Onun için saatleri durdurman faydasızdır, Peppone! Zamanı durduramadıktan sonra!... Saatler geçiyor, günler geçiyor. Sen her geçen günü, her geçen saati çalmak istiyorsun!

Peppone başını d'ikeltti ve göğsünü kabarttı... Don Camillo bağırdı:

— Kabarma öyle! Hadi saati durdur! Grev yüzünden ekinler tarlalarda yatacak, inekler tavlada ölecek, gün geçtikçe sofradaki ekmek miktarı azalacak. Harb zaten menfur bir şeydir. Hem sen bir parti adamı olarak şahsî kinini tatmin için hemcinslerine karşı harb açıyorsun. Bu hareketin bir prestij harbidir. Harblerin en kötüsü, en mel'unudur.

— Ama adalet...

— Vatandaşın himayesini sağlayan, senin de kabul ettiğin kanunlar var. Bir zirzop karının ardını muhafaza için partiyi işe karıştırmağa ne lüzum var! Sen saati durduracağına şu grevi durdur.

İndiler. Peppone memnun değildi. Birdenbire sordu:

— Don Camillo! dedi. Şimdi yalnızız. Bizbize serbestçe konuşabiliriz. Doğrusunu söyle! Bu işi sen mi yaptın?

— Yok, Peppone, benim ruhanî sıfatım bu kadar aşağılara inmeme mânidir. Ben yapsam yapsam o karının suratını boyardım. Onun da pek zevki olmazdı.

Peppone papazın gözünün içine bakıyordu. Don Camillo devam etti:

— Ben yalnız çuvalı başına geçirdim, ellerini bağladım ve şahlıkların arkasına götürdüm. Sonra işime döndüm.

— Peki çaldığın arkasında başka kim vardı?

Don Camillo gülmeğe başladı. Peppone devam etti:

— Harb esnasında canımız tehlikede iken birbirimize itimat ederdik. Sen bana güvenirdin, ben de sana! Şimdi de öyle yapalım. Söz veriyorum... aramızda kalacak! Kim vardı orda senden başka?

Don Camillo kollarını açarak konuştu:

— Senelerdenberi kahır çekmiş, kanını içine akıtmış bir zavallı geldi. Papazından yardım istedi. Nasıl reddedebilirdim? Acıklı yalvarmalarına nasıl dayanabilirdim? Çalılığın arkasındaki öteki adam Gisella'nın kocası idi.

Bu sözleri dinledikten sonra, karısı sokaklarda, meydanlarda halkı kışkırtmakla meşgul iken yemeğini kendi pişiren, donunu kendisi yamayan ufaktefek ,çelimsiz bir zavallı adam gözünün' önüne gelen Peppone, sesini kesti. Lâkin birdenbire Gisella'nın kocasının hıristiyan demokrat partiye mensup olduğunu hatırlayınca kaşlarmı çatıp sert sert sordu:

— Don Camillo! Bu işte hıristiyan demokratların eli var mı?

— Yok Peppone, yok! Yalnız kocası, yalnız kocası!

Peppone tekrar işe başlama emrini vermeğe giderken kapıdan dönüp:

— Sen yok musun?, diye parmağile papazı gösterdi. O da:

— Ben bir şey yapmadım yahu! Sadece nakkaşlığı teşvik ettim, dedi.

Bayram

Peppone yayınlayacağı beyannameyi son dakikada matbaacı Barchini'ye gönderdi. İhtiyar matbaacı yazıyı dizmek; için beş saat uğraştı. Bitirdiği zaman yorgunluktan bitkin bir halde, âdeta ayakta uyuyordu; ama gene de gayret edip provasını papazın evine kadar götürebildi.

Don Camillo önüne sürülen provaya işkilli nazarlarla bakarak:

— Bu da ne? diye sordu.

Barchini gözünü kırparak:

— Güzel dizilmiş değil mi? dedi.

İlk bakışta «demmokrasi» sözünün iki «m» le dizilmiş olduğunu gördü. Bu iki «m» de yanyana gelince göze üç «m» kadar uzun gö'rünüyordu. Evvelâ bu hataya işaret etti.

— Âlâ! Oradaki fazla «m» i çıkarınım'. Harf bittiği için bir «m» le dizdiğim' son satırdaki Kamarad kelimesine ilâve ederimi, dedi.

Don Camillo:

— Yok yok! Olduğu gibi bırak... Kamaradı kuvvetlendirmekten demokrasiyi iki «m» le yazmak ehvendir, diye mırıldandı ve beyannameyi dikkatle okumağa başladı. Yazı kızıl basın şerefime tertiplenecek bayramını programını ve bir takım, siyasal - sosyal mütalâaları ihtiva ediyordu.

Papaz sordu:

— Kuzum, altıncı paragraftaki İtalyan şehirlerini temsil eden dişili erkekli artistik ve vatanî bisiklet yarışı ne oluyor?

Barchini izah etti:

— Efendim... bildiğimiz bisiklet yarışı. Yalnız her erkek koşucu gidonuna bir küçük hanım oturtacak. Bu kızlar temsil ettikleri şehrin karakterine göre giyinecekler. Meselâ birisi «Milano» şehrini, öteki «Venedik» şehrini, bir başkası «Roma» yi, birisi de «Bolonya»yı canlandıracak. Her bisikletçi temsil ettiği şehre göre giyinecek. Mesalâ Milano, sanayi şehri olduğu için onu temsil eden, amele kılığına girecek. Bolonya ziraat memleketi olduğu için onunki çiftçi kıya-

fetrni taşıyacak... Cenovanınki de tayfa kılığında olacak... anlatabildim mi?

Don Camillo sormağa devam etti:

— Şu «eğlenceli siyasî nişan müsabakası» nedir?

— Vallahi onu bilmiyorum Don Camillo! Nişan barakasını en son dakikada kuracaklarmış. Anlattıklarına göre günün en parlak numarası bu imiş.

Don Camillo beyannameyi soğukkanlılıkla okurken birdenbire:

— Amma yaptın ha! Olmaz böyle şey!, dedi.

Barchini de gülerek...

— Olacak... olacak! Yaa! Pazar sabahı başta Peppone olduğu halde partinin ocak azaları sokakta parti gazetesini satacaklar... müvezzi gibi bağıracaklar.

— Alay olsun diye mi?

— Yok a canım! İtalyanın her tarafında bunu yapıyorlar. Yalnız particiler değil, gazete sahipleri, hattâ mebuslar bile parti gazetelerini müvezzi gibi sokaklarda satıyorlar. Hiç gazetelerde okumadınız mı?

Barchini gider gitmez Don Camillo odasında bir müddet dolaştıktan sonra gidip mihrabın önünde diz çöktü:

— Ya İsâ! Şu pazar gününü çabuk getir!.

— Acelen ne Don Camillo? Zamanın çabuk geçtiğini zannetmiyor musun?

— Evet ama bazan dakikalar insana saat kadar uzun geliyor. Gerçi... bazan saatlerin de dakika gibi kısaldığı da oluyor... demek ki birbirini tamamlıyorlar... o halde olduğu gibi bırak! Ben pazar gününü normal olarak beklerim.

İsâ içini çektikten sonra sordu:

— Gene ne fesat kuruyorsun?

— Ben mi?. Allah saklasın! Eğer masumluğun çehresi olsaydı, aynaya baktığım zaman kendi kendime «işte masumluk» derdim.

— Bence «işte yalan dolan» desen daha münasip olur.

Don Camillo istavroz çıkararak kalktı ve:

— Peki! Aynaya bakmam, ya İsâ! diyerek' uzaklaştı.

Nihayet pazar sabahı geldi çattı. Sabah âyininden sonra Don

Camillo en temiz cübbesini giydi. Kunduralarını parlattı. Şapkasını fırçaladı ve içi gitmesine rağmen, ağır ağır kasabanın ana caddesinde yürümeğe başladı. Sokaklarda çok kalabalık vardı. Halkın yüzündeki zahirî kayıtsızlığa rağmen bir şeyler olmasını bekledikleri aşikârdı. Nihayet uzaktan Peppone'nin feryadı duyuldu.

— Reis gazete satıyor!... diye bağırıştılar.

Birdenbire heyecanlanan halk kahramana yol açmak için yayakaldırımları üzerine çekildiler. Don Camillo bunların ilk safında göğsünü kabartarak yer aldı. Peppone göründü. Koltuğunun altında bir deste gazete olduğu halde geliyordu. Arasıra halk arasından bir gayretkeş ilerleyip bir gazete satın alıyor, üst tarafı susuyordu. Doğrusunu isterseniz herifin böyle feryad etmesi gülünecek şeydi; ama zaman zaman etrafına saçtığı ateşli nazarlar kimsede gülme arzusu bırakmadığından sükûtu tercih ediyorlardı. Zaten yolun iki kenarına sıralanmış halkın ortasında, bar bar bağıran tek bir adamın hali de gülünç olmaktan ziyade acıklı idi.

Peppone, Don Camillo'nun hizasından geçerken papaz ses çıkarmadı. Fakat geçtikten sonra birdenbire gür sesi, işitildi:

— Gazetecin!

Peppone birdenbire durdu ve papaza kominternvari bir bakışla baktı. Don Camillo aldırış etmedi. Para çantasını karıştırarak Peppone'ye doğru yavaş yavaş ilerledi ve dalgın bir eda ile;

— Bir Osservatore Romano [*] verir misiniz? dedi.

Papazın sesi sakin fakat köyün öbür ucundan işitilecek kadar kuvvetli idi.

Peppone olduğu gibi Don Camilloya döndü; bir şey demedi; ama bakışı bütün bir nutuktan daha beliğ idi. O zaman Don Camillo dalgınlıktan uyanır gibi bir hal alarak özür diledi:

— Aman affedersiniz reis bey! Ben sizi gazete müvezzii sandım. Lütfen bana sizin gazeteden bir tane verir misiniz?

Peppone dişlerini sıktı ve bir gazete uzattı. Papaz gazeteyi kolunun altına sıkıştırıp çantasında para aramağa devam etti. Nihayet beş bin liretlik bir kâğıt çıkarıp Peppone'ye verdi.

(*) Vati'kanın resmî gazetesi.

Peppone papazın oyununu anlamağa başlamıştı. Gösünü şişirerek papaza baktı. Papaz:

— Anladım... aptallığıma verin! Koltuğunuzda gazeteleriniz henüz satılmamış dururken hangi para ile benim 5000 ligi bozabilirsiniz?

Peppone hiç bir haşin harekette bulunmadı. Koltuğundaki gazete destesini bacaklarının arasına sıkıştırdı. Elini cebine soktu. Bir demet para çıkardı. Ve Don Camillo'ya parasının üstünü verirken:

— Zannınız hilâfına gazetelerin yarısına yakın kısırımı sattım, dedi.

Don Camillo gülümsüyordu:

—- Memnun oldum... tamam... dörtbin beşyüz. Yetişir. Geri kalanı sizin olsun. Bir insanın kendi belediye reisinden bir gazete satın alması, beş yüz lirete değer bir zevktir. Bütün gayretlerine rağmen bir türlü satılamıyan bir zavallı gazeteye bir küçük yardım etmeme müsaade edersiniz sanırım!?

Peppone nohut gibi ter döküyordu.

— Dörtbin dokuzyüz scksenbeş!. diye bağırdı. Santimi santimine muhterem! Sizin yardımınıza bizim ihtiyacımız yoktur.

— Malûm, malûm! diye **manalı** söz edip parayı cebine koydu.

Peppone yumruklarını sıkarak:

— Yani ne demek istiyorsunuz?

— Aman Allahaşkına! Benim bir şey istediğim yok!.

Bu söz üzerine Peppone sakinleşirken, o da gazeteyi açtı ve,

— U-N-İ-T-A... diye heceledi... Allah Allah... ne acayip şey? Hayret! İtalyanca imiş gazete! dedi.

Bu sözü işiten Peppone kısa bir kükremeden sonra batı demokrasilerine ilânı harb edermişeesine bir hiddetle gazetenin adını bağırmağa başladı.

Don Camillo da:

-— Affedersiniz. Hakikaten rusça yazılmış bir gazete sanmıştım., diye mırıldandı.

Öğleden sonra birisi gelip nutukların bittiğini ve eğlencelerin başladığını Don Camillo'ya haber verdi. Papaz da halk arasında kalın ensesini gösterek dolşmağa başladı. Mâhud temsilî bisiklet yarışı

çok eğlenceli oldu. Trieste'yi temsil eden Smilzo'nun bisikleti birinci geldi. Önce Trieste'nin bu yarışta temsil edilip edilmemesi uzun uzadıya münakaşalara yol açtı. Trieste'de vukua gelen hâdiseleri istismar etmek istiyenler oldu. Lâkin Peppone müdahale ederek kardeşinin bu şehri kurtarmak için döğüşürken öldüğünü, binaenaleyh eğer bu şehri aforoz ederlerse kardeşinin bir hâin menzilesine ineceğini ileri sürdü. Bu suretle Trieste'nin yarışta temsil edilmesi kabul edildi. Bu şehri Smilzo'nun, üç renkli bir fistan giymiş, elinde, hürmetlice göğsüne bastırdığı bir mızrak olan Carola adındaki yavuklusu temsil ediyordu. Smilzo ise 1914-1918 harbi piyade askerî üniforması giymişti. Başında bir tas ve omzunda eski bir tüfek vardı.

Herif sıcaktan patlayacak halde idi. Lâkin Peppone mutlaka birinci, gelmesini emretmişti. «Bunu benim hatırım ve kardeşimin hâtırası için senden beklerim...» demişti. Yarış hattına geldiği zaman bitkin bir halde olan Smilzo'ya sun'î teneffüs yaptılar. Don Camillo ilk gelenin piyade kılığında Trieste olduğunu öğrenince çıldırdı sevincinden. Çuval içinde yarış ve çömlek kırma müsabakalarında da halk çok eğlendi. Lâkin Don Camillo, eğlenceli siyasî nişan müsabakasının başladığnı haber alınca, herkesi itekaka birimci sıraya geçti. Nişan pavyonunda çok kalabalık vardı. Oradakiler papazın maneviyatını kırmak için gülüyor, alay ediyordu. Lâkin bizimki böyle şeylere aldırış eder takımından değildi. Bir kere kafasına bir şey koydu mu, kimse onu yolundan alıkoyamazdı. Ne ise... bu eğlenceli siyasî nişan da öyle bulunmıyacak bir icad değildi. Bir buçuk metre boyunda tahtadan yapılmış bir takım kuklaları elle atılan yuvarlak toplarla devirmekten ibaretti. Kuklalar boyalıydı. Lâkin yapan adamın gerçekten usta olduğu görülüyordu. Herhalde şehirden bir işçi olacak. Kuklalar (buraya dikkat!) merkez ve sağ cenah partilerinin elebaşılarını temsil etmekte idi. Bunların içinde en büyüğü Don Camillo'nun kuklası idi. Papaz kuklayı görünce kendini tanıdı. Hakikaten gülünç ve tuhaf idi. Görenler katılarak gülüyordu. Hiç bir şey söylemedi. Dişlerini sıktı, kollarını kavuşturdu ve bekledi.

Bir delikanlı kendine güvenir tavırla yaklaştı. Altı top satın aldı ve başladı kuklalara atmağa. Zaten altı kukla vardı. Altıncısı sağda Don Camillo'nunki idi. Oğlan iyi atıyordu. Soldan birinciyi devirdi. Halk sevinçten haykırdı. Çığlıktan baraka sarsıldı. Sonra ikinci.

arkasından üçüncü dc düştü. Halkın tezahüratı -tabiî— gitgide şiddetini kaybediyordu. Beşinci düştüğü zaman kimse alkışlamadı. Altıncıya sıra gelince; genç adam yanıbaşında dimdik duran Don Camillo'ya yan, gözle baktı. Sonra topu tezgâhın üzerine bırakıp çekildi, gitti.

Halk mırıldanmağa başladı. Don Camillo'nun kuklası ayakta duruyor, kimse de ortaya çıkmıyordu. O sırada Peppone çıkageldi.

— Versene! diye top istedi.

Barakadaki adam, kuklaları tekrar yerlerine dikti. Peppone de toplan atmağa başladı. Etraftakiler biraz geri çekildiler. Birinci, ikinci, üçüncü kukla devrildi... Peppone topları hırsla fırlatıyordu. Dördüncü, beşinci kuklalar da yıkıldı. Sıra altıncıya gelmişti. Don Camillo yavaş yavaş başını Peppone'ye çevirdi. Göz göze geldiler. Herhalde gözler sessiz bir konuşma yaptılar ki Peppone'nin yüzü kireç gibi oldu. Bu bakış bir kac saniyeden fazla sürmemişti. Peppone hiçbir şey olmamış gibi kollarını sıvadı. Yerinde sıkıca durdu. Nişan aldı. Kolunu arkaya doğru attı ve keçeden yapılmış ağır topu altıncı bebeğe doğru fırlattı. Bu top eğer bir adama gelse devirirdi; fakat tahtadan yapılmış olan kuklaya çarpan top geri tepti ve kukla bir mucize eseri olarak yerinde kaldı.

Bebeği muayene eden baraka memuru:

— Takılmış... da ondan düşmedi, diye mucizeyi izah etti.

Peppone alaylı alaylı:

— Olağan şeyler. Papaz dalavereleri... dedi.

Tekrar ceketini giydi ve uzaklaştı. Vakanın hâdisesiz geçmesinden memnun olan halk gülerek rahatladı. Korkulu rüya geçmişti.

Don Camillo da oradan ayrıldı. Neden sonra Peppone papazın evine geldi.

— Dinle! dedi. Sen oradan ayrılır ayrılmaz, senin kuklayı kaldırttım. Ben dine karşı saygısızlık edilmesini istemezdim. Benim sana olan hıncım politika bakımındandır. Din adamı olarak değil. Üst tarafı umurumda değil.

Don Camillo:

— Peki, peki!

Peppone çıkmak üzere kapıya doğrulurken:

— Bu bakımdan senin kuklaya top attığıma müteessirim; ama; neyse işi tatlıya bağladık.

— Böylesi iyi oldu. Yoksa benim kukla devrilseydi, ben de seni devirecektim. Vallahi öyle bir yumruk hazırladımdı ki; sen değîl, dev olsa indirirdim. Peppone mırıldandı:

— Been onu çaktım; ama partinin prestiji mevzuubahisti. Her ne pahasına olursa olsun topu fırlatmağa mecburdum. Hem... bu sabah senin yaptığın da yenir yutulur şey miydi?

Don Camillo:

— Hakkın var.

— Demek ki fit okluk.

— Dur, Peppone! Küçük bir hesap daha var. diyen Don Camillo bir kâğıt para uzatarak:

— Bu sabah sana verdiğim kaymayı geri ver. O sahte idi.

Peppone iki elini kalçalarına koyarak konuştu:

— Ben size eşkıyasınız derim de kızarsınız. Buyurun! Kalp para sürüyorsunuz. Sizin kuklalarınıza keçeden top değil kafalarınıza bomba atmalı. Şimdi ne olacak? Ben o parayı federasyon mutemedine verdim. Bugün nutuk çeken herifle beraber gelmişti.

Don Camillo parasını tekrar cüzdanına koydu ve içini çekerek:

— Doğrusu çok müteessirim bu yanlışlıktan dolayı. Şimdi partinizi zarara soktuğum için gözüme uyku girmiyecek!

Peppone bu alaylı sözlerinden dolayı papazın gırtlağına sarılmamak için hemen oradan uzaklaştı.

Öğretmen Kadın

İhtiyar Madam Kristina kasabanın âdeta millî bir âbidesi gibiydi. Ufak tefek ve zayıf olan bu öğretmen kadın kasabada herkesi okutmuş olduğu için herkes onu tanırdı. Aldığı emekli maaşı pek azdı. Fakat kasabada esnaf ona yüz gramdır diye para alıp 300gram yağ veriyor, yarım kilo parası alıp bir kilo et gönderiyordu. Lâkin yumurtada iş değişiyordu. Çünkü ne kadar ihtiyarlamış olursa olsun bin yaşında bir öğretmen dahi tartı mefhumunu kaybetse bile sayıyı şaşırmadığından altı yumurtayı üç yumurta yerine yutturmak kabil olamıyordu. Ama buna da hekim çare buldu. Yumurta yemesini mene tti.

Herkes Madam. Kristina'dan korkardı. Don Camillo bile kocakarıdan çekinirdi. Çünkü bir gün papazın köpeği kazara ihtiyar öğretmenin, bahçesine atlamış ve bir sardunya saksısı kırmıştı. Bu uğursuz hâdiseden sonra ne zaman Don Camillo'ya rastlasa bastonunu: sallayarak tehdit eder ve bolşevik papazların da hakkından gelecek, bir Tanrı bulduğunu yüzüne karşı bağıra bağıra söylerdi.

Çocukken mektebe cebinde kurbağalar ve küçük kuşlarla gelen Peppone'yi bir türlü affetmemişti. Hattâ bir gün bir öküzün sırtında yanında da Brusco seyislik ederek mektebe geldiğini unutmuyordu.

İhtiyar öğretmen pek seyrek sokağa çıkar ,çıkınca da kimse ile konuşmazdı. Çünkü dedikodudan nefret ederdi. Lâkin bir gün Pepponenin belediye reisi olduğunu, belediye emirlerini yazdığını haber verdikleri zaman sokağa çıktı. Kasaba meydanına gelince bir belediye ilânının önünde durdu. Gözlüğünü taktı. Kaşları çatık olarak sonuna kadar okudu. Sonra çantasından kırmızı yazar bir kalem çıkardı. İlânda ne kadar yanlış varsa çizdi. Altına da «4» numara attı. Ve yanına «eşek» diye yazdı.

Kasabanın ileri gelen komünistleri bunu asık çehre ile ve çenelerini sıkarak seyrettiler, fakat ses çıkaramadılar.

Madam Kristina'nın bahçedeki odunluğu daima dolu idi. Çün-

kü bahçenin çitini aşıp ihtiyar öğretmenin odunlarına birkaç parça ağaç veya bir demet çalı ilâve edecek hayır sahipleri daima bulunurdu[1]. Lâkin o sene kış pek soğuk ve şiddetli oldu. Üstelik kadının çok yaşlı oluşu, dışarı çıkmasına da mâni oluyordu. Onun için şiddetli soğuklarda Madam Kristina çıkamadı ve çok zayıf düştü. Hattâ kendisine üç yerine altı yumurta gönderdiklerinin bile farkına varamıyordu. Nihayet bir akşam üzeri Peppone meclis toplantısında iken, Madam Kristina'nın kendini istediği ve ölmek için de fazla beklemeğe vakti olmadığı haberini getirdiler.

Don Camillo'ya daha evvelden haber gelmişti. Kadının akşamlık sabahlık olduğunu bildiği için, koştu gitti. Büyük beyaz yatağında bir çocuk kadar kalmış küçücük bir ihtiyar kadın buldu. Lâkin henüz kendini kaybetmediği için Don Camillo'nun kara heyulasını görünce gülümsedi:

— Şimdi size günahlarımı sayıp dökeceğim için memnunsunuz değil mi? Ama boşuna ümitlenmiyelim muhtarem Papaz efendi! Kat'iyyen günah çıkartmıyacağım. Yalnız vicdanım rahat olarak ölmek istiyorum. Sardunya saksımı kırmış olmanızdan dolayı sizi affettiğimi söylemek için çağırdım.

Don Camillo:

— Ben de sizi bana bolşevik papaz dediğinizden dolayı affediyorum.

— Teşekkür ederim... ama buna pek lüzum yoktu... Çünkü... böyle hareketlerde niyete bakılır. Benim size bolşevik deyişim, hakaret maksadiyle değil, Peppone'ye eşek deyişim gibi bir şeydir.

Don Camillo, ölüm döşeğindeki ihtiyara her türlü hırs ve gururdan sıyrılma zamanının geldiğini tatlı sözlerle uzunuzadıya anlattı ve cennete gitmek için... derken kadın sözünü keserek:

— Ben cennete gideceğimden eminim', diye bağırdı.

Don Camillo belâgatle cevap verdi.

— Gene günaha giriyorsunuz! Cenabı Hakkın ne yapacağını siz ne bileceksiniz? Hiçbir fâni cennete gideceğinden emin olamaz.

İhtiyar tekrar sözünü kesti:

— Madam Kristina müstesna! Çünkü bu gece Hazret i İsa Madam Kristina'ya «Cennete gideceğini» söylemeğe geldi. Onun için Ma-

dam Kristina cennete gideceğinden emindir. Ama siz Hazreti İsa'dan daha iyi bildiğinizi iddia ediyorsanız ona diyeceğim yok.

Böyle dehşetli bir inanç önünde Don Camillo'nun dili tutuldu. Bir kenara çekildi, dua okumağa başladı.

O sırada Peppone geldi.

— Sınıfa kurbağa, solucan... türlü pislikleri getirmiş olduğundan dolayı seni affediyorum. Seni tanırım... içinde kötülük yoktur. Senin de büyük cinayetlerini affetmesi için Allaha dua edeceğim.

Peppone:

— Madam... ben cinayet işlemedim ki... diye kekeledi.

İhtiyar dürüstçe cevap verdi:

—- Sus, yalan söyleme! Sen ve senin gibiler kralı ve ailesini bir ıssız adaya sürdünüz ,orada açlıktan öldüler..

İhtiyar muallime ağlamağa başladı. Böyle küçücük kalmış bir ihtiyar kadının ağladığını görünce Peppone hüngür hüngür ağlamamamak için kendini güç tuttu. Yalnız:

— Yanlış, böyle bir şey olmadı...

— Evet evet! Yanlış değil... Bana Bilotti söyledi. Gazeteleri okuyor, radyoları dinliyor...

Peppone kükredi...

— Bu namussuz mürtecinin yarın ağzını burnunuu dağıtırım. Don Camillo!... bâri sen böyle bu rivayetin yalan olduğunu...

Don Camillo ihtiyarın yatağına yaklaştı:

— Size yanlış malûmat vermişler. Bunlar hep uydurma şeyler. Ne ıssız ada var, ne de açlıktan ölenler!... Temin ederim. Hepsi yalan.

Peppone:

— Ne ise... diye nefes aldı ve devam etti:

— ... Hem kralı tahtından indiren biz değiliz ki... oya vurdular... kralı tutmıyanlar, tutanlardan fazla çıktı. Onun için tahttan uzaklaştırdılar. Demokrasi bu... böyle işliyor naapalım?.

İhtiyar âdeta çıkışarak:

— Ne demokrasisi?. Krallar tahtından indirilmez! diye belediye reisini azarladı... o da mahcup bir tavırla:

— Affedersiniz! diye özür diledi.

Başka da ne diyebilirdi?

İhtiyar kadın biraz kuvvetlenmek için, sustu... dinlendi. Sonra tekrar konuştu:

— Sen buranın belediye reisisin! İşte vasiyetnamem şurada!. Ev benim değildir. Ufaktefek giyeceklerimi muhtaç olanlara ver. Kitaplarım senin olsun. Çünkü senin okumağa ihtiyacın var. Tahrir denemeleri yap, fiillere de iyi çalış!

— Peki madam!

— Mızıkasız bir cenaze merasimi istiyorum. Çünkü ölü gömmek ciddî bir iştir. Medeniyet devirlerinde olduğu gibi arabasız bir cenaze alayı istiyorum. Tabutumu adamlar omuzda taşısınlar... üstüne de bir bayrak saracaksınız.

Peppone cevap verdi:

-— Peki madam!

— Benim bayrağını saracaksınız. Şurada dolabın yanında duran bayrağı. Üstünde kralın arması olan bayrak.

Ve sonra mırıldandı:

— Bolşevik olsan da olmasan da... Allah günahlarını affetsin oğlum...

Dedi... ve gözlerini kapadı., bir daha açmadı.

Ertesi sabah Peppone bütün partiler sorumlularını topladı ve Madam Kristina'nın öldüğünü, nahiyenin kendisine karşı olan minnetini ödemek için tantanalı bir cenaze alayı tertip edeceğini söyledi.

— Ben belediye reisi olarak parti farkı gözetmeksizin bütün kasabalılar namına konuşuyorum. Sonra kendi başına hareket ettin dememeniz için şimdiden reylerinizi almak istiyorum. Madam Kristina tabutunun elde götürülmesini ve kralın arması olan bayrağa sarılmasını istiyor. Herkes fikrini açıkça söylesin. Tabiî irtica partilerinin temsilcileri böyle bir şeyden memnun olacaklarından onlara lâf düşmez. Hele cenazede Kral marşı çalınsa daha memnun olurlar.

İlk önce Kral aleyhtarı partinin mümessili konuştu ve güzel konuştu. Çünkü mektepten mezun bir adamdı:

— Bir ölünün son arzusunu yerine getirmek için, uğrunda yüz binlerce can verilmiş olan cumhuriyetin ruhuna ihanet edemeyiz; yalnız...

Falan filân... dedikten sonra Madam Kristina'nın krallık devrin-

de; fakat vatan için çalışmış bir kadını olması hasebile tabutunun bayrakla, memleketin bugünkü bayrağı ile sarılması fikrini ileri sürdü..

Marx'tan ziyade Marksist olan sosyalist Begollini lâfa karıştı:

— Doğrudur. Artık hissiyata kapılmak, geçmişe hasret çekmek devri geçti. Eğer tabutunun kral bayrağına sarılmasını istiyor idiyse Madam Kristina kral devrinde öteydi.

Buna karşı Gelenekçi cumhuriyet partisinden olan eczacı şu cevabı verdi:

— Budala gibi konuşuyorsunuz. Buna karşı yapılacak asıl itiraz şudur: Eğer tabuta kral bayrağı sararsak bugünkü şartlar altında bir takım tepkiler yaratır. Hürmet edilmesi lâzım gelen cenaze merasimini siyasî gösteri haline getirir.

Arkasından Hıristiyan demokrat partisi temsilcisi görüştü:

— Ölüm muhteremdir ve merhumenin son arzusuna bilhassa hürmet etmek lâzımdır. Çünkü kendisinin hali hayatındaki harikulade faydalı faaliyeti, son nefesinde de gösterdiği gibi onu erdirmiş olduğuna inanıyoruz. Onu takdis ediyoruz. Binaenaleyh kendisine ve son arzusuna karşı en küçük bir hürmetsizlikten kaçınmalıyız. Yalnız eğer tabutu eski bayrağa sararsak, cenazeyi bir takım hâdiselere mâruz bırakmış oluruz. Bu hâdiseler kadına karşı olmasa bile gene de onun ruhunu üzer. Onun için biz, de kral bayrağına muarız olan arkadaşların fikrine katılmaktayız.

Peppone bu mütalâaları basile ve ciddî bir edâ ile tasdik etti ve sonra Don Camillo'ya döndü. Çünkü papaz da bu toplantıya davet edilmişti.

— Papaz efendi bu hususta ne düşünüyorlar acaba?

— Papaz efendi, fikrini beyan etmek için belediye reisinin mütalâasını bekliyor.

Peppone gırtlağını temizledikten sonra söze başladı.

— Belediye reisi sıfatile hepinize işbirliğinizden dolayı teşekkür ve yine belediye reisi sıfatile de kararınızı tasvip ederim. Yalnız bu kasaba belediyesinde işlere komünistler hâkimdir. Ben de komünistlerin şefi olarak diyorum ki; bütün bu mütalâlarmız bana vızgelir. Yarın Madam Kristina mezarına, tabutu istediği eski bayrağa sarılı olarak gidecektir. Çünkü o ölmüştür. Sizse yaşıyorsunuz. Onun arzusuna daha ziyade hürmet ederim. Eğer içinizde bu fikrime itiraz

edecek kimse varsa şimdi pencereden dışarı atarım. Papaz efendi! Bir diyeceğiniz var mı?

Papaz kollarını açarak:

— Bu zora can mı dayanır? dedi.

Güneşin beyinlere tokmak gibi çarptığı, insanların birbirini ikna için tekmelediği fakat; hiç olmazsa ölülerin hürmet gördüğü bu divaneler memleketinde bunlar olağan şeylerdendi.

Beş, Beş Daha...

Mühim bir hâdise cereyan etmemesin© rağmen durum, gitgide kötüleştiğinden, Peppone, Don Camillo'ya rastladığı zaman papaz kendisine nefretle arkasını dönmüştü. Çünkü belediye reisi bir meydan toplantısmda papazdan bahsederken hakaret makamında «keşiş» kelimesini kullanmıştı.

Bunun üzerine Don Camillo ruhanî çevresine ait bir gazetede cevap vermeğe mecburiyet hissetmişti. Buna karşı da bir gece evinin kapısı önüne bir araba gübre dökülerek, ertesi sabah, papaz pencereden merdivenle sokağa inmeye mecbur edilmişti. Üstelik gübre yığınına «Don Camillo, kafanı gübrele!» diye bir de yafta konmuştu.

Sözle, gazete yayınlarile, duvar ilânlarile başlamış olan polemik bundan doğdu ve bu karşılıklı atışmalar o kadar şiddetlendi ki; kasaba sokaklarında bir kavga döğüş kokusu sezilmeğe başladı. Don Camillo'nun verdiği son cevap karşısında öte tarafın sükûtunu fırtınadan evvelki sükûnete benzetiyorlardı.

Bir akşam, Don Camillo kilisede duasına dalmış iken çan kulesi kapısının gıcırdıyarak açıldığını duydu ve hemen yerinden kalktı. Karşısında Peppone'yi buldu. Suratı asık, saçları darmadağınık bir Peppone... belki de sarhoş... elinin birini arkasında saklıyordu. Don Camillo derhal gözünün ucuyla bronz şamdana baktı, mesafeyi hesapladı ve bir sıçrayışta ağır şamdanı kavradı. Peppone dişlerini gıcırdatarak gözlerini papazın gözlerine dikti ve en ufak harekette, bulunursa şamdanı kafasına yiyeceğini anladı.

Peppone elini yavaş yavaş arkasından çekti ve kâğıda sarılı uzun ve dar bir paketi papaza uzattı. Daima işgilli olan Don Camillo almadı. Peppone de paketi mukaddes rahlenin üzerine koyup sarılı olduğu mavi kâğıdı yırttı: İçinden beş tane büyük şamdan mumu çıktı. Adam tanınmıyacak bir sesle:

— Ölüyor... dedi.

O zaman Don Camillo, belediye reisinin küçük oğlunun hasta olduğunu hatırladı... Çocuğun hastalığı mühim, bir şey değil sanmıştı. Belediye resinin, papazın son hücumunu cevapsız bırakmasının sebebi şimdi anlaşılıyordu.

Peppone:

— Ölüyor, dedi... Şu mumların hepsini hemen yak!

Don Camillo içeri gidip kollu şamdanlar getirdi ve mumları yaktıktan sonra İsa'nın önüne koydu. Peppone içerlemiş bir eda ile itiraz etti:

— Hayır, hayır! Sizdendir, ona koyma mumları... Şuna koy!

Hazreti Meryem'e karşı «şu» denildiğini işitince içinden belediye reisinin ağzını burnunu dağıtmak arzusu geldiyse de o fikrini yenip, mumları sol taraftaki Meryemana heykelinin önüne koydu.

Sonra Peppone'ye döndü. Belediye reisi:

— Mumları neye getirdiğimi ona anlat! dedi.

Bunun üzerine Don Camillo diz çöküp Meryem'e Peppone'nin mumları hasta olan çocuğuna şifalar vermesi için dikmiş olduğunu söyledi.

Ayağa kalktığı zaman Peppone çıkıp gitmişti. Don Camillo, yavaşça sıvışmak istedi; ama **İsa**'nın sesi işitildi:

— Don Camillo! Nen var?

Don Camillo çok mahcup bir tavır aldı.

— Mukaddesata karşı dil uzatan bu bebdaht herife lâyık olduğu cevabı veremediğime çok müteessirim. Ama çocuğu ölmek üzere olduğu için muhakemesini kaybetmiş olan bir adamla münakaşa etmek istemedim.

İsâ cevap verdi:

— İsabet ettin!

— Bu politika denilen şey çok kötü bir icattır. Ciddiye almamak, kötüye yormamak lâzım.

İsâ mırıldandı:

— Neden kötüye alayım? Valdeme hürmet etmekle benim de kalbimi şefkatle doldurdu. Yalnız ona «şu» demesi benim de hoşuma gitmedi.

— Hayır muhterem! Yanlış işitmişsiniz efendim. «Bu mumları şu mihraptaki mukaddes Meryemanaya yakınız» dedi. Eğer öyle

bir şey söylemiş olsaydı, çocuğunun hasta olup olmadığına bakmadan sille tokat kapı dışarı ederdim. İsa gülümsiyerek:

— Memnun oldum. Pek memnun oldum. Yalnız, benden bahsederken her halde «ona» dedi.

— Evet! İnkâr edemem. Öyle söyledi; ama onu bana hakaret olsun diye söyledi. Yemin ederim ki o kanaatle söyledi.

Don Camillo çıktı. Az sonra tekrar mihraba döndü. Elindeki bir paketi sallıyarak:

— Ben size demedim mi? Sizin için de beş mum getirdi. Ne dersiniz buna?

İsâ gülümsiyerek:

— Çok iyi... Âlâ!... dedi.

Don Camillo devam etti.

— Bunlar, ötekilerden biraz daha küçük ama... Siz niyete bakınız. Zaten adam da zengin değildir... Çocuğun hastalığında da doktor parası, ilâç parası vermekten iflâs etti.

İsâ tekrar etti...

—- Pekâlâ... Pekâlâ!.

Bu beş mum da şamdanlara dikildi. Kilisede pırıl pırıl yanmağa başladılar. Doğrusu küçük mumlar daha parlak yanıyordu. Çünkü'Don Camillo aktara gidip adamı yatağından kaldırmış ve alelhesap bir kaç para vererek mumları yarı veresiye almıştı. Papaz da fakir bir adamdı. Bütün bunları İsâ pekâlâ biliyordu; ama bir şey demedi. Yalnız gözünden akan bir damla yaş yere doğru yuvarlandı. Bu yaş, Peppone'nin çocuğunun kurtulacağının alâmeti idi. Gerçekten de çocuk iyileşti.

Köpek

Bir köpek masalı kasabada herkesi çileden çıkardı. Dere tarafından gene uzun bir uluma işitilmişti. Duyanlar:

— Odur, o! Dediler.

Dere kenarında birbirinden uzak üç küçük köy vardı. La Roca, Casa Bruciata ve Stoppie.

Anlattıklarına göre Stoppie'de aylardanberi her gece bir köpek kurt gibi uluyordu; fakat köpeği gören yoktu. Belki de bir sarhoş hikâyesi diyenler oldu. Lâkin aynı masal bu sefer yerini değiştirdi. **Va**diye doğru indi ve Casa Bruciata'daki bend civarında bir köpeğin her gece uluduğunu söylemeğe başladılar. Hoş bir şey değildi bu! Derken uluma La Roca köyünden de işitilmeğe başlayınca köylülerin korkudan uykuları kaçtı. Ertesi gece köpek gene uludu; köylüler istavroz çıkardılar. Doğrusunu isterseniz bu ses bir köpek ulumasından ziyade bir insan feryadına benziyordu.

Ondan sonra ulumayı dinlemek yüzünden kimsenin gözüne uyku girmez oldu. Hâdise her gece tekerrür edince buna bir son vermek lüzumunu duydular; köylüler bir arama tarama tertip ettiler. Bir gün erkenden yirmi kadar köylü ellerine av çiftelerini alıp bendin civarını aradılar... Her şüphe ettikleri yere, her kımıldıyan şeye ateş ettiler. Lâkin köpekten eser bulamadılar. O gece uluma tekrar işitildi.

Tertip edilen ikinci arama da aynı şekilde semeresiz kaldı ve ahali korkmağa başladığından üçüncü sefer gündüz bile aramağa cesaret edemediler. Kadınlar Don Camillo'dan su bendjni okuyup üflemesini istedilerse de papaz kabul etmedi; mesele bir köpeği tutmaktan ibaret olunca ruhanî değil, maddî vasıtalara ihtiyaç olduğu fikrinde idi. ,

Smilzo'nun nişanlısı Carola adındaki küçük kız da papaza:

— Vatikandakiler de dahil, hepiniz korkudan geberiyorsunuz, diyecek oldu.

Bu söz üzerine gayrete gelen Don Camili o, eline uzun bir sopa

alıp dereye gitti. Karılar da az arkasından geliyorlardı. Papaz bütün dereyi sopası ile yokladı. Şurasını burasını kazıkladı. Fakat o da eli boş döndü.

—' Bir şeyler yok! dedi. Carola:

— Madem buraya kadar geldiniz bâri şu dereye biraz okuyup dua edin! Ne olur?

Papaz: »

— Ağzından çıkanı kulağın işitmezse, sana da, bütün yoldaşlarınıza da bir okurum ki... diye bağırdı. Eğer köpek sizi rahatsız cdiyorjsa kulaklarınıza pamuk tıkayıp yatın. Siz de benim gibi uyursunuz. Ama insanın vicdanı rahat olmazsa gözüne uyku girmez. Sizin içinizde pe vicdanı rahat pek az adam vardır. Kiliseye daha sık gelirseniz korkunuz geçer. dedi.

Bu söz üzerine Carola kızıl bayrak şarkısını çağırmağa, başladıysa da... Don Camillo kızın kafasına sopasını fırlattığından sonunu getiremedi.

O gece köpeğin uluması tekrar duyuldu. .Don Camillo da işitti ve her ne kadar vicdanı rahat ise de gene uyuyamadı.

Ertesi gün Peppone kiliseye gelip Don Camilloyu buldu.

— Şu köpek meselesi için senin bende gittiğini söylediler. Ben de git im.! Bir şeyler bulamadım.

— Bence, eğer geceleyin bende köpek uluyorsa, gece bendde bir köpek var demektir.

— Yani?.

— Yani, köpeği tutmak istiyenler gündüz değil gece aramalı.

Peppone boynunu büktü.

— Hepsi şeytandan korkar gibi korkuyorlar. Kim gider oraya gece yansı?

— Sen de mi korkuyorsun?

Peppone bir an durakladıktan sonra:

— Ya sen korkmuyor musun? dedi.

İkisi yanyaya birkaç adım dolaştılar. Don Camillo birdenbire durdu.

— Eğer yanımda biri olursa ben giderim.

Peppone de hemen:

— Ben de, dedi. Lâkin 'kimse gelnleğe razı olmaz ki... o adamı bulmak zor.

Don Camillo, her ikisi başka birinin yanında bulunması şartile gideceğini söylediğine göre beraber giderlerse mesele kalmıyacağını aklına dahi getirmeden:

— Doğru! demeğe sıkılmıyordu.

İkisi de sıkıntılı bir kaç dakika geçirdikten sonra Pepponc ilk adımı attı ve kollarını açarak:

— O halde bu akşam dokuzdan sonra buluşalım, dedi.

Sözleştikleri gibi dokuzdan sonra buluştular. Bağlar arasından ilerlemeğe başladılar. İkisinin de yüreği dehşetli çarpıyordu. Nihayet bir çalılığın arkasına gelip sindiler ve sessizce silâhlarına davrandılar, beklediler. Gece ilerledikçe etrafa bir mezarlık sükûtu çöküyordu. Derken bulutların arasından ay kendini gösterdi, bu can sıkıcı durumu biraz aydınlattı.

Ve birdenbire bir uluma bizim iki ahbabın damarlarındaki kanı dondurdu. Ses dereden geliyordu. Don Camillo ile Peppone yavaşça gizlendikleri yerden kalktılar ve bendin arkasına siper aldılar. Uluma tekrar başladı. Ses, kökleri su içinde bir kamışlıktan geliyordu. Karşıdan gelen ay ışığı, kamışları simsiyah çiziyordu. Dikkatle baktılar. Bir ara kımıldanan bir gölge gözlerine ilişti. İkisi birden nişan aldı ve uluma başlar başlamaz, ateş ettiler. O zaman papaz ve belediye reisi artık korkmaz oldular ve yerlerinden fırladılar. Don Camillo cübbesini çıkardı ve suya girdi. Pepponc de arkasından.

Kamışların arasında siyah bir köpok buldular. Peppone cebindeki elektrik fenerini yaktı. Huysuz bir köpek değildi. Elini yalamağa başlayınca Peppone köpeğin beynine ateş etmekten vazgeçti. Papaza dedi ki.

— Ayağından vurmuşsun!

— Ayağından vurmuşuz desene!

Peppone hayvanı tasmasından yakaladı, çekip karaya çıkardı. Köpeğin altında kamışlara takılı bir çuval meydana çıktı. Su içinde kala kala katılaşmış, kalın çadır bezinden bir torba. Peppone torbanın ağzını bağlayan ipi kesip içine bakınca beti benzi attı. Ve Don Camillo'ya baktı Papaz:

— Al sana bir tane daha! dedi. Bir adam birisini öldürmüş, torbaya koyup dereye atmış. Öldürülenin de köpeği efendisinin öldürülüp dereye atıldığını görünce suya atılmış, torbayı takip etmiş. Torba akıntı aşağı inerken bir müddet Stoppie köyü karşısındaki sazlıklara takılmış, orada kalmış. Sonra Casa Bruciata'da. Gündüzleri köpek ya saklanıyor, yahut gizlice karnını doyuracak bir şeyler arıyor, geceleri de gelip sahibinin cesedi üzerinde ağlıyormuş. Kimbilir ne zamandır, uluyordu, lâkin kasabalarda başka köpek seslerile karıştığı için kimse bunun farkına varmamış.

Peppone başını salladı:

— îyi ama, neden geceleri uluyor da, gündüzleri susuyor?

— Bilmem! Belki de kaatilin vicdan sesi, köpek uluması şeklinde işitiliyor. Köpek sesi geceleri iyi işitilir.

Köpek bu sırada başını kaldırdı.

Don Camillo yavaşça:

— Vicdan... azabi... dedi. Köpek inledi.

Uzun müddet suda kaldığı için zamanla çehresi tamamen harap olmuş olan cesedi tanımak mümkün eğildi. Ama zavallı nihayet seyahatinin sonuna ermişti. Az sonra köpek de öldü. Kimseyi tedirgen etmesin diye hücra bir yere gömdüler. Ama gene de kasabada ve hücra köylerde birdenbire uykudan uyanan ve köpeğin sesini işitir gibi olanlar bulunuyordu.

Korku

Peppone akşam postasile gelen gazeteyi okuyup bitirdikten sonra, garajın bir köşesinde, bir fıçı üzerine oturmuş bekleyen Smilzo'ya dedi ki:

— Kamyonu al! Bir saate kadar mangayı buraya getir!

— Ne oldu?. Mühim bir şey mi var?

Peppone:

— Kamyonu al git diyorum sana! diye bağırdı.

Smilzo motörü işletti ve hareket etti. Bir çeyrek sonra 25 kişilik manga ile avdet etti. Peppone de kamyona binerek hep beraber «Halkevi» ne gittiler.

Smiizo'ya:

— Sen burada kal. Kamyonu muhafaza et! dedi. Eğer şüpheli bir şey görürsen çağır bizi!

Hepsi toplantı salonuna girip oturunca, iri elile önündeki gazeteye vurarak:

— Mesele bitmiştir. İrtica bütün kozlarını oraya atarak faaliyete geçmiş bulunuyor. Arkadaşlarımızı vuruyorlar. Her tarafta parti merkezlerine bombalar atılıyor.

Milano'da çıkan «Milano Gecesi» isimli gazeteden bazı 'kısımları yüksek sesle okuduktan sonra sözüne devam etti:

— Gördünüz ya! Bunları yazan: bir kızıl gazete değil. Bağımsız bir gazete. Masal değil bu anlattıkları. Zaten başlıklara bakınca vaziyet bütün çıplaklığile anlaşılıyor.

Brusco söze karıştı;

— Hep sağa doğru kayan bağımsız gazeteler böyle şeyler anlatırlarsa artık hakikatin ne olduğunu siz düşünün. Yarın olsa da bizim Unita'yı bir okuşak.

Bigio omuzlarını silkerek:

— Onda belki de daha az tafsilât bulursun. Unita'da çok zekî arkadaşlar var; ama hepsi münevver... işi hep feylesofluğa vuran kültürlü adamlar. Halkı kışkırtmamak için olan bitene karşı küçümserlik gösteriyorlar.

Kızılderili de konuştu:

— Kanun dışına çıkmamaktan başka tasaları olmıyan okumuşlar...

Peppone lâfları derleyip toplamak için:

— Kısacası bunlar şair adamlar, ama bir kere kalemi ele aldılar mı vallahi şeytanı ipe getirirler.

Dedikten sonra kendi fikrine avdet ederek:

— ... Ama Milânoda faşist ihtilâli alıp yürüdü. Bu böyle giderse yarın milislerin meydana çıkarak komünistleri yok etmek için kooperatiflerini, halkevlerini ateşe verdiklerine şahit olacağız. Baksanıza! Gazete «faşist makamları» ve «milis efradı» gibi lâflar yazıyor. Bunun şakası yok. Eğer dâva kapitalistlik, krallık yahut buna benzer bir şey olsaydı, o zaman mürteciler, eski kafalılar falan gibi tabirler kullanılırdı. Halbuki düpedüz faşizmden, milislerden bahsediliyor. Hem de bağımsız bir gazetede. Onun için biz her ihtimale karşı hazır bulunmalıyız.

Lungo, daha fazla beklemeden harekete geçmek fikrinde bulundu. Her taraftaki yeni ve eski mürteciler! tanıyorlardı.

— Gideriz. Hepsini birer birer evlerinde bastırırız, ondan sonra bu hikâye biter.

Brusco müdahale etti:

— Böyle hareket edersek derhal haksız duruma düşeriz. Gazete «tahriklere mukabele etmeli» diyor. Yeni tahrikat yapmalı demiyor.

Peppone tasdik etti:

— Eğer birine bir darbe vuracaksak, adalet ve demokrasiye uygun olarak vuralım.

Sular kararmıştı. Buralarda sonbaharda dere kenarında sabahın saat onunda gece olmağa başlar. Hava, suyun rengini alır. Yarım saat kadar münakaşa etmişlerdi ki birdenbire camları zıngırdatan bir patlama oldu.

Hemen dışarı fırladılar ve Smilzo'yu yüzü gözü kan içinde kamyonun ardında yere serilmiş buldular. Tedavisini ailesine bırakarak hemen kamyona atlayıp hareket ettiler. Peppone direksiyona geçmiş olan Lungo'ya bağırdı:

— Çabuk! Vites ver, vites!

Deli gibi gitmeğe başladılar... lâkin iki üç kilometre gittikten sonra Lungo, Peppone'ye dönüp sordu:

— Gidiyoruz; ama nereye gidiyoruz?

Peppone şaşaladı:

— Sahi be! Nereye gidiyoruz?

Akıllarını başlarına toplamak için durdular. Sonra gerisin geriye kasabaya döndüler. Hıristiyan demokratların merkezi önünde durdular. İçeride bir masa, iki iskemle, bir de papanın resmini buldular. Hepsini pencereden sokağa fırlattılar. Sonra tekrar kamyona binip Ortaglia istikametinde yollandılar.

Kızılderili dedi ki:

— Smilzo'ya bombayı atan olsa olsa o alçak Pizzi'dir. Gündelikçilerin grevindenberi bize diş biliyordu. O zaman «bir »ün görüşürüz» demişti bize.

Pizzi'nin evini sardılar. Peppone içeri girdi. Pizzi mutfakta idi, karısı sofrayı kuruyordu. Küçük çocuğu da ocağın önünde diz çökmüş, odun atıyordu.

Pizzi başını kaldırdı. Peppone'yi gördü ve bir kötülük olacağını hissetti. O esnada bacakları arasında oynayan oğluna baktı ve Peppone'ye sordu:

— Ne istiyorsun?

Peppone;

— Bizim merkezin önünde bomba attılar. Smilzo'yu yaraladılar! diye haykırdı.

— Bana ne? Benim böyle şeylerle alâkam yoktur.

Kadın endişelendi. Kocası:

— Çocuğu al... da sen buradan git! dedi.

Kadın çıktı gitti.

— Gündelikçilerin grevi sırasında sen bize «görüşürüz» demiştin. Sen domuz bir mürtecisin, diyen Peppone tehdit dolu bir tavırla herife doğru ilerledi. Lâkin Pizzi hemen Peppone'nin ardından dolaşarak ocağın üstünde duran tabancasını aldı. Peppone'ye çevirdi.

— Peppone! Bir adım daha atarsan ateş ederim, dedi.

O sırada, pencerenin ardından gözetlemekte olduğu anlaşılan birisi birdenbire ateş etti ve Pizzi yere yığıldı. Düşerken de elindeki

silâh patladı. Kurşun ocağın külleri arasında kayboldu. O esnada içeri girmiş olan karısile çocuğu şaşırdılar. Kadın eğilip kocasının cesedine baktı. Çocuk ağlayarak üstüne atıldı. Peppone ile adamları kamyona atlayıp sessiz sadasız hemen tüydüler. Kasabaya gelmeden evvel kamyondan indiler ve ayrı ayrı yollardan şehre girdiler. «Halkevi» nin önünde bir kalabalık vardı. Peppone içeri girerken kapıda, oradan çıkmakta olan Don Camillo'ya çarptı ve sordu:

— Ölmüş mü?

— Öyle bir serseriyi öldürmek için başka şeyler lâzım. Bunun için demokratların merkezini hırpalamanın ne mânası var? Gülünç şey!

Peppone mahzun mahzun papaza baktı:

— Ama bir bombanın gülünç tarafı yoktur papaz efendi, dedi.

Don Camillo tecessüsle Peppone'nin yüzüne baktıktan sonra:

— Peppone! dedi, sen ya budalasın, ya bir edepsizsin!

Peppone ne budala idi, ne de ebepsiz!. Yalnız kendi hayalhanesinden başka yerde bomba patlamamış olduğunu bilmiyordu. Hâdise, Dodge kamyonunun arka lâstiğinin patlamasından ve lâstikten kopan bir parçanın Smilzo'nun başına çarparak onu yaralamasından ibaretti. Bunu öğrenince yerde yatan Pizzi'nin cesedi, bağırmamak için elile ağzını kapayan karısı ve ağlayan çocuğu gözünün önüne geldi. Halbuki halk gülüyordu.

Pizzi'nin ağır surette yaralı olduğu haberi yayılınca bu gülüşme de bitti.

Adam ertesi sabah öldü. Jandarmalar tahkikat için geldikleri: zaman karısı korkudan yerinden fırlamış gözlerle baktı.

— Kimseyi görmediniz mi?

— Silâh patladığı zaman ben öbür odada idim. Silâhı işitince koştum. Kocamı yere serilmiş buldum. Başka bir şey bilmiyorum.

— Çocuk?. Çocuk nerede idi?

— Yatmıştı.

— Şimdi nerede?

— Büyük anasının yanına gönderdim.

Kadının ağzından başka şey alamadılar. Tahkikat sırasında Pizzi'nin tabancasında bir kurşun eksik olduğu görüldü. Pizzi'yi öldüren

kurşunun da aynı çapta olduğu anlaşıldı. Yaralandığı sırada Pizzi'nin elinde de bir tabanca bulunduğu tesbit edildi ve adamın intihar ettiği neticesine varıldı.

Don Camillo zabıt varakasını ve müteveffanm yakınları taralından kendisinin fena bir hasad korkusile intihardan bir kaç defa bahsettiği hakkındaki ifadelerini okudu. Hepsini dikkatle gözden geçirdikten sonra **İsa**'ya gitti ve mahzun bir tavırla:

— Ya İsâ! dedi. Bu, kasabada benim dinî merasim yapmıyacağım ilk cenazedir. Bu da doğrudur. Çünkü adam kendini öldürmüştür. Kim ki kendini öldürürse Cenabı Hakkın yarattığı bir mahlûku öldürmüş olduğundan lanetleme olur.

— Hakkın var Don Camillo!

Ertesi gün pazardı. Don Camillo intihar aleyhinde şiddetli bir vaaz verdi. Merhametsiz, korkunç bir vaaz.

— Eğer tekrar canlanacağını dahi bilsem intihar etmiş bir adamın cesedine yaklaşmam, diyerek sözünü bitirdi.

Pizzi'nin cenazesi öğleden sonra kaldırıldı. Tabut üçüncü sınıftan hırpani bir cenaze arabasına kondu ve çalkana çalkana hareket etti. Müteveffanın dul karısı, oğlu ve iki erkek kardeşi bir at arabasile cenazeyi takip ediyordu. Cenaze kasabaya girer girmez, halk, evlerine girip pencerelerini kapadılar ve aralıktan gözetlediler. Derken birdenbire akla gelmedik bir hâdise oldu.

Don Camillo elinde haç ve yanında iki ilâhici çocuk olduğu halde köşenin birinden çıkıverdi ve cenazenin, önüne geçip duaya başladı. Cenaze kiliseye kadar bütün kasabayı böyle geçti. Kilisenin avlusuna gelince papaz ölünün iki kardeşine tabutu indirtip kilisenin içine aldı. Orada ölü duası yapıp cesedi takdis etti.

Sonra cenazenin önünde tekrar kasabayı, bu sefer geldiği istikametin aksine geçerek mezarlığa vardı. Tabut toprağa gömülürken Don Camillo göğsünü şişirerek:

— Allah bu namuslu ve sadık Pizzi kulunu mağfiretine mazhar etsin! dedi.

Sonra bir avuç toprak alıp mezara serpti, tabutu takdis etti ve ağır ağır mezarlıktan çıkıp, korkudan tenhalaşmış olan kasaba sokaklarından geçerek kilisesine döndü. İsa'ya:

— Sultanım! Bana bu hareketimden dolayı bir azarınız var mı?

— Evet Don Camillo. Bir biçare ölü mezara götürülürken cepte tabanca taşınmaz.

— Anladım efendim. Hemen davranabilmek için kolumun içine saklamalıydım.

— Hayır hayır Don Camillo! Öyle değil. Bu avadanlıklar, bir cenazeye gidilirken çekmecede bırakılır. Hattâ ölü, intihar bile etmiş olsa!

Don Camillo biraz düşündükten sonra:

— Ya İsâ! Benim en sadık cemaatimden birkaç yobazın intihar etmiş bir adama dinî merasim yaptığımı piskoposluğa jurnal etmediğine bahse girer misiniz?

— Hayır Don Camillo. Bahse girmem. Çünkü şu anda jurnali kaleme almaktadırlar.

— Bu cenaze yüzünden herhalde kötü kişi oldum. Pizzi'nin intihar iddiasına itiraz edildiğine içerliyen düşmanları, intihar ihtimaline marnlmasını istiyen akrabaları —hattâ kardeşlerinden birisi bana (kendini öldüren bir adamın cesedini kiliseye sokmak münasib olur mu?) diye sordu bile—. Çocuğun selâmetiden korkan ve bu yüzden susmayı tercih eden karısı... hepsi bana içerlediler.

Bu esnada yandan bir kapı açıldı. Pizzi'nin oğlu kiliseye girdi. Çocuk Don Camillo'ya yaklaştı. Bir erkek edasile:

— Size babam namına teşekkür ederim, dedi ve geldiği yerden kayboldu gitti.

İsâ:

— Bak, işte sana hınç beslemiyen biri varmış.

— Ama kalbi, babasının katillerine karşı kinle dolu. Bu, öyle bir zincirdir ki; kimse halkalarını kıramaz. Bizzat siz -ki bu yüzden çarmıha gerildiniz- siz bile buna bir şey yapamazsınız.

İsâ vakûrâne cevap verdi:

— Don Camillo... dünya yıkılmadı hayat henüz başlıyor. Semâvatta zamanı biz milyarlarca asırla ölçmekteyiz. Ümidini kesme ve Allaha olan inancını zayıflatma! Daha vaktimiz var... Çok vaktimiz var. Hepsi olur.

K o r k u D e v a m E d i y o r

Pizzi'nin ölümüne dair olan haber cemaat gazetesinde intişar edince Don Camillo'ya kimse sokulmaz oldu. İsâya:

— Kendimi çölde sanıyorum. Hattâ etrafımda yüz kişi bulunduğu zamanlar bile yalnızlık hisediyorum. Çünkü aramızda 50 santim kalınlığında bir cam tabakasının varlığı seziliyor. Seslerini de işitiyorum) ama başka bir âlemden geliyormuş gibi.

— Korkudan, Don Camillo. Senden korkuyorlar.

— Benden mi?

— Senden Don Camillo .Hem de nefret ediyorlar. Bu adamlar kendi kabuklarına büzülmüş, sıcak ve rahat yaşıyorlardı. Hakikati biliyorlar ama kimse, bunu bildiklerini açığa vurmağa onları zorlamıyordu. Sen öyle bir tarzda hareket ettin ki; artık hakikati bilmemezlikten gelmiyorlar. İşte senden korkmalarının, nefret ermelerinin sebebi bu! Eğer ellerinden gelse seni öldürürler bile... ne şaşıyorsun?

— Hayır, bir şey değil... eğer sizin insanlara hakikati söylemek istemeniz yüzünden çarmıha gerilme tehlikesiyle karşılaştığınızı bilmesem canım yanmaz. Asil gücüme giden nokta bu!

O esnada piskoposun gönderdiği birisi geldi.

— Don Camillo! Hürmetlû piskopos efendi sizin cemaat gazetesini okudu, memlekette uyandırdığı alâkayı gördü. Gazetenin gelecek nüshasnda bizzat sizin ölümünüze dair bir haber çıkmasını temenni ediyorlar. Dikkat ediniz.

— Gazete idaresinin bu hususta elinden bir şey gelmez. Bu gibi dilekler ancak herşeye kaadir olan Cenabı Hakka sunulmalıdır.

— Piskopos hazreteri de bilhassa bununla meşgul oluyorlar. Malûmatınız osun diye beni size gönderdier.

Jandarma onbaşısı medenî bir adamdı. Don Camillo'ya tesadüf ettiği sırada dedi ki:

— Sizin gazeteyi okudum. Pizzi'nin harmanlığındaki otomobil tekerleği izleri çok mühim.

— Sizin aklınıza gelmedi miydi bu?

— O kadar aklıma gelmedi (!) ki; alçı ile kalıbını alıp kasabanın bütün lâstik tekerlekleriyle mukayese ettirdim. Neticede izlerin, belediye reisinin kamyonuna ait olduğu meydana çıktı. Bundan başka Pizzi'nin sol şakağından vurulmuş olduğunu, halbuki yaralandığı sr rada rövolveri sağ elinde tutmakta olduğunu da not ettim. Üstelik ocağın küllerini karıştırırken, Pizzi'nin rövolverinde eksik olan kurşunu da buldum.

Don Camillo onbaşıya yan yan baktıktan sonra sordu:

— Neden bunları vaktinde söylemedin?

— Muhterem! Ben bunların hepsini alâkalılara söyledim; ama bana bunlar meydana çıkaır da belediye resini tevkife kalkışırsam siyasî akisleri olacağını söylediler. Böyle işlere politika karıştı mı iş sarpa sarar. Bunları meydana çıkarmak için fırsat kollamalı. Bu fırsatı da siz bana şimdi verdiniz papaz efendi. Ben mesuliyetten kaçan adam değilim. Ben sadece birtakım kimselere kötülük gelmemesine çalıştım. **Dâva** bundan ibaret.

Don Camillo, onbaşının hareket tarzını tasvip etti.

— Ne yapayım? Sizin yanınıza iki muhafız jandarma veremem.

— Ne münasebet? Böyle şey olur mu?

— Biliyorum; ama: eğer elimden gelse sizin muhafazanız için bir bölük veririm.

— Lüzumu yok onbaşım. Allah büyüktür. O beni korur.

Onbaşı cevap verdi:

— Umalım ki; sizi Pizzi'den daha fazla korusun.

Ertesi gün tahkikat tekrar başladı. Bir çok çiftlik sahibi ve çiftçiyi sıkı soruşturmaya tâbi tuttular. Bunlar arasında bulunan Verola şiddetle Protesto ediyordu. Jandarma onbaşısı bu protestolara sakin bir tavırla cevap veriyordu:

— Dostum. Elde ettiğimiz bir takım yeni ipuçları, işin içinde bir cinayet olması ihtimalini arttırdı. Pizzi partilerle alâkası okuyan bir adamdı. Evinden de bir şey çalınmadığma göre caniyi meydana çıkarmak için yakın uzak kendisile münasebette bulunanların ve herhangi bir sebeple hınç besleyebileceklerin hepsini istintak etmeğe mecbur olduk. .

Böylece soruşturmalar günlerce devam ediyor ,sorguya çekilen-

ler içerliyorlardı. Brusco da bunlardandı; ama sesini çıkaramıyordu. Nihayet belediye reisine:

— Peppone! dedi. Bu herif bizi çocuk yerine koyuyor. Görecek-»in. Kadın erkek hepimizi istintak ettikten sonra gülerek sana gelecek. Bizimkileri de istintak ederse canının sıkılmamasını rica edecektir. Sen de tabiî hayır diyemiyeceksin. O zaman da iş meydana çıkacaktır.

— Aptal gibi konuşmasana! Soruşturmadan ne çıkar? Madem-ki kurşunu kimin attığım kimse bilmiyor.

Hakikat de bu idi. Peppone'nin yanında Pizzi'nin evine gelmiş 25 kişiden, kurşunu hangisinin attığını bilen, gören yoktu.

Pizzi vurulur vurulmaz hep birden kamyona binmişler, vaka mahallinden ayrılmışlar, sonra da dağılmışlardı. Ondan sonra da kimse bu vakadan bahsetmez olmuştu.

Peppone, Brusco'nun gözlerinin içine bakarak:

— Kim vurdu dersin herifi?

— Ne bileyim ben? Belki sen vurmuşsundur.

— Ben mi? Deliye bak! Benim silâhım bile yoktu.

— Pizzi'nin evine yalnız sen girdindi. Odada ne olup bittiğini kimse görmedi ki.

— Ama kurşun pencereden atıldı. Pencerenin yanında kimin olduğunu öğrenmek mümkündür.

— Karanlıkta adam adama benzer. Gören de olsa söylemez. Yalnız tabancayı atanını çehresini içerden bir kişi gördü. O da Pizzi'nin küçük oğlu. Çünkü istintak esnasında herifin karısı, çocuk yatmıştı, diye ifade verdi. Halbuki çocuk yatmamıştı. Demek ki çocuk bir şeyler biliyor. Don Camillo da biliyor .Bilmese cenazede öyle hareket eder miydi?

— Allah belâsını versin, bu herifi başımıza musallat edenlerin!

Bu esnada tahkikat, çemberi daralıyordu. Her akşam jandarma onbaşısı alelusul belediye reisine gelip o günkü tahkikat neticeleri hakkında malûmat veriyordu. Bir akşam:

— Bugünlük size daha fazla bir şey söyliyemeni reis bey; ama işin içinde galiba bir kadın parmağı var, dedi.

Peppone sadece:

— Sahi mi? dedi ama içinden herifi boğası geldi.

Saat hayli ilerlemişti. Don Camillo kilisede boş durmamak içiı kendine iş arıyordu. Merdiveni mihraba dayadı. Çünkü İsâ heyke linin kolunda bir çatlak gözüne ilişmişti. Orayı alçı ile sıvadı. Üstüne de vernik geçmek istiyordu.

Birdenbire içini çekti. İsâ da hafif sesle sordu:

— Nen var Don Camülo? Kaç gündür keyfin pek yerinde değil. Grip falan mı oldun?

Don Camillo başını çevirmeden:

— Hayır efendim, dedi. Korkuyorum.

— Sen mi korkuyorsun? Neden korkuyorsun bakalım?

— Bilmiyorum. Etrafımda bir şeyler hissediyorum'. Havada bir tehlike seziyorum. Böyle ne idüğü belirsiz tehlikeye karşı kendimi müdafaa edemem. Onun için korkuyorum. Yoksa silâhlı yirmi kişi bana hücum etse korkmam. Yalnız tek başıma ve silâhsız olduğum için biraz sıkışırım. Denize düşsem de yüzme bilmesem boğulacağımdan dolayı canım sıkılır; ama gene korkmam. Malûm ya bir tehlike üzerine insan muhakeme yürütürse korkmaz; öyle tehlikeler vardır ki görülmez, sezilir. Ondan korkulur. Arızalı bir yerde gözü kapalı yürümeğe benzer bu! Kötü şey!

— Demek ki sen Allahın kaderine karşı imanını kaybetmişsin!

— Efendimiz Canımız Allaha, fakat vücudumuz bu dünyaya aittir. İman ulvî bir şeydir; fakat korku maddidir. İmanım ne kadar sağlam olursa olsun on gün şu içmesem mahvolurum. İman, bu susuzluğa tevekkülle tahammül etmekten ibarettir. Ya İsâ! Ben de bu korkunun bin misline sırf size olan muhabbetim yüzünden tahammüle hazırım; ama gene de korkuyorum.

İsâ gülümsedi... Don Camillo sordu:

— Benden nefret mi ediyorsunuz?

— Hayır Don Camillo! Eğer sen korkmaz bir adam olsan cesaretinin ne kıymeti olur?

Don Camillo vernik fırçasını İsa'nın koluna dikkatle sürmeğe devam etti. Çiviyle mıhlı olan bu alçı elin adetâ canlandığını sanıyordu. Bu esnada kiliseyi çınlatan bir silâh patladı. Birisi yandaki

pencerelerin birinden ateş etmiş. Bir köpek havladı Bir başka köpek daha havladı. Uzaktan gelen başka silâh sesleri işitildi ve sonra ses seda kesildi.

Don Camilo gözleri yerinden fırlamış, bir halde İsâya baktı.

— Ya İsâ! Elinizi alnımda hissettim.

— Don Camillo, rüya mı görüyorsun?

Don Caimllo başını eğdi ve İsa'nın elini gördü. Kurşun sıyrıp geçmişti. Papaz titredi. Fırçayı ve boya kutusunu bıraktı.

Heyecanla konuştu:

—' Ya İsâ! Siz benim başımı geri ittiniz. Kurşun da elinke çarptı. İşte yeri.

Sağ taraftaki duvarda çerçeve içinde gümüşten' bir yürek vardı. Kurşun bu levhanın camını kırıp gümüş yüreğin ortasına yerleşmişti. Hemen koştu, Dolaptan bir sicim aldı. Levhadaki kurşun yerinden, pencere camındaki kurşun deliğine kadar çekti. İp İsa'nın heykelinden 30 santim kadar uzakta kaldı.

— Atılan kurşunun sizin elinize değil, benim başıma isabet etmesi lâzımdı. Demek ki siz elinizi oynattınız. İşte ispatı.

— Don Camillo! Sakin ol oğlum!

Fakat Don Camillo artık sükûnet bulamadı Eğer dehşetli bir hummaya tutulmasaydı; kimbilir ne yapacaktı? Allah tarafından o akşam hastalandı ve ateşler içinde yatağa düştü.

P e m b e B e b e k

Don Camillo'nun üzerine ateş ettikleri pencere kiliseye aid etrafı çevrilmiş bir bahçeye bakardı. Jandarma onbaşısı ile Don Camillo burada vaziyeti inceliyordu. Onbaşı, pencerenin tam üstüne duvarda dört siyah deliği parmağiyle göstererek:

— İşte ispatı burada... dedi.

Çakısını çıkardı, delikleri kurcaladı ve bir şeyler çıkardı.

—- Bence mesele basit! dedi. Ateş eden herif hayli uzaktan, ışıklı pencereye doğru birkaç el tüfek atmış, dört kurşun duvara saplanmış, besincisi camı delip kiliseye girmiş.

Don Camillo başını salladı.

— Size kaç defa söyledim, tüfek değil, tabanca "attılar. Tüfek sesile tabanca sesini birbirinden ayırdedemiyecek kadar bunamadım ben. Önce şu olduğumuz yerden bir el tabanca atıldı. Sonra daha uzaktan silâh sesleri geldi.

— Öyle olsaydı, atılan fişeğin boş kovanı buralarda olurdu. Bulamadık.

— Toplu bir revolver sesile otomatik tabanca sesini birbirinden ayırdetmek için insanin ses mütahassısı olması lâzım. Ben tabanca sesi olduğuna eminim. Ama otomatik mi, toplu tabanca mı, onu bilmem. Eğer tabanca toplu ise -malûm a- kovan içerde kalır. O zaman tabiî buralarda kovan movan bulunmaz.

Onbaşı bir müddet daha oralarda tetkikler yaptıktan sonra aradığı şeyi buldu. Kiliseye 5-6 metre uzaklıkta dikilmiş bir kiraz ağacının kabuğunda bir sıyrık keşfetti. Başını kaşıyarak:

—- Kurşunlardan biri ağacın kabuğunu yalayarak geçmiş! O halde fennî metodla incelememize devam edelim.

Dedikten sonra duvardaki deliğin önüne bir kazık dikti; sonra kurşunun sıyırdığı ağaca doğru uzaklaştı ve ağaçtan da geri gitti. Ondan ötesi boş arazi idi. Don Camillo da onbaşıyı takibediyordu. Hep beraber aradılar. Don Camillo:

— İşte... kovanlar burada! dedi. Dört boş kovan buldular.

Onbaşı muzafferane bir edâ ile;

— Ben demedim mi? İşte herif buradan ateş etmiş.

— Vallaha ben bu işlerden pek anlamam ama zannederim atılan bir kurşun eğri bir çizgi takib etmez. Değil mi? Halbuki... bakın! diye itiraz ettiği sırada bir jandarma gelip onbaşıya kasabada asayişin berkemal olduğunu haber verdi.

Don Camillo bu haber üzerine :

— Teşekkür ederim; ama kasabadakilere değil bana ateş ettiler kuzum! demekten kendini alamadı.

Onbaşı, gelen jandarmanın tüfeğini aldı. Kovanların bulunduğu yere yatarak nişan aldı ve vaziyeti tatbikatla halletmek istedi. Don Camillo sordu:

— Şimdi bu vaziyette ateş etseniz kurşun nereye gider?

— Pek usta bir kurşun' olmazsa, kiliseye giremez... azizim, sizin karıştırdığınız her işte öyle vaziyetler oluyor ki insanın aklı almıyor. Bu vaziyete göre size bir değil en az iki kişi ateş etmiş. Birisi pencerenin önünden ateş etmiş, öteki daha uzaktan, çitin ardından...

— Eeey! Ben böyleyim kardeşim. Naapalım?... Hovardalık var serde!

O akşam Peppone parti ileri gelenleriyle kendi kurmayını topladı.

— Arkadaşlar, dedi. Yeni bir hâdise, durumu büsbütün karıştırırdı. Bir meçhul şahıs dün gece kasaba papazına ateş etti. İrtica bu hâdiseden istifade ederek başını kaldırdı. Şimdi çamuru partimize sıvamak istiyor ve daima olduğu gibi açık konuşacağı yerde alçakça ve sinsice fısıldayarak bu suikast teşebbüsünü partimizin üstüne atmak istiyor.

Lungo elini kaldırdı. Peppone söz verdi:

— Her şeyden evvel şu irtica nazeninlerinden hakikaten bir suikast olduğunu, ispat etmelerini istemeliyiz. Çünkü merkum papaz kilisede yalnızken suikast olduğunu söylüyor. Böyle bir hâdise çıkarıp partimiz aleyhine kullanmak için pekâlâ silâhı kendisi atıp bir suikast masalı uydurabilk. Onun için evvelâ suikastın vuku bulduğuna dair ispat isteyelim.

Heyet:

— Çok doğru! diye Lungo'yu tasvib etti.

Peppone:

— Bir dakika !diye söze karıştı. Lungo'nun söylediği doğrudur. Ancak suikastın hakikat olması ihtimalini de büsbütün bertaraf edemeyiz. Don Camillo'nun karakterini hepimiz bildiğimiz için papazın böyle usullere başvuracak takımından olmadığını söylemek de namuskârlık icabıdır.

Molinetto hücresinin elebaşısı Spicchia lâfa karıştı:

— Peppone yoldaş! Unutma ki papaz, her zaman papazdır. Sen hissiyatına kapılıyorsun! Eğer sen bana güvenmiş olsaydın şimdi bu heriflerin paçavra gazeteleri çıkmaz, ve Pizzi'nin intihan vesilesiyle bize iftira atmaları mümkün olmazdı. Bence bu halk düşmanlarına asla merhamet etmemeli. Bunlara merhamet edenler millete hıyanet etmiş olurlar.

Peppone önündeki masaya bk yumruk vurdu:

— Benim senden ders almağa ihtiyacım yok! diye bağırdı.

Spicchia bu kadarcık şeyden sarsılmadı ve sözlerine devam etti:

— Hattâ ,eğer sen bize mâni olmasaydın da vaktü zamaniyle faaliyete geçmiş olsaydık şimdi bu murdar mürteciler ayaklarımıza takılmazlardı... 'ben...

Spicchia yirmibeş yaşlarında ufak telek bir gençti. Ensesinde kıvırcık, şakaklarında düz olan saçları amele arasındaki o zamanın modasına uygundu. Küçücük gözleri ve ince dudakları vardı.

Peppone tehdidli bir tavırla herifin üstüne yürüdü ve yüzüne dik dik bakarak:

— Sen aptalsın, aptal! dedi.

Spicchia sapsarı olud; fakat cevap vermedi. Peppone yerine döndü ve tekrar söze başladı:

— Bir papazın iddiasından başka bir şeye dayanmıyan bir hâdiseyi irtica istismar ederek millet zararına dalavereler çeviriyor. Artık bunlar hakkında ciddî karar almak zorundayız. Bu alçakça, bu iğrenç isnadlara... iftiralara daha fazla...

Diye konuşurken birdenbire kendinden geçti. Böyle şey ilk defa başına geliyordu.... kendinden geçti ve şahsiyeti ikiye bölündü. Birisi diğerini dinliyen iki Peppone...

Dinledi kendini.

— ... Ciğeri beş para etmez herifler!... düşman hesabına çalışanlar... Milleti aç bırakan açgözlüler! ...

Peppone söylediği bu sözleri kendi de dinlerken, bunları başkası ntn ağzından işitiyormuş gibi oluyordu.

— Savım hanedanının uşakları... hilekâr papazlar... Amerika... Plutokrasi...»

İşitince kendi kendine sordu. Ne diye plutokrasiden bahsediyor bu adam?. Bu ne demek? Mânasını bilmediği kelimeyi ne diye söyler? Etrafına bakındı. Kendini dinleyenleri tanımadı. Herkes yan yan bakıyordu. En yan bakan da Spicchia idi. Çözleri, sadık adamı Brusco'yu aradı. Brusco taaa arkada kollarını kavuşturmuş başını önüne eğmiş oturuyordu.

Sözüne devam etti:

— ...Ama düşmanlarımız, kalblerinizdeki «mukavemetçi» ruhunun ölmediğini, ölmiyeceğini bilirler. Hürriyetimizi kazanmak için elimize aldığımız silâhları bir gün...»

Allah Allah... şimdi de çılgın gibi haykırıyordu. Bir alkış tufanıdır koptu ve Peppone kendine geldi.

Toplantıdan çıkarken Spicchia:

— Bak böyle konuşursan anlarım. Sana öğretmeğe lüzum yok... bir işaret ver... yürüyelim... diye fısıldadı.

Herifin omuzunu okşayarak:

— Olur ,olur... teşekkür ederim, dedi... ima içinden keratanın boynunu koparıvermek hissi tepiyordu... neden acaba?

Brusco ile başbaşa kaldığı zaman bir müddet sustuktan sonra Peppone sordu:

— Konuşsana! Dilini mi yuttun! Hiç olmazsa nasıl konuştuğumu söyle!

— Çok güzel lâf ettin! Çok güzel! En iyi konuşmanı yaptın!...

Ve tekrar sustular. Peppone bir defterde hesaplar yapmağa koyuldu. Birdenbire önünde duran kristal kâğıt baskısını alıp yere çaldı ve karmakarışık küfürler ederek bağırmağa başladı. Defteri kaparken:

— Mürekkep damlatmışlar deftere! diye bu âni hiddetin sebebini izaha çalıştı.

— Geberesi Barchini'nin sattığı kötü kalemler böyledir !diye cevap veren Brusco, bu bahanenin tutmadığını, çünkü defterdeki hesaplanır kurşunkalemle yazılı olduğuna göre mürekkep lekesi mevzuubahs olamıyacağını söylemek istemedi.

Gece yol kavşağına vardıkları zaman Peppone durdu. Bir şeyler söylemek ister gibi göründü. Fakat kısa kesti.

— Yarın görüşüyor muyuz?

— Evet, şef! yarın. Gecen hayrolsun.

— Eyvallah, Brusco!...

Mevsim, noele yaklaşıyordu. Noel bayramında kullanılacak küçük aziz heykellerini ortaya çıkarıp temizlemek, boyamak zamanı gelmişti. O gün Don Camillo, bu işle uğraşırken farkına varmadan saat ilerlemiş, vakit geç olmuştu. Cama vurulduğunu işitti. Gitti kapıyı açtı. Gelen Peppone idi.

Belediye reisi oturdu. Papaz tekrar işine başladı. İkisi de susuyorlardı. Peppone birdenbire patladı:

— Allah belâlarını versin... lanet olsun!

Don Camillo sükûnetle sordu:

— Lanet okumak için kiliseden başka yer bulamadın mı? Küfürlerini kendi toplantılarınızda sarfetsene!

— Artık toplantılarda küfür ettirmiyorlar adama! Çünkü küfür edince, izahat istiyorlar.

Don Camillo Saint Josef'in beyaz sakalının boyasını tazeliyordu.

Peppone bir müddet sükûttan sonra bağırdı.

— Bu pis dünyada namuslu adam yaşayamaz.

— Senin nene gerek! Yoksa namuslu adam mı oldun?

— Ben her zaman namuslu adamım.

— Ya? Olur şey değil!

Papaz Saint Josef'in sakalından elbisesine geçti. Peppone öfkeyle sordu:

— Bu iş daha çok sürer mi?

— Eğer bana yardım edersen tez bitiririz.

Peppone makinist idi. Kalın parmakları güçlükle bükülürdü. Ama kasabada saatleri de o tamir ederdi. Bu dünyada zaten en ince işleri böyle iriyarı adamlar yapar. Arabaların karoserilerine çekile-

cek ince zıhları zenaatten olanlar bile onun kadar iyi çizemezlerdi.

— Buyurun! Şimdi de heykel boyacılığı yapacağız. Kuzum sen beni kilise hademesi mi sanıyorsun!

Don Camillo çekmeyi çekti. İçinden küçücük pembe bir şey çıkardı. Bu, İsa'nın yeni doğduğu zamanki şeklini sembolleştiren küçük bir bebek idi. Bu bebek Peppone'nini eline geçti. Belediye reisi de küçük bir fırça aldı ve inceden inceye çalışmağa başladı.

İki adam kendi işlerile meşguldüler. Aralarındaki masanın üstünde duran lâmba birbirlerini iyice görmeğe engel oluyordu. Peppone konuştu:

— Bu murdar dünyada kimseye güven olmuyor. Benim kendime bile itimadım kalmadı artık!

Don Camillo iyice dalmıştı. Elinde Meryem'in heykeli vardı. İnce ve nazik bir iş. Kayıtsızlıkla sordu:

— Bana itimadın var mı?

— Vallaha... bilmem ki?!...

— Bir kere dene! Görürsün!

Peppone bebek İsa'nın gözlerini boyadı. İşin en güç tarafı bu idi. Sonra da dudaklarının kırmızısını revnaklaştırdı.

— Vallaha dedi, her şeyi bırakıp çekilmek istiyorum... ama mümkün değil ki!

— Kim mâni oluyor?

— Bana kimse mâni olamaz. Elime bir demir çubuk ahrsam vallah bir alayı önüme katarım.

— Korkuyor musun yoksa?

— Ben ömrümde kimseden korkmadım.

— Ben korktum Peppone! Korktuğum da oldu doğrusu.

Peppone fırçayı boya kutusuna daldırdı. İçini çekerek:

— Benim de oldu, dedi.

Ama bu cevabı papaz işitti işitmedi. O içini çekerek:

— Kurşun başımdan dört parmak açık geçti. Eğer tam o şuada kafamı geri çekmemiş olsaydım, şimdi öteki dünyada idim. Kurtuluşum bir mucize eseridir, dedi.

Peppone bebeğin yüzünü bitirmiş, pembe vücuduna geçmişti.

— Kurşunu isabet ettiremediğime çok müteessirim; ama çok uzakta idim. Arada da kiraz ağacı vardı.

Bu sözü işitince papazın fırçası durdu.

Peppone izah etti:

— Brusco üç gecedir çocuğu öldürmesinler diye Pizzi'nin evinin etrafında nöbet bekliyordu. Çocuk babasını vuranın yüzünü görmüş, tanıyordu. Katil de bunu biliyordu. Bu sırada ben de senin evin etrafını gözetliyordum. Çünkü senin de Pizzi'yi vuranı tanıdığından, herifin de bunu bildiğinden emindim.

— Herif dediğin kim?.

— Bilmiyorum. Sana kurşun atıldığı gece şu yan pencereye yaklaşırken uzaktan gördüm; fakat niyetini anlamadan bir şey yapmadım. Sonra ateş edince, ben de ateş ettim. Fakat vuramadım.

— Demek mucize bir değil iki... ben senin ne çeşit nişancı olduğunu bilirim. Onun kurtuluşu da mucize!

— Acaba kimdir bu herif? Gerçekten biliyor musun kim olduğunu?

Don Camillo ağır ağır cevap verdi:

— Biliyorum Peppone. Lâkin hiç kimse bana günah çıkartanın sırrını ifşa ettiremez.

Peppone içini çekerek boyamağa devam etti. Birdenbire konuştu:

— Ortada bir şeyler dönüyor ama ben farkında değilim. Herkes bana garip garip bakıyor gibi geliyor. Hattâ bizim Brusco bile.

— Herhalde Brusco'da ötekiler de aynı şeyi düşünüyorlar. Herkes komşusundan korkuyor gibi. Biriyle lâf ettiğiniz zaman aam, kendini müdafaaya mecburiyet hisseder gibi bir hal alıyor.

Peppone sordu:

— Bu neden böyle?

— Peppone, ben politika yapmak niyetinde değilim.

Peppone tekrar içini çekti ve:

— Zindanda imişim gibi hissediyorum kendimi.

Don Camillo cevap verdi:

— Zindanlardan çıkmak için daima bir açık kapı vardır. Zindanlar vücudları hapseder. Vücudun da pek kıymeti yoktur.

Bebeğin boyanması bitmişti. Peppone'nin iri elleri arasında yeni boyanmış' pembe beyaz, parıl parıl parlıyordu. Bebeğe baktı ve avucunun içinde sıcaklığını hisseder gibi oldu, zindanları unuttu. Be-

beği yavaşça masanın üstüne bıraktı. Papaz da Bebek **İsa**'nın yanına anası Meryem'in heykelini koydu.

Peppone övünerek haber verdi:

— Oğlum noel şi'rini ezberliyor. Anası, her akşam tekrar ettirirken işitiyorum. Hârika bir çocuk!

— Biliyorum. Piskoposun şerefine okuduğu «Hoş geldi» şi'rini de pek güzel ezberlemişti.

Peppone hemen dikeldi.

— O da sizin uydurduğunuz dalaverelerden biridir. Onun hesabını senden soracağım.

— Herkes bu dünyada hareketinin hesabını verecektir, dedikten sonra heykellerin yanına «eşek» i de koydu (*).

— İşte Peppone'nin oğlu, işte karısı (ve eşeği göstererek) işte Peppone! dedi!.

Peppone de oracıkta duran «öküz» ü alıp:

— Bu da Don Camillo! diyerek ötekilerin yanına koydu. Don Camillo:

— Aldırma! Hayvanlar daima birbirini anlarlar ,dedi.

.Kiliseden çıkan Peppone Padua'nın mağmum gecesini tekrar buldu. Ama bu sefer vicdanı daha rahat idi. Elinde, bebek İsa'nın bıraktığı sıcaklığı hissediyor, oğlunun ezberlediği noel şiiri kulağında çınlıyordu.

— İşçi demokrasisi şiiri mecburî yapmalı! diye düşündü.

S O N

(*) Hıristiyanlar İsa'nın bir ahırda doğduğu ve orada bir eşekle bir inek bulunduğu kanaatindedirler.